

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

BCE ECB EZB EKT EKP

**ISTORIJA,
VAIDMUO IR
FUNKCIJOS**

**HANSPETER K. SCHELLER
ANTRAS PATAISYTAS
LEIDIMAS, 2006**

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

© BCE ECB EZB EKT EKP

**ISTORIJA,
VAIDMUO IR
FUNKCIJOS**

**HANSPETER K. SCHELLER
ANTRAS PATAISYTAS
LEIDIMAS, 2006**

© Europos centrinis bankas, 2006 m.

Adresas

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Vokietija

Pašto adresas

Pašto dėžutės Nr. 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Vokietija

Telefonas

+49 69 1344 0

Interneto svetainė

<http://www.ecb.int>

Faksas

+49 69 1344 6000

Teleksas

411 144 ecb d

Visos teisės saugomos. Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniams tikslais, jei nurodomas šaltinis.

Leidinyje panaudotos Claudio Hils, Martin Joppen, Robert Metsch ir Martin Starl, Europos bendrijos, Europos Parlamento ir Tarptautinio valiutos fondo nuotraukos.

Šiame leidinyje paskutinė duomenų įtraukimo data – 2006 m. rugsėjo 30 d.

ISBN 978-92-899-0624-1 (elektroninė versija)

TURINYS

SANTRUMPOS IR AKRONIMAI	8
ĮVADINIS ŽODIS	9
PADEKA	11
ĮŽANGA	12
I. SKYRIUS	
Ekonominė ir pinigų sąjunga, ECB ir euro valiuta	15
1.1. Kelias ekonominės ir pinigų sąjungos bei euro link	15
1.1.1. Pirmieji žingsniai Europos pinigų integracijos link	15
1.1.2. Europos pinigų sistema ir Suvestinis Europos aktas	19
1.1.3. Europos Sąjungos sutartis	20
1.1.4. Ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimas ir perėjimas prie euro	21
1.2. Ekonominės ir pinigų sąjungos teisinis pagrindas ir ypatybės	28
1.2.1. Teisinis pagrindas	28
1.2.2. Ypatybės	30
2. SKYRIUS	
Centrinė bankininkystė ekonominėje ir pinigų sąjungoje: teisiniai, instituciniai ir organizaciniai aspektai	41
2.1. ECB, ECBS ir Eurosistema	41
2.1.1. ECBS ir Eurosistema – pagrindinės jungtys tarp ECB ir nacionalinių centrinių bankų	42
2.1.2. ECB – specializuota organizacija pagal Bendrijos teisę	43
2.1.3. Euro zonos nacionaliniai centriniai bankai – neatsiejama Eurosistemos dalis	44
2.1.4. Nedalyvaujančių ES valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai	44
2.2. Tikslai	45
2.2.1. Pagrindinis tikslas – kainų stabilumas	45
2.2.2. Bendrųjų ekonominės politikos krypčių rėmimas	47
2.2.3. Atvirosios rinkos ekonomikos principas	47
2.3. Uždavinių paskyrimas pagal Sutartį	47
2.3.1. Pagrindiniai Eurosistemos uždaviniai	48
2.3.2. Kiti uždaviniai	49
2.4. Centralizuotas sprendimų priėmimas ir veiklos decentralizavimas	49
2.5. ECB vaidmuo Eurosistemoje	50
2.5.1. ECBS ir Eurosistemos sprendimų priėmimo centras	51
2.5.2. Nuoseklus politikos sprendimų įgyvendinimas	63
2.5.3. ECB reguliavimo įgaliojimai	68
2.5.4. ECB patariamoji veikla	70

2.5.5.	Piniginio finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimų laikymosi stebėjimas	73
2.5.6.	Iš EPI perimtų uždavinių įgyvendinimas	73

3. SKYRIUS

ECB politikos kryptys ir Eurosistemos veikla		77
3.1.	Pinigų politikos įgyvendinimas	77
3.1.1.	Teorinis pagrindas	77
3.1.2.	ECB pinigų politikos strategija	79
3.1.3.	Pinigų politikos operacijos	86
3.2.	Išorės operacijos	90
3.2.1.	Užsienio valiutų operacijos	90
3.2.2.	Užsienio valiutos atsargų valdymas	93
3.3.	Mokėjimo ir tarpuskaitos sistemos	97
3.3.1.	Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo paslaugų teikimas	98
3.3.2.	Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra	101
3.4.	Eurų banknotai ir monetos	102
3.5.	Statistikos rinkimas ir rengimas	107
3.6.	Ekonominiai tyrimai	110
3.7.	ECB indėlis į rizikos ribojimu pagrįstą priežiūrą ir finansinį stabilumą	110
3.8.	Vidiniai Eurosistemos finansiniai ryšiai	113
3.8.1.	ECB finansiniai ištekliai	113
3.8.2.	Pinigų politikos pajamų pasidalijimas	118
3.9.	Atsargų valdymo paslaugos oficialiems užsienio klientams	120

4. SKYRIUS

ECB ir Europos bendrija		123
4.1.	Nepriklausomumas	123
4.1.1.	Institucinis nepriklausomumas	124
4.1.2.	Teisinis nepriklausomumas	124
4.1.3.	Asmeninis nepriklausomumas	124
4.1.4.	Funkcinis ir veiklos nepriklausomumas	125
4.1.5.	Finansinis ir organizacinis nepriklausomumas	126
4.2.	Demokratinė atskaitomybė	126
4.2.1.	Atskaitomybė kaip pagrindinis teisėtumo bruožas	126
4.2.2.	ECB atskaitomybės pobūdis ir apimtis	127
4.2.3.	Įsipareigojimų dėl atskaitomybės vykdymas	128
4.3.	Dialogas ir bendradarbiavimas su Bendrijos institucijomis ir organais	131
4.3.1.	Europos Parlamentas	131
4.3.2.	ES Taryba ir Eurogrupė	132
4.3.3.	Europos Komisija	134
4.3.4.	Ekonomikos ir finansų komitetas	135
4.3.5.	Ekonominės politikos komitetas	136
4.3.6.	Makroekonominis dialogas	137

4.4.	ECB kalbinis režimas	137
4.5.	Europos Teisingumo Teismo vykdoma teisminė priežiūra	138
4.6.	Finansų valdymo ir patikimumo tikrinimas	138

5. SKYRIUS

ECB tarptautinis bendradarbiavimas		141
5.1.	Bendra informacija	141
5.2.	ECB tarptautinių santykių politika	143
5.3.	ECB santykiai su tarptautinėmis organizacijomis	143
5.3.1.	Tarptautinis valiutos fondas	143
5.3.2.	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija	146
5.4.	ECB dalyvavimas neoficialiuose finansų ministrų ir centrinių bankų valdytojų forumuose	147
5.4.1.	G7 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai	147
5.4.2.	G10 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai	148
5.4.3.	G20 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai	148
5.4.4.	Finansinio stabilumo forumas	148
5.4.5.	Tarptautinių atsiskaitymų banko ir centrinių bankų forumai	149

6. SKYRIUS

ECB kaip juridinis asmuo		151
6.1.	Misija	151
6.2.	Banko valdymas	151
6.2.1.	Valdančiosios tarybos ir Vykdomosios valdybos vaidmuo valdant banką	152
6.2.2.	Išorės ir vidaus kontrolės lygmenys	152
6.2.3.	Galimybė naudotis ECB archyvais	154
6.3.	Organizacinė struktūra	154
6.4.	Personalas ir personalo santykiai	155
6.4.1.	Personalas	155
6.4.2.	ECB personalo atstovavimas	157
6.4.3.	Socialinis dialogas dėl ECBS	157
6.5.	Būstinė ir patalpos	158

1. PRIEDAS 161

Ištraukos iš Europos bendrijos steigimo sutarties

2. PRIEDAS 178

Protokolas dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto

ŽODYNĖLIS 199

BIBLIOGRAFIJA 213

RODYKLĖ 221

INTARPAI

1 intarpas.	Kelias euro link	16
2 intarpas.	EPI atlikto parengiamojo darbo apžvalga	23
3 intarpas.	Neatšaukiamai nustatyti euro perskaičiavimo kursai	26
4 intarpas.	Europos integracijos raida	27
5 intarpas.	Bendrijos fiskalinės politikos sistema	33
6 intarpas.	Būtinės bendrosios valiutos įvedimo sąlygos	35
7 intarpas.	Kainų stabilumo nauda	46
8 intarpas	Valdančiosios tarybos nariai (1998 m. birželio 1 d.–2004 m. liepos 1 d.)	58
9 intarpas.	Pinigų politikos poveikio pasireiškimo mechanizmas	78
10 intarpas.	Kodėl reikia palaikyti nedidelę teigiamą infliaciją?	82
11 intarpas.	Du ECB pinigų politikos strategijos ramsčiai	84
12 intarpas.	Atvirosios rinkos operacijos ir nuolatinės galimybės	87
13 intarpas.	Privalomųjų atsargų reikalavimai	89
14 intarpas.	Bendras pareiškimas dėl aukso (2004 m. kovo 8 d.)	96
15 intarpas.	Nuo dizaino iki išleidimo į apyvartą: eurų banknotų ir monetų rengimas	103
16 intarpas.	ECB kapitalo pasirašymo raktas	114

LENTELĖS

1 lentelė	Dviejų grupių rotacinė sistema (pirmoji pakopa) – valdytojų balsavimo dažnis kiekvienoje grupėje	55
2 lentelė	Trijų grupių rotacinė sistema (antroji pakopa) – valdytojų balsavimo dažnis kiekvienoje grupėje	56
3 lentelė	Eurosistemos pinigų politikos operacijos	86
4 lentelė	ECB kapitalo raktas (%)	115

PAVEIKSLAI

1 pav.	ECBS ir Eurosistema	41
2 pav.	Į stabilumą orientuota ECB pinigų politikos strategija	83
3 pav.	ECB organizacinė struktūra	155

SCHEMOS

1 schema	ECB valdančiosios tarybos trijų grupių rotacijos sistema (kai euro zoną sudaro 27 valstybės narės)	57
----------	---	----

NUOTRAUKOS

1	1992 m. vasario 7 d. pasirašyta Europos Sąjungos sutartis (Mastrichto sutartis) bei ECBS ir ECB statutas	14
2	Valdančiosios tarybos posėdis ECB 2006 m. lapkričio mėn.	40
3	Apšviestas euro simbolis priešais <i>Eurotower</i> pastatą	76
4	ECB pirmininkas Jean-Claude Trichet Europos Parlamento posėdyje, 2005 m. rugsėjo mėn.	122
5	Jean-Claude Trichet su G7 valstybių finansų ministrais ir centrinių bankų valdytojais Tarptautinio valiutos fondo metiniame susitikime Singapūre, 2006 m. rugsėjo mėn.	140
6	<i>Eurotower</i> , ECB pagrindinė būstinė Frankfurte prie Maino	150
7	Būsimos ECB pagrindinės būstinės maketas	159

SANTRUMPOS IR AKRONIMAI

(BEPG)	Bendrosios ekonominės politikos gairės
(TAB)	Tarptautinių atsiskaitymų bankas
(BPK)	Bankų priežiūros komitetas
(EVPRPIK, angl. CESR)	Europos vertybinių popierių rinkos priežiūros institucijų komitetas
(PFMBSK, angl. CMFB)	Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komitetas
(EBA)	Euro bankų asociacija
(EBK)	Europos bankų komitetas
(EB)	Europos bendrija
(ECB)	Europos centrinis bankas
(ETT)	Europos Teisingumo Teismas
(angl. ECOFIN)	Ekonomikos ir finansų ministrų komitetas
(angl. ECU)	Europos valiutos vienetas
(EEB)	Europos ekonominė bendrija
(EFK)	Ekonomikos ir finansų komitetas
(EPBF)	Europos piniginių bendradarbiavimo fondas
(EPI)	Europos pinigų institutas
(EPS)	Europos pinigų sistema
(EPK)	Ekonominės politikos komitetas
(VKM)	Valiutų kurso mechanizmas
(ECBS)	Europos centrinių bankų sistema
(ES)	Europos Sąjunga
(BVP)	Bendrasis vidaus produktas
(SVKI)	Suderintas vartotojų kainų indeksas
(TVF)	Tarptautinis valiutos fondas
(PFI)	Pinigų finansinė institucija
(NCB)	Nacionalinis centrinis bankas
(EBPO)	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
(OL)	Europos Sąjungos oficialusis leidinys
(angl. OLAF)	Europos kovos su sukčiavimu tarnyba
(RLAA)	Realaus laiko atskirieji atsiskaitymai
(SAP)	Stabilumo ir augimo paktas
(VPAS)	Vertybinių popierių atsiskaitymo sistema
(angl. TARGET)	Transeuropinė automatizuota realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų sistema

ĮVADINIS ŽODIS

ECB yra išsipareigojęs vadovautis atvirumo ir skaidrumo principais. Ši išsipareigojimą jis vykdo skelbdamas daug įvairių leidinių, kuriuose aiškinami jo tikslai ir veikla. Be dažnai pasirodančių ir išsamų leidinių apie dabartinę banko kompetencijai priklausančios srities raidą, ECB taip pat skelbia darbo straipsnius ir nereguliuosius straipsnius įvairiomis temomis. Dėl to ECB didelę savo išteklių dalį skiria bendravimui su bankais, rinkos dalyviais, mokslo įstaigomis ir visuomene.

Be to, ECB skelbia įvairias monografijas apie savo vaidmenį ir veiklą. Pirmasis šios serijos leidinys buvo pavadintas „ECB pinigų politika“. Antrasis jo leidimas pasirodė 2004 m. pradžioje. Šioje knygoje daugiausia dėmesio skirta ECB istorijai, vaidmeniui ir funkcijoms, aptariant banko teisinius, institucinius ir organizacinius aspektus. Joje aprašyta, kaip įkurtas ECB, įvesta euro valiuta, kokį vaidmenį ir funkcijas atlieka ECB kaip Eurosistemos – Europos pinigų institucijų komandos – vadovas, aptarti įvairūs šio banko, kaip pagal Bendrijos teisę įsteigtos viršvalstybinės organizacijos, statuso aspektai. Visi šie elementai sudaro ECB ir Eurosistemos politikos bei veiklos pagrindą. Tikimės, kad šioje knygoje pateikta išsamesnė informacija padės dar geriau suprasti ECB tikslus ir siekius. Šioje knygoje aprašytas ir svarbus nacionalinių centrinių bankų vaidmuo Eurosistemoje, kurioje ECB tenka vadovaujantis vaidmuo. Bendri ECB ir nacionalinių centrinių bankų veiksmai ir glaudus Eurosistemos narių bendradarbiavimas užtikrina tinkamą Eurosistemos įgaliojimų vykdymą.

Nacionaliniai centriniai bankai plėtojosi daugelį metų. Tam prireikė mažiausiai pusė amžiaus, o kai kuriais atvejais – dviejų amžių. Palyginti su jais, ECB išaugo labai greitai. Prieš dešimt metų ECB pirmtakas, Europos pinigų institutas (EPI), kartu su ES nacionaliniais centriniais bankais pradėjo kurti Europos centrinių bankų sistemą (ECBS) ir jos vadovą – ECB. Po penkerių metų ECB, kaip Eurosistemos komandos vadovas, perėmė atsakomybę už euro zonos bendrąją pinigų politiką, t. y. vienos iš dviejų svarbiausių pasaulio valiutų pinigų politiką. Vis dėlto 1999 m. prasidėjęs ekonominės ir pinigų sąjungos trečiasis etapas nereiškė, kad ECB jau baigtas kurti. Dar daug ką reikėjo atlikti, pavyzdžiui, 2002 m., prieš baigiant pasirošimą ekonominei ir pinigų sąjungai, reikėjo pakeisti grynuosius pinigus į eurus. Be to, pats ECB dar turėjo vystytis kaip institucija.

Euro valiutos įvedimas – tai dideli pokyčiai visiems euro zonoje. Tikimasi, kad dėl to atsirado didelis visuomenės poreikis gauti informacijos apie instituciją, atsakingą už euro stabilumą. Kadangi aplinka, kurioje veikia ECB, yra labai sudėtinga, ypač svarbu teikti informaciją ir taip tenkinti ECB tarptautinės auditorijos informacijos poreikius. Dėl to parašyti šią knygą Vykdomoji valdyba įgaliojo nagrinėjamus klausimus gerai išmanantį specialistą, nuo XX a. paskutinio dešimtmečio pradžios daug prisidėjusį rengiantis ekonominei ir pinigų sąjungai ir steigiant bei plėtojant ECB.

Ši knyga skirta visiems, kas nori geriau suprasti visus ECB teisinius, institucinius ir organizacinius aspektus. Išsiplėtus ES, padidėjo ir auditorija, kuriai skirta ši knyga, tad ECB tikisi, kad atitinkamai padidės ir informacijos paklausa.

Norėčiau paminėti dar ir tai, kad 2004 m. gegužės 1 d. naujųjų ES valstybių narių nacionalinių centrinių bankų valdytojai tapo ECB bendrosios tarybos nariais, o šie nacionaliniai centriniai bankai tą pačią dieną tapo ECBS visateisiais nariais. Kai bus pasiekta reikiama konvergencija, visose šiose šalyse numatoma įvesti bendrąją valiutą. Visos šalys yra įsipareigojusios be išlygų laikytis Maastrichto sutarties sąlygų. ECB, labai palankiai įvertinęs ES plėtros procesą, labai rūpestingai ir bendradarbiaudamas su atitinkamais nacionaliniais centriniais bankais padės pasirengti konvergencijai.

Neabejoju, kad ši knyga suteiks naudingos informacijos visiems, kas domisi ECB veikla.

Jean-Claude Trichet
ECB pirmininkas

PADEKA

Dėl labai didelio susidomėjimo mano knyga neliko pirmojo jos leidimo egzempliorių, tad buvo nuspręsta išleisti antrąjį leidimą. Man tai buvo puiki galimybė atnaujinti knygoje pateiktą informaciją atsižvelgiant į naujausius įvykius tiek Euro sistemoje, tiek už jos ribų. Parengti šią knygą ir toliau man labai daug padėjo kolegos iš ECB, ypač iš Kalbos paslaugų skyriaus, Oficialių leidinių skyriaus ir bibliotekos.

Hanspeter K. Scheller
Frankfurtas prie Maino, 2006 m. rugsėjo mėn.

Europoje centrinė bankininkystė visuomet buvo tapatinama su nacionalinės valiutos išleidimu ir valdymu. Nacionalinė valiuta tapo neatskiriama nacionalinio suvereniteto dalimi. Vis svarbesnį vaidmenį pinigų apyvartoje atliekantys nacionaliniai banknotai, kaip mokėjimo priemonės galiausiai nominaliąja verte pakeitė auksines ir sidabrinės monetas, buvo nacionalinę kultūrą atspindintys simboliai. Šiuolaikinėje ekonomikoje banknotams, kaip mokėjimo priemonei, teko vis didesnis vaidmuo, o juos išleidžiančios institucijos – centriniai bankai – darėsi vis reikšmingesnės. Pinigų politikos įgyvendinimas tapo esmine šalių ekonominės politikos dalimi.

Susiklosčius tokioms istorinėms aplinkybėms, Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas XX a. pabaigoje buvo unikalus tuo, kad buvo įdiegtas naujas pinigų politikos režimas, numatantis, kad didelė Europos dalis turės bendrąją valiutą. Iki šiol eurą įsivedė dvylika ES valstybių narių, kuriose gyvena du trečdaliai visų ES gyventojų. Tikimasi, kad laikui bėgant prie euro zonos prisijungs ir kitos ES valstybės narės.

Siekiant pinigų politikos klausimus spręsti Bendrijos lygiu, reikėjo iš esmės pakeisti Europos centrinės bankininkystės sistemą. Naujos viršvalstybinės pinigų institucijos (ECB) sukūrimas ir nacionalinių centrinių bankų subūrimas į Europos centrinių bankų sistemą (ECBS) ir į mažesnę junginį – Eurosistemą – rodo Europos centrinės bankininkystės perkėlimą į viršvalstybinį lygmenį. Iki šiol jokia kita Europos bendrijos politikos sritis nėra tokia integruota kaip bendra pinigų ir valiutų kursų politika. Nėra kitos tokios įtikinamos Bendrijos tapatybės išraiškos kaip euro valiuta ir ECB.

ECB įkūnija šiuolaikinę centrinę bankininkystę – pagrindinis jo pinigų politikos tikslas yra kainų stabilumas; jis yra nepriklausomas, veikia pagal aiškiai ir tiksliai apibrėžtus įgaliojimus; už savo įgaliojimų vykdymą jis yra visiškai atskaitingas piliečiams ir jų išrinktiems atstovams. Tai nėra vien Europos raidos nulemti bruožai. Jie būdingi ir kitoms panašioms institucijoms visame pasaulyje. Vis dėlto bene aiškiausiai šios ypatybės yra apibrėžtos ECB pagrindiniame įstatyme – ECBS ir ECB statute. Jų įtvirtinimas EB sutartyje, beveik prilygstančioje konstitucijai, rodo jų svarbą naujam Europos pinigų politikos režimui. Centrinio banko įstatymo kodifikacija EB sutartyje ir ECBS statute gali tapti centrinio banko teisės akto pavyzdžiu ne ES valstybėms. Pavyzdžiui, Šveicarijoje buvo peržiūrėtas nacionalinio centrinio banko įstatymas, atsižvelgiant į ECBS statutą.

Šios knygos tikslas – supažindinti skaitytoją su ECB istorija, vaidmeniu ir funkcijomis ekonominiame ir pinigų sąjungoje. Knygą sudaro šeši skyriai, kuriuose nagrinėjami įvairūs ECB aspektai: kaip politiką formuojanti, pagal Bendrijos teisės aktus įsteigta institucija ir kaip Eurosistemos branduolys ir vadovas.

Ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas, ECB įsteigimas ir euro įvedimas trumpai apžvelgiamas 1 skyriuje. Šiame skyriuje ECB nušviečiamas atsižvelgiant į EPS tikslus ir nuostatas ES erdvėje.

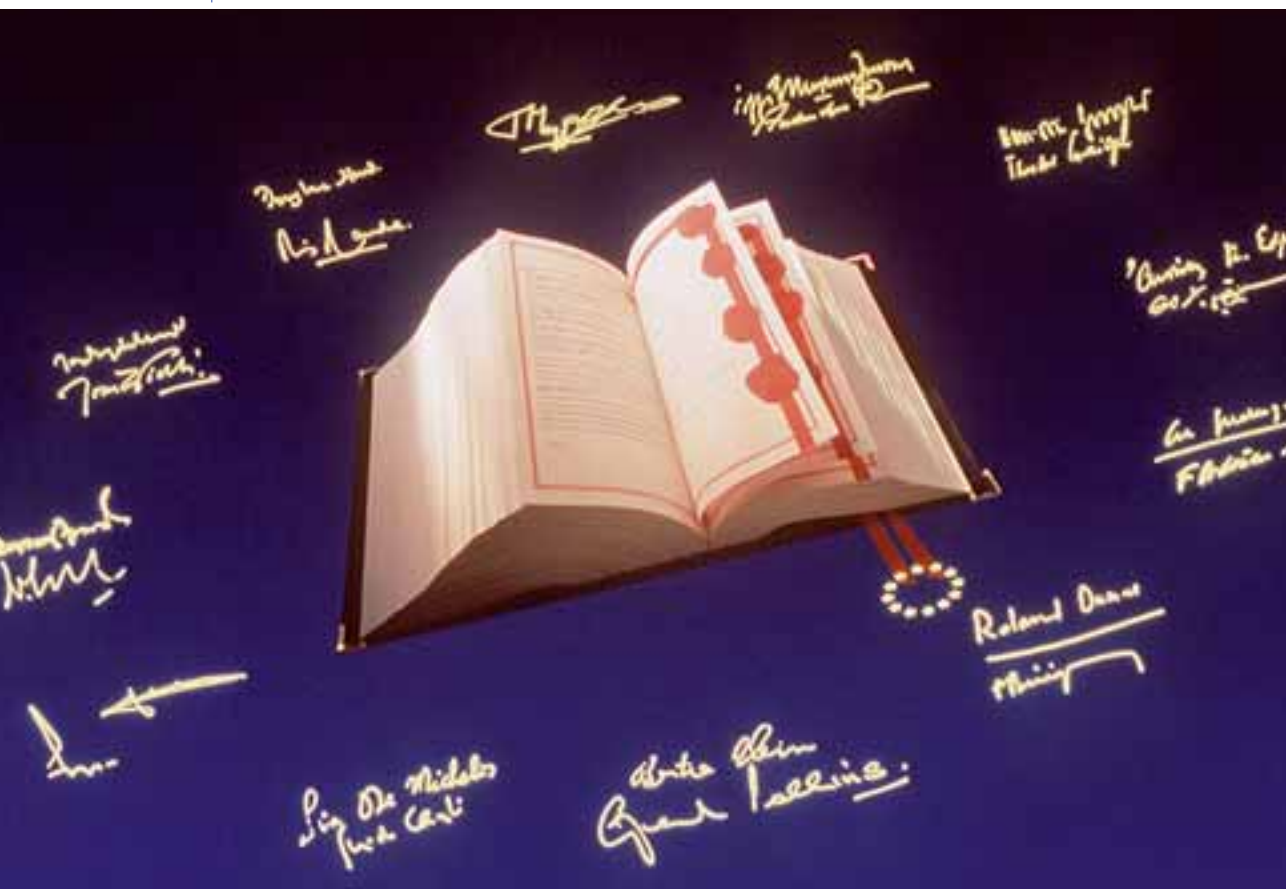
Daugiausia dėmesio 2 skyriuje skiriama Europos centrinės bankininkystės teisiniams, instituciniams ir organizaciniams aspektams, kuriuos nulėmė ekonominės ir pinigų sąjungos sukūrimas.

ECB pinigų politikos kryptys, jų įgyvendinimas Eurosistemoje ir finansiniai santykiai pačioje Eurosistemoje aprašomi 3 skyriuje.

ECB statusas ir vaidmuo Europos bendrijos institucijų kontekste apžvelgiamas 4 skyriuje. Nors ECB yra nepriklausomas nuo Bendrijos institucijų ir organų, jis yra Europos bendrijos institucinės ir politinės sandaros dalis ir jam taikoma Bendrijos teisė. Jis yra atskaitingas Europos Parlamentui ir Europos piliečiams už įgaliojimų vykdymą. Jo veiksmus ir neveikimą gali teisiškai peržiūrėti Europos Teisingumo Teismas, o finansinį patikimumą tikrina Europos Audito Rūmai.

ECB vaidmuo atstovaujant euro zonai pasaulyje aprašomas 5 skyriuje. Didėjant globalizacijai, ECB įgaliojimų vykdymui ypač svarbus jo dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir forumuose.

ECB kaip juridinis asmuo pristatomas 6 skyriuje. Šiame skyriuje plačiau aprašoma, kaip ECB misija realizuojama jo valdyme, vidaus organizacijoje ir personalo politikoje.

1992 m. vasario 7 d. pasirašyta
Europos Sąjungos sutartis
(Mastrichto sutartis) bei ECBS
ir ECB statutas

I. EKONOMINĖ IR PINIGŲ SĄJUNGA, ECB IR EURO VALIUTA

Šiame skyriuje bendrai apžvelgiami ekonominės ir pinigų sąjungos įsteigimo etapai ir apibūdinamos jos svarbiausios organizacinės ypatybės.

I.1. KELIAS EKONOMINĖS IR PINIGŲ SĄJUNGOS BEI EURO LINK

Kaip gi viskas prasidėjo? Vienas iš galimų ekonominės ir pinigų sąjungos Europoje chronologijos išeities taškų galėtų būti 1958 m. sausio 1 d. įsigaliojusios Romos sutartys¹. Juk ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimas yra vienas iš Europos integracijos laimėjimų – galbūt net svarbiausias laimėjimas iki šiol. Tačiau Romos sutarčių autoriai dar negalvojo apie bendrąją valiutą; pradinių sutarčių siekiai ir tikslai buvo kur kas kuklesni.

Kitas išeities taškas galėtų būti 1989 m., kai Europos Vadovų Taryba nusprendė pradėti vykdyti ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimo iki amžiaus pabaigos planą. Tačiau istoriškai būtų neteisinga atmesti pirmuosius žingsnius, žengtus praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio viduryje, Europos pinigų integracijos link. Iš pradžių ne visi bandymai sukurti pinigų sąjungą buvo sėkmingi – progresą keitė regresas. Nepaisant to, šio laikotarpio laimėjimai ir kai kurios pamokos buvo nepakeičiamos formuojant pinigų integracijos procesą, kuris galiausiai prasidėjo praėjusio amžiaus paskutinį dešimtmetį.

Atsižvelgiant į visa tai, atrodo, kad 1962 metai (žr. 1 intarpa) ir Europos Komisijos dokumentas, žinomas kaip *Marjolin* memorandumas, yra tinkamiausias išeities taškas. Šis memorandumas paskatino pirmąsias diskusijas apie pinigų integraciją Bendrijos mastu ir priemones, nors ir labai ribotas, piniginio bendradarbiavimo srityje.

I.1.1. Pirmieji žingsniai Europos pinigų integracijos link

Europos „įkūrėjai“, kurie praėjusio amžiaus šeštąjį dešimtmetį sudarė Romos sutartis, dar negalvojo apie bendrąją valiutą. Pirmiausia, pradiniai Europos ekonominės bendrijos (EEB) siekiai buvo vien tik muitų sąjungos ir bendros žemės ūkio rinkos įgyvendinimas, o tam integracija pinigų srityje nebuvo reikalinga. Be to, tuo metu visos šešios EEB šalys priklausė pakankamai gerai funkcionuojančiai tarptautinei Bretono Vudso (angl. *Bretton Woods*) pinigų sistemai. Šioje sistemoje valiutų kursai buvo fiksuoti, tačiau koreguojami ir buvo palyginti stabilūs tiek EEB viduje, tiek pasaulio mastu iki praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio vidurio.

¹ Europos ekonominės bendrijos (EEB) steigimo sutartis ir Europos atominės energijos bendrijos (Euratom) steigimo sutartis. Šios sutartys įsigaliojo 1958 m. sausio 1 d. Be 1952 m. penkiasdešimčiai metų įsteigtos Europos anglių ir plieno bendrijos (EAPB), įsteigtos dar dvi bendrijos.

I intarpas. Kelias euro link

1962 m.	Europos Komisija pateikė pirmą pasiūlymą (<i>Marjolin</i> memorandum) kurti ekonominę ir pinigų sąjungą.
1964 m. gegužės mėn.	įkurtas Europos ekonominės bendrijos valstybių narių centrinių bankų valdytojų komitetas – EEB centrinių bankų bendradarbiavimui suteiktas institucinis statusas.
1971 m.	<i>Werner</i> pranešime pateiktas planas iki 1980 m. Bendrijoje sukurti ekonominę ir pinigų sąjungą.
1972 m. balandžio mėn.	sukurta nuoseklaus Europos ekonominės bendrijos valstybių narių valiutų kursų svyravimo ribų mažinimo sistema (vadinamoji gyvatė).
1973 m. balandžio mėn.	tinkamam šios sistemos veikimui užtikrinti įsteigtas Europos piniginio bendradarbiavimo fondas (EPBF).
1979 m. kovo mėn.	sukurta Europos pinigų sistema.
1986 m. vasario mėn.	pasirašytas Suvestinis Europos aktas.
1988 m. vasario mėn.	birželio mėn. Europos Vadovų Taryba įgaliojo Jacques Delors vadovaujamą ekspertų komitetą (<i>Delors</i> komitetą) pasiūlyti konkretų ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimo planą.
1989 m. gegužės mėn.	<i>Delors</i> pranešimas pateiktas Europos Vadovų Tarybai.
1989 m. birželio mėn.	Europos Vadovų Taryba pritarė siūlymui ekonominę ir pinigų sąjungą kurti trimis etapais.
1990 m. liepos mėn.	prasidėjo ekonominės ir pinigų sąjungos pirmasis etapas.
1990 m. gruodžio mėn.	prasidėjo tarpvyriausybė konferencija, skirta antrajam ir trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui pasirengti.
1992 m. vasario mėn.	pasirašyta Europos Sąjungos sutartis (Mastrichto sutartis).
1993 m. spalio mėn.	Frankfurtas prie Maino išrinktas Europos pinigų instituto (EPI) ir ECB buveine; paskirtas EPI pirmininkas.
1993 m. lapkričio mėn.	įsigaliojo Europos Sąjungos sutartis.
1993 m. gruodžio mėn.	EPI, kurį numatyta įsteigti 1994 m. sausio 1 d., pirmininku paskirtas Alexandre Lamfalussy.
1994 m. sausio mėn.	prasidėjo ekonominės ir pinigų sąjungos antrasis etapas, įsteigtas EPI.
1995 m. gruodžio mėn.	Madride Europos Vadovų Taryba apsisprendė dėl bendrosios valiutos pavadinimo ir patvirtino jos įvedimo ir grynųjų pinigų keitimo planą.
1996 m. gruodžio mėn.	EPI pristatė Europos Vadovų Tarybai banknotų pavyzdžius.
1997 m. birželio mėn.	Europos Vadovų Taryba susitarė dėl Stabilumo ir augimo pakto.
1998 m. gegužės mėn.	Belgija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Austrija, Portugalija ir Suomija laikomos tenkinančiomis būtinas sąlygas eurui – bendrajai jų valiutai – įvesti. Paskirti ECB vykdomosios valdybos nariai.
1998 m. birželio mėn.	įsteigtas ECB ir sukurta ECBS.

I intarpas. Kelias euro link

1998 m. spalio mėn.	ECB paskelbė bendros pinigų politikos, kurią jis pradės įgyvendinti nuo 1999 m. sausio mėn., strategiją ir operacinę sistemą.
1999 m. sausio mėn.	prasidėjo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiasis etapas. Eurai tapo euro zonos bendrąja valiuta. Neatšaukiamai nustatyti trečiajame etape dalyvaujančių valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursai. Euro zonoje imta įgyvendinti bendrą pinigų politiką.
2001 m. sausio mėn.	Graikija tampa dvyliktąja ES valstybe nare, prisijungusia prie euro zonos.
2002 m. sausio mėn.	grynieji pinigai pradėti keisti į eurą: pradedami naudoti eurų banknotai ir monetos – nuo 2002 m. vasario pabaigos tai yra vienintelė teisėta atsiskaitymo priemonė euro zonoje.
2004 m. gegužės mėn.	dešimties naujųjų ES valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai prisijungė prie ECBS.

EEB valstybių narių bendrosios valiutos idėja pirmą kartą paskelbta 1962 m. spalio 24 d. Europos Komisijos memorandume (*Marjolin* memorandumas). Savo memorandume Komisija paragino iki praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio pabaigos nuo muitų sąjungos pereiti prie ekonominės sąjungos su neatšaukiamai nustatytais valstybių narių valiutų kursais. Tačiau, kadangi Bretono Vudso sistema užtikrino plačiai paplitusių valiutų kursų stabilumą, valstybės narės manė, kad valiutų kursų stabilumą EEB viduje galima užtikrinti ir be naujos institucinės tvarkos Bendrijos lygmeniu. Taigi nebuvo imtasi jokių tolesnių su memorandumu susijusių veiksmų, išskyrus tai, kad 1964 m. įkurtas EEB valstybių narių centrinių bankų valdytojų komitetas (toliau – Valdytojų komitetas). Jis papildė EEB sutarties 105 straipsnio 2 dalyje numatytą Pinigų komitetą.

Iš pradžių Valdytojų komiteto įgaliojimai buvo labai riboti, bet pamažu jis darėsi vis svarbesnis ir galiausiai tapo Bendrijos centrinių bankų piniginio bendradarbiavimo ašimi. Turėdamas daugiau galios, Komitetas sukūrė piniginio bendradarbiavimo sistemą ir jai vadovavo. Vėliau išplėsta ji apėmė visą Bendriją. Komiteto darbas taip pat pasirodė esąs reikalingas žengiant paskutinį žingsnį ekonominės ir pinigų sąjungos link².

Iki praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio pabaigos tarptautinė aplinka labai pasikeitė. Dėl JAV mokėjimų balanso politikos Bretono Vudso sistemoje vis didėjo įtampa. Vis labiau išsiskyrė EEB valstybių narių ekonominės politikos prioritetai. Jose esantys didesni kainų ir išlaidų skirtumai nulėmė kelias valiutų kursų ir mokėjimų balanso krizes, kėlusias grėsmę, kad žlugs iki tol sėkmingai veikusi muitų sąjunga ir bendra žemės ūkio rinka.

² Plačiau šis klausimas nagrinėjamas šiuose šaltiniuose: Andrews D. (2003) ir Baer G. D. (1994).

1969 m. Europos Komisija pateikė Bendrijos pinigų identiteto sukūrimo planą (*Barre planas*)³. Remdamiesi šiuo planu, Hagoje susitikę valstybių ar vyriausybių vadovai paragino Ministrų Tarybą parengti ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimo etapais planą. Šį darbą atliko ekspertų grupė, vadovaujama Liuksemburgo ministro pirmininko Pierre Werner. Po to parengtame ir 1970 m. paskelbtame *Werner pranešime*⁴ siūloma sukurti ekonominę ir pinigų sąjungą keliais etapais iki 1980 m.

Kartu 1970 m. ir 1971 m. sukurti pirmieji piniginės ir finansinės pagalbos teikimo Bendrijoje mechanizmai⁵.

1971 m. kovo mėn. valstybės narės susitarė sukurti ekonominę ir pinigų sąjungą⁶. Pirmame etape jos sukūrė nuoseklaus Bendrijos valstybių narių valiutų kursų svyravimo ribų mažinimo sistemą. Ši sistema, vadinama „gyvatė“⁷, pradėta taikyti 1972 m. balandžio mėn. 1973 m. įsteigtas Europos piniginio bendradarbiavimo fondas (EPBF)⁸ kaip Bendrijos būsimos centrinių bankų organizacijos branduolys. Ekonominės politikos kryptims geriau koordinuoti 1974 m. Taryba priėmė Sprendimą dėl aukšto konvergencijos lygio Bendrijoje pasiekimo⁹ ir Direktyvą dėl stabilumo, augimo ir visiško užimtumo¹⁰.

Vis dėlto iki praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio vidurio integracijos procesas buvo sulėtėjęs, nes, reaguodamos į to meto ekonomikos sukrėtimus, šalys ėmė įgyvendinti skirtingą politiką. „Gyvatė“ tapo Vokietijos markės, Beniliukso valiutų ir Danijos kronos kursų mechanizmu (dvi ne Bendrijos šalių valiutos – Švedijos krona ir Norvegijos krona – tam tikrą laiką taip pat buvo sistemos dalimi). Kitų Bendrijos šalių valiutos nepriklausė sistemai visą arba

³ Komisijos pranešimas Tarybai dėl ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimo etapais plano sukūrimo, 1969 m. vasario 12 d.

⁴ Pierre Werner vadovaujamos darbo grupės ataskaita dėl ekonominės ir pinigų sąjungos, 1970 m. spalio 8 d.

⁵ 1970 m. vasario 9 d. susitarimas tarp EEB centrinių bankų dėl trumpo laikotarpio finansinės paramos mechanizmo sukūrimo; 1971 m. kovo 22 d. Ministrų Tarybos sprendimas dėl vidutinės trukmės finansinės pagalbos tarp EEB valstybių narių mechanizmo sukūrimo.

⁶ 1971 m. kovo 22 d. Tarybos ir valstybių narių vyriausybių atstovų rezoliucija dėl ekonominės ir pinigų sąjungos Bendrijoje kūrimo etapais (OL C 28, 1971 3 27, p. 1).

⁷ Taikant šią sistemą, neatidėliotinas dalyvaujančių šalių valiutų kursas turėjo svyruoti ne daugiau kaip 2,25 %, palyginti su teoriškai įmanomu 4,5 % skirtumu, atsirandančiu dėl kiekvienos valiutos $\pm 2,25$ % svyravimo nuo jos centrinio kurso JAV dolerio atžvilgiu ribų („gyvatė tunelyje“). Atitinkamas didžiausias svyravimų ribas turėjo užtikrinti intervencija JAV doleriais ir Bendrijos valiutomis. 1973 m. kovo 19 d. svyravimo ribos JAV dolerio atžvilgiu buvo panaikintos, ir „gyvatė“ svyravo laisvai.

⁸ EPBF įkurtas pagal 1973 m. balandžio 3 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 907/73 dėl Europos piniginio bendradarbiavimo fondo (OL L 89, 1973 4 5, p. 2). Pagal šio reglamento 2 straipsnį, EPBF privalėjo užtikrinti, kad: i) tinkamai vyktų nuoseklus Bendrijos valstybių narių valiutų kursų svyravimų skirtumų mažinimas, ii) būtų vykdomos intervencijos į užsienio valiutų rinkas ir iii) atsiskaitymai tarp centrinių bankų būtų atliekami siekiant suderintos atsargų politikos. 1994 m. sausio 1 d. EPBF pakeitė EPI.

⁹ 1974 m. vasario 18 d. Tarybos sprendimas 74/120/EEB dėl aukšto Europos ekonominės bendrijos valstybių narių ekonominės politikos konvergencijos lygio (OL L 63, 1974 3 5, p. 16).

¹⁰ 1974 m. vasario 18 d. Tarybos direktyva 74/121/EEB dėl stabilumo, augimo ir visiško užimtumo Bendrijoje (OL L 63, 1974 3 5, p. 19).

beveik visą jos gyvavimo laiką¹¹. EPBF pasirodė esąs tuščias kiautas su ribotais „buhalterinės apskaitos“ uždaviniais: kadangi dėl savo teisinio pagrindo šis fondas buvo pavaldus Bendrijos institucijoms, valstybės narės ir jų centriniai bankai nenorėjo jam pavesti politikos funkcijų.

1.1.2. Europos pinigų sistema ir Suvestinis Europos aktas

Pinigų integracijos procesas atnaujintas 1979 m. kovo mėn. sukūrus Europos pinigų sistemą (EPS). EPS buvo įkurta Europos Vadovų Tarybos nutarimu¹², o jos veikimo tvarka buvo aprašyta joje dalyvaujančių centrinių bankų sutartyje¹³.

EPS buvo labai svarbi priemonė Europos pinigų integracijai stiprinti. Kitaip negu „gyvatė“, EPS sugebėjo išlaikyti daugelį Bendrijos valiutų bendrosios valiutos kurso sistemoje¹⁴. Kai kuriais atžvilgiais EPS buvo panaši į „gyvatę“, pavyzdžiui, EPS pagrindą taip pat sudarė dalyvaujančių Bendrijos valiutų fiksuoti, bet koreguojami centriniai kursai. Tačiau nauja buvo Europos piniginis vienetas (ekiu), apibrėžiamas kaip valstybių narių valiutų pastovių kiekių „krepšelis“¹⁵. Ekiu turėjo būti valiutų kurso mechanizmo (VKM) mato vienetu¹⁶, intervencinių ir kredito mechanizmų operacijų apskaitos vienetu bei dalyvaujančių centrinių bankų atsargomis ir atsiskaitymo priemone.

Tačiau EPS nebuvo vien tik valiutų kurso mechanizmas. Siekdama savo tikslo – skatinti vidaus ir išorės pinigų stabilumą, EPS taip pat apėmė pinigų ir ekonominės politikos, kaip priemonės siekiant valiutų kurso stabilumo, koregavimą. Jos dalyviams pavyko sukurti didesnio pinigų stabilumo ir nuosekliai sumažintų kapitalo srautų apribojimų zoną. Valiutų kursų suvaržymas labai padėjo dalyvaujančioms šalims, kuriose infliacijos lygis buvo palyginti didelis, vykdyti defliacijos politiką, ypač per pinigų politiką. Taigi sumažėjo ir suvienodėjo infliacijos lygiai, gerokai padidėjo valiutų kursų stabilumas, o tai padėjo apriboti sąnaudų didėjimą daugelyje šalių ir apskritai pagerinti ekonominę veiklą. Be to, sumažėjęs netikrumas dėl valiutų kursų pokyčių ir suvokimas, kad dalyvaujančių valiutų paritetai negali labai akivaizdžiai skirtis nuo ekonominių pagrindų, apsaugojo prekybą Europoje nuo per didelio valiutų kursų kintamumo.

EPS pavyko pagerinti pinigų politikos koordinavimą, tačiau prasčiau sekėsi didinti ekonominės politikos konvergenciją. Nepakankama fiskalinės politikos konvergencija vis dar kėlė įtampą: kai kurios šalys nuolat turėjo didelį biudžeto

¹¹Svaras sterlingų ir Airijos svaras sistemoje buvo nuo 1972 m. balandžio iki birželio mėn., o Italijos lira – nuo 1972 m. balandžio mėn. iki 1973 m. vasario mėn. Prancūzijos frankas, buvęs sistemoje jos gyvavimo pradžioje, pasitraukė iš jos 1974 m. vasario mėn. ir vėl sugrįžo 1975 m. liepos mėn., o 1976 m. lapkričio mėn. iš jos pasitraukė visam laikui.

¹²1978 m. gruodžio 5 d. Europos Vadovų Tarybos nutarimas dėl Europos pinigų sistemos (EPS) įsteigimo ir su tuo susijusių klausimų.

¹³1979 m. kovo 13 d. Europos ekonominės bendrijos valstybių narių centrinių bankų susitarimas, nustatantis Europos pinigų sistemos veikimo tvarką.

¹⁴Svarbiausia išimtis buvo svaras sterlingų, kuris sistemoje buvo trumpiau kaip metus.

¹⁵Ekiu vertė JAV dolerio atžvilgiu buvo sistemą sudarančių valiutų kursų JAV dolerio atžvilgiu svertinė suma. Kiekvienos šios valiutos vertė ekiu buvo nustatoma dauginant atitinkamos valiutos vertę JAV dolerio atžvilgiu iš jos kurso JAV dolerio atžvilgiu.

¹⁶Mato vieneto funkcija reišė, kad dalyvaujančių valiutų centriniai kursai buvo išreikšti ekiu. Atitinkamai ekiu centriniai kursai buvo naudojami VKM dvišaliais centriniais kursams nustatyti, pagal kuriuos po to buvo nustatomi dvišaliai intervenciniai kursai.

deficitą, sukėlusį keletą valiutų kursų krizių praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio pradžioje. Tai buvo neproporcingai didelė našta pinigų politikai.

1978 m. Europos Vadovų Tarybos nutarime buvo teigiama, kad svarbiausias EPS tikslas turėtų būti ekiu, bet iš esmės ekiu vaidmuo sistemoje buvo ribotas. Tačiau finansų rinkose jis tapo gana populiaria portfelijų diversifikacijos ir apsaugojimo nuo valiutų kursų rizikos priemone. Atsiradus daugiau ekiu išreikštų skolos priemonių, kurias išleido Bendrijos ir kai kurių valstybių narių valstybinio sektoriaus institucijos, finansų rinkų operacijose pradėta daugiau naudoti ekiu. Tačiau, kadangi ekiu nebuvo susietas su bazine valiuta, ekiu rinkos ateities perspektyvos tebebuvo ribotos.

Dar vienas impulsas ekonominei ir pinigų sąjungai buvo 1986 m. vasario mėn. pasirašyto ir 1987 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Suvestinio Europos akto priėmimas. Pagrindinis šio akto tikslas buvo pristatyti bendrąją rinką kaip Bendrijos tolesnį uždavinį, padaryti reikalingus sprendimų priėmimų pakeitimus, kad būtų sukurta bendroji rinka, ir dar kartą patvirtinti, kad ekonominei ir pinigų sąjungai sukurti reikalingas piniginis pajėgumas Bendrijos mastu.

Politikos kūrėjai vis labiau sutarė, kad rinka be vidaus sienų daug glaudžiau sujungs nacionalines ekonomikas ir labai sustiprins ekonomikos integraciją Bendrijoje. Tai sumažintų nacionalinės politikos veiklos erdvę ir įpareigotų valstybes nares paspartinti ekonominės politikos konvergenciją. Jei nebūtų didesnės konvergencijos, visiška kapitalo judėjimo ir integruotų finansų rinkų laisvė būtų pernelyg didelė našta pinigų politikai. Dėl to vykdant integraciją reikėtų spartesnio ir veiksmingesnio politikos koordinavimo, kuriam, kaip buvo manoma, nepakako tuometinės institucinės sistemos.

Be to, buvo manoma, kad neturint bendrosios valiutos nebus galima panaudoti viso bendrosios rinkos potencialo. Bendroji valiuta užtikrintų didesnę kainų skaidrumą vartotojams ir investuotojams, pašalintų valiutų kursų riziką bendrojoje rinkoje, sumažintų sandorių išlaidas ir gerokai padidintų Bendrijos ekonominę gerovę.

Atsižvelgdamos į visus šiuos motyvus, tuo metu 12 EEB valstybių narių nusprendė 1988 m. atnaujinti ekonominės ir pinigų sąjungos projektą. Nors praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio pradžioje *Werner* planas žlugo, antras bandymas įgyvendinti ekonominę ir pinigų sąjungą buvo sėkmingas ir galiausiai bendroji valiuta tapo realybe.

1.1.3. Europos Sąjungos sutartis

1988 m. birželio mėn. Europos Vadovų Taryba patvirtino siekį nuosekliai įgyvendinti ekonominę ir pinigų sąjungą, kartu įpareigojo komitetą, kuriam vadovavo tuometinis Europos Komisijos pirmininkas Jacques Delors, pasiūlyti konkrečius ekonominės ir pinigų sąjungos kūrimo etapus. Komitetą sudarė Bendrijos šalių nacionalinių centrinių bankų valdytojai, tuometinis Tarptautinių atsiskaitymų banko generalinis valdytojas Alexandre Lamfalussy, ekonomikos profesorius Niels Thygesen (Kopenhaga), tuometinis *Banco Exterior de España* pirmininkas Miguel Boyer ir Europos Komisijos narys Frans Andriessen.

1989 m. balandžio 17 d. jų parengtame *Delors* pranešime¹⁷ siūloma ekonominę ir pinigų sąjungą įgyvendinti trim atskirais, bet vienas kitą pakeičiančiais etapais.

- Pirmasis etapas – svarbiausia sukurti bendrąją rinką, mažinant skirtumą tarp valstybių narių ekonominės politikos krypčių, pašalinant visas kliūtis finansinei integracijai ir sustiprinant piniginių bendradarbiavimą.
- Antrasis etapas – perėjimo prie paskutinio etapo laikotarpis: sukurti ekonominės ir pinigų sąjungos svarbiausius organus ir organizacinę struktūrą bei sustiprinti ekonominę konvergenciją.
- Trečiasis etapas – neatšaukiamai nustatyti valiutų kursus, o įvairioms Bendrijos institucijoms ir organams visiškai paskirstyti pinigų ir ekonomines funkcijas.

Pirmasis etapas buvo įgyvendintas tuometinėje Bendrijos institucinėje sandaroje, tačiau antrajam ir trečiajam etapams ją reikėjo pakeisti. Todėl reikėjo peržiūrėti Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartį. Tuo tikslu 1990 m. lapkričio mėn. sušaukta tarpvyriausybė konferencija dėl ekonominės ir pinigų sąjungos, kuri vyko tokiu pat metu kaip ir tarpvyriausybė konferencija dėl Europos politinės sąjungos. Europos Vadovų Tarybai pasiūlius, Ministrų Taryba, Europos Komisija, Pinigų komitetas ir Valdytojų komitetas pagal savo atitinkamas kompetencijas sritis surengė EPS tarpvyriausybė konferenciją.

Tarpvyriausybė konferencijos derybų rezultatas buvo Europos Sąjungos sutartis (ES sutartis, žinoma kaip Maastrichto sutartis), pasirašyta Maastrichte 1992 m. vasario 7 d. ES sutartimi buvo įkurta Europos Sąjunga ir papildytos Europos Bendrijų steigimo sutartys. Į pataisytą ir papildytą EEB sutartį, be kitų, buvo įtrauktas naujas skyrius dėl ekonominės ir pinigų politikos. Šiame naujame skyriuje buvo numatyti ekonominės ir pinigų sąjungos pagrindiniai ypatumai ir nustatyta įgyvendinimo tvarka bei grafikas. Didėjant Bendrijos galioms ir veikimo sričiai, EEB buvo pavadinta Europos bendrija. Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statusas (ECBS statusas) ir Europos pinigų instituto statusas (EPI statusas) buvo pridėti kaip EB sutarties protokolai. Danijai ir Jungtinei Karalystei buvo suteiktas ypatingas statusas, neįpareigojantis jų dalyvauti ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape (žr. 1.2.2 skirsnį).

ES sutartis turėjo įsigalioti 1993 m. sausio 1 d., tačiau užtrukus jos ratifikavimo procesui Danijoje ir Vokietijoje, ji įsigaliojo tik 1993 m. lapkričio 1 d.

1.1.4. Ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimas ir perėjimas prie euro

Pirmasis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas

Remdamasi *Delors* pranešimu, 1989 m. birželio mėn. Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad pirmasis ekonominės ir pinigų sąjungos įgyvendinimo etapas turėtų prasidėti 1990 m. liepos 1 d. Iš esmės tą dieną turėjo būti panaikinti visi apribojimai kapitalo judėjimui tarp valstybių narių. Tuo metu EEB valstybių

¹⁷Ekonominei ir pinigų sąjungai ištirti įsteigtas komitetas (1989 m.), Ekonominės ir pinigų sąjungos Europos bendrijoje ataskaita (1989 m.).

narių centrinių bankų valdytojų komitetui buvo suteikti papildomi įgaliojimai, nustatyti 1990 m. kovo 12 d. Tarybos sprendimu¹⁸. Vienas iš šių įgaliojimų buvo konsultavimasis dėl valstybių narių pinigų politikos vykdymo, siekiant kainų stabilumo, skatinimo ir koordinavimo. Atsižvelgiant į tai, kad per trumpą laiką reikėjo įgyvendinti daug sudėtingų uždavinių, pasirengimą trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui Valdytojų komitetas pradėjo tuoj pat po Maastrichto sutarties pasirašymo. Pirmiausia reikėjo nustatyti, kokie klausimai turėtų būti nagrinėjami iš pradžių ir sudaryti darbo programą iki 1993 m. pabaigos. Po to reikėjo apibrėžti veikiančių pakomitečių¹⁹ ir konkreitiems klausimams spręsti sukurtą naujų darbo grupių įgaliojimus²⁰.

Antrasis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas

1994 m. sausio 1 d. įkūrus EPI, prasidėjo antrasis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas. Jis buvo sukurtas kaip pereinamasis laikotarpis pasirengti trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui, o pinigų ir valiutų kursų politikos įgyvendinimas Europos Sąjungoje tebebuvo nacionalinių institucijų prerogatyva. Valdytojų komitetas buvo panaikintas ir veiksmingai atkurtas kaip EPI taryba (valdymo organas).

Pagrindiniai EPI uždaviniai buvo du:

- stiprinti centrinių bankų tarpusavio bendradarbiavimą ir pinigų politikos koordinavimą;
- atlikti darbus, būtinus rengiantis sukurti ECBS bendrai pinigų politikai vykdyti ir bendrajai valiutai įvesti trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape (žr. 2 intarpą).

1995 m. gruodžio mėn. Madride Europos Vadovų Taryba patvirtino, kad trečiasis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas prasidės 1999 m. sausio 1 d. Ji taip pat pavadino bendrąją valiutą, kurią buvo numatyta įvesti trečiojo etapo pradžioje, „euro“ ir paskelbė perėjimo prie šios valiutos veiksmų seką²¹. Šis planas iš esmės buvo grindžiamas EPI parengtais išsamiais pasiūlymais²², kuriuose taip pat buvo vartojamas terminas „perėjimas prie euro“ vietoj „euro įvedimas“²³, siekiant parodyti perėjimo prie bendrosios valiutos pobūdį. EPI pinigų keitimo plane buvo siūlomas trejų metų perėjimo laikotarpis, prasidedantis 1999 m. sausio 1 d., siekiant prisiderinti prie skirtingo tempo, kuriuo įvairios ūkio subjektų grupės (pvz., finansų sektorius, nefinansinių korporacijų sektorius, valstybinis sektorius, plačioji visuomenė) galėtų prisitaikyti prie bendrosios valiutos.

¹⁸1990 m. kovo 12 d. Tarybos sprendimas 90/142/EEB, iš dalies keičiantis Tarybos sprendimą 64/300/EEB dėl Europos ekonominės bendrijos valstybių narių centrinių bankų bendradarbiavimo (OL L 78, 1990 3 24, p. 25).

¹⁹Pinigių politikos pakomitetas, Užsienio valiutų politikos pakomitetas ir Bankų priežiūros pakomitetas.

²⁰Apskaitos, banknotų, informacinių sistemų, mokėjimo sistemų ir statistikos darbo grupės; teisės ekspertų darbo grupė sukurta 1996 m.

²¹Europos Vadovų Taryba Madride (1995 m.), „Perėjimo prie bendrosios valiutos scenarijus“.

²²EPI (1995 m.), „Perėjimas prie bendrosios valiutos“.

²³Europos Komisija (1995 m.), „Viena valiuta Europai, praktinio pasirengimo bendrosios valiutos įvedimui žaliąji knyga“.

2 intarpas. EPI atlikto parengiamojo darbo apžvalga

Pagal EB sutarties 117 straipsnį, EPI buvo pavesta apibrėžti reglamentavimo, organizacinę ir logistinę struktūrą, reikalingą ECBS uždaviniams vykdyti trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape. Šią struktūrą perėmė ECB, įkurtas 1998 m. birželio 1 d.

Savo įgaliojimų srityje ir bendradarbiaudamas su nacionaliniais centriniais bankais EPI:

- rengė priemones ir tvarką bendrai pinigų politikai būsimoje euro zonoje vykdyti ir analizavo galimas pinigų politikos strategijas;
- skatino suvienodinti euro zonos pinigų, bankų, mokėjimų balanso ir kitų finansinės statistikos duomenų rinkimo, rengimo ir skelbimo metodus;
- sukūrė sistemą užsienio valiutos operacijoms atlikti ir laikyti bei valdyti euro zonoje dalyvaujančių valstybių narių oficialiąsias užsienio valiutos atsargas;
- skatino tarptautinių mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymo sandorių veiksmingumą euro zonos pinigų rinkos integracijai paspartinti, ypač sukurdamas techninę infrastruktūrą didelės vertės tarptautiniams mokėjimams eurais apdoroti (sistema TARGET);
- parengė eurų banknotų technines ir dizaino charakteristikas;
- parengė suderintas apskaitos taisykles ir standartus, kad būtų galima sudaryti ECBS konsoliduotą balansą vidaus ir išorės atskaitomybės tikslais;
- parengė būtinas informacines ir ryšių sistemas ECBS veiklos ir politikos funkcijoms vykdyti;
- nustatė galimus būdus, kaip ECBS galėtų prisidėti prie kompetentingų priežiūros institucijų vykdomos politikos, siekiant skatinti kredito institucijų ir finansų sistemos stabilumą.

Be to, EPI bendradarbiavo su Bendrijos institucijomis ir padaliniais, daugiausia su Komisija ir Pinigų komitetu, rengiantis trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui. Visų pirma jis:

- sukūrė perėjimo prie bendrosios valiutos planą;
- sukūrė euro zonos šalių ir ES valstybių narių bendradarbiavimo valiutų kurso politikos srityje pagrindą;
- prisidėjo rengiant su perėjimu į trečiąjį etapą susijusius Bendrijos teisės aktus;
- stebėjo ES valstybių narių pažangą siekiant atitikti sąlygas, būtinas dalyvavimui ekonominėje ir pinigų sąjungoje (ekonominė ir teisinė konvergencija) ir techninį pasirengimą perėjimui prie euro;

2 intarpas. EPI atlikto parengiamojo darbo apžvalga

- padėjo finansų sektoriui kurti finansų rinkų euro zonoje integravimui reikalingas struktūras ir procedūras.

Iki 1998 m. birželio mėn. EPI atliko didelį su koncepcija, veiksmų planais ir jų įgyvendinimu susijusį darbą. Dėl šio parengiamojo darbo ECB laiku baigė visą pasirengimą trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui pradėti.

1995 m. gruodžio mėn. EPI buvo nurodyta atlikti parengiamąjį darbą būsimų piniginių ir valiutų kurso santykių tarp euro ir euro zonai nepriklausančių ES valstybių narių valiutų srityje. Po metų, 1996 m. gruodžio mėn., EPI pateikė Europos Vadovų Tarybai ataskaitą, kuri tapo pagrindu 1997 m. liepos mėn. Europos Vadovų Tarybos priimtai rezoliucijai dėl naujo valiutų kurso mechanizmo (VKM II) principų ir pagrindinių sudedamųjų dalių²⁴.

1996 m. gruodžio mėn. EPI Europos Vadovų Tarybai ir visuomenei pristatė atrinktų eurų banknotų, kuriuos ECBS turėjo išleisti į apyvartą 2002 m. sausio 1 d., dizaino pavyzdžius. Euro monetų, kurias turėjo išleisti ES valstybės narės, dizainą Europos Vadovų Taryba patvirtino 1997 m.

Tų pačių metų liepos mėn. Europos Vadovų Taryba patvirtino Stabilumo ir augimo paktą, kuris papildė Sutarties nuostatas ir kuriuo siekiama užtikrinti biudžetinę drausmę ekonominėje ir pinigų sąjungoje. Paktą sudaro trys dokumentai: Europos Vadovų Tarybos rezoliucija²⁵ ir du reglamentai²⁶. Paktą papildė ir atitinkamus įsipareigojimus sustiprino 1998 m. gegužės mėn. Tarybos deklaracija.

Valstybės narės įgyvendino politiką, siekiančią įvykdyti ekonominės konvergencijos kriterijus (EB sutarties 121 straipsnis), ir nuodugniai peržiūrėjo savo nacionalinius teisės aktus, kad jie atitiktų teisinės konvergencijos reikalavimus (EB sutarties 109 straipsnis). Daugiausia pakeitimų buvo padaryta teisinėse ir įstatyminėse nuostatose dėl centrinių bankų, siekiant jų integracijos į Eurosistemą.

1998 m. gegužės mėn. priimti galutiniai sprendimai dėl ekonominės ir pinigų sąjungos. 1998 m. gegužės 2 d. valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties ES Taryba vieningai nutarė, kad 11 valstybių narių įvykdė bendrosios valiutos įvedimui 1999 m. sausio 1 d. būtinas sąlygas. Todėl šios šalys (Belgija, Vokietija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Austrija, Portugalija ir Suomija) dalyvaus trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape²⁷. Turėdamos

²⁴Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl valiutų kursų mechanizmo nustatymo trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape, Amsterdamas, 1997 m. birželio 16 d. (OL C 236, 1997 8 2, p. 5).

²⁵Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl Stabilumo ir augimo pakto, Amsterdamas, 1997 m. birželio 17 d. (OL C 236, 1997 8 2, p. 1).

²⁶1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės peržiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo (OL L 209, 1997 8 2, p. 1) ir 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo (OL L 209, 1997 8 2, p. 6).

²⁷1998 m. gegužės 3 d. Tarybos sprendimas 98/317/EB, pagal Sutarties 109 straipsnio 4 dalį (OL L 139, 1998 5 11, p. 30).

ypatingą statusą, Danija ir Jungtinė Karalystė pasitraukė iš trečiojo ekonominės ir pinigų sąjungos etapo, o Graikija ir Švedija neatitiko sąlygų bendrosios valiutos įvedimui (žr. 1.2.2 skirsnį).

Be to, valstybių ar vyriausybių vadovai pasiekė politinį susitarimą dėl to, ką skirti ECB vykdomosios valdybos nariais. Bendrąją valiutą įsivedančių valstybių narių finansų ministrai susitarė su tų šalių nacionalinių centrinių bankų valdytojais, Europos Komisija ir EPI, kad esamas VKM dvišalis pagrindinis dalyvaujančių valstybių narių valiutų kursas bus naudojamas nustatant neatšaukiamą valiutų perskaičiavimo į eurus kursą²⁸.

1998 m. gegužės 25 d. tuo metu 11 dalyvaujančių valstybių narių valstybių ar vyriausybių vadovai oficialiai paskyrė ECB pirmininką, pirmininko pavaduotoją ir kitus keturis Vykdomosios valdybos narius. Pagal ECBS statuto 50 straipsnį, jie buvo paskirti remiantis ECOFIN tarybos rekomendacija ir Europos Parlamento bei EPI tarybos (veikusios vietoj ECB valdančiosios valdybos iki jos sukūrimo) nuomonėmis.

Paskirti šeši Vykdomosios valdybos nariai darbą turėjo pradėti 1998 m. birželio 1 d., kai buvo įkurtas ECB. EPI įgyvendino visus savo uždavinius ir buvo likviduotas remiantis EB sutarties 123 straipsnio 2 dalimi. ECB, kaip EPI likvidatorius, paveldėjo ne tik daug su parengiamuoju darbu susijusios medžiagos, bet taip pat ir visą EPI infrastruktūrą, įskaitant personalą, kuris buvo parengtas prisiimti ECB įsipareigojimus. Tai labai padėjo ECB tik per septynis mėnesius, t. y. iki trečiojo etapo pradžios, baigti pasirengti Eurosistemos veikimui ir iki 2002 m. sausio 1 d. pasiruošti gryųjų pinigų keitimui į eurus.

Trečiasis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas

Trečiasis ir paskutinis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas prasidėjo 1999 m. sausio 1 d. Buvo neatšaukiamai nustatyti iš pradžių pinigų sąjungoje dalyvavusių 11 valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursai (žr. 3 intarpą), o ECB perėmė įsipareigojimą vykdyti bendrąją euro zonos politiką.

Atsižvelgiant į teisinę bazę, kurią antriniuose Bendrijos teisės aktuose nustatė ES Vadovų Taryba, euro valiuta nedelsiant pakeitė nacionalines valiutas paversdama jas nedešimtainiais euro padalijimais pereinamuoju laikotarpiu – nuo 1999 m. sausio 1 d. iki 2001 m. gruodžio 31 d. Pirmus trejus metus visi ūkio subjektai pretenzijas, įsipareigojimus ir mokėjimus, kuriems nenaudojami grynieji pinigai (principas „jokios prievartos, jokio draudimo“), galėjo išreikšti tiek eurai, tiek savo nacionaliniais padalijimais. Tačiau valstybės narės turėjo teisę įpareigoti ūkio subjektus išleistus neišpirktus skolos vertybinius popierius denominuoti eurai, vykdant prekybą reguliuojamose rinkose ir užtikrinant mokėjimo sistemų veikimą. Valstybės narės plačiau naudojosi šia galimybe besirengdamos trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui. Be to, EPI paskelbė, kad Eurosistema atliks pinigų politikos operacijas tik eurai ir kad mokėjimai sistemoje TARGET bus vykdomi tik eurai (žr. 3.3.1 skirsnį).

²⁸1998 m. gegužės 2 d. bendras komunikatas dėl neatšaukiamo valiutų perskaičiavimo į eurus kurso nustatymo.

3 intarpas. Neatšaukiamai nustatyti euro perskaičiavimo kursai

1 €	= 40,3399 Belgijos franko
	= 1,95583 Vokietijos markės
	= 340,750 Graikijos drachmos
	= 166,386 Ispanijos pesetos
	= 6,55957 Prancūzijos franko
	= 0,787564 Airijos svaro
	= 1 936,27 Italijos liros
	= 40,3399 Liuksemburgo franko
	= 2,20371 Nyderlandų guldeno
	= 13,7603 Austrijos šilingo
	= 200,482 Portugalijos eskudo
	= 5,94573 Suomijos markės

Šaltinis: 1998 m. gruodžio 31 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2866/98 dėl euro ir eurą įvedančių valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursų (OL L 359, 1998 12 31, p. 1), iš dalies pakeistas 2000 m. birželio 19 d. Reglamentu (EB) Nr. 1478/2000 (OL L 167, 2000 7 7, p. 1).

Atsižvelgiant į tai, finansų sektorius visapusiškai pasiruošė darbui integruotose finansų rinkose prasidėjus trečiajam etapui. Finansų sektorius buvo suinteresuotas sparčiu ir visapusišku finansų rinkų perėjimu prie euro, ir nė viena rinkos dalyvių grupė nenorėjo atsilikti nuo savo konkurentų. Padedant EPI finansų rinkų asociacijos sutarė dėl rinkos veiklos suvienodinimo konvencijų ir parengė išankstinius palūkanų normos rodiklius (pvz., EURIBOR ir EONIA)²⁹.

Po šių pasirengimų finansų rinkos galėjo pereiti prie euro iš karto tik prasidėjus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajam etapui. Prekyba finansų rinkose buvo vykdoma tik eurai ir dauguma neišpirktų skolos vertybinių popierių buvo konvertuoti į eurus. Visose didelės vertės tarptautinių mokėjimų sistemose buvo naudojami eurai. Taigi pasikeitimas finansų rinkose įvyko ne tik labai greitai, bet ir labai sklandžiai.

Įmonių sektorius prie euro perėjo nuosekliai pereinamuoju laikotarpiu, o pavieniai asmenys, kol grynieji pinigai nebuvo išreikšti euru, iš pradžių nedaug naudojo eurą sandoriams vykdyti. Padėtis, be abejo, pasikeitė 2002 m. sausio 1 d. įvedus eurų banknotus ir monetas³⁰.

2001 m. sausio 1 d. Graikija prisijungė prie euro zonos (ji tapo dvylikta dalyvaujančia šalimi), o Graikijos bankas tapo Eurosistemos dalimi. Pagal EB sutarties 122 straipsnio 2 dalyje nustatytą procedūrą, 2000 m. birželio 19 d. ES Taryba nusprendė, kad Graikija įgyvendino euro įvedimo sąlygas³¹. Euro ir Graikijos drachmos perskaičiavimo kursas buvo paskelbtas Tarybos reglamente³² tą pačią dieną.

²⁹Dar vienas išankstinis palūkanų normų rodiklis – EUREPO – parengtas 2002 m. pradžioje.

³⁰Žr. Scheller (1999 m.), p. 243.

³¹2000 m. birželio 19 d. Tarybos sprendimas 2000/427/EB, vadovaujantis Sutarties 122 straipsnio 2 dalimi dėl bendrosios valiutos įvedimo Graikijoje 2001 m. (OL L 167, 2000 7 7, p. 20).

³²2000 m. birželio 19 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1478/2000 (OL L 167, 2000 7 7, p. 1).

4 intarpas. Europos integracijos raida

1952 m.	Belgija, Vokietija, Prancūzija, Italija, Liuksemburgas ir Nyderlandai įkūrė Europos anglių ir plieno bendriją (EAPB).
1958 m. sausio mėn.	šios šešios šalys įkūrė Europos ekonominę bendriją (EEB) ir Europos atominės energijos bendriją (Euratom).
1973 m. sausio mėn.	prie trijų Europos Bendrijų (EB) prisijungė Danija, Airija ir Jungtinė Karalystė.
1981 m. sausio mėn.	prie trijų Europos Bendrijų prisijungė Graikija.
1986 m. sausio mėn.	prie trijų Europos Bendrijų prisijungė Ispanija ir Portugalija.
1986 m. vasario mėn.	pasirašytas Suvestinis Europos aktas.
1993 m. lapkričio mėn.	įsigaliojo 1992 m. vasario mėn. pasirašyta Europos Sąjungos sutartis (Mastrichto sutartis). Pagal ją buvo sukurta Europos Sąjungos struktūra, susidedanti iš trijų ramsčių: 1) trys Europos Bendrijos, 2) bendra užsienio ir saugumo politika ir 3) teisingumas bei vidaus reikalai, policijos ir teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose.
1995 m. sausio mėn.	Austrija, Suomija ir Švedija įstojo į Europos Sąjungą.
1999 m. gegužės mėn.	įsigaliojo 1997 m. spalio 2 d. pasirašyta Amsterdamo sutartis. Ji iš dalies pakeitė ir Europos bendrijos steigimo sutartį, ir Europos Sąjungos sutartį.
2003 m. vasario mėn.	rengiantis Europos Sąjungos plėtrai sutartys dar kartą pakeistos 2001 m. pasirašyta Nicos sutartimi.
2003 m.	Konvencija dėl Europos ateities parengė Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektą.
2004 m. gegužės mėn.	Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Lietuva, Vengrija, Malta, Lenkija, Slovakija ir Slovėnija prisijungė prie Europos Sąjungos ir papildė valstybių narių skaičių iki 25.
2004 m. birželio mėn.	ES valstybės narės susitarė dėl Sutarties dėl Konstitucijos Europai.

Euro įvedimas baigtas grynųjų pinigų pakeitimu 2002 m. sausio 1 d.: į apyvartą buvo išleisti eurų banknotai ir monetos, o nacionalinių valiutų kaip nedešimtinių euro padalijimų funkcija tapo nereikalinga. 2002 m. vasario pabaigoje buvusių nacionalinių valiutų grynieji pinigai nustojo būti teisėta atsiskaitymo priemone. Nuo to laiko eurų banknotai ir monetos tapo vienintele teisėta atsiskaitymo priemone euro zonos šalyse.

EPS buvo sukurta Europos Bendrijų sistemoje, kuri nuo įkūrimo 1952 m. labai išsiplėtė (žr. 4 intarpą). Dabar Europos Sąjungoje yra 25 valstybės narės kartu su dešimt naujųjų Vidurio ir Rytų Europos bei Viduržemio regiono šalių, įstojusių 2004 m. gegužės 1 d.

Dar dvi Rytų Europos šalys, Bulgarija ir Rumunija, pasirašė Stojimo sutartį 2005 m. balandžio mėn. ir prie ES turi prisijungti 2007 m. Derybos su šalimis kandidatėmis, Kroatija ir Turkija, pradėtos 2005 m. rudenį.

Kadangi valstybės narės, norėdamos prisijungti prie euro zonos, privalo įvykdyti būtinas bendrosios valiutos įvedimo sąlygas, naujosios valstybės narės iš karto neprisijungia prie euro zonos. Vis dėlto jos yra išsipareigojusios siekti ekonominės ir pinigų sąjungos tikslų, o jų nacionaliniai centriniai bankai prisijungimo dieną tampa *ex officio* ECBS nariais ir rengiasi galutinei integracijai į Eurosystemą. Slovėnija pirmoji iš dešimties naujųjų ES valstybių narių prisijungs prie euro zonos, 2007 m. sausio 1 d. Pagal EB sutarties 122 straipsnio 2 dalyje apibūdintą tvarką, 2006 m. liepos 11 d. ES Taryba nutarė, kad Slovėnija tenkina eurui įsivesti būtinas sąlygas³³. Nustatytas perskaičiavimo kursas nuo 2007 m. sausio 1 d. – 239,640 tolaro už vieną eurą³⁴.

1.2. EKONOMINĖS IR PINIGŲ SĄJUNGOS TEISINIS PAGRINDAS IR YPATYBĖS

Įsteigtas pagal EB sutartį, ECB yra įtvirtintas Europos bendrijos teisinėje ir institucinėje sandaroje. Suverenių valstybių bendrijoje euro valiuta ir ECB skiriasi nuo nacionalinės valiutos ir nacionalinio centrinio banko, nes turi viršvalstybinį statusą. Kitaip negu panašūs centriniai bankai, pvz., JAV Federalinės rezervų sistemos arba Japonijos bankas, kurie yra savo atitinkamų nacionalinių valstybių pinigų institucijos, ECB yra centrinė institucija, kuri pinigų politiką vykdo 12 autonominių euro zonos šalių. Kita ekonominės ir pinigų sąjungos ypatybė yra ta, kad euro zona apima ne visas ES valstybes nares, nes ekonominėje ir pinigų sąjungoje vadovaujamosi diferencijuotos integracijos principu (žr. 1.2.2 skirsnį).

1.2.1. Teisinis pagrindas

Pagal EB sutarties, iš dalies pakeistos ES sutartimi, sąlygas, suverenumui pinigų srityje buvo suteiktas viršvalstybinis statusas.

Dabartinė Europos Sąjunga nėra valstybė. Ji pagrįsta Europos Bendrijomis ir ES sutartyje numatytais bendradarbiavimo politika ir formomis. Pirmąjį ramstį sudaro Europos bendrija ir Europos atominės energijos bendrija (Euratom)³⁵, kurios yra juridiniai asmenys ir reglamentuojamos skirtingų sutarčių. Šios dvi Bendrijos yra viršvalstybinės ir veikia pagal valstybių narių joms suteiktus įgaliojimus. ES antrasis ir trečiasis ramsčiai yra iš esmės tarpvyriausybiniai susitarimai dėl bendrosios užsienio ir saugumo politikos (BUSP) bei policijos ir teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose.

Teoriškai būtų buvę galima sudaryti atskirą ekonominės ir pinigų sąjungos sutartį, kuri būtų buvusi ES ketvirtasis ramstis. Ši galimybė buvo apsvarstyta Tarpvyriausybinių konferencijų derybų dėl ekonominės ir pinigų sąjungos

³³2006 m. liepos 11 d. Tarybos sprendimas 2006/495/EB, vadovaujantis Sutarties 122 straipsnio 2 dalimi dėl bendrosios valiutos įvedimo Slovėnijoje 2001 m. (OL L 195, 2006 7 15, p. 25).

³⁴2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1086/2006, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 2866/98 dėl euro ir eurą įvedančių valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursų (OL L 195, 2006 7 15, p. 1).

³⁵Trečioji Bendrija, Europos anglių ir plieno bendrija (EAPB), panaikinta 2002 m., praėjus 50 metų nuo jos įkūrimo 1952 m., kaip kad ir buvo numatyta.

pradžioje³⁶, bet galiausiai jos buvo atsisakyta. Vietoj to, ekonominės ir pinigų sąjungos teisinis pagrindas buvo įtvirtintas EB sutartyje, taip praplečiant Europos ekonominės bendrijos kompetenciją. Nors ES sutarties 2 straipsnyje trumpai užsimenama apie ekonominę ir pinigų sąjungą kaip vieną iš Sąjungos tikslų, visos esminės, procedūrinės ir institucinės nuostatos išdėstytos EB sutartyje. Su pinigų politika susijusios Sutarties nuostatos patikslintos ir aiškiai apibrėžtos ECBS statute, kuris pridėtas prie EB sutarties kaip Protokolas ir yra Bendrijos pirminės teisės dalis.

Tai reiškia, kad ekonominę ir pinigų sąjungą reglamentuoja ne tarpvyriausybinių, o Bendrijos teisė. Tai sukūrė ir toliau plėtė esančią institucinę sistemą (išvengiant atskirų institucijų kūrimo) ir labai palengvino ECB, kaip nuo valstybių narių ir Bendrijos institucijų nepriklausomos organizacijos, steigimą.

EB sutartyje taip pat numatyta galimybė rengti antrinius Bendrijos teisės aktus dėl visų ekonominės ir pinigų sąjungos klausimų, pavyzdžiui, euro aspektų, kurie nėra išsamiai apibrėžti pirminėje Bendrijos teisėje. Pagrindiniai su valiuta susiję Bendrijos teisės aktai yra šie reglamentai:

- 1997 m. birželio 17 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1103/97 dėl tam tikrų nuostatų, susijusių su euro įvedimu³⁷, iš dalies pakeistas 2000 m. lapkričio 27 d. reglamentu (EB) Nr. 2595/2000³⁸;
- 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo³⁹, iš dalies pakeistas 2000 m. lapkričio 27 d. reglamentu (EB) Nr. 2596/2000⁴⁰;
- 1998 m. gruodžio 31 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2866/98 dėl euro ir eurą įvedančių valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursų⁴¹, iš dalies pakeistas 2000 m. birželio 19 d. Reglamentu (EB) Nr. 1478/2000⁴²;
- 2001 m. birželio 28 d. Tarybos reglamentas Nr. 1338/2001, nustatantis priemones, būtinas euro apsaugai nuo padirbinėjimo⁴³, kurio nuostatos buvo išplėtos toms valstybėms narėms, kurios nedalyvauja euro zonoje pagal tos pačios dienos reglamentą (EB) Nr. 1339/2001⁴⁴.

Be to, EB sutartyje ir ECBS statute nustatyti antriniai Bendrijos teisės aktai, papildantys tam tikras ECBS statuto nuostatas (žr. 2.5.4 skirsnį) ir suteikiantys ECB reguliavimo įgaliojimus (žr. 2.5.3 skirsnį).

Dabartinės ES ir EB sutartis 2006 m. lapkričio mėn. turėjo pakeisti Sutartis dėl Konstitucijos Europai, jei ją būtų ratifikavusios visos 25 ES valstybės narės. Sutartį 2003 m. parengė Konventas dėl Europos ateities, o 2004 m. lapkričio

³⁶Žr. *Zilioli/Selmayr* (2001 m.), p. 12.

³⁷OL L 162, 1997 6 19, p. 1.

³⁸OL L 300, 2000 11 29, p. 1.

³⁹OL L 139, 1998 5 11, p. 1.

⁴⁰OL L 300, 2000 11 29, p. 2.

⁴¹OL L 359, 1998 12 31, p. 1.

⁴²OL L 167, 2000 7 7, p. 1.

⁴³OL L 181, 2001 7 4, p. 6.

⁴⁴OL L 181, 2001 7 4, p. 11.

mėn. ją priėmė tarpvyriausybė konferencija ir ratifikavo 15 valstybių narių. Vis dėlto po to, kai 2005 m. Prancūzija ir Nyderlandai referendumu atmetė šią sutartį, kelios valstybės narės sustabdė ratifikavimą.

1.2.2. Ypatybės

Nei ekonominė ir pinigų sąjunga, nei bendrosios rinkos sukūrimas nebuvo galutinis tikslas. Tai buvo priemonės pagrindiniams Bendrijos tikslams įgyvendinti. EB sutarties 2 straipsnyje teigiama, kad šie pagrindiniai tikslai yra „*darni, subalansuota ir tvari ekonominės veiklos plėtra, aukšto lygio užimtumas [...], tvarus ir neinfliacinis augimas [bei] didelis konkurencingumas ir ekonominės veiklos rezultatų konvergencija [...]*“. Pagal EB sutarties 4 straipsnį, vadinamieji konstituciniai pagrindiniai principai siekti šių svarbiausių tikslų yra „*stabilios kainos, patikimi viešieji finansai ir pinigų sąlygos bei tvarus mokėjimų balansas*“ bei „*atviros rinkos ekonomikos su laisva konkurencija principas*“. Šioje bendroje politikos sistemoje EB sutartis aiškiai apibrėžia pinigų ir ekonomikos politikos įsipareigojimus.

Ekonominės ir pinigų sąjungos pinigų ir ekonominiai aspektai

Ekonominės ir pinigų sąjungos pinigų ir ekonominiai aspektai buvo sprendžiami skirtingai. Pinigų ir valiutų kurso politika buvo denacionalizuota ir centralizuota Bendrijos lygiu, tačiau valstybės narės liko atsakingos už ekonominę politiką, nors nacionalinė ekonominė politika turi būti vykdoma atsižvelgiant į Bendrijos bendradarbiavimo makroekonominės politikos klausimais struktūrą. Struktūros skirtumai atitinka subsidiarumo principą (EB sutarties 5 straipsnis), t. y. politikos funkcijų perdavimas Bendrijai pateisinamas tik:

- jei valstybės narės pačios negali deramai pasiekti minėtų tikslų arba
- jei Bendrija dėl siūlomo veiksmo masto arba poveikio gali geriau siekti tų tikslų.

Kaip paaiškinta toliau, centralizavimas Bendrijos lygiu pagrįstas vykdant pinigų ir valiutų kurso politiką, nes bendroji valiuta ir nacionalinė pinigų bei valiutų kurso politika tarpusavyje yra nesuderinamos. Ekonominės politikos situacija yra kitokia. Tiek, kiek Bendrijos sistema užtikrina, kad nacionalinė ekonominė politika iš tikrųjų atitinka minėtus ekonominės ir pinigų sąjungos tikslus, ją geriausia vykdyti nacionaliniu lygiu. Todėl net ir tokia visiškai integruota ekonominė zona kaip euro zona nėra įtikinantis argumentas perduoti Bendrijai visus ekonominės politikos įgaliojimus.

Pinigų ir valiutų kurso politika

ECB – ECBS ir Eurosistemos pagrindui – buvo perduota visa atsakomybė už bendrą pinigų politiką euro zonoje (žr. 2.1 skirsnį). Bendrajai valiutai reikia bendros pinigų politikos ir centralizuoto sprendimų priėmimo. Kadangi kai kurie su pinigų politika susiję sprendimai turi būti priimami kasdien, sprendimų priėmimo sistema privalo būti nuolatinė ir turėti institucinį juridinio asmens, kuris yra atsakingas ir politiškai atskaitingas už savo veiklą, statusą. Be to, atsižvelgiant į tai, kad pinigų politikos įgaliojimas yra palaikyti kainų stabilumą,

sprendimų priėmimas turi būti patikėtas tokiai įstaigai, kuri nėra priklausoma nei nuo Bendrijos institucijų, nei nuo valstybių narių (žr. 4.1 skirsnį).

Valiutų kurso politika taip pat buvo denacionalizuota ir centralizuota. Kadangi bendroji valiuta turi vieną valiutų kursą, gali būti tik viena bendro valiutų kurso politika. Su valiutų kurso politika susijusius sprendimus euro zonoje priima ECB kartu su ECOFIN taryba, kurios žodis yra lemiamas (žr. 3.2.1 skirsnį).

Ekonominė politika

Kitaip negu už pinigų ir valiutų kurso politiką, už ekonominę politiką daugiausia yra atsakingos valstybės narės. Pagal EB sutarties 4 straipsnio 1 dalį, Bendrijos ekonominė politika grindžiama „glaudžiu valstybių narių ekonominės politikos koordinavimu, vidaus rinka bei bendrų tikslų apibrėžimu [...]“. EB sutarties 98 straipsnyje rašoma, kad „valstybės narės, vykdydamos savo ekonominę politiką, stengiasi prisidėti prie Bendrijos tikslų [...] siekimo ir atsižvelgia į 99 straipsnio 2 dalyje paminėtas bendras gaires“. EB sutarties 99 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad valstybės narės „savo ekonominę politiką vertintų kaip bendro intereso reikalą“ ir „ją koordinuotų Taryboje“.

Bendrosios ekonominės politikos gairės (BEPG) yra pagrindinė nacionalinės ekonomikos politikos koordinavimo priemonė⁴⁵. Jose pateiktos bendro ekonominės politikos vykdymo kryptys ir konkrečios rekomendacijos kiekvienai valstybei narei ir Bendrijai. Be būtinų priemonių įvairiose politikos srityse (valstybės finansų, struktūrinių reformų, mokesčių, darbo rinkos reguliavimo arba mokymo ir švietimo), BEPG nustatytas standartas, kuriuo turi būti vadovujamasi priimant vėlesnius nacionalinės ir Europos politikos sprendimus.

BEPG yra rekomendacinio pobūdžio, todėl nėra teisiškai įpareigojančios ar vykdytinos. Jos grindžiamos įtikinėjimu ir analogiškų institucijų poveikio priemonėmis, siekiant paraginti vyriausybes anksčiau imtis atitinkamų politikos veiksmų. Vis dėlto jos yra svarbios politiškai, nes jas tvirtina Europos Vadovų Taryba⁴⁶.

Be to, buvo sukurtos procedūros, paprastai vadinamos procesais. Liuksemburgo procesas yra nacionalinės užimtumo politikos koordinavimo procedūra. Jo pagrindinė politikos priemonė yra kasmetinės Užimtumo gairės. Jose pateikiamos rekomendacijos ir nurodomos prioritetinės veiksmų sritys, ypač susijusios su mokymo ir švietimo bei darbo rinkos reformomis, ir jų perkėlimas į nacionalinius veiksmų planus.

Kardifo procesas yra struktūrinių reformų stebėsenos ir tarpusavio peržiūros sistema. Jo pagrindinė priemonė yra kasmet atliekamas daugiatašalis ekonomikos reformos pažangos stebėjimas, pagrįstas valstybių narių ir Europos Komisijos

⁴⁵Atsižvelgiant į ECB nepriklausomumą ir teisės aktuose nustatytus įgaliojimus, BEPG netaikomos pinigų politikai.

⁴⁶BEPG tvirtinimas yra vienintelis oficialus Tarybos veiksmas, susijęs su ekonomine ir pinigų sąjunga. Visiems kitiems su ekonomine ir pinigų sąjunga susijusiems valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu atliekamiems veiksams reikalingi tarpvyriausibiniai sprendimai arba valstybių ar vyriausybės vadovų sudėties ES Tarybos sprendimai.

metiniais pranešimais ir papildomai Ekonominės politikos komiteto rengiama išsamesne daugiašale ekonominių reformų apžvalga.

Kelno procesas numato socialinių partnerių, nacionalinių vyriausybių, Europos Komisijos ir ECB makroekonominį dialogą. Pagrindinė šio proceso priemonė yra ES ekonominės situacijos ir perspektyvų vertinimų apsikeitimas. Makroekonominis dialogas yra Europos užimtumo pakto dalis, todėl jis papildo tiek Liuksemburgo, tiek Kardifo procesą.

Lisabonos strategija nustatė išsamią reformų darbotvarkę, kurios tikslas, be kitų, – pagerinti bendrosios rinkos veiklą ir įveikti įvairių sričių, pavyzdžiui, vertybinių popierių rinkų, kapitalo prieinamumo rizikos ar skrydžių valdymo, susiskaldymą ir neveiksmingumą.

Priešingai nei BEPG, „perviršinio deficito procedūra“ fiskalinės politikos srityje (EB sutarties, kurią papildo Stabilumo ir augimo paktas, 104 straipsnis) yra teisiškai įpareigojanti ir vykdytina (žr. 5 intarpą). Biudžeto drausmę palaiko draudimai centriniams bankams teikti kreditus valdžios sektoriui (101 straipsnis) ir viešajam sektoriui privilegijuotą naudojimąsi finansų įstaigomis (102 straipsnis). Pagal finansinį gelbėjimą draudžiantį straipsnį, nei Bendrija, nei bet kuri valstybė narė nėra atsakinga už kitos valstybės narės skolas ir negali jų prisiimti (103 straipsnis). Taigi valdžios sektoriaus skolos neleidžiama labai išaugti be tam tikrų apribojimų, o taisyklių nesilaikanti vyriausybė negali tikėtis, kad galiausiai ją išpirks kitos vyriausybės.

Ši ekonominės ir pinigų sąjungos pinigų ir ekonominės politikos aspektų asimetrija reiškia, kad nėra į nacionalinę vyriausybę panašios „ES vyriausybės“. Tačiau ši situacija nebūtinai yra Bendrijos ekonominės politikos sistemos trūkumas. Suteikiant valstybėms narėms didelę autonomiją priimant sprendimus, susijusius su svarbiomis ekonominės politikos sritimis, suteikiama labai svarbi veikimo laisvė ir galimybė sveikai politikos konkurencijai daryti teigiamą poveikį. Kartu ekonominės politikos sistemos taisyklės ir procedūros, jei politikos kūrėjai jų laikosi, užtikrina makroekonominį stabilumą.

Diferencijuotoji integracija

ES narystė nereiškia automatiško dalyvavimo euro zonoje. Be anksčiau minėto Danijos ir Jungtinės Karalystės specialaus statuso, valstybė narė, norėdama prisijungti prie euro zonos, privalo įvykdyti būtinas bendrosios valiutos įvedimo sąlygas.

Bendrosios valiutos įvedimo būtinos sąlygos yra aukštas tvarios konvergencijos lygis (*ekonominė konvergencija*) ir nacionalinių teisės aktų suderinamumas su Sutarties nuostatomis dėl ekonominės ir pinigų sąjungos (*teisinė konvergencija*) (žr. 6 intarpą).

Sutartyje yra keletas nuostatų, skirtų patikimai valdžios finansų pozicijai ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape išsaugoti, su sąlyga, kad fiskalinė politika ir toliau yra šalių vyriausybės kompetencijos sritis. Viena iš nuostatų yra susijusi su perviršinio deficito procedūra, kaip nustatyta 104 straipsnyje ir prie Sutarties pridėdamame protokole. Šioje procedūroje nustatytos sąlygos, kurias turi atitikti biudžeto pozicija tam, kad ji būtų laikoma patikima. 104 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės „*vengia perviršinio bendrojo šalies biudžeto deficito*“. Kaip laikomasi šio reikalavimo, vertinama pagal kontrolinį dydį: bendras valstybės biudžeto deficitas – ne didesnis kaip 3 %, valstybės skola – ne didesnė kaip 60 % BVP. Deficito ar skolos santykiai gali viršyti kontrolinius dydžius ir nebus laikomi perviršinio deficito ženklu, jei tenkinamos Sutartyje nustatytos bei Stabilumo ir augimo pakte konkrečiau aprašytos sąlygos, pavyzdžiui, jei realusis BVP per metus sumažėja ne mažiau kaip 2 %. ES Tarybai nusprendus, kad šalyje yra perviršinis deficitas, imamasi perviršinio deficito procedūroje nustatytų veiksmų, įskaitant poveikio priemones.

Stabilumo ir augimo paktas patvirtintas 1997 m. Jis papildo ir paaiškina, kaip įgyvendinama perviršinio deficito procedūra. Paktą sudaro Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl Stabilumo ir augimo pakto, Tarybos reglamentas dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo ir Tarybos

reglamentas dėl perviršinio deficito procedūros įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo. Pritardamos Stabilumo ir augimo paktui, valstybės narės įsipareigojo siekti vidutinės trukmės tikslo biudžeto būklės atžvilgiu, t. y. artimų balansui ar perteklinių biudžeto pozicijų. Tokios biudžeto pozicijos leis valstybėms narėms susidoroti su įprastu ciklišku svyravimų poveikiu biudžetui neperžengiant 3 % BVP kontrolinio dydžio.

Pagal daugiašalės priežiūros sistemą, euro zonos šalys privalo pateikti stabilumo programas ES Tarybai ir Europos Komisijai. Euro zonai nepriklausančios valstybės narės turi teikti konvergencijos programas. Abiejose programose pateikiama informacija, reikalinga įvertinti biudžeto koregavimus vidutinės trukmės laikotarpiu siekiant artimų balansui ar perteklinių biudžeto pozicijų.

Labai svarbi papildoma priemonė, skatinanti įgyvendinti į stabilumą orientuotą fiskalinę politiką, yra finansinį gelbėjimą draudžianti sąlyga, numatyta Sutarties 103 straipsnio 1 dalyje, kurioje teigiama: „*Bendrija nėra atsakinga už centrinių vyriausybių, regioninių vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų organizacijų arba valstybių narių valstybinių įmonių įsipareigojimus, arba jų neprisiima [...]. Valstybė narė nėra atsakinga už kitos valstybės narės centrinės vyriausybės, regioninių vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų organizacijų arba valstybinių įmonių įsipareigojimus, arba jų neprisiima [...]*“. Ši nuostata užtikrina, kad valstybės skolos gražinimas ir toliau būtų nacionalinis įsipareigojimas. Taip ji skatina apdairią fiskalinę politiką nacionaliniu lygiu.

Kitos fiskalinę drausmę padedančios palaikyti nuostatos yra draudimas dengti biudžeto deficitą piniginiu finansavimu ir viešojo sektoriaus privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimas. Pagal Sutarties 101 straipsnį, ECB ir NCB draudžiama valstybės deficitą dengti piniginiu finansavimu, t. y. draudžiamas „*Lėšų pereinimas sąskaitose*

5 intarpas. Bendrijos fiskalinės politikos sistema

ar bet kurios kitos formos kredito galimybės [...] ECB ar nacionaliniuose centriniuose bankuose“. Sutarties 102 straipsnio nuostatos draudžia visas priemones, kurios vyriausybėms ir Bendrijos institucijoms ar organams gali suteikti privilegiją naudotis finansų įstaigomis. Šios nuostatos didina suinteresuotumą siekti patikimų valstybės finansų ir vykdyti apdairią fiskalinę politiką, taip pat prisideda prie bendros pinigų politikos patikimumo siekiant kainų stabilumo.

Ištraukos iš ECB (2004), *The monetary policy of the ECB* (ECB pinigų politika), p. 23.

Pagal EB sutarties 121 straipsnio 1 dalį, aukštas tvarios ekonominės konvergencijos lygis vertinamas pagal šiuos kriterijus:

- didelis kainų stabilumas;
- valstybės finansinės padėties tvarumas;
- Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų laikymasis bent dvejus metus;
- valstybės narės pasiektas konvergencijos ir jos dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme patvarumas, kurį parodo ilgalaikių palūkanų normos.

Prieš galėdama prisijungti prie euro zonos, valstybė narė turi įrodyti, kad šiuos kriterijus įvykdė ilgam laikui. Ši sąlyga užtikrina, kad ekonominė ir pinigų sąjunga ir toliau laikosi savo svarbiausių tikslų ir pagrindinių principų, ypač kainų stabilumo, patikimų valstybės finansų ir pinigų politikos sąlygų bei tvaraus mokėjimų balanso.

Teisiniam konvergencijos reikalavimui įvykdyti kiekviena valstybė narė turi suderinti nacionalinę teisę atitinkamo nacionalinio centrinio banko nepriklausomumui užtikrinti ir jam integruoti į ECBS.

Europos Komisija ir ECB (iki 1998 m. – EPI) nepriklausomai vertina ekonominę bei teisinę konvergenciją ir pateikia savo išvadas ES Tarybai, į kurią susirenka tiek ekonomikos ir finansų ministrai, tiek valstybių ar vyriausybių vadovai. Ji priima galutinį sprendimą.

6 intarpas. Būtinios bendrosios valiutos įvedimo sąlygos

Euro įvedimo sąlygos išdėstytos EB sutarties 121 straipsnyje ir prie jos pridedamame Protokole dėl konvergencijos kriterijų, nurodytą EB sutarties 121 straipsnyje. Šių nuostatų laikymasis įvertintas EPI ir ECB pranešimuose apie konvergenciją.

Euro įvedimo sąlygos yra tokios:

- pasiekti aukštą tvarios konvergencijos lygį („ekonominė konvergencija“);
- kiekvienos valstybės narės įstatymų atitikimas EB sutarties 108 bei 109 straipsniams ir ECBS statutui („teisinė konvergencija“).

Ekonominė konvergencija

Ar atitinkama valstybė narė pasiekė aukštą tvarios konvergencijos lygį, vertinama remiantis keturiais kriterijais: kainų stabilumas, patikimi valstybės finansai, stabilus valiutų kursas ir suderintos palūkanų normos.

Kainų raida

EB sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmojoje įtraukoje nustatytas reikalavimas, kad būtų pasiektas „*didelis kainų stabilumas*“, ir nurodyta, kad „*ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias*“.

Protokolo 1 straipsnyje nurodyta, kad „*kainų stabilumo kriterijus [...] reiškia, kad valstybės narės kainų stabilumas yra tvarus ir vidutinis infliacijos lygis per vienerius metus iki tyrimo yra ne didesnis kaip 1,5 procentinio punkto daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausios, infliacijos lygio. Infliacija matuojama taikant vartotojų kainų indeksą palyginamuoju pagrindu, atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžimų skirtumus.*“

Fiskalinė raida

EB sutarties 121 straipsnio 1 dalies antrojoje įtraukoje nustatyta, kad būtų pasiektas „*valstybės finansinės padėties tvarumas*“, o „*ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 104 straipsnio 6 dalį, padėtį*“.

Pagal Protokolo 2 straipsnį, šis kriterijus dar „*[...] reiškia, kad tyrimo metu valstybė narė nėra Tarybos sprendimo pagal šios Sutarties 104 straipsnio 6 dalį dėl perviršinio deficito buvimo atitinkamoje valstybėje narėje objektas*“.

Pagal EB sutarties 104 straipsnio 1 dalį, valstybės narės „*vengia perviršinio bendrojo šalies biudžeto deficito*“. Komisija tikrina, kaip laikomasi biudžetinės drausmės daugiausia pagal šiuos kriterijus:

- a) *ar planuojamo arba faktinio valstybės biudžeto deficito santykis su bendroju vidaus produktu viršija tam tikrą pamatinę vertę (3,0 % BVP, kaip nustatyta Protokole dėl perviršinio deficito procedūros), išskyrus atvejus, kai:*

6 intarpas. Būtinės bendrosios valiutos įvedimo sąlygos

- arba santykis smarkiai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą pamatinei vertei;
 - arba antraip – pamatinės vertės perviršis yra tik išimtinis bei laikinas, o santykis išlieka artimas pamatinei vertei;
- b) ar valstybės skolos santykis su bendruoju vidaus produktu viršija tam tikrą pamatinę vertę (60 % BVP, kaip nustatyta Protokole dėl perviršinio deficito procedūros), išskyrus atvejus, kai tas santykis pakankamai mažėja ir patenkinamai sparčiai artėja prie pamatinės vertės“.

Valiutų kursų pokyčiai

EB sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečiojoje įtraukoje nustatytas toks reikalavimas: „Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizmo nustatytų norminių svyravimo ribų laikymasis bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo bet kokios kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu“.

Protokolo 3 straipsnyje papildomai nustatyta, kad „dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme kriterijus [...] reiškia, kad valstybė narė laikėsi norminių svyravimo ribų, numatytų Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme, be didelių nukrypimų bent paskutinius dvejus metus iki tyrimo. Pirmiausia, valstybė narė negali būti nuvertinusi savo valiutos dvišalio pagrindinio kurso bet kurios kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu savo pačios iniciatyva per tą patį laikotarpį.“

Kalbant apie šių nuostatų taikymą, 1998 m., 2000 m. ir 2002 m. pranešimuose dėl konvergencijos EPI ir ECB nurodė, kad tada, kai buvo sumanyta Sutartis, norminės nukrypimo nuo dvišalių centrinių paritetų ribos buvo $\pm 2,25\%$, o $\pm 6\%$ svyravimas laikytas nukrypimu nuo taisyklės. 1993 m. rugpjūčio mėn. priimtas sprendimas padidinti svyravimo ribas iki $\pm 15\%$, o „normines svyravimo ribas“ imta interpretuoti lanksčiau. Dėl to *ex post* įvertinti reikėjo atsižvelgti į tai, kaip kito kiekvienos valiutos kursas Europos pinigų sistemoje nuo 1993 m. Taigi pirmiausia žiūrėta, ar valiutų kursas yra panašus į atitinkamą pagrindinį kursą VKM (VKM II).

Ilgalaikių palūkanų normų raida

EB sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtojoje įtraukoje pateiktas toks reikalavimas: „valstybės narės pasiektas konvergencijos ir jos dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme patvarumas, kurį atspindi ilgalaikių palūkanų normos.“

Protokolo 4 straipsnyje papildyta: „palūkanų normų konvergencijos kriterijus [...] reiškia, kad vienerių metų laikotarpiu iki tyrimo valstybės narės vidutinė nominali ilgalaikių palūkanų norma neviršijo daugiau kaip 2 procentiniais punktais daugiausia trijų valstybių narių, kuriose kainos yra stabiliausias, palūkanų normos.“

Palūkanų normos matuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar palyginamų vertybinių popierių pagrindu, atsižvelgiant į nacionalinių apibrėžimų skirtumus“.

Teisinė konvergencija

Kiekvienos valstybės narės įstatymai, taip pat ir NCB įstatymai, turi atitikti EB sutarties 108 ir 109 straipsnius bei ECBS statutą. Žodis „atitikti“ reiškia, kad pagal Sutartį nereikalaujama, kad nacionalinių centrinių bankų įstatymai būtų „suderinti“ tarpusavyje arba su ECBS statutu. Jis reiškia, kad šalies įstatymai turi būti pakoreguoti siekiant pašalinti nesuderinamumus su Sutartimi ir Statutu, ypač panaikinti nuostatas, kurios pažeidžia atitinkamo NCB nepriklausomumą ir jo kaip ECBS sudedamosios dalies vaidmenį.

Nesuderinamumai turi būti panaikinti iki valstybei narei įsivedant eurą. Valstybės narės yra įsipareigojusios suderinti šalies įstatymus nepaisant Sutarties ir ECBS statuto viršenybės nacionalinei teisei. Šis įsipareigojimas užtikrina, kad nacionaliniai įstatymai būtų iš anksto suderinti su Bendrijos teise.

Siekdamas nustatyti sritis, kuriose būtina suderinti reglamentuojančius teisės aktus, ECB analizuoja:

- NCB nepriklausomumą (teisinį, institucinį bei funkcinį nepriklausomumą ir sprendimus priimančių organų narių teisės eiti pareigas apsauga);
- NCB teisinę integraciją į ECBS (įskaitant įstatymu nustatytus tikslus, uždavinius, priemones, organizacinę struktūrą ir finansines nuostatas);
- kitus įstatymus, susijusius su valstybės narės visateisiu dalyvavimu ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape (įskaitant nuostatas dėl banknotų ir monetų leidimo, užsienio atsargų laikymo bei valdymo ir valiutų kurso politikos).

Kiti veiksniai

Be to, pagal EB sutarties 121 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad Komisija ir EPI (dabar – ECB) atsižvelgtų į kelis kitus veiksnius, tokius kaip „ekiu raida, rinkų integracijos rezultatai, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklė, vienetinių darbo sąnaudų raidos analizė ir kiti kainų indeksai“. Ekiu raidos veiksnys buvo išnagrinėtas 1998 m., prasidedant trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui. Tačiau eurui pakeitus ekiu, šis veiksnys neturi įtakos konvergencijos įvertinimui.

Tvarka

ECB (iki 1998 m. – EPI) ir Europos Komisija vertina, ar kiekviena ES valstybė narė įvykdė anksčiau nurodytas sąlygas. Abi institucijos tai atlieka savarankiškai ir nepriklausomai. Jų pirmieji pranešimai apie konvergenciją pasirodė 1998 m. – prasidėjus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajam etapui. Valstybių narių, kurioms taikoma nukrypti leidžianti nuostata, būklė vertinama bent kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma nukrypti leidžianti nuostata, prašymu.

6 intarpas. Būtinės bendrosios valiutos įvedimo sąlygos

Procedūriniai veiksmai pereiti prie ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo 1998 m. atlikti pagal EB sutarties 121 straipsnį:

- EPI ir Europos Komisijos pranešimai;
- Komisijos ir ECOFIN tarybos rekomendacijos;
- Europos Parlamento konsultacija;
- valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties ES Tarybos sprendimas.

Pagal EB sutarties 122 straipsnį, įvertinti ir nukrypti leidžiančiai nuostatai panaikinti reikia atlikti šiuos procedūrinius veiksmus:

- ECB ir Europos Komisijos pranešimai;
- Komisijos pasiūlymas;
- Europos Parlamento konsultacija;
- Valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties ES Tarybos svarstymas;
- ECOFIN tarybos sprendimas.

ES valstybės narės, kurioms taikoma nukrypti leidžianti nuostata

Pagal EB sutarties 122 straipsnį, būtinų euro įvedimo sąlygų neįvykdžiusiai ES valstybei narei taikoma *nukrypti leidžianti nuostata*. Tai reiškia, kad ta valstybė narė nedalyvauja bendrosios valiutos zonoje. Ji išsaugo suverenumą pinigų srityje, savo valiutą, turimus įgaliojimus pinigų politikos srityje ir nėra saistoma ekonominės politikos taisyklių, kurios galioja tik ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape dalyvaujančioms valstybėms narėms. Vis dėlto valstybės narės, kurioms taikoma nukrypti leidžianti nuostata, tebėra įsipareigojusios siekti įsivesti bendrąją valiutą (EB sutarties 4 straipsnio 2 dalis) ir siekti ekonominės bei teisinės konvergencijos, kuri yra išankstinė sąlyga įsivedant bendrąją valiutą. Šioms valstybėms narėms taip pat galioja 108 straipsnis dėl centrinių bankų nepriklausomumo.

Nukrypti leidžianti nuostata yra laikina. ES Taryba apžvelgia situaciją kartą per dvejus metus remdamasi ECB ir Europos Komisijos pranešimais. Jei ekonomikos ir finansų ministrų bei valstybių ar vyriausybės vadovų sudėties Taryba nusprendžia, kad valstybė narė atitinka ekonominės ir teisinės konvergencijos kriterijus, panaikinama šaliai taikoma nukrypti leidžianti nuostata ir ji privalo įsivesti eurą kaip savo valiutą.

Šiuo metu nukrypti leidžianti nuostata taikoma Švedijai ir 2004 m. gegužės 1 d. į Europos Sąjungą įstojusioms dešimčiai šalių. Švedija dar nėra įvykdžiusi teisinės

konvergencijos reikalavimo. Naujosios valstybės narės, išskyrus Slovėniją, kuri prisijungs prie euro zonos 2007 m. sausio 1 d., turės per ateinančius metus įrodyti, kad jos įvykdė euro, kaip savo valiutos, įvedimui keliamas būtinas sąlygas.

Ypatingą statusą turinčios ES valstybės narės

Pagal prie EB sutarties pridėtus protokolus⁴⁷ Danija ir Jungtinė Karalystė yra atleistos nuo dalyvavimo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape. Tai reiškia, kad Danija ir Jungtinė Karalystė turėjo teisę rinktis dalyvauti ar ne ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, prieš jam prasidedant 1999 m. sausio 1 d. Abi šalys pasinaudojo šia teise (Danija – 1992 m. gruodžio mėn., Jungtinė Karalystė – 1997 m. spalio mėn.) ir informavo ES Tarybą, kad neketina pradėti trečiojo etapo.

Dėl privilegijų apimties Protokole dėl Danijos teigiama, kad privilegija veikia taip pat, kaip išlyga. Protokole dėl Jungtinės Karalystės nustatyta daug daugiau. Jame rašoma, kad Jungtinė Karalystė atleidžiama ir nuo kitų Sutarties nuostatų laikymosi, ypač nuo EB sutarties 4 straipsnio 2 dalies, pagal kurią tiek Bendrija, tiek valstybės narės yra įsipareigojusios siekti bendrosios valiutos įvedimo, ir 108 straipsnio dėl centrinių bankų nepriklausomumo.

Danijai ir Jungtinei Karalystei suteiktos privilegijos yra ilgalaikės. Tačiau abi šios valstybės narės turi teisę prisijungti prie trečiojo etapo vėliau, jei tuo metu jos atitiks eurui įvesti būtinas sąlygas.

⁴⁷Protokolas dėl tam tikrų nuostatų, susijusių su Danija, ir Protokolas dėl tam tikrų nuostatų, susijusių su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste.

Valdančiosios tarybos posėdis
ECB 2006 m. lapkričio mėn.

2. CENTRINĖ BANKININKYSTĖ EKONOMINĖJE IR PINIGŲ SĄJUNGOJE: TEISINIAI, INSTITUCINIAI IR ORGANIZACINIAI ASPEKTAI

Įsivedusios eurą kaip savo bendrąją valiutą euro zonai priklausančios ES valstybės narės atsisakė savo suverenumo pinigų srityje. Už pinigų politiką euro zonoje atsakomybę prisiėmė ECB, kaip įsteigtos naujos centrinių bankų sistemos, vadinamos Europos centrinių bankų sistema (ECBS), pagrindinė institucija.

2.1. ECB, ECBS ir EUROSISTEMA

Pagal EB sutartį, ECBS patikėta atlikti su euru susijusias centrinės bankininkystės funkcijas. Tačiau pati ECBS neturi juridinio asmens statuso, o įvairių šalių integracijos į ekonominę ir pinigų sąjungą lygis yra nevienodas, todėl realiai darbą šioje srityje atlieka ECB ir euro zonos šalių nacionaliniai centriniai bankai. Jie vykdo pagrindines ECBS funkcijas ir visi kartu vadinami Eurosistema.

2.1.1. ECBS ir Eurosistema – pagrindinės jungtys tarp ECB ir nacionalinių centrinių bankų

ECBS sudaro ECB ir 25 ES valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai. ECBS „pagrindinis įstatymas“ yra prie EB sutarties pridėtas Protokolas dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto (ECBS statuto).

Kitaip negu ECB ir nacionaliniai centriniai bankai, ECBS neturi juridinio asmens statuso, nėra veiksmi ir neturi sprendimus priimančių organų. Juridiniai asmenys ir veikėjai yra ECBS sudedamosios dalys – ECB ir nacionaliniai centriniai bankai. Jie yra veiksnūs tačiau, atlikdami ECBS nustatytus uždavinius, veikia vadovaudamiesi šios sistemos tikslais, Sutarties ir ECBS statuto taisyklėmis ir ECB sprendimus priimančių organų sprendimais. Taigi terminas „ECBS“ reiškia institucinę struktūrą, kuri sujungia ECB ir nacionalinius centrinius bankus. Tai užtikrina: a) centralizuotą sprendimų priėmimą ir b) bendrą bei nuoseklų pagal EB sutartį ECBS skirtų uždavinių vykdymą vadovaujantis ECBS įgaliojimų paskirstymu ir tikslais.

ECBS priklauso visų ES valstybių narių – net ir tų, kurios dėl ypatingo statuso (Danija ir Jungtinė Karalystė) arba dėl nukrypti leidžiančios nuostatos (Švedija ir dešimt naujųjų ES valstybių narių) nėra įsivedusios euro (žr. 1.2.2 skirsnį) – nacionaliniai centriniai bankai. Kadangi nedalyvaujančios valstybės narės išsaugojo suverenumą pinigų srityje, jų centriniai bankai nedalyvauja vykdamas Sistemos pagrindines funkcijas. 1998 m. lapkričio mėn. ECB valdančioji taryba nusprendė pradėti vartoti terminą „Eurosistema“, siekdama padėti visuomenei geriau suprasti sudėtingą ECBS struktūrą. Šis terminas apibrėžia struktūrą, susidedančią iš ECB ir eurą įsivedusių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų, kurioje ECBS vykdo savo pagrindinius uždavinius.

Su euru susijusioms centrinių bankų funkcijoms atlikti įkurta sistema (o ne vienas centrinis bankas) dėl trijų pagrindinių politinių ir ekonominių priežasčių:

1. Vienas centrinis bankas visai euro zonai, kuris galbūt sutelktų centrinių bankų veiklą vienoje vietoje, nebūtų buvęs priimtinas dėl politinių priežasčių.
2. Eurosistemos pagrindinis principas – remtis nacionalinių centrinių bankų patirtimi, išlaikyti jų institucinę sandarą, infrastruktūrą, pajėgumus vykdyti veiklą ir kompetenciją. Be to, nacionaliniai centriniai bankai toliau atlieka tam tikrus su Eurosistema nesusijusius uždavinius.
3. Atsižvelgiant į tai, kad euro zona apima didelį geografinį plotą, nuspręsta, jog tikslinga kredito įstaigoms suteikti prieigą prie centrinės bankininkystės sistemos kiekvienoje dalyvaujančioje valstybėje narėje. Euro zoną sudaro daug tautų ir kultūrų, todėl buvo nuspręsta, kad geriausia prieiga prie Eurosistemos būtų šalių institucijos, o ne viena viršvalstybinė institucija.

Eurosistemos sandara pagrįsta nusistovėjusiomis centrinių bankų struktūromis, gerbiant euro zonos kultūrinę ir tautinę įvairovę. Be to, tai, kad nacionaliniai centriniai bankai yra savarankiški subjektai, skatina jų tobulėjimą apsieičiant informacija ir, kur tinkama, geriausią praktikos perėmimą. Taip sukuriama

galimybės veiksmingiau valdyti veiklą Eurosistemoje. 2005 m. sausio mėn. Eurosistemos centriniai bankai tuo tikslu susitarė dėl pareiškimo apie misiją, kartu bendrai sutardami ir dėl Eurosistemos strateginių siekių bei organizacinių principų, siekiant skatinti Eurosistemos funkcijų vykdymo efektyvumą ir veiksmingumą.

2.1.2. ECB – specializuota organizacija pagal Bendrijos teisę

Vadovaujantis EB sutartimi, ECB yra specializuota, nepriklausoma organizacija, vykdanči pinigų politiką ir atliekanti su ja susijusias funkcijas. Šiuo tikslu ECB suteiktas juridinio asmens statusas, jis taip pat turi sprendimus priimančius organus ir įgaliojimus. ECB, kaip centrinio banko, struktūra atitinka specifinį pinigų politikos pobūdį, t. y., viešosios politikos funkciją, kuri įgyvendinama daugiausia atliekant finansų rinkos operacijas.

Juridinio asmens statusas

Pagal EB sutarties 107 straipsnio 2 dalį, ECB turi juridinio asmens statusą ir, vadovaudamasis ECBS statuto 9.1 straipsniu, naudojami plačiausiu veiksmu, suteikiama juridiniams asmenims pagal atitinkamą kiekvienos valstybės narės nacionalinę teisę. Dėl to ECB gali įsigyti kilnojamojo ir nekilnojamojo turto ar jį parduoti ir būti šalimi teismo procese. Be to, laikantis 1965 m. balandžio 8 d. Protokole dėl Europos Bendrijų privilegijų ir imunitetų¹ nustatytų sąlygų, ECB naudojami privilegijomis ir imunitetais, kurie yra būtini jo uždaviniams atlikti.

Kaip juridinis asmuo pagal viešąją tarptautinę teisę, ECB gali, be kita ko, sudaryti tarptautines sutartis jo kompetencijai priklausančiais klausimais ir dalyvauti tokių tarptautinių organizacijų, kaip Tarptautinis valiutos fondas (TVF), Tarptautinių atsiskaitymų bankas (TAB) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), veikloje.

Institucinis statusas

Nors pagal EB sutartį ECB ir atlieka vieną iš politikos funkcijų, jis nėra Bendrijos institucija tikrąja šio termino prasme. ECB neminimas EB sutarties 7 straipsnyje, kuriame apibrėžtos penkios Bendrijos institucijos: Europos Parlamentas, Taryba, Europos Komisija, Teisingumo Teismas ir Audito Rūmai. Šioms institucijoms suteiktas daug sričių apimantis mandatas Bendrijos uždaviniams atlikti, neviršijant pagal Sutartį joms suteiktų įgaliojimų.

ECBS ir ECB teisinis pagrindas nustatytas atskirame straipsnyje (EB sutarties 8 straipsnis). Tai įtvirtina ypatingą ECB statusą bendrame Europos bendrijos kontekste, atskiria jį nuo kitų institucijų ir jų pagalbinių įstaigų, taip pat susiaurina jo veiklos sritį iki aiškiai apibrėžtos specialios užduoties.

Kaip pagal EB sutartį įkurta organizacija, ECB turi tik jam suteiktą įgaliojimų. Šių įgaliojimų nesuteikė Bendrijos institucijos – tai įgaliojimai, suteikti ECB pagal EB sutartį. Dėl šios ypatybės ECB skiriasi nuo įvairių juridinio asmens statusą

¹ Protokolo 21 straipsnyje teigiama, kad šis Protokolas taikomas Europos centriniam bankui, jo organų nariams ir jo personalui nepažeidžiant ECBS statuto nuostatų.

turinčių decentralizuotų Bendrijos agentūrų, kurioms įgaliojimus perduoda Bendrijos institucijos².

2.1.3. Euro zonos nacionaliniai centriniai bankai – neatsiejama Eurosistemos dalis

Kiekvienas Eurosistemos NCB pagal savo šalies nacionalinę teisę yra juridinis asmuo. Tačiau pagal EB sutarties 105 straipsnį ir ECBS statuto 14.3 straipsnį, visi euro zonos nacionaliniai centriniai bankai yra neatsiejamos Eurosistemos dalys. Pagal ECBS statuto 12.1 straipsnį, jie atlieka tuos Eurosistemos uždavinius, kuriuos vadovaudamasis decentralizavimo principu jiems skiria ECB (žr. 2.4 skirsnį) ir veikia vadovaudamiesi ECB gairėmis ir nurodymais (ECBS statuto 14.3 straipsnis). Kartu su Vykdomosios valdybos nariais Eurosistemos nacionalinių centrinių bankų valdytojai yra ir *ex officio* ECB valdančiosios tarybos nariai (ECBS statuto 10 straipsnis). Kaip ECB „dalininkai“, Eurosistemos nacionaliniai centriniai bankai prisideda formuojant ECB kapitalą ir užsienio valiutos atsargas bei pasiskirsto jo finansinius rezultatus (ECBS statuto 28, 30 ir 33 straipsniai).

Siekiant integruoti nacionalinius centrinius bankus į Eurosistemą, atitinkami šalių įstatymai buvo suderinti su Bendrijos teise: pagal šalių įstatymus ir statusus ypač turi būti užtikrinama, kad nacionaliniai centriniai bankai ir jų sprendimus priimančiosios organai būtų nepriklausomi nuo atitinkamų ES valstybių narių institucijų (žr. 4.1. skirsnį). Reikalaujama nepriklausomumo, nes nacionaliniai centriniai bankai ir jų valdytojai prisideda prie Eurosistemos veikimo.

Nacionalinių centrinių bankų funkcinis integravimas į Eurosistemą nepažeidžia jų esamo institucinio, finansinio ir administracinio autonomiškumo. Remiantis ECBS statutu, nacionaliniai centriniai bankai savo atsakomybe gali vykdyti ne Eurosistemos funkcijas, jeigu šios funkcijos netrukdo Eurosistemos tikslams ir uždaviniams. Ne Eurosistemos funkcijos įvairiose šalyse yra nevienodos. Daugiausia tai – atitinkamų šalių vyriausybėms teikiamos įvairios finansinės ir administracinės paslaugos. Dauguma nacionalinių centrinių bankų savo šalyse taip pat prižiūri finansų įstaigas (žr. 3.7 skirsnį).

2.1.4. Nedalyvaujančių ES valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai

Nedalyvaujančių ES valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai taip pat yra ECBS nariai, turintys ypatingą statusą. Jie atsakingi už jų šalyse vykdomą pinigų politiką, todėl nedalyvauja pagrindinėje Eurosistemos veikloje, t. y. neprisideda prie bendros pinigų politikos įgyvendinimo. Šių nacionalinių centrinių bankų valdytojai nėra ECB valdančiosios tarybos nariai ir nedalyvauja priimančiosios sprendimus dėl pagrindinės Eurosistemos veiklos. Jie taip pat neprisideda vykdamas bendrą pinigų politiką ir įgyvendinant su ja susijusias funkcijas.

² Pavyzdžiui, Europos aplinkos agentūra (angl. EEA), Vidaus rinkos harmonizavimo tarnyba (angl. OHIM) ir Europos vaistų agentūra (angl. EMEA).

Nepaisant to, nedalyvaujantys nacionaliniai centriniai bankai yra įsipareigoję laikytis į kainų stabilumą orientuotos pinigų politikos principų. Kadangi nacionaliniai centriniai bankai yra ECBS nariai, jie turi glaudžiai bendradarbiauti su Eurosistema keliose srityse, pavyzdžiui, jie padeda rinkti statistiką (žr. 3.5 skirsnį). Be to, Europos valiutų kurso mechanizmas II (VKM II) yra bendradarbiavimo su Eurosistema pinigų ir valiutų kurso politikos srityje pagrindas (žr. 3.2.1 skirsnį). Tokio bendradarbiavimo institucinis forumas yra ECB bendroji taryba (žr. 2.5.1 skirsnį).

2.2. TIKSLAI

Pagal Sutarties 105 straipsnio 1 dalį, pagrindinis ECBS tikslas – palaikyti kainų stabilumą. Nepažeisdama šio tikslo, ji remia Bendrijos bendrąsias ekonominės politikos kryptis, kad padėtų siekti Bendrijos nustatytų tikslų (tarp jų aukšto užimtumo lygio, tvaraus ir neinflacinio augimo). Be to, ECBS veikia vadovaudamasi atvirosios rinkos ekonomikos ir laisvosios konkurencijos principu.

Kadangi Sutarties 105 straipsnio 1 dalis netaikoma euro neįsivedusioms ES valstybėms narėms, terminas ECBS turi būti suvokiamas kaip Eurosistema.

2.2.1. Pagrindinis tikslas – kainų stabilumas

Pagrindinis Eurosistemos tikslas – palaikyti kainų stabilumą – yra svarbiausia Sutarties skyriaus apie pinigų politiką nuostata. Šis tikslas rodo moderniosios ekonomikos atstovų požiūrį į pinigų politikos vaidmenį ir sritį. Jis yra centrinės bankininkystės ekonominėje ir pinigų sąjungoje institucinės ir organizacinės sandaros pagrindas.

Tikslas palaikyti stabilias kainas EB sutartyje nustatytas dėl kelių svarbių priežasčių. Pirma, per dešimtmečius įgyta patirtis ir daug ekonominių tyrimų rodo, kad pinigų politika tinkamiausiai prisideda gerinant ekonomines perspektyvas ir piliečių gyvenimo kokybę, padėdama palaikyti stabilias kainas ilgu laikotarpiu (žr. 7 intarpą).

Antra, pinigų politikos teorinis pagrindas ir ankstesnė patirtis rodo, kad iš esmės ekonomikoje pinigų politika gali daryti įtaką kainų lygiui (žr. 3.1.1 skirsnį). Todėl vidutiniu laikotarpiu vienintelis įgyvendinamas bendros pinigų politikos tikslas yra kainų stabilumas. Nors pinigų politika gali padėti palaikyti kainų stabilumą, jos sritis per siaura, kad ji galėtų daryti įtaką realiems kintamiesiems ilgu laikotarpiu.

7 intarpas. Kainų stabilumo nauda

Tikslas palaikyti kainų stabilumą susijęs su bendru kainų lygiu šalyje ir reiškia, kad stengiamasi išvengti tiek užsitęsios infliacijos, tiek defliacijos. Yra keletas būdų, kaip kainų stabilumas padeda pasiekti aukštą ekonominės veiklos ir užimtumo lygį.

1. Kainų stabilumas padeda žmonėms pastebėti santykinių kainų pokyčius, nes tokių pokyčių nepaslepia bendro kainų lygio svyravimai. Dėl to įmonės ir vartotojai gali priimti geresnius sprendimus dėl vartojimo ir investavimo. Tai savo ruožtu leidžia rinkai veiksmingiau paskirstyti išteklius. Kainų stabilumas, padėdamas rinkai paskirstyti išteklius ten, kur jie galėtų būti panaudoti našiausiai, padidina ekonomikos gamybos potencialą.
2. Jei investuotojai galės būti tikri, kad ateityje kainos bus stabilios, jie nereikalaus „infliacijos rizikos premijos“, kad kompensuotų riziką, susijusią su nominaliojo turto laikymu ilgesnį laiką. Sumažindama tokias rizikos premijas, įeinančias į realiąją palūkanų normą, pinigų politika gali padėti kapitalo rinkai tikslingiau skirstyti išteklius ir taip paskatinti investuoti. O tai skatina ekonominę gerovę.
3. Patikimas kainų stabilumo palaikymas taip pat sumažina tikimybę, kad asmenys ir įmonės netikslingai panaudos išteklius, siekdamos apsaugoti nuo infliacijos. Pavyzdžiui, didelės infliacijos sąlygomis atsiranda akstinas kaupti realias prekes, kadangi tokiomis aplinkybėmis jos savo vertę išlaiko geriau negu pinigai ar tam tikras finansinis turtas. Tačiau prekių kaupimas nėra veiksmingas būdas investuoti ir trukdo ekonomikos augimui.
4. Mokesčių ir gerovės užtikrinimo sistemos gali sukurti klaidingus akstinus, iškreipiančius ekonominių elgesį. Daugeliu atveju šiuos iškreipimus padidina infliacija arba defliacija. Esant stabilioms kainoms, išvengiama realių ekonominių išlaidų, kurios patiriamos dėl infliacijos padidėjus mokesčių ir socialinio draudimo sistemų iškreipiančiam poveikiui.
5. Užtikrinant stabilias kainas, užkertamas kelias infliacijos ir defliacijos metu vykstančiam dideliu, savavališkam turto ir pajamų persikirstymui. Tad stabilių kainų aplinka padeda palaikyti socialinę sanglaudą ir stabilumą. Keli atvejai XX a. parodė, kad aukštas infliacijos arba defliacijos lygis neretai sukelia socialinį ir politinį nestabilumą.

Šaltinis: ECB (2004), *The monetary policy of the ECB* (ECB pinigų politika), p. 42.

Nors EB sutartyje aiškiai nustatyta, kad kainų stabilumo palaikymas yra pagrindinis ECB tikslas, joje nepateiktas kainų stabilumo apibrėžimas. Atsižvelgdamas į tai, 1998 m. spalio mėn. ECB paskelbė kiekybinį kainų stabilumo apibrėžimą. Šis apibrėžimas yra ECB pinigų politikos strategijos dalis (žr. 3.1.2 skirsnį).

2.2.2. Bendrųjų ekonominės politikos kryptių rėmimas

Vykdydamas aiškiai apibrėžtą įgaliojimą palaikyti kainų stabilumą euro zonoje, ECB remia bendrąsias ekonominės politikos kryptis Bendrijoje, „kad padėtų siekti 2 straipsnyje nustatytų Bendrijos tikslų“. Iš tiesų, kaip jau minėta, ECB, be kita ko, gali geriausiai skatinti EB sutarties 2 straipsnyje nurodytą „tvarų, neinfliacinį augimą“ ir „aukštą užimtumo lygį“ vykdydamas į kainų stabilumą orientuotą pinigų politiką. Taip į kainų stabilumą orientuota pinigų politika sukuria stabilią aplinką, leidžiančią kiek įmanoma veiksmingiau įgyvendinti kitas politikos kryptis.

Tačiau pinigų politikos sritis yra per siaura, kad kitais būdais galėtų daryti ilgalaikę įtaką realiems kintamiesiems. Vertinant ilgalaikės perspektyvos atžvilgiu, realiąsias pajamas iš esmės lemia pasiūlos grupės veiksniai (pvz., technologija, didėjantis gyventojų skaičius, rinkų lankstumas ir ekonomikos institucinės sistemos veiksmingumas). Todėl didinti ekonomikos augimo potencialą yra fiskalinės ir struktūrinės politikos, taip pat su derybų dėl darbo užmokesčio procesu susijusių politikos kryptių uždavinys.

Taigi įgaliojimas remti bendrąsias ekonomikos politikos kryptis euro zonoje tiesiogiai neįpareigoja ECB būti atsakingam už jokių kitus tikslus, išskyrus kainų stabilumą. Tačiau Sutartyje reikalaujama, kad, siekdamas pagrindinio savo tikslo, ECB atsižvelgtų į kitus Bendrijos tikslus. Konkrečiai kalbant, kadangi pinigų politika gali daryti įtaką realiai veiklai trumpesniu laikotarpiu, ECB turėtų stengtis nesukelti didelių produkcijos ir užimtumo svyravimų, jeigu tai jam netrukdo siekti savo pagrindinio tikslo.

Įgaliojimas remti Bendrijos bendrąsias ekonomikos politikos kryptis neįpareigoja ECB *ex ante* koordinuoti savo politikos su ekonominės politikos kryptimis Bendrijoje. Tačiau tai yra vienas iš ECB ir ekonominės politikos kryptių formuotojų dialogo Bendrijos lygiu motyvų.

2.2.3. Atvirosios rinkos ekonomikos principas

Remiantis EB sutartimi, Eurosisistema taip pat įpareigota laikytis atvirosios rinkos ekonomikos ir laisvosios konkurencijos principo. Eurosisistema šio principo laikosi keliais būdais. Palaikydama kainų stabilumą, ECB padeda užtikrinti, kad tinkamai veiktų kainų mechanizmas, kuris yra labai svarbus geram rinkos ekonomikos funkcionavimui ir palankus veiksmingam išteklių paskirstymui. Eurosistemos pinigų politikos priemonės pagrįstos rinkos mechanizmais, o kredito įstaigos turi vienodą prieigą prie Eurosistemos siūlomų galimybių.

2.3. UŽDAVINIŲ PASKYRIMAS PAGAL SUTARTĮ

Sutartyje nustatytas ECBS uždavinys – atlikti centrinio banko funkciją Bendrijoje. Kadangi kai kurios ES valstybės narės nedalyvauja ekonominėje ir pinigų sąjungoje, terminai „ECBS“ ir „Bendrija“ turi būti suvokiami atitinkamai kaip „Eurosisistema“ ir „euro zona“.

2.3.1. Pagrindiniai Eurosistemos uždaviniai

Pagal EB sutarties 105 straipsnio 2 dalį ir pagal ECBS statuto 3.1 straipsnį, Eurosistemai priskirta išimtinė kompetencija atlikti šiuos pagrindinius uždavinius:

- apibrėžti ir įgyvendinti euro zonos pinigų politiką;
- atlikti užsienio valiutos operacijas;
- laikyti ir valdyti euro zonos valstybių narių oficialiąsias užsienio atsargas;
- skatinti sklandų mokėjimo sistemų veikimą.

Kiti susiję uždaviniai yra šie:

- leisti eurų banknotus, kurie vieninteliai euro zonoje turi teisėtos mokėjimo priemonės statusą (EB sutarties 106 straipsnio 1 dalis ir ECBS statuto 16 straipsnis);
- rinkti statistinę informaciją, būtiną Eurosistemos uždaviniams įgyvendinti (ECBS statuto 5 straipsnis).

Eurosistema gali apibrėžti ir įgyvendinti euro zonos **pinigų politiką**, nes ji visiškai kontroliuoja pinigų bazę. Pagal Sutarties 106 straipsnį, ECB ir nacionaliniai centriniai bankai yra vienintelės institucijos, įgaliotos leisti teisėtas mokėjimo priemones – banknotus – euro zonoje. Euro zonos valstybės narės turi teisę kaldinti tik mažo nominalo monetas, o išleidžiamų monetų kiekį tvirtina ECB. Kadangi bankų sistema yra priklausoma nuo pinigų bazės, Eurosistema gali daryti vyraujančią įtaką pinigų rinkos sąlygoms ir pinigų rinkos palūkanų normoms (žr. 3.1 skyrių).

Viena iš svarbių su pinigų politikos vykdymu susijusių funkcijų yra **užsienio valiutos operacijų** vykdymas. Eurosistemai paskyrus jų vykdymą, ne tik panaudojami centrinių bankų pajėgumai, bet taip pat užtikrinama, kad užsienio valiutos operacijos ir toliau atitiktų pinigų politikos tikslus. Užsienio valiutos operacijos turi įtakos valiutų kursams ir likvidumo vidaus rinkoje sąlygoms, o tai yra svarbūs pinigų politikos kintamieji. Jie turi atitikti Sutartyje apibrėžtą euro zonos valiutos kurso politikos sistemą. Šioje srityje ECB dalijasi atsakomybe su ES Taryba, kaip galutinių sprendimų priėmėja (žr. 3.2.1 skirsnį).

Eurosistemos funkciją vykdyti užsienio valiutos operacijas logiškai papildo užduotis laikyti ir valdyti euro zonos **oficialiąsias užsienio atsargas**. Ją papildo ir Statuto 31 straipsnyje nustatyta ECB teisė kontroliuoti tai, kaip nacionaliniai centriniai bankai naudoja užsienio valiutos atsargas ir valstybių narių užsienio valiutos apyvartinius likučius (žr. 3.2.2 skirsnį).

Užduoties skatinti sklandų mokėjimo sistemų veikimą paskyrimu Eurosistemai (žr. 3.3 skirsnį) pripažįstama, kad šių sistemų veiksmingumas ir patikimumas yra svarbūs ne tik įgyvendinant pinigų politiką, bet turi didelę reikšmę ir visai ekonomikai.

Šiems Eurosistemos uždaviniams atlikti pagal ECBS statuto 17–24 straipsnius ECB ir euro zonos nacionaliniams centriniais bankams suteikta kompetencija apima daug funkcinių ir veiklos sričių. Be to, ECB:

- pagal Sutarties 110 straipsnį ir ECBS statuto 34 straipsnį, veikia kaip prižiūrinti institucija ir turi teisę taikyti vykdytinas sankcijas, jeigu nesilaikoma ECB reglamentų ir sprendimų (žr. 2.5.3 skirsnį);
- stebi, ar nacionaliniai centriniai bankai laikosi draudimo valstybės sektoriui privilegijuotai naudotis piniginiu finansavimu ir finansų įstaigomis (žr. 2.5.5 skirsnį).

2.3.2. Kiti uždaviniai

Eurosistema ne tik atlieka pagrindines savo funkcijas, bet ir turi prisidėti prie to, kad „kompetentingos institucijos galėtų sklandžiai vykdyti savo politiką, susijusią su rizikos ribojimu pagrįsta kredito įstaigų priežiūra ir finansų sistemos stabilumu“ (EB sutarties 105 straipsnio 5 dalis). Kadangi už šių funkcijų vykdymą pirmiausia yra atsakingos valstybės narės, Eurosistema tik *prisideda* prie jų atlikimo. Nors nėra konkrečiai apibrėžta, koks turėtų būti Eurosistemos įnašas, Sutartyje pripažįstamas teisėtas ECB ir nacionalinių centrinių bankų suinteresuotumas prisidėti prie Bendrijos susitarimų dėl su rizikos ribojimu pagrįstos priežiūros ir finansinio stabilumo (žr. 3.7 skirsnį).

Kita svarbi ECB paskirta užduotis – savo kompetencijai priklausančiais klausimais informuoti atitinkamas Bendrijos institucijas ir organus, taip pat nacionalines institucijas (EB sutarties 105 straipsnio 4 dalis ir ECBS statuto 4 straipsnis). Be to, Sutartyje nurodytais atvejais ECB turi teisę inicijuoti antrinius Bendrijos teisės aktus (žr. 2.5.4 skirsnį).

Galiausiai pagal EB sutarties 123 straipsnio 2 dalį ir ECBS statuto 44 straipsnį, ECB taip pat turi vykdyti tas EPI funkcijas, kurias vis dar reikia atlikti, nes ne visos ES valstybės narės įsivedė eurą (žr. 2.5.6 skirsnį).

2.4. CENTRALIZUOTAS SPRENDIMŲ PRIĖMIMAS IR VEIKLOS DECENTRALIZAVIMAS

Pagal ECBS statuto 8 straipsnį, ECB sprendimus priimančiosios organai vadovauja Eurosistemai. Šie organai atsakingi už skirtingas sritis ir priima visus būtinus sprendimus, kad ECBS ir Eurosistema galėtų vykdyti savo uždavinius.

ECB sprendimus priimančių organų centralizuotas sprendimų priėmimas – tai ne vien politikos krypties formavimas, kaip antai pagrindinių ECB palūkanų normų pakeitimai. Taip pat priimami ir su politikos krypties įgyvendinimu per ECB bei nacionalinius centrinis bankus susiję sprendimai.

Išskyrus teisės aktuose išimtinai ECB, kaip Eurosistemos ašiai ir lyderiui (žr. 2.5 skirsnį), paskirtas užduotis, ECBS statute nenurodoma, kokių mastu ECB politikos kryptys turi būti įgyvendinamos per ECB ar nacionalinių centrinių

bankų veiklą. Eurosistemoje darbo pasidalijimas daugeliu atveju pagrįstas decentralizavimo principu, t. y. „*tokiu mastu, kuris laikomas galimu ir tinkamu [...] ECB kreipiasi į nacionalinius centrinius bankus atlikti operacijas, kurios įeina į ECBS uždavinius*“ (ECBS statuto 12.1 straipsnis).

Decentralizavimo principo nereikėtų painioti su EB sutarties 5 straipsnyje numatytu „subsidiarumo principu“. Vadovaujantis pastaruoju principu, prieš imantis veiksmų Bendrijos lygiu, būtina įtikinamai įrodyti, kad reikalingas centralizavimas. Tačiau ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape pinigų politika yra ta sritis, kurioje veiksmų imamasi išimtinai Bendrijos lygiu, todėl centralizavimo pagrįsti nereikia. Vietoj to, ECB turi įvertinti, kokių mastu decentralizavimas yra galimas ir tinkamas.

Eurosistemos veiklos struktūra sudaryta visiškai atsižvelgiant į decentralizavimo principą. Kaip pabrėžta 3 skyriuje, nacionaliniai centriniai bankai vykdo beveik visus Eurosistemos veiklos uždavinius. Kalbant konkrečiai, nacionaliniai centriniai bankai vykdo pinigų politikos operacijas ir, kaip ECB tarpininkai, daugumą išorės operacijų, sudaro sąlygas mokėjimo ir atsiskaitymo už vertybinių popierių sandorius sistemoms veikti ir užtikrina eurų banknotų pirkimą, išleidimą ir jų priežiūrą po išleidimo. Be to, jie renka statistiką ECB, bendradarbiauja su ECB verčiant ir rengiant leidinius, prisideda prie ekonominės analizės ir tyrimų, atliekamų organizuojant tyrimų grupes.

Kaip jau minėta 3 skyriuje, pats ECB atlieka nedaug operacijų. ECB tvarko savo lėšas, prižiūri didelės vertės tarptautinių mokėjimų ir tarpuskaitos sistemas, taip pat veikia kaip kai kurių iš jų atsiskaitymų tarpininkas. Be kita ko, ECB vykdo išorės operacijas, nors praktiškai daugumą iš jų vykdo nacionaliniai centriniai bankai. Nors paties ECB veiklos sritis ribota, jis nėra iš esmės atskirtas nuo Eurosistemos veiklos. Priešingai, ECB įvairiais būdais užtikrina, kad euro zonos nacionaliniai centriniai bankai nuosekliai vykdytų Eurosistemos operacijas (žr. 2.5.2 skirsnį).

Didelį veiklos decentralizavimą Eurosistemoje taip pat rodo darbuotojų pasiskirstymas tarp ECB ir nacionalinių centrinių bankų. 2005 m. pabaigoje dvylikoje euro zonos nacionalinių centrinių bankų bendras darbuotojų skaičius buvo beveik 49 000, o ECB dirbo apie 1 300 žmonių. Net atsižvelgus į tai, kad maždaug 50 % nacionalinių centrinių bankų personalo atlieka su Eurosistema nesusijusį darbą³, ECB personalo dalis tarp visų Eurosistemai dirbančių centrinių bankų darbuotojų nėra didesnė kaip 5 %.

2.5. ECB VAIDMUO EUROSISTEMOJE

Pagal ECBS statuto 9.2 straipsnį, ECB užtikrina, kad ECB uždaviniai bus įgyvendinami veikiant jam pačiam arba per nacionalinius centrinius bankus.

³ Kadangi šiai veiklai įtakos turi vietos vidaus veiksniai, ji labai skiriasi atskiruose nacionaliniuose centriniuose bankuose. Dėl to ir dėl geografinių bei gyventojų skaičiaus skirtumų, įvairiuose nacionaliniuose centriniuose bankuose dirbančių žmonių skaičius labai skiriasi – nuo mažiau kaip 200 darbuotojų Liuksemburge iki daugiau kaip 10 000 darbuotojų Prancūzijoje ir Vokietijoje.

Vadovaudamasis šiuo teisės aktuose įtvirtintu vaidmeniu, ECB atlieka kelias konkrečias funkcijas. Jis:

- yra ECBS ir Eurosistemos sprendimų priėmimo centras;
- užtikrina nuoseklų ECB politikos įgyvendinimą;
- veikia kaip prižiūrinti institucija ir naudojasi teise taikyti sankcijas;
- inicijuoja Bendrijos teisės aktus ir pataria Bendrijos institucijoms bei ES valstybėms narėms dėl teisės aktų projektų;
- stebi, kaip laikomasi Sutarties 101 ir 102 straipsnių nuostatų;
- atlieka tuos buvusio EPI uždavinius, kuriuos vis dar reikia vykdyti ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, nes dar ne visos ES šalys dalyvauja ekonominėje ir pinigų sąjungoje.

Vadovaudamasis EB sutartyje išdėstytu įgaliojimų paskirstymu, ECB atstovauja euro zonai tarptautiniu lygiu savo kompetencijos srityje (žr. 5.1 skirsnį).

2.5.1. ECBS ir Eurosistemos sprendimų priėmimo centras

Eurosistemai ir ECBS vadovauja du pagrindiniai ECB sprendimus priimančiosios organai: **Valdančioji taryba** ir **Vykdomoji valdyba** (ECBS statuto 9.3 straipsnis). Trečiasis sprendimus priimančiosios organas – **Bendroji taryba** – egzistuos tol, kol bus euro neįsivedusių ES valstybių narių (ECBS statuto 45 straipsnis). Šių sprendimus priimančių organų veiklą reglamentuoja EB sutartis, ECBS statusas ir atitinkamas Darbo reglamentas.

ECB sprendimus priimančiosios organai vykdo dvigubas funkcijas: a) vadovauja ECB ir b) vadovauja Eurosistemai bei ECBS. Šiame skirsnyje plačiau aptariama antroji funkcija, o 6 skyriuje apžvelgiama, kaip sprendimus priimančiosios organai vadovauja ECB.

ECB sprendimus priimančiosios organai specialiai pritaikyti priimti pinigų politikos sprendimus bendros valiutos zonoje. Valdančiajai tarybai ir Vykdomajai valdybai suteikti įgaliojimai priimti sprendimus savo kompetencijos srityse užtikrina, kad ECB būtų pajėgus greitai reaguoti į rinkos pokyčius.

Valdančioji taryba

Valdančioji taryba yra pagrindinis ECB sprendimus priimančiosios organas ir turi teisę priimti Eurosistemai svarbiausius ir strategiškai reikšmingiausius sprendimus.

Sudėtis

Valdančiąją tarybą sudaro šeši Vykdomosios valdybos nariai ir eurą įsivedusių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų valdytojai (šiuo metu –

12 valdytojų)⁴. Narystė Valdančiojoje taryboje suteikiama konkrečiam asmeniui ir negali būti perleista trečiajam asmeniui. Tačiau egzistuoja šios dvi išimtys (ECBS statuto 10 straipsnis):

- a) sprendžiant finansinius klausimus (žr. toliau), negalintis dalyvauti valdytojas gali paskirti pakaitinį asmenį balsuoti už jį (ją) (ECBS statuto 10.3 straipsnis);
- b) jei Valdančiosios tarybos narys negali balsuoti ilgesnį laiką (vieną mėnesį), jis (ji) gali paskirti pakaitinį Valdančiosios tarybos nariu (Darbo reglamento 3 straipsnio 3 dalis kartu su ECBS statuto 10.2 straipsniu). Iki šiol šia išlyga buvo pasinaudota kelis kartus, pavaduojant ilgesnį laiką sirgusį valdytoją arba valdytojų nustojus eiti savo pareigas iki paskiriant jo (jos) įpėdinį.

Vykdomosios valdybos nariai dalyvauja Valdančiajai tarybai priimant sprendimus, turėdami tas pačias teises ir atsakomybę kaip ir nacionalinių centrinių bankų valdytojai, o tai pabrėžia ECB kaip viršvalstybinės institucijos statusą. Vykdomosios valdybos dalyvavimas taip pat užtikrina, kad Valdančiosios tarybos sprendimai būtų priimami atsižvelgiant į asmenų, atsakingų už ECB politikos įgyvendinimą, patirtį.

Pagal EB sutarties 113 straipsnio 1 dalį, ECOFIN tarybos pirmininkas ir vienas iš Europos Komisijos narių (paprastai atsakingas už ekonomikos ir pinigų reikalus) taip pat gali dalyvauti Valdančiosios tarybos posėdžiuose, tačiau jie neturi teisės balsuoti. ECOFIN tarybos pirmininkas gali teikti siūlymus Valdančiajai tarybai apsvastyti. Pagal neoficialų ECOFIN tarybos ir ECB susitarimą, Eurogrupės pirmininkas (žr. 4.3.2 skirsnį) prisiima teisės aktų nustatytus ECOFIN tarybos pirmininko įsipareigojimus. Tai užtikrina, kad kai Tarybai pagal rotacijos principą pirmininkauja euro zonai nepriklausanti valstybė narė, Valdančiosios tarybos posėdžiuose ECOFIN tarybai vis tiek atstovauja euro zonai priklausančios šalies narės ministras.

Pagal ECB darbo reglamento 3 straipsnio 2 dalį, visus valdytojus Valdančiosios tarybos posėdžiuose gali lydėti vienas asmuo iš NCB. Paprastai lydintieji asmenys yra nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariai arba vyresnieji pareigūnai.

Kompetencija

Vadovaujantis ECBS statuto 12.1 straipsniu, Valdančioji taryba yra atsakinga už visus sprendimus, išskyrus tuos, už kuriuos išimtinai atsakinga Vykdomoji valdyba. Kalbant apie Eurosistemai patikėtus tikslus ir uždavinius, pažymėtina, kad Valdančioji taryba visų pirma atsako už euro zonos pinigų politikos suformulavimą. Atsižvelgiant į tai, Valdančioji taryba suformuluoja ECB pinigų politikos strategiją ir operacinę sistemą, priima būtinus sprendimus (pvz., dėl pagrindinių ECB palūkanų normų), nustato gaires, kuriomis turi vadovautis Eurosistemos nacionaliniai centriniai bankai, vykdydami pinigų politikos operacijas.

⁴ 8 intarpe išvardyti visi Valdančiosios tarybos nariai nuo ECB įkūrimo 1998 m. birželio 1 d.

Valdančioji taryba pagal savo kompetenciją taip pat:

- skelbia gaires dėl nacionalinių centrinių bankų vykdomų visų kitų operacijų, taip pat dėl euro zonos šalių sandorių užsienio valiutos apyvartinėmis lėšomis;
- priima reglamentus, kuriems, taikydamas Sutartį arba įgaliojtas ES Tarybos, ECB gali suteikti įstatymo galią (žr. 2.5.3 skirsnį);
- duoda leidimą leisti eurų banknotus ir nustato eurų monetų emisijos apimtį euro zonoje (žr. 3.4 skirsnį);
- nustato nacionalinių centrinių bankų operacijų apskaitos ir atskaitomybės standartizavimo taisykles (žr. 2.5.2 skirsnį);
- inicijuoja Bendrijos teisės aktus ir atlieka ECB patariamąją funkciją (žr. 2.5.4 skirsnį), taip pat priima sprendimus dėl atstovavimo Eurosistemai tarptautiniu lygiu (žr. 5 skyrių);
- priima sprendimus dėl finansinių išteklių paskirstymo ECB ir dėl jo finansinių rezultatų paskirstymo, taip pat priima taisykles dėl pinigų politikos pajamų paskirstymo euro zonos nacionaliniams centriniams bankams (žr. 3.8 skirsnį);
- tvirtina ECB metų ataskaitą ir metines finansines ataskaitas.

Be to, Valdančioji taryba yra aukščiausias sprendimus dėl paties ECB administravimo priimančias organas. Ji priima ECB darbo reglamentą, nustato Vykdomosios valdybos narių ir ECB personalo įdarbinimo sąlygas, taip pat nustato ECB biudžetą (žr. 6 skyrių).

Bendros balsavimo taisyklės

Valdančioji taryba veikia kaip kolegialus organas, veikiantis principu „vienas narys – vienas balsas“. Tai reiškia, kad balsai nėra paskirstomi, išskyrus atvejus, kai priimami sprendimai tam tikrais finansiniais klausimais (žr. toliau). Taigi didžiausios euro zonos šalies NCB valdytojo balsas yra toks pats, kaip ir mažiausios šalies NCB valdytojo balsas, – kiekvienas narys iš esmės turi po vieną balsą. Šis principas rodo, kad visi nariai, įskaitant ir nacionalinių centrinių bankų valdytojus, skiriami kaip individualūs pareigūnai, o ne kaip savo šalių arba nacionalinių centrinių bankų atstovai. Jie turi veikti visos euro zonos labui, tinkamai atsižvelgdami į joje esančią situaciją.

Šiuo metu visi iš dabartinių 18 narių turi teisę balsuoti. Tai pasikeis tik tada, kai euro zonoje bus daugiau kaip 15 šalių narių ir įsigalios pagal rotacijos principą perleidžiamų balsavimo teisių tvarka (žr. toliau). Taip pat pažymėtina, kad Vykdomosios valdybos nariai neturi teisės balsuoti, kai Valdančioji taryba priima sprendimus, susijusius su jų įdarbinimo sąlygomis (ECBS statuto 11.3 straipsnis).

Paprastai Valdančioji taryba sprendimus priima paprasta asmeniškai dalyvaujančių narių atiduotų balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia pirmininko balsas. Šios taisyklės užtikrina, kad Valdančiosios tarybos narių mažuma negalėtų blokuoti sprendimų ir kad ECB bet kuriuo metu galėtų imtis veiksmų.

Dviem konkrečiais atvejais sprendimams priimti būtina dviejų trečdalių balsų dauguma:

1. jeigu Valdančioji taryba mano, kad tam tikros NCB vykdomos ne Eurosistemos funkcijos kertasi su Eurosistemos tikslais ir uždaviniais;
2. jeigu Valdančioji taryba nusprendžia naudoti kitas, negu ECBS statute numatytos, operacines pinigų kontrolės priemones.

Norint siūlyti pakeisti ECBS statutą taikant supaprastintą keitimo tvarką, reikia, kad būtų vieningai dėl to balsuota (ECBS statuto 41 straipsnis) arba būtina vadovautis straipsniu apie įgaliojimų suteikimą (ECBS statuto 10.6 straipsnis).

Visi anksčiau minėti atvejai susiję su svarbių sprendimų priėmimu, kai siekiama iš esmės arba visiškai sutarti, neleidžiant prieštaraujančių Valdančiosios tarybos narių mažumai blokuoti tokių sprendimų.

Taisyklės dėl kvorumo, pagal kurias turi dalyvauti du trečdaliai Valdančiosios tarybos narių (dabar jų yra 12), padeda greitai ir paprastai priimti sprendimus. Jeigu kvorumo nėra, pirmininkas gali sušaukti neeilinį posėdį ir sprendimai gali būti priimami be kvorumo.

Nauja balsavimo tvarka po euro zonos plėtros

Kai euro zonoje bus daugiau kaip 15 šalių narių ir atitinkamai nacionalinių centrinių bankų, valdytojų skaičius Valdančiojoje taryboje bus didesnis kaip 15, bet balsavimo teisę turinčių nacionalinių centrinių bankų valdytojų skaičius bus apribotas ir negalės būti didesnis kaip 15.

Siekdama palaikyti Valdančiosios tarybos gebėjimą veiksmingai ir laiku priimti sprendimus išsiplėtusioje euro zonoje, ES Taryba, vadovaudamasi ECBS statuto 10.6 straipsnyje⁵ apibrėžtu „punktu apie įgaliojimų suteikimą“, pakeitė ECBS statuto 10.2 straipsnį. Balsavimo tvarkos Valdančiojoje taryboje pakeitimas įsigaliojo 2004 m. gegužės 1 d., t. y. po to, kai, vadovaudamasi savo konstitucinėmis nuostatomis, ES valstybės narės ratifikavo ES Tarybos sprendimą.

⁵ 2003 m. kovo 21 d. valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties Tarybos sprendimas 2003/223/EB dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto 10.2 straipsnio pakeitimo (OL L 83, 2003 4 1, p. 66).

I lentelė Dviejų grupių rotacinė sistema (pirmoji pakopa) – valdytojų balsavimo dažnis kiekvienoje grupėje

		Valdytojų skaičius Valdančiojoje taryboje						22 ir daugiau
		16	17	18	19	20	21	
Pirmoji grupė	Balsavimo teisių skaičius / valdytojų skaičius	5/5	5/5	5/5	4/5	4/5	4/5	Antroji pakopa: rotacinė sistema, kai yra trys grupės (žr. 2 lentelę)
	Balsavimo dažnis	100%	100%	100%	80%	80%	80%	
Antroji grupė	Balsavimo teisių skaičius / valdytojų skaičius	10/11	10/12	10/13	11/14	11/15	11/16	
	Balsavimo dažnis	91%	83%	77%	79%	73%	69%	
∑ balsavimo teisės		15	15	15	15	15	15	15

Vadovaujantis ECBS statuto 10.2 straipsnio nauja formuluote, visi Valdančiosios tarybos nariai toliau asmeniškai dalyvaus posėdžiuose ir svarstymuose kaip savarankiški asmenys. Šeši Vykdomosios valdybos nariai išsaugos nuolatines balsavimo teises, o nacionalinių centrinių bankų valdytojai naudosis balsavimo teise pagal iš anksto nustatytą rotacijos sistemą. Siekiant užtikrinti, kad balsavimo teisę turintys valdytojai būtų iš tų šalių, kurias bendrai paėmus visada būtų atstovaujama visai euro zonos ekonomikai, jie, vadovaudamiesi objektyviais kriterijais, balsuos iš anksto nustatytu nevienodu periodiškumu.

Nuolat balsavimo teisę turintiems valdytojams toliau bus taikomas principas „vienas narys – vienas balsas“. Nacionalinių centrinių bankų valdytojai bus priskirti skirtingoms grupėms pagal jų šalių ekonomikos santykinį dydį euro zonoje. Šalys vertinamos pagal sudedamąjį rodiklį, kurį sudaro dvi sudedamosios dalys:

- šalies dalis suvestiniame bendrajame vidaus produkte (BVP) rinkos kainomis;
- šalies dalis pinigų finansinių institucijų (PFI) bendro suvestinio balanso (BSB) viso turto dalyje (PFI–BSB).

Šių dalių svoris yra atitinkamai 5/6 BVP ir 1/6 PFI–BSB.

Rotacinė sistema bus pradėta taikyti dviem grupėms, kai tik euro zonos šalių narių skaičius bus didesnis kaip 15. Pirmąją grupę sudarys penki valdytojai iš euro zonos šalių, užimančių aukščiausias vietas skalėje pagal šalių ekonomikos dydį, antrąją grupę – kiti valdytojai. Šios dvi grupės pasidalys atitinkamai 4 ir 11 balsavimo teisėmis. Tačiau, siekiant užtikrinti, kad į pirmąją grupę įtrauktų valdytojų balsavimo dažnis nebūtų retesnis negu į antrąją grupę įtrauktų valdytojų, abi grupės turės atitinkamai 5 ir 10 balsavimo teisių tol, kol valdytojų iš euro zonos šalių skaičius bus 16, 17 ar 18. Siekiant išvengti šio laikino pakeitimo, Valdančioji taryba dviejų trečdalių visų savo narių balsų dauguma (įskaitant ir turinčius teisę balsuoti, ir jos neturinčius) gali nuspręsti atidėti šios rotacinės sistemos taikymo pradžią, kol valdytojų skaičius bus didesnis kaip 18.

2 lentelė Trijų grupių rotacinė sistema (antroji pakopa) – valdytojų balsavimo dažnis kiekvienoje grupėje

	Valdytojų skaičius Valdančiojoje taryboje						
	16-21	22	23	24	25	26	27
<i>Pirmoji grupė</i>	Balsavimo teisių skaičius /valdytojų skaičius	4/5	4/5	4/5	4/5	4/5	4/5
	<i>Balsavimo dažnis</i>	80%	80%	80%	80%	80%	80%
<i>Antroji grupė</i>	Balsavimo teisių skaičius /valdytojų skaičius	8/11	8/12	8/12	8/13	8/13	8/14
	<i>Balsavimo dažnis</i>	73%	67%	67%	62%	62%	57%
<i>Trečioji grupė</i>	Balsavimo teisių skaičius /valdytojų skaičius	3/6	3/6	3/7	3/7	3/8	3/8
	<i>Balsavimo dažnis</i>	50%	50%	43%	43%	38%	38%
Σ balsavimo teisės		15	15	15	15	15	15

Kai bus bent 22 euro zonos šalys narės, rotacinė sistema bus pagrįsta trimis grupėmis. Pirmąją grupę sudarys penki valdytojai iš euro zonos šalių, užimančių aukščiausias vietas skalėje pagal šalių ekonomikos dydį. Jie pasidalys keturias balsavimo teises. Antrąją grupę sudarys pusė visų nacionalinių centrinių bankų valdytojų, kurie pasidalys aštuonias balsavimo teises, trečiąją grupę – kiti valdytojai, kurie pasidalys tris balsavimo teises.

Laikui bėgant grupių dydis ir nacionalinių centrinių bankų valdytojų balsavimo dažnis bus koreguojami, siekiant prisitaikyti prie nuoseklios euro zonos plėtros, kol ją sudarys 27 šalys narės. Atitinkamu laiku Valdančioji taryba dviejų trečdalių visų savo narių balsų dauguma nuspręs, kaip konkrečiai tai bus įgyvendinama.

Balsavimas dėl finansinių klausimų

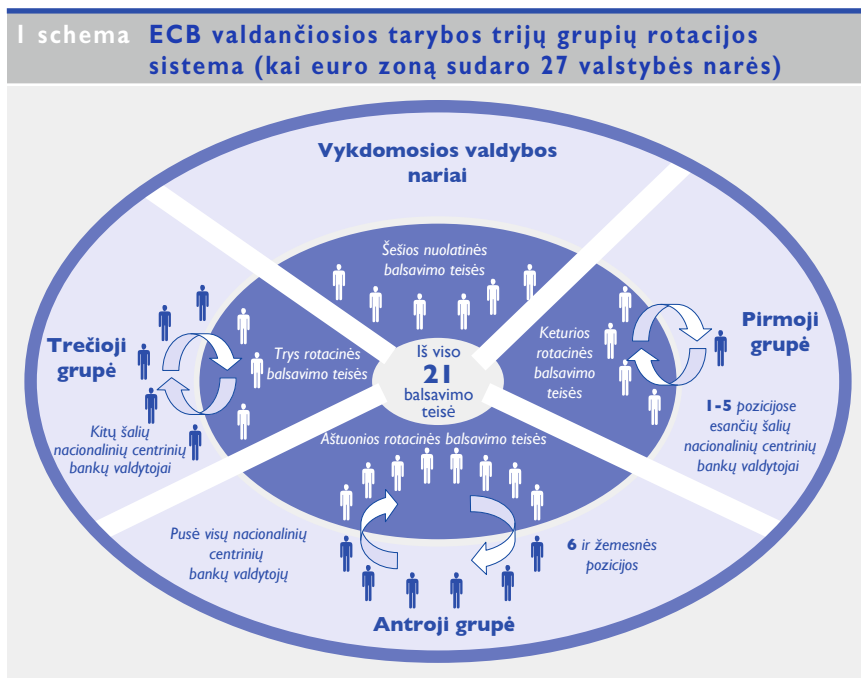
Priimant sprendimus dėl kai kurių ECBS statute išdėstytų finansinių klausimų, balsai Valdančiojoje taryboje paskirstomi pagal nacionalinių centrinių bankų dalį pasirašytame ECB kapitale. Vadovaujantis ECBS statuto 43.6 straipsniu, terminas „pasirašytas ECB kapitalas“ turi būti suprantamas kaip euro zonos nacionalinių centrinių bankų pasirašytas ECB kapitalas, t. y. neįskaitant ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų pasirašytų dalių. Vykdomosios valdybos narių balsų indeksai lygūs nuliui. Kaip jau minėta, kai balsai paskirstomi, negalintys dalyvauti valdytojai gali paskirti pakaitinį asmenį balsuoti už juos.

Pagal ECBS statuto 10.3 straipsnį, finansiniai klausimai, dėl kurių balsuojant būtina paskirstyti balsus, yra šie: ECB kapitalo apmokėjimas ir didinimas (28 straipsnis), ECB kapitalo pasirašymo rakto peržiūrėjimas (29 straipsnis), užsienio atsargų pervedimas į ECB (30 straipsnis), nacionalinių centrinių bankų pinigų politikos pajamų paskirstymas (32 ir 51 straipsnis) ir ECB grynojo pelno ir nuostolio paskirstymas (33 straipsnis).

Valdančioji taryba dažniausiai sprendimus priima paprasta paskirstytųjų balsų dauguma, t. y. sprendimas priimamas, jeigu atiduoti balsai „už“ atstovauja daugiau kaip 50 % pasirašyto ECB kapitalo. Priimant kai kuriuos sprendimus (pvz., dėl ECB kapitalo padidinimo vadovaujantis ECBS statuto 28.3 straipsniu arba dėl nukrypimų nuo pinigų politikos pajamų paskirstymo taisyklių vadovaujantis ECBS statuto 32.3 straipsniu), būtina dviejų trečdalių ir ne mažiau kaip pusės dalininkų kvalifikuota balsų dauguma.

Posėdžių laikas, vieta ir konfidencialumas

Valdančioji taryba paprastai posėdžiauja du kartus per mėnesį. Pirmojo posėdžio metu ji išsamiai įvertina pinigų bei ekonomikos raidą ir priima su tuo susijusius sprendimus. Po pirmojo posėdžio paprastai rengiama spaudos konferencija, kurioje pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas praneša apie svarstymų rezultatus. Antrajame posėdyje Taryba paprastai aptaria su kitais ECB ir Eurosistemos uždaviniais bei įsipareigojimais susijusius klausimus.

8 intarpas. **Valdančiosios tarybos nariai (1998 m. birželio 1 d.–2004 m. liepos 1 d.)**

ECB pirmininkas

Willem F. Duisenberg 1998 m. birželio 1 d.–2003 m. spalio 31 d.
Jean-Claude Trichet nuo 2003 m. lapkričio 1 d.

ECB pirmininko pavaduotojas

Christian Noyer 1998 m. birželio 1 d.–2002 m. gegužės 31 d.
Lucas D. Papademos nuo 2002 m. birželio 1 d.

Kiti Vykdomosios valdybos nariai

Sirkka Hämäläinen 1998 m. birželio 1 d.–2003 m. gegužės 31 d.
Eugenio Domingo Solans 1998 m. birželio 1 d.–2004 m. gegužės 31 d.
Tommaso Padoa-Schioppa 1998 m. birželio 1 d.–2005 m. gegužės 31 d.
Otmar Issing 1998 m. birželio 1 d.–2006 m. gegužės 31 d.
Gertrude Tumpel-Gugerell nuo 2003 m. birželio 1 d.
José Manuel González-Páramo nuo 2004 m. birželio 1 d.
Lorenzo Bini Smaghi nuo 2005 m. birželio 1 d.
Jürgen Stark nuo 2006 m. birželio 1 d.

Euro zonos nacionalinių centrinių bankų valdytojai

Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique

Alfons Verplaetse 1998 m. birželio 1 d.–1999 m. vasario 28 d.
Guy Quaden nuo 1999 m. kovo 1 d.

Deutsche Bundesbank

Hans Tietmeyer 1998 m. birželio 1 d.–1999 m. rugpjūčio 31 d.
Ernst Welteke 1999 m. rugsėjo 1 d.–2004 m. balandžio 16 d.
Axel Weber 2004 m. balandžio 30 d.
(*ad interim*, Jürgen Stark, pirmininko pavaduotojas)

Bank of Greece

Lucas D. Papademos 2001 m. sausio 1 d.–2002 m. gegužės 31 d.
Nicholas C. Garganas nuo 2002 m. birželio 1 d.

Banco de España

Luis Ángel Rojo 1998 m. birželio 1 d.–2000 m. liepos 11 d.
Jaime Caruana nuo 2000 m. liepos 12 d.

Banque de France

Jean-Claude Trichet 1998 m. birželio 1 d.–2003 m. spalio 31 d.
Christian Noyer nuo 2003 m. lapkričio 1 d.

Central Bank & Financial Services Authority of Ireland

Maurice O'Connell 1998 m. birželio 1 d.–2002 m. kovo 10 d.
John Hurley nuo 2002 m. kovo 11 d.

8 intarpas. Valdančiosios tarybos nariai (1998 m. birželio 1 d.–2004 m. liepos 1 d.)

<i>Banca d'Italia</i> Antonio Fazio Mario Draghi (<i>ad interim</i> , Vincenzo I. e. valdytojo pareigas)	1998 m. birželio 1 d.–2005 m. gruodžio 19 d. nuo 2006 m. sausio 16 d.
<i>Banque centrale du Luxembourg</i> Yves Mersch	nuo 1998 m. birželio 1 d.
<i>De Nederlandsche Bank</i> Nout Wellink	nuo 1998 m. birželio 1 d.
<i>Oesterreichische Nationalbank</i> Klaus Liebscher	nuo 1998 m. birželio 1 d.
<i>Banco de Portugal</i> António José Fernandes de Sousa Vitor Constâncio	1998 m. birželio 1 d.–2000 m. vasario 22 d. nuo 2000 m. vasario 23 d.
<i>Suomen Pankki – Finlands Bank</i> Matti Vanhala Erkki Liikanen (<i>ad interim</i> , Matti Louekoski, valdytojo pavaduotojas)	1998 m. birželio 1 d.–2004 m. kovo 15 d. nuo 2004 m. liepos 12 d.

Valdančiosios tarybos posėdžiai dažniausiai rengiami ECB patalpose Frankfurte prie Maino. Tačiau nuo 2000 m. du posėdžiai per metus vyksta ne Frankfurte prie Maino, o vienoje iš euro zonos šalių narių, kur posėdį rengia atitinkamos šalies NCB. Kartais posėdžiai vyksta telekonferencijos būdu. Sprendimai gali būti priimami ir raštu.

Vadovaujantis ECBS statuto 10.4 straipsniu, posėdžiai yra konfidencialūs. Nors pagal šią nuostatą ECB neleidžiama skelbti posėdžių protokolų, informuoti visuomenę apie visus svarbius Valdančiosios tarybos svarstymų aspektus nėra draudžiama (žr. 4.2.3 skirsnį).

Vykdomoji valdyba

Vykdomoji valdyba yra su ECB veikla susijusius sprendimus priimančias organas. Ji atsakinga už visus kasdienes sprendimus. Atsižvelgiant į pinigų politikos pobūdį, pažymėtina, jog ECB turi reaguoti į sparčiai kintančias sąlygas pinigų bei kapitalo rinkose ir prie jų prisitaikyti, kad galėtų reaguoti į konkrečias situacijas ir spręsti skubius klausimus. Šią funkciją atlikti gali tik organas, kurio nariai nuolat ir išimtinai dalyvauja įgyvendinant ECB politiką.

Sudėtis

Vykdomąją valdybą sudaro šeši nariai – pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir keturi kiti pripažinto autoriteto nariai, turintys profesinės patirties pinigų ar bankininkystės srityse. Jie skiriami euro zonos šalių vyriausybių bendru sutarimu valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu pagal ES Tarybos rekomendaciją, pateiktą šiai pasikonsultavus su Europos Parlamentu ir ECB valdančiąja taryba. Prieš įsteigiant ECB, 1998 m. gegužės mėn. su EPI taryba buvo konsultuojamasi dėl šešių pretendentų į pirmąją ECB vykdomąją valdybą.

Vykdomosios valdybos nariai skiriami dirbti visu etatu. Jų įdarbinimo sąlygos (pvz., atlyginimai, pensijos ir kitos socialinio draudimo išmokos) yra sutarčių su ECB dalykas, jas nustato Valdančioji taryba (be Vykdomosios valdybos narių balsų). Spręsdama šiuos klausimus, Valdančioji taryba veikia vadovaudamasi komiteto, sudaryto iš trijų Valdančiosios tarybos ir trijų Tarybos paskirtų narių, pasiūlymais. Trys Valdančiosios tarybos paskirti asmenys yra dabartiniai arba buvę nacionalinių centrinių bankų valdytojai, o ES Tarybos paskirti asmenys renkami iš ECOFIN tarybos narių.

Pareigos

Pagrindinės Vykdomosios valdybos pareigos yra:

- rengti Valdančiosios tarybos posėdžius;
- įgyvendinti pinigų politiką euro zonoje vadovaujantis Valdančiosios tarybos nustatytais gairėmis ir priimtais sprendimais, o tai darant teikti būtinus nurodymus euro zonos nacionaliniams centriniams bankams;
- vadovauti ECB einamajai veiklai;
- vykdyti tam tikrus Valdančiosios tarybos jai perduotus, įskaitant ir reglamentuojamojo pobūdžio, įgaliojimus.

Rengiant Valdančiosios tarybos posėdžius, sudaromos posėdžių darbotvarkės, parengiami Valdančiosios tarybos svarstymams būtini dokumentai ir teikiami siūlymai dėl priimtinių sprendimų. Tad praktiškai, nors ir ne formaliai, Vykdomoji valdyba turi Valdančiosios tarybos priimamų sprendimų inicijavimo teisę.

Pagal EB sutartį pinigų politikos įgyvendinimas priskirtas išimtinai Vykdomosios valdybos kompetencijai, todėl Valdančioji taryba šios funkcijos atlikti negali. Atsakomybė už pinigų politikos įgyvendinimą pasireiškia Vykdomajai valdybai priimant euro zonos nacionaliniams centriniams bankams skirtus ECB nurodymus. Kadangi ši funkcija skirta Valdybai, tai užtikrina, kad ECB gali reaguoti ir prisitaikyti prie sparčiai kintančių sąlygų pinigų ir kapitalo rinkose bei spręsti konkrečius ir skubius klausimus.

Įgaliota Valdančiosios tarybos Vykdomoji valdyba priima ir skelbia įvairius teisės aktuose numatytus ECB pranešimus, įskaitant mėnesines ataskaitas

(ECBS statuto 15.1 straipsnis), konsoliduotas savaitines finansines ataskaitas (15.2 straipsnis) ir konsoliduotą balansą (26.3 straipsnis)⁶. Valdyba taip pat prisiima perduotus įgaliojimus dėl ECB turimų užsienio atsargų valdymo. Galiausiai Vykdomoji valdyba yra atsakinga už sankcijų taikymą trečiosioms šalims, nesilaikančioms ECB reglamentų (žr. 2.5.3 skirsnį).

Kalbant apie ECB einamosios veiklos valdymą, pažymėtina, kad Vykdomoji valdyba taip pat atsakinga už ECB vidaus struktūros sudarymą ir ECB personalo atrankos, paskyrimo ir paaukštinimo tarnyboje taisyklių nustatymą (žr. 6.2 skirsnį).

Tvarka

Kaip ir Valdančioji taryba, Vykdomoji valdyba veikia kaip kolegialus organas. ECBS statuto 11.5 straipsnyje teigiama, kad „*kiekvienas asmeniškai dalyvaujantis Vykdomosios valdybos narys turi teisę balsuoti ir šiam tikslui turi vieną balsą*“. Kolegialios atsakomybės principas reiškia, kad sprendimus svarsto ir už juos atsako kolektyviai visi nariai.

Vykdomoji valdyba paprastai posėdžiauja bent kartą per savaitę. Ji dažniausiai sprendimus priima paprasta asmeniškai dalyvujančių narių atiduotų balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia pirmininko balsas.

Ypatingos ECB pirmininko pareigos

Kaip Vykdomosios valdybos narys, ECB pirmininkas yra pirmasis tarp lygiųjų ir jį saisto Vykdomosios valdybos sprendimai. Nepaisant to, pagal ECBS statutą pirmininkui tenka reikšmingas vaidmuo – tam tikros svarbios funkcijos tenka išimtinai jam (arba, kai jo nėra, pirmininko pavaduotojui): jis pirmininkauja visiems trims ECB sprendimus priimančioms organams, turi lemiamą balsą Valdančiojoje taryboje ir Vykdomojoje valdyboje, atstovauja ECB už jo ribų (pvz., tarptautiniu lygiu), pristato ECB metų ataskaitą Europos Parlamentui ir ES Tarybai, taip pat gali dalyvauti ECOFIN tarybos bei Eurogrupės sesijose. Pagal ECB darbo reglamentą sprendimai dėl Vykdomosios valdybos narių asmeninių pareigų, susijusių su ECB einamąja veikla, negali būti priimami, jei pirmininkas balsuoja prieš.

Bendroji taryba

Bendroji taryba užtikrina institucinę jungtį tarp Eurosistemos ir euro zoni nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų. Ji atsirado dėl skirtingo įvairių šalių integracijos į ekonominę ir pinigų sąjungą lygio, nuo kurio priklauso ir jos sudėtis bei pareigos (žr. 1.2.2 skirsnį). Bendrosios tarybos veikla bus nutraukta, visoms ES valstybėms narėms įsivedus eurą kaip savo valiutą.

Bendrosios tarybos, kaip ECBS sprendimus priimančio organo, statusas pabrėžia, kiek svarbos Sutarties autoriai suteikė ryšiams ir bendradarbiavimui su euro dar neįsivedusių ES valstybių narių nacionaliniais centriniais bankais palaikyti.

⁶ Metų ataskaitas tvirtina Valdančioji taryba, o Pranešimus apie konvergenciją – Bendroji taryba.

Sudėtis

Bendrają tarybą sudaro ECB pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir visų ES nacionalinių centrinių bankų valdytojai, taigi šiuo metu ją sudaro 27 nariai. Kiti keturi Vykdomosios valdybos nariai gali dalyvauti posėdžiuose, bet neturi teisės balsuoti. Stojančiųjų šalių (šiuo metu Bulgarijos ir Rumunijos) centrinių bankų valdytojai posėdžiuose dalyvauja kaip stebėtojai. Kaip ir Valdančiosios tarybos posėdžiuose, Bendrosios tarybos posėdžiuose taip pat gali dalyvauti ES Tarybos pirmininkas ir vienas iš Europos Komisijos narių, tačiau jie taip pat neturi teisės balsuoti.

Pareigos

Bendroji taryba vykdo iš EPI perimtus uždavinius, kuriuos ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape vis dar turi atlikti ECB, nes dar ne visos valstybės narės įsivedė eurą. Todėl ji pirmiausia atsakinga už patarimus dėl būtinų parengiamųjų darbų siekiant prisijungti prie Eurosystemos. Bendroji taryba taip pat tvirtina pranešimus apie konvergenciją, kurių reikalaujama pagal Sutartį (žr. 1.2.2 skirsnį).

Bendroji taryba taip pat stebi, kaip veikia VKM II (žr. 3.2.1 skirsnį): ji vertina dvišalio kiekvienos mechanizme dalyvaujančios ne euro zonos valiutos ir euro kurso tvarumą, taip pat yra pinigų ir valiutos kurso politikos koordinavimo bei VKM II intervencijų ir finansavimo mechanizmo tvarkymo forumas.

Be to, Bendroji taryba:

- stebi, ar ES nacionaliniai centriniai bankai ir ECB laikosi EB sutarties 101 straipsnio (dėl lėšų pereinamojo laikotarpio sąskaitose ir kredito galimybių) ir 102 straipsnio (dėl privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimo) nuostatų (žr. 2.5.5 skirsnį);
- prisideda prie tokios veiklos, kaip ECB konsultavimo funkcijų vykdymas ir statistinės informacijos rinkimas (žr. 2.5.4 ir 3.5 skirsnius);
- teikia konsultacijas dėl apskaitos ir finansinės atskaitomybės taisyklių pakeitimo, ECB kapitalo pasirašymo raktų nustatymo ir ECB personalo įdarbinimo sąlygų.

ECB pirmininkas privalo informuoti Bendrają tarybą apie Valdančiosios tarybos priimtus sprendimus, siekiant užtikrinti, kad ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų valdytojai gautų tiesioginę informaciją apie Valdančiosios tarybos svarstymus.

Tvarka

Bendroji taryba yra priėmusi savo Darbo reglamentą. Jai pirmininkauja ECB pirmininkas arba, jam nedalyvaujant, pirmininko pavaduotojas. Paprastai Bendroji taryba posėdžiauja keturis kartus per metus Frankfurte prie Maino. Posėdžiai taip pat gali vykti telekonferencijos būdu.

2.5.2. Nuoseklus politikos sprendimų įgyvendinimas

Siekdamas užtikrinti, kad ECB politika būtų įgyvendinama nuosekliai, o sistema būtų vientisa, ECB rengia gaires ir nurodymus dėl decentralizuoto Eurosistemos operacijų vykdymo. Be to, jame veikia ECBS komitetai, įsteigti kaip bendradarbiavimo sistemoje forumas. ECB yra ir kelių keitimąsi informacija realiu laiku tarp ECB ir nacionalinių centrinių bankų užtikrinančių bendrų operacinių sistemų centras: taip ECB gali stebėti visas decentralizuotas operacijas ir užtikrinti, kad būtų laikomasi gairių ir nurodymų.

Eurosistemos teisės aktai

Egzistuoja trejopi Eurosistemos teisės aktai:

- ECB gairės;
- ECB nurodymai;
- vidaus sprendimai.

ECB gairės ir nurodymai yra ypatingi teisiškai saistantys ir juridinę galią turintys aktai. Jie priimti siekiant užtikrinti, kad nacionaliniai centriniai bankai, vadovaudamiesi kompetencijos pasidalijimu sistemoje, nuosekliai vykdytų decentralizuotas operacijas.

Kadangi ECB gairės ir nurodymai yra Bendrijos teisės dalis, jiems, atsižvelgiant į jų taikymo sritį, teikiama pirmenybė anksčiau buvusių ir vėliau priimtų nacionalinių teisės aktų atžvilgiu (viršenybės principas)⁷. Valdančioji taryba turi užtikrinti, kad būtų laikomasi ECB gairių ir nurodymų. Vykdomoji valdyba padeda Valdančiajai tarybai vykdyti šią užduotį pateikdama reguliarias ataskaitas, kaip laikomasi gairių ir nurodymų.

Be to, ECB yra kompetentingas priimti vidaus sprendimus Eurosistemos organizaciniais, administraciniais ar finansiniais klausimais. Šie vidaus sprendimai taip pat yra teisiškai privalomi visiems Eurosistemos nariams.

Formalūs reikalavimai priimti ECB gaires, nurodymus ir vidaus sprendimus neapibrėžti nei Sutartyje, nei Statute. Jie yra išdėstyti ECB darbo reglamente ir pagrįsti Bendrijos teisės bendraisiais principais.

Kadangi šie aktai teisiškai galioja tik Eurosistemoje, pagal Bendrijos teisę neprivaloma viešai skelbti ECB gairių, nurodymų ir vidaus sprendimų. Tačiau, siekdamas skaidrumo, ECB rinkos dalyvius ir plačiąją visuomenę dominančias gaires ir vidaus sprendimus paprastai skelbia viešai. Tie keli teisės aktai, kurie nėra skelbiami viešai, paprastai susiję su techniniais ir operaciniais klausimais, ypač, jei tikėtina, kad dėl su veikla susijusių priežasčių jie bus dažnai keičiami.

⁷ Pažymėtina, kad iki šiol nepasitaikė atvejo, kad ECB gairės ir nacionaliniai teisės aktai prieštarautų vieni kitiems. ECB visada stengiasi užtikrinti, kad ECB gairės būtų suderintos su nacionaliniais teisės aktais.

ECB gairės

ECB gairėse nustatyta bendra nacionalinių centrinių bankų decentralizuotai vykdomos Eurosistemos veiklos ir statistikos rinkimo sistema bei pagrindinės taisyklės.

ECB gairės taikomos Eurosistemos viduje ir skirtos tik euro zonos nacionaliniams centriniams bankams. Jos nei tiesiogiai, nei individualiai neturi įtakos nacionalinių centrinių bankų sandorio šalių juridinėms teisėms. Tam, kad gairės įsigaliotų, nacionaliniai centriniai bankai turi įgyvendinti jų nuostatas santykiuose su sandorių šalimis.

Atsižvelgiant į euro zonos šalių finansų rinkų struktūrą ir teisinių sistemų skirtumus, ECB gairės rengiamos taip, kad jų nuostatų įgyvendinimui būtų suteikta tam tikra veikimo laisvė, su sąlyga, kad yra laikomasi euro zonos bendrosios pinigų politikos reikalavimų. Priklausomai nuo atskirų nacionalinių centrinių bankų teisinių priemonių minėti santykiai apibrėžti sutartyse tarp nacionalinių centrinių bankų ir jų sandorių šalių arba sandorių šalims skirtuose reguliuojamuosiuose aktuose. Nors oficialiai minėtos nuostatos skirtingose šalyse gali būti įgyvendinamos įvairiai, esmės tai nekeičia.

Vadovaujantis ECB darbo reglamentu, gaires priima Valdančioji taryba, o vėliau apie jas pranešama euro zonos nacionaliniams centriniams bankams. Siekdama palengvinti gairių keitimą, Valdančioji taryba gali nuspręsti perduoti Vykdomajai valdybai savo įgaliojimus priimti gaires, su sąlyga, kad ji apibrėš perduodamų įgaliojimų ribas ir taikymo sritį.

ECB nurodymai

ECB nurodymus priima Vykdomoji valdyba. Jie skirti užtikrinti, kad, duodant konkrečius ir išsamius nurodymus euro zonos nacionaliniams centriniams bankams, būtų įgyvendinami pinigų politikos sprendimai ir gairės. Vienas ryškus pavyzdys yra Vykdomosios valdybos duodami nurodymai dėl atvirosios rinkos operacijų vykdymo (žr. 3.1.3 skirsnį).

Vidaus sprendimai

Vidaus sprendimai taikomi vidaus organizaciniams ir administraciniams reikalams. Šie sprendimai yra „netipiški“, nes nėra aiškiai apibrėžta, kam jie skirti, tačiau jie yra teisiškai privalomi Eurosistemos nariams.

Visi sprendimai paskelbti Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje. Tai, pavyzdžiui, ECB sprendimai, susiję su:

- visuomenės galimybėmis susipažinti su ECB dokumentais ir archyvais;
- nacionalinių centrinių bankų procentinėmis dalimis ECB kapitalo rakte;
- ECB kapitalo apmokėjimu;
- eurų banknotų leidimu;
- pinigų politikos pajamų paskirstymu nacionaliniams centriniams bankams.

Eurosistemos (ECBS) komitetai ir Žmogiškųjų išteklių konferencija

Pagal ECB darbo reglamento 9 straipsnį, ECBS komitetus įsteigė Valdančioji taryba, siekdama palengvinti ECB sprendimus priimančių organų darbą. ECBS komitetai savo kompetencijos srityse dalijasi žiniomis ir palengvina sprendimų priėmimo procesą bei jų įgyvendinimą.

Paprastai ECBS komitetams pirmininkauja vyresnieji ECB personalo nariai. Jie per Vykdomąją valdybą atsiskaito Valdančiajai tarybai. ECBS komitetuose paprastai gali dalyvauti tik Eurosistemos centrinių bankų personalo nariai. Tačiau Eurosistemai nepriklausančių šalių nacionalinių centrinių bankų atstovai dalyvauja posėdžiuose, kai ECBS komitetas nagrinėja Bendrosios tarybos kompetencijai priklausančius klausimus. Prireikus dalyvauti ECBS komitetų posėdžiuose gali būti pakviesti ir kitų kompetentingų organų atstovai, pavyzdžiui, Bankų priežiūros komiteto atveju – nacionalinių priežiūros institucijų atstovai.

Šiuo metu yra 12 ECBS komitetų. Be Bankų priežiūros komiteto, kurio funkcijos aprašytos 3.7 skirsnyje, kur rašoma apie teisės aktuose nustatytus ECBS uždavinius rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros ir finansų sistemos stabilumo srityse, yra tokie komitetai:

- **Apskaitos ir pinigų politikos pajamų komitetas (angl. AMICO)** pataria visais su atskaitomybe, finansų apskaita ir pinigų politikos pajamų paskirstymu susijusiais vidaus klausimais Eurosistemoje.
- **Banknotų komitetas (angl. BANCO)** skatina bendradarbiavimą Eurosistemoje gaminant, leidžiant ir tvarkant eurų banknotus po jų išleidimo.
- **Išorės ryšių komitetas (angl. ECCO)** padeda ECB ryšių politikos srityje, ypač su daugiakalbiais leidiniais susijusiais klausimais.
- **Informacinių technologijų komitetas (angl. ITC)** padeda kurti, diegti ir prižiūrėti IT tinklus ir ryšių infrastruktūras bendroms operacinėms sistemoms palaikyti.
- **Vidaus auditorių komitetas (angl. IAC)** rengia bendrus Eurosistemos operacijų audito standartus, taip pat atlieka bendrų projektų ir informacinių sistemų auditą Eurosistemos ir ECBS lygiu.
- **Tarptautinių ryšių komitetas (angl. IRC)** padeda ECB atlikti su tarptautiniu bendradarbiavimu susijusius teisės aktuose nustatytus uždavinius ir veikia kaip forumas keistis nuomonėmis bendrų interesų klausimais šioje srityje.
- **Teisės komitetas (angl. LEGCO)** pataria visais su teisės aktuose nustatytais ECB uždaviniais susijusiais teisiniais klausimais.
- **Rinkos operacijų komitetas (angl. MOC)** padeda Eurosistemai įgyvendinti pinigų politikos operacijas ir sandorius užsienio valiuta, taip pat valdyti ECB užsienio atsargas ir veikti VKM II.

- **Pinigų politikos komitetas (angl. MPC)** daugiausia pataria su pinigų ir valiutų kurso politikos formavimu susijusiais strateginiais bei ilgesnio laikotarpio klausimais ir yra atsakingas už reguliarias Eurosistemos ekspertų euro zonos makroekonominės raidos prognozes (žr. 3.1.2 skirsnį).
- **Mokėjimo ir atsiskaitymo sistemų komitetas (angl. PSSC)** pataria sistemos TARGET veikimo ir priežiūros, bendrų mokėjimo sistemų politikos ir priežiūros, taip pat centrinius bankus dominančiais vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo klausimais.
- **Statistikos komitetas (angl. STC)** pataria dėl ECB ir nacionalinių centrinių bankų renkamos statistinės informacijos parengimo ir apdorojimo.

Siekdama toliau skatinti Eurosistemos bei ECBS centrinių bankų bendradarbiavimą ir ugdyti komandinio darbo dvasią žmogiškųjų išteklių valdymo srityje, Valdančioji taryba įkūrė Žmogiškųjų išteklių konferenciją ir taip įtvirtino jau seniai vykstantį ES centrinių bankų personalo skyrių vadovų bendradarbiavimą. Nepažeisdama nacionalinių centrinių bankų ir ECB išskirtinės kompetencijos šioje srityje, Žmogiškųjų išteklių konferencija veikia kaip forumas keistis patirtimi, profesinėmis žiniomis ir informacija apie žmogiškųjų išteklių politiką bei praktiką. Be kita ko, Žmogiškųjų išteklių konferencija prisideda ieškant bendros mokomosios veiklos galimybių ir sukuriant priemones, skatinančias personalo mainus.

Bendros operacinės sistemos

Siekdami palengvinti decentralizuotų operacijų vykdymą, ECB ir nacionaliniai centriniai bankai sukūrė ne vieną bendrą operacinę sistemą. Šios sistemos teikia „logistinę pagalbą“ Eurosistemos funkciniam vientisumui palaikyti.

Bendros operacinės sistemos apima informacines sistemas, taikomas programas ir procedūras. Jos veikia vadovaujantis „stebulės ir stipino“ (angl. „hub-and-spoke“) principu, o šių sistemų centras yra ECB. Kompetentingi ECBS komitetai yra šių sistemų savininkai, o jas valdo kompetentingi ECB veiklos padaliniai.

Eurosistemos operacijoms naudojamos šios bendros operacinės sistemos:

- Aukciono operacijų ir dvišalės rinkos intervencijos sistemos, užtikrinančios, kad būtų saugiai ir greitai perduodami nurodymai dėl decentralizuotų pinigų politikos operacijų vykdymo.
- Keitimosi nestatistiniais duomenimis sistema, veikianti kaip nacionalinių centrinių bankų ir ECB ryšių kanalas, skirtas kasdienio balanso duomenims, kurie pateikiami likvidumą valdantiems ECB padaliniams ir kurie panaudojami kasdieniui pinigų rinkos analizei atlikti.
- Bendra prekybos sistema, taikoma nacionalinių centrinių bankų atliktiems sandoriams ECB užsienio valiutos atsargomis bei ECB atliktiems sandoriams savo paties lėšomis registruoti ir apdoroti, taip pat stebėti pozicijas, ribas, riziką ir veiklos rezultatus.

- Valiutos informacinė sistema, skirta nacionalinių centrinių bankų banknotų atsargoms stebėti, siekiant nustatyti galimą eurų banknotų trūkumą ir atsargų perteklių skirtingose Eurosistemos vietose. Ši sistema leidžia pašalinti nesubalansuotumą pervežant banknotų atsargų perteklių iš vienos šalies į kitą ir taip kompensuoti galimą jų trūkumą.

Kitos bendros operacinės sistemos apima euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinius centrinius bankus. Tai:

- sistema TARGET (žr. 3.3 skirsnį);
- *CebaMail* – uždara elektroninio pašto sistema, leidžianti ES nacionaliniams centriniams bankams saugiai keistis informacija.
- Telekonferencijų sistema – uždara ir saugi sistema, per kurią vyksta telekonferencijos tarp ECBS narių valdytojų ar ekspertų.
- Padirbtų pinigų stebėjimo sistema, leidžianti su visomis įgaliotomis šalimis centralizuotai ir saugiai dalytis išsamia informacija apie padirbtus eurų banknotus ES.
- Keitimosi statistiniais duomenimis sistema, leidžianti ECBS saugiai ir greitai perduoti vienodo formato statistinius duomenis.
- PFI statistikos ir pinigų duomenų bazė – centralizuotas pinigų ir bankų statistikos atskaitomybės visumą sudarančių pinigų finansinių institucijų registras. Tarp šių institucijų yra ir kredito įstaigos, kurioms taikomi minimalių atsargų reikalavimai. Be to, duomenų bazėje pateikiamas turto, tinkamo įkeisti atliekant Eurosistemos dienos kredito ir pinigų politikos operacijas, sąrašas.

Atskaitomybė Eurosistemoje

Atsižvelgiant į tai, kad didelė Eurosistemos veiklos dalis yra decentralizuota, Eurosistemoje būtina išsami atskaitomybė siekiant aprūpinti ECB sprendimus priimančius organus visa informacija ir duomenimis, reikalingais, kad ECB politika būtų įgyvendinama centralizuotai ir taip išsaugotas Eurosistemos veiklos vientisumas.

Eurosistemos atliekamos operacijos rodomos beveik vien tik nacionalinių centrinių bankų balansuose ir dėl jų susidaro dideli vidiniai ECBS likučiai. Šiuos likučius visų pirma lemia tarptautiniai sandoriai, atliekami per sistemą TARGET (žr. 3.3.1 skirsnį) ir darantys lemiamą reikšmę dvišaliams reikalavimams ir įsipareigojimams tarp nacionalinių centrinių bankų jų vidaus sąskaitose. Likučius taip pat lemia susitarimai dėl periodiško cirkuliuojančių eurų banknotų paskirstymo tarp Eurosistemos centrinių bankų (žr. 3.4 skirsnį). Tačiau bendrosios valiutos zonoje analizei ir veiklai reikšmingi tik suvestiniai ir konsoliduoti šių operacijų rezultatai. Atsižvelgiant į tai, svarbu, kad nacionalinių centrinių bankų atliekamų operacijų apskaita ir atskaitomybė būtų tvarkoma suderintai ir kad vidiniai Eurosistemos likučiai būtų tinkamai konsoliduoti.

Vadovaujantis ECBS statuto 26.4 straipsniu, Valdancioji taryba yra priemusi apskaitos ir finansines atskaitomybes Eurosistemoje taisykles⁸. Vadovaujantis šiomis taisyklėmis, ECB ir nacionalinių centrinių bankų atskaitos rengiamos įsigijimo vertės apskaitos pagrindu, apyvartinių vertybinių popierių, aukso ir viso kito balansinio bei nebalansinio turto ir įsipareigojimų užsienio valiuta atžvilgiu taikant perkainojimą rinkos verte.

Atsižvelgiant į tai, kad Eurosistamai prieinama daug turto užsienio valiuta, daug dėmesio skiriama atsargumo principui. Šis principas taikomas nevienodai traktuojant nerealizuotąsias pajamas ir nerealizuotąjį nuostolį, siekiant pripažinti pajamas. Todėl realizuotosios finansinės pajamos ir visas (realizuotasis ir nerealizuotasis) finansinis nuostolis įrašomas į pelno (nuostolio) ataskaitą. Nerealizuotosios finansinės pajamos kredituojamos į perkainojimo sąskaitą. Eurosistemos centrinių bankų abipusiai reikalavimai ir įsipareigojimai užskaitomi tarpusavyje, siekiant, kad konsoliduotosios finansinės atskaitos rodytų tik Eurosistemos poziciją trečiųjų šalių atžvilgiu.

Nacionaliniai centriniai bankai kasdien siunčia balanso duomenis ECB. Pastarasis šias atskaitas pirmiausia naudoja kasdienei pinigų rinkos analizei atlikti, būtinai vykdant pinigų politiką. Be to, šiais duomenimis pagrįsti Eurosistemos konsoliduota savaitinė finansinė atskaita ir konsoliduotas metinis balansas.

Eurosistemos operacinė struktūra yra decentralizuota, todėl reikia ir daug nefinansinių atskaitų. Vienas aiškus pavyzdys yra atskaitos, leidžiančios ECB patikrinti, kaip nacionaliniai centriniai bankai laikosi jo gairių ir nurodymų. Kitas pavyzdys – nacionalinių centrinių bankų reguliarios atskaitos apie banknotų srautus euro zonoje. Šios atskaitos skirtos galimam eurų banknotų trūkumui ir atsargų pertekliui įvairiose Eurosistemos vietose nustatyti.

2.5.3. ECB reguliavimo įgaliojimai

Siekdamas įgyvendinti Eurosistemos uždavinius, ECB taip pat gali priimti teisės aktus, darančius tiesioginę įtaką trečiosioms šalims – ne Eurosistemos nacionaliniams centriniams bankams (EB sutarties 110 straipsnio 1 dalis ir ECBS statuto 34.1 straipsnis). Šie dokumentai yra **ECB reglamentai** ir **ECB sprendimai**.

Turėdamas reguliavimo įgaliojimus, ECB gali vykdyti savo funkcijas nepriklausomai nuo Bendrijos institucijų ar valstybių narių teisės aktų. Tačiau, atsižvelgiant į ribotų galių principą, ECB gali naudoti savo reguliavimo įgaliojimus tik tiek, kiek tai yra *būtina* Eurosistemos uždaviniams įvykdyti.

Vadovaujantis Sutarties 110 straipsnio 3 dalimi ir ECBS statuto 34.3 straipsniu, ECB gali skirti vienkartinės arba periodiškai mokamos baudas ECB reglamentuose ir sprendimuose nustatytų įsipareigojimų nesilaikančioms įmonėms. Šią ECB teisę apriboja papildomuose teisės aktuose išdėstytos sąlygos⁹.

⁸ 2002 m. gruodžio 5 d. Gairės ECB/2002/10 dėl Europos centrinių bankų sistemos apskaitos ir finansinės atskaitomybės teisiniu pagrindu (OL L 58, 2003 3 3, p. 1).

⁹ 1998 m. lapkričio 23 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2532/98 dėl Europos centrinio banko teisių taikyti sankcijas (OL L 318, 1998 11 27, p. 4).

Visas teisiškai privalomas priemonės, kurių imasi ECB, gali peržiūrėti ar aiškinti Europos Teisingumo Teismas.

ECB reglamentai

Kaip ir Europos bendrijos įstatymų leidimo organų priimti reglamentai, ECB reglamentai taikomi visuotinai, visi yra privalomi ir tiesiogiai taikomi visose euro zonos šalyse. *Visuotinai taikomi* reiškia, kad jie yra taikomi visiems visais atvejais. *Tiesiogiai taikomi* reiškia, kad ECB reglamentai neturi būti perkelti į nacionalinius teisės aktus. Kadangi šie teisės aktai yra *privalomi*, jais nustatomos tiesioginės prievolės trečiosioms šalims.

ECB reglamentus priima ECB valdančioji taryba, o jos vardu pasirašo pirmininkas. Valdančioji taryba gali nuspręsti perduoti Vykdomajai valdybai savo įgaliojimus priimti ECB reglamentus, tačiau turi apibrėžti perduodamų įgaliojimų ribas ir taikymo sritį.

Kad taptų teisiškai privalomi ir įsigalioję, ECB reglamentai turi būti skelbiami Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje visomis oficialiosiomis Bendrijos kalbomis.

Iki šiol ECB yra priėmęs reglamentus dėl privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo¹⁰, dėl pinigų finansų institucijų sektoriaus konsoliduotam balansui teikiamų duomenų¹¹, dėl šių institucijų mokamų ir taikomų palūkanų normų statistikos¹² ir dėl ECB teisių taikyti sankcijas¹³.

ECB sprendimai

ECB sprendimai yra privalomi asmenims, kuriems jie yra skirti, įsigalioja apie juos pranešus. Sprendimai gali būti skirti visiems juridiniams ir fiziniams asmenims, įskaitant euro zonos šalis nares.

ECB sprendimus gali patvirtinti Valdančioji taryba arba Vykdomoji valdyba pagal atitinkamas kompetencijos sritis. Vykdomosios valdybos patvirtintus sprendimus susijusi šalis gali apskųsti Valdančiajai tarybai.

Kai ECB, vadovaudamasis EB sutarties 106 straipsnio 2 dalimi, patvirtina eurų monetų emisijos apimtį, jo sprendimai yra skirti euro zonos šalims narėms. Kitiems asmenims skirti sprendimai paprastai būna susiję su ECB nustatytais sankcijomis dėl jo reglamentų nesilaikymo, pavyzdžiui, dėl privalomųjų atsargų reikalavimų pažeidimų.

¹⁰ 2003 m. rugsėjo 12 d. ECB reglamentas (EB) Nr. 1745/2003 dėl privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo (ECB/2003/9), OL L 250, 2003 10 2, p. 10.

¹¹ 2001 m. lapkričio 22 d. ECB reglamentas (EB) Nr. 2423/2001 dėl pinigų finansinių institucijų sektoriaus konsoliduoto balanso (ECB/2001/13), OL L 333, 2001 12 17, p. 1, su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2003 m. rugsėjo 18 d. ECB reglamentu (EB) Nr. 1746/2003 (ECB/2003/10), OL L 250, 2003 10 2, p. 17.

¹² 2001 m. gruodžio 20 d. ECB reglamentas (EB) Nr. 63/2002 dėl statistikos apie indėlių ir paskolų palūkanų normas, kurias taiko pinigų finansinės institucijos namų ūkiams ir nefinansinėms korporacijoms (ECB/2001/18), OL L 10, 2002 1 12, p. 24.

¹³ 1999 m. rugsėjo 23 d. ECB reglamentas (EB) Nr. 2157/1999 dėl Europos centrinio banko teisių taikyti sankcijas (ECB/1999/4), OL L 264, 1999 10 12, p. 21.

Visi ECB sprendimai skelbiami adresatų kalba (kalbomis). ECB gali nuspręsti paskelbti savo sprendimus Oficialiajame leidinyje. Tokiu atveju jie skelbiami visomis oficialiosiomis Bendrijos kalbomis.

2.5.4. ECB patariamoji veikla

Viena iš ECB patarimosios veiklos sričių yra rekomendacijų ir nuomonių priėmimas pagal banko kompetencijos sritį. ECB rekomendacijos ir nuomonės nėra privalomi teisės aktai ir skelbiami adresato kalba (kalbomis). Jei jie yra visuotinai aktualūs, ECB gali nuspręsti juos paskelbti Oficialiajame leidinyje. Tokiu atveju jie paskelbiami visomis oficialiosiomis Bendrijos kalbomis.

ECB rekomendacijos

ECB rekomendacijos gali būti dviejų rūšių:

- Bendrijos teisinės terminologijos prasme ECB rekomendacijos yra priemonės, kuriomis ECB gali inicijuoti Bendrijos teisės aktus pagal savo kompetencijos sritį;
- tradicine šio termino prasme ECB rekomendacijos yra priemonės, kuriomis ECB ragina imtis veiksmų.

Teisė inicijuoti Bendrijos teisės aktus

ECB kartu su Europos Komisija turi teisę inicijuoti ECBS statutą papildančių arba jį iš dalies keičiančių antrinių Bendrijos teisės aktų priėmimą. Komisija gali teikti pasiūlymus visose srityse, kuriose ECB gali teikti rekomendacijas, tačiau iki šiol ji šia teise nepasinaudojo. Prieš priimdama teisės aktus, ES Taryba turi konsultuotis su inicijavimo teise nepasinaudojusia šalimi, t. y. ji turi konsultuotis su Komisija, kai ECB rekomenduoja priimti teisės aktą, ir atvirščiai.

Papildomi teisės aktai

EB sutarties 107 straipsnio 6 dalyje ir ECBS statuto 42 straipsnyje apibrėžiamos sritys, kuriose pagal EB sutartį reikalaujama priimti papildomus prie ECBS statuto teisės aktus. Šios sritys daugiausia susijusios su apribojimais ir sąlygomis, pagal kurias ECB gali reikalauti kredito institucijų laikyti minimalias privalomas atsargas euro zonos nacionaliniuose centriniuose bankuose (žr. 3.1.3 skirsnį), rinkti statistikos duomenis (žr. 3.5 skirsnį), taikyti reguliavimo įgaliojimus (žr. 2.5.3 skirsnį), padidinti savo kapitalą (žr. 3.8 skirsnį) ar papildomai reikalauti užsienio valiutos atsargų (žr. 3.2.2 skirsnis). ES Taryba, daugiausia vadovaudamasi ECB rekomendacijomis¹⁴ ir laikydamosi EB sutarties

¹⁴ Žr. Rekomendaciją (ECB/1998/8) dėl Tarybos reglamento (EB) dėl Europos centrinio banko privalomųjų atsargų reikalavimo taikymo (OL C 246, 1998 8 6, p. 6); Rekomendaciją (ECB/1998/9) dėl Tarybos reglamento (EB) dėl Europos centrinio banko teisių taikyti sankcijas (OL C 246, 1998 8 6, p. 9); Rekomendaciją (ECB/1998/10) dėl Tarybos reglamento (EB) dėl Europos centrinio banko renkamos statistinės informacijos (OL C 246, 1998 8 6, p. 12); Rekomendaciją (ECB/1998/11) dėl Tarybos reglamento (EB) dėl Europos centrinio banko kapitalo padidinimo apribojimų ir sąlygų (OL C 411, 1998 12 31, p. 10); Rekomendaciją (ECB/1999/1) dėl Tarybos reglamento (EB) dėl Europos centrinio banko papildomo užsienio atsargų pareikalavimo (OL C 269, 1999 9 23, p. 9).

123 straipsnio, tokius papildomus teisės aktus priėmė ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo pradžioje.

ECBS statuto pakeitimai

Be įprastos Sutarties pakeitimų procedūros (ES sutarties 48 straipsnis), EB sutartyje apibrėžtos dvi specialios procedūros, susijusios su ECBS statuto keitimu:

- a) EB sutarties 107 straipsnio 5 dalyje ir ECBS statuto 41 straipsnyje nustatyta **supaprastinta keitimo tvarka**;
- b) 2003 m. vasario mėn. Nicos sutartimi numatytas ECBS statuto 10.6 straipsnis dėl **įgaliojimų suteikimo**.

Supaprastinta keitimo tvarka taikoma keliose veiklos srityse, pavyzdžiui, statistikos, apskaitos, atvirosios rinkos ir kredito operacijų, privalomųjų atsargų reikalavimo, tarpuskaitos ir mokėjimo sistemos, išorės operacijų ir pinigų politikos pajamų paskirstymo. Ši keitimo tvarka įgalina ES Tarybą, pritarus Europos Parlamentui, pakoreguoti ECBS statuto techninio pobūdžio nuostatas kaip ir kada reikia, nesilaikant įprastos Sutarties keitimų tvarkos, t. y. nesušaukiant TVK ir be ES valstybių narių ratifikavimo. Iki šiol supaprastinta keitimų tvarka nebuvo pasinaudota.

Vadovaujantis ECBS statuto 10.6 straipsniu dėl **įgaliojimų suteikimo**, ES Tarybos sprendimu leidžiama pakeisti Valdančiosios tarybos balsavimo tvarką. Tačiau, atsižvelgiant į tokių pakeitimų svarbą, šiuos sprendimus priima valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties ES Taryba. Straipsnis dėl įgaliojimų suteikimo faktiškai buvo panaudotas 2003 m. Remdamasi ECB rekomendacija, ES Taryba pakeitė ECBS statuto 10.2 straipsnį. Pakeitimas įsigaliojo 2004 m. gegužės mėn. (žr. 2.5.1 skirsnį).

Kitos rekomendacijos

Tradicine termino prasme ECB rekomendacijos gali būti priemonės, kuriomis ECB paakstina Bendrijos institucijas ar valstybes nares imtis veiksmų (ne tik teisinio pobūdžio). Pavyzdžiui, vadovaudamasis ECBS statuto 27.1 straipsniu, ECB rekomenduoja ES Tarybai Eurosistemos nacionalinių centrinių bankų išorės auditorius. ECB rekomendacijos valstybėms narėms pirmiausia susijusios su bendradarbiavimu su nacionalinėmis institucijomis statistikos srityje, pavyzdžiui, ECB teikia rekomendacijas kai kurių valstybių narių statistikos institucijoms (ne nacionaliniams centriniams bankams) ECB statistinės atskaitomybės reikalavimų mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso statistikos srityje¹⁵. Kitas pavyzdys yra ECB euro zonos valstybėms narėms teikiama rekomendacija panaikinti nuostatas, ribojančias nacionalinės valiutos vieneto monetų kiekį, kuris gali būti naudojamas bet kokiems vienkartiniais mokėjimams¹⁶.

¹⁵ 2003 m. gegužės 2 d. Rekomendacija (ECB/2003/8) dėl Europos centrinio banko statistinės atskaitomybės reikalavimų, taikomų mokėjimų balanso ir tarptautinių investicijų balanso statistikos srityje bei tarptautinių atsargų modelyje (OL C 126, 2003 5 28, p. 7).

¹⁶ 2001 m. gruodžio 6 d. Rekomendacija (ECB/2001/17) dėl nuostatų, ribojančių nacionalinės valiutos vieneto monetų kiekį, kuris gali būti naudojamas bet kokiems vienkartiniais mokėjimams, panaikinimo (OL C 356, 2001 12 14, p. 9).

ECB nuomonės teikiamos:

- kai, vadovaudamasi Sutartimi ar Statutu, Bendrijos institucijos ar valstybės narės konsultuojasi su ECB arba
- paties ECB iniciatyva, t. y. kai ECB mano esant tinkama teikti nuomonę jo kompetencijai priklausančiais klausimais.

Bendrijos įstatymų leidimo organai turi konsultuotis su ECB dėl visų siūlomų Bendrijos teisės aktų, priklausančių ECB kompetencijai. Panašiai, laikydamosi Tarybos sprendime¹⁷ išdėstytų sąlygų, valstybės narės turi konsultuotis su ECB dėl teisinių nuostatų, priskiriamų šioms jo kompetencijos sritims: valiutos klausimai, mokėjimo priemonės, nacionaliniai centriniai bankai, pinigų, finansų, bankininkystės, mokėjimo sistemų ir mokėjimų balanso statistinių duomenų rinkimas, rengimas bei paskirstymas ir taisyklės, taikomos finansų institucijoms tiek, kiek jos daro esminę įtaką finansų institucijų bei rinkų stabilumui. Be to, ne euro zonos valstybių narių valdžios institucijos turi konsultuotis su ECB dėl teisės akto projekto, susijusio su pinigų politikos priemonėmis, nuostatų. Tačiau pagal prie Sutarties pridėtą protokolą¹⁸ Jungtinė Karalystė atleidžiama nuo pareigos konsultuotis su ECB, „jeigu ir kol Jungtinė Karalystė nepereis į [ekonominės ir pinigų sąjungos] trečiąją etapą.“

Galiausiai ES sutarties 48 straipsnyje teigiama, kad su ECB taip pat turi būti konsultuojamasi „dėl institucinių pakeitimų pinigų srityje“. Vadovaujantis šia nuostata, su ECB buvo konsultuojamasi derybų dėl Nicos sutarties¹⁹ ir Sutarties dėl Konstitucijos Europai projekto²⁰ metu. Konstitucijos projektą ECB palankiai įvertino kaip dokumentą, supaprastinantį, racionalizuojantį ir išaiškinantį Europos Sąjungos teisinę ir institucinę sandarą. Nepaisant šio iš esmės palankaus įvertinimo, ECB nuomonėje teigiama, kad kai kurie Konstitucijos projekto straipsniai turėtų būti detaliau paaiškinti ir pakoreguoti. ECB taip pat formaliai dalyvavo TVK derybose. 2003 m. lapkričio 26 d. ES Tarybos pirmininkui skirtame laiške ECB pirmininkas išreiškė Valdančiosios tarybos susirūpinimą dėl Tarybai pirmininkavusios valstybės pasiūlymo supaprastinta tvarka ir be valstybių narių ratifikavimo pakeisti nuostatas dėl ECB sprendimus priimančių organų. Įsikišus ECB šio pasiūlymo buvo atsisakyta²¹.

¹⁷ 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendimas 98/415/EB dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos centriniu banku teisės akto projekto nuostatų klausimais (OL L 189, 1998 7 3, p. 42).

¹⁸ Protokolas dėl tam tikrų su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste susijusių nuostatų.

¹⁹ Nuomonė dėl Protokolo dėl Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto 10.2 straipsnio dalinio pakeitimo (OL C 362, 2000 12 16, p. 13).

²⁰ Nuomonė dėl Sutarties dėl Europos Konstitucijos priėmimo projekto (OL C 229, 2003 9 25, p. 7).

²¹ Žr. ECB (2004), 2003 metų ECB ataskaita, 4.1 skirsnis.

ECB savo iniciatyva taip pat gali teikti nuomones Bendrijos ar nacionalinėms institucijoms jo kompetencijai priklausančiais klausimais, susijusiais ne tik su teisės aktų projektais, bet ir su visais ECB svarbiais klausimais.

ECB patariamasis vaidmuo užtikrina, kad bankas savo kompetencijos srityse dalyvauja rengiant visus Bendrijos ir nacionalinius teisės aktus ir teikia patarimus kaip nepriklausoma Bendrijos organizacija, turinti savo išimtinės kompetencijas. Kaip matyti iš ECB tinklalapyje publikuojamų nuomonių, jos apima daugybę temų.

2.5.5. Piniginio finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimų laikymosi stebėjimas

Pagal EB sutarties 237 straipsnio d punktą, ECB yra patikėta užduotis stebėti, kaip laikomasi Sutarties 101 ir 102 straipsnių ir Tarybos reglamentų (EB) Nr. 3603/93²² ir 3604/93²³ nuostatų. Pagal Sutarties 101 straipsnį, ECB ir nacionaliniams centriniams bankams draudžiama teikti lėšų poreikvojimo sąskaitose ar bet kurios kitos formos kredito galimybes vyriausybėms ir Bendrijos institucijoms ar organams bei tiesiogiai iš jų pirkti skolos priemonės (Jungtinės Karalystės vyriausybės *Bank of England* skirta galimybė „būdai ir priemonės“ (angl. „*Ways and Means*“) yra išimtis)²⁴. Vadovaujantis 102 straipsniu, draudžiamos bet kokios rizikos ribojimu nepagrįstos priemonės, suteikiančios vyriausybėms ir Bendrijos institucijoms ar organams privilegiją naudotis finansų įstaigomis.

Kadangi šios nuostatos galioja visų ES valstybių narių centriniams bankams, ECB bendroji taryba stebi, kaip jų laikomasi. Europos Komisija stebi, kaip minėtų nuostatų laikosi valstybės narės.

ECB taip pat stebi, kaip ES centriniai bankai antrinėje rinkoje perka skolos priemones, išleistas tiek vidaus valstybinio sektoriaus, tiek kitų ES valstybių narių valstybinių sektorių. Vadovaujantis Tarybos reglamentu (EB) Nr. 3603/93, valstybinio sektoriaus skolos priemonių įsigijimas antrinėje rinkoje neturi pažeisti Sutarties 101 straipsnyje iškelto tikslo, kad jis netaptų netiesioginio valstybinio sektoriaus finansavimo forma.

2.5.6. Iš EPI perimtų uždavinių įgyvendinimas

Kadangi kai kurios ES valstybės narės nedalyvauja ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape (žr. 1.2.2 skirsnį), vis dar reikia įgyvendinti kai kuriuos EPI uždavinius. Pagal EB sutarties 123 straipsnio 2 dalį ir ECBS statuto 44 straipsnį, po EPI likvidavimo pereinamojo laikotarpio uždaviniai buvo patikėti ECB.

²² 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3603/93, nustatantis apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104 ir 104b (1) straipsniuose numatytą draudimų taikymu (OL L 332, 1993 12 31, p. 1).

²³ 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3604/93, nustatantis apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104a straipsnyje numatytos privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimo taikymu (OL L 332, 1993 12 31, p. 4).

²⁴ Protokolo dėl tam tikrų su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste susijusių nuostatų 11 dalis.

Du pagrindiniai uždaviniai, kuriuos ECB perėmė iš EPI, yra:

- skatinti bendradarbiavimą tarp Eurosistemos ir ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų;
- atlikti darbus, būtinus rengiantis naujųjų valstybių narių centrinių bankų integracijai į ECBS ir galutiniam ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų prisijungimui prie Eurosistemos.

Dešimčiai naujų valstybių narių įstojus į ES 2004 m. gegužės mėn., tolesnės ES plėtros perspektyva iš EPI perimtiems uždaviniams suteikia naują mastą. Nors naujosios valstybės narės įsives eurą vėliau, t. y. kai įgyvendins visas būtinas sąlygas, jų nacionaliniai centriniai bankai *ex officio* tapo ECBS nariais. Dėl neseniai įvykusios ES plėtros ECB pastaruosius keletą metų rengėsi dešimties naujųjų valstybių narių nacionalinių centrinių bankų integracijai į ECBS, o žvelgdamas į ateitį, jis dabar svarsto šių šalių galutinės integracijos į Eurosistemą padarinius.

Vadovaujantis EB sutarties 123 straipsnio 2 dalimi ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 332/2002 9 straipsniu²⁵, ECB taip pat administruoja Europos bendrijos skolinimosi ir skolinimo operacijas taikant vidutinės trukmės finansinės paramos sistemą²⁶. Ši sistema pagrįsta Sutarties 119 straipsniu, kuris, be kita ko, padeda ne euro zonos valstybėms narėms spręsti iškilusius rimtus sunkumus, susijusius su mokėjimų balansu. Tokių operacijų pajamos gali būti pervestos tik į valstybių narių gavėjų centrinius bankus. Šiuo metu šis mechanizmas nėra taikomas.

²⁵ 2002 m. vasario 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 332/2002 dėl priemonės, teikiančios vidutinės trukmės finansinę pagalbą valstybių narių mokėjimų balansams (OL L 53, 2002 2 23, p. 1).

²⁶ 2003 m. lapkričio 7 d. ECB sprendimas ECB/2003/14 dėl Europos bendrijos skolinimosi ir skolinimo operacijų įvykdytų pagal vidutinės trukmės finansinės paramos mechanizmą, administravimo (OL L 297, 2003 11 15, p. 35).

Apšviestas euro simbolis
priešais *Eurotower* pastatą

3. ECB POLITIKOS KRYPTYS IR EUROSISTEMOS VEIKLA

3.1. PINIGŲ POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS

ECB pinigų politika, įskaitant jos teorinį pagrindimą ir praktinį įgyvendinimą, išsamiai aprašyta ECB 2004 m. sausio mėn. paskelbtame leidinyje „ECB pinigų politika“. Šiame leidinyje pateikiamos tik pagrindinės šios politikos nuostatos.

3.1.1. Teorinis pagrindas

Pinigų politikos pajėgumas užtikrinti kainų stabilumą vidutiniu laikotarpiu pagrįstas bankų sistemos priklausomumu nuo centrinio banko išleidžiamų pinigų (vadinamosios pinigų bazės), kad galėtų:

1. patenkinti pinigų apyvartoje poreikį;
2. atlikti tarpbankinius atsiskaitymus;
3. įvykdyti privalomųjų atsargų, kurių gali pareikalauti centrinis bankas, reikalavimus.

Kadangi Eurosistema yra vienintelė pinigų bazės formuotoja, ji gali daryti didelę įtaką pinigų rinkos sąlygoms ir pinigų rinkos palūkanų normoms. Centrinio banko nustatyti pinigų rinkos palūkanų normos pakeitimai verčia ūkio subjektus imtis priemonių ir veiksmų, kurie galiausiai daro įtaką tokiems ekonominiams rodikliams kaip gamyba ar kainos (žr. 9 intarpą). Šis procesas, dar vadinamas „pinigų politikos poveikio pasireiškimo mechanizmu“ (jis išsamiai aprašytas ECB leidinyje „ECB pinigų politika“), yra sudėtingas. Kadangi jis yra susijęs su keliais skirtingais mechanizmais ir veiksmis, kurių imasi ūkio subjektai skirtingų proceso etapų metu, paprastai praeina nemažai laiko, kol pinigų politikos veiksmai paveikia kainas. Be to, priklausomai nuo visos ekonomikos būklės to poveikio mastas ir stiprumas gali būti nevienodas, todėl tiksliai nustatyti to poveikio mastą yra sunku.

Vis dėlto dauguma ekonomistų pripažįsta, kad galiausiai, t. y. kai ekonomikoje įvyksta visi pokyčiai, pasikeitęs centrinio banko teikiamas pinigų kiekis (kitiems veiksniams nekintant) bus matyti tik iš pasikeitusio bendro kainų lygio ir negrįžtamai nepakeis realiųjų kintamųjų, pavyzdžiui, realiosios gamybos ar nedarbo. Atitinkamai infliacija laikoma išimtinai piniginiu reiškiniu. Iš tiesų užsitęsusi didelė infliacija dažniausiai yra susijusi su sparčiai didėjančiu pinigų kiekiu. Kiti veiksniai (pvz., visuminės paklausos svyravimai, technologiniai pokyčiai ar prekių kainų sukrėtimai) gali turėti įtakos kainų raidai trumpesniu laikotarpiu, tačiau ilginiui jų poveikį gali atsverti šiek tiek pakoreguotas pinigų kiekis. Dėl to centriniai bankai gali kontroliuoti ilgesnio laikotarpio kainų ar infliacijos tendencijas.

Pinigų politikos poveikis pradeda reikštis tada, kai pasikeičia pinigų rinkos palūkanų normos. Tai gali paskatinti pinigų rinkos sąlygas kontroliuojantis centrinis bankas. Savo ruožtu pinigų rinkos palūkanų normų pokyčiai veikia, nors ir nevienodai, kitas palūkanų normas. Pavyzdžiui, kintančios pinigų rinkos palūkanų normos daro įtaką palūkanų normoms, kurias bankai nustato trumpalaikėms paskoloms ir indėliams. Be to, oficialiųjų palūkanų normų keitimo lūkesčiai daro poveikį ilgesnio laikotarpio rinkos palūkanų normoms, nes jos rodo trumpalaikių palūkanų normų raidos lūkesčius. Tačiau pinigų rinkos palūkanų normų pokyčių poveikis labai ilgo termino priemonių palūkanų normoms (pvz., 10 m. obligacijų pajamingumui, ilgalaikio bankų skolinimo palūkanų normoms) yra ne toks akivaizdus. Šios palūkanų normos daugiausia priklauso nuo rinkos lūkesčių ilgalaikio augimo atžvilgiu ir infliacijos tendencijų atitinkamoje šalyje. Kitaip tariant, centrinio banko oficialiųjų palūkanų normų pokyčiai paprastai nedaro įtakos ilgesnio laikotarpio palūkanų normoms, išskyrus atvejus, kai dėl jų pasikeičia rinkos lūkesčiai ilgalaikių ekonomikos tendencijų atžvilgiu.

Dėl poveikio finansinėms šalies sąlygoms, taip pat ir dėl poveikio lūkesčiams pinigų politika gali paveikti kitus finansinius kintamuosius, pavyzdžiui, turto kainas (pvz., vertybinių popierių rinkos kainas) ir valiutų kursus.

Palūkanų normų ir finansinio turto kainų pokyčiai savo ruožtu daro įtaką namų ūkių ir įmonių taupymo, vartojimo ir investavimo sprendimams. Pavyzdžiui, pakilus palūkanų normoms ir kai nėra kitų pokyčių, įmonės ar namų ūkiai bus mažiau linkę imti paskolas investavimo ar vartojimo reikmėms. Be to, didesnės palūkanų normos skatina namų ūkius taupyti gaunamas pajamas, o ne jas išleisti, nes padidėja jų santaupų grąža. Be to, pasikeitusios oficialiosios palūkanų normos gali daryti įtaką ir kreditų teikimui. Pavyzdžiui, didėjant palūkanų normoms, rizika, jog kai kurie paskolos gavėjai gali nepajėgti grąžinti paskolų, padidėja tiek, kad bankai nesuteiks tokiems klientams paskolas. Todėl paskolos gavėjai, namų ūkiai ar įmonės būtų priversti atidėti savo vartojimo ar investicijų planus.

Galiausiai turto kainų pokyčiai gali turėti įtakos vartojimui ir investicijoms, darydami įtaką pajamoms ir turtui. Pavyzdžiui, pakilus akcijų kainoms, akcijų turintys namų ūkiai tampa turtingesni ir gali nuspręsti padidinti vartojimą. Ir atvirkščiai, kai akcijų kaina krinta, namų ūkiai gali sumažinti vartojimą. Dar vienas pavyzdys, kaip turto kainos gali paveikti visuminę paklausą, yra įkeisto turto vertės kitimas, leidžiantis skolininkams gauti daugiau paskolų ir (arba) sumažinti rizikos priedus, kurių reikalauja skoliniojai (bankai). Sprendimams dėl skolinimo dažnai didelę įtaką daro įkaito suma. Sumažėjus įkaito vertei, pabrangs paskolos ir netgi gali būti sunku apskritai jas gauti, todėl vartojimas sumažės.

Dėl vartojimo ir investavimo pokyčių prekių ir paslaugų vidaus paklausa, palyginti su vidaus pasiūla, pasikeis. Kai paklausa viršija pasiūlą, visiems kitiems kintamiesiems nesikeičiant, atsiranda spaudimas didinti kainas. Be to, dėl visuminės paklausos pasikeitimų gali griežtėti ar laisvėti darbo ir tarpinių produktų rinkų sąlygos, o tai savo ruožtu gali paveikti atlyginimų ir kainų struktūrą atitinkamoje rinkoje.

Valiutų kurso pasikeitimai paprastai veikia infliaciją trim būdais: pirmą, valiutų kurso pokyčiai gali daryti tiesioginę įtaką importuojamų prekių vidaus kainoms. Jei valiutų kursas didėja, tikėtina, kad kils importuojamų prekių kaina, o tai tiesiogiai padeda mažinti infliaciją, jei importuojamos tiesioginio vartojimo prekės. Antra, jei importuojamos prekės naudojamos kaip sudėtinės dalys gamybos procese, per tam tikrą laiką dėl mažesnių sudėtinių dalių kainų gali atpigti galutinės prekės. Trečia, valiutų kurso pokyčiai gali paveikti šalyje gaminamų prekių konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Jei dėl valiutų kurso didėjimo vidaus rinkoje pagaminamos prekės yra mažiau konkurencingos pasaulio rinkoje, tai varžo išorės paklausą, o kartu mažina ir bendrą paklausą atitinkamoje šalyje. Visoms kitoms sąlygoms nesikeičiant, didėjantis valiutų kursas turėtų mažinti infliacijos spaudimą. Valiutų kurso poveikio svarba priklauso nuo to, kaip aktyviai šalis dalyvauja tarptautinėje prekyboje. Pinigų politikos poveikio pasireiškimas per valiutų kursą yra mažiau svarbus didelėms, santykinai uždaroms valiutos zonoms, tokioms kaip euro zona, negu nedidelėms atviroms šalims. Aišku, finansinio turto kaina, be pinigų politikos, priklauso ir nuo daugelio kitų veiksnių. Šie veiksniai dažnai lemia valiutos keitimo kurso pokyčius.

Kiti kanalai, per kuriuos pinigų politika gali daryti poveikį kainų pokyčiams, dažniausiai būna įtaka privačiojo sektoriaus ilgesnio laikotarpio lūkesčiams. Jei pasitikėjimas centriniu banku yra labai didelis, šiam, siekiant savo tikslo, pinigų politika gali daryti itin didelę tiesioginę įtaką kainų kitimui, formuodama ūkio subjektų ateities lūkesčius ir atitinkamai darydama poveikį atlyginimų ir kainų nustatymo strategijai. Šiuo atžvilgiu pasitikėjimas centrinio banko galimybėmis palaikyti ilgalaikį kainų stabilumą yra esminis dalykas. Tik tada, kai ūkio subjektai yra tikri, kad bankas galės ir išpareigos tvirtai laikytis kainų stabilumo palaikymo politikos, infliacijos lūkesčiai bus tvirtai susieti su kainų stabilumu. Tai savo ruožtu darys įtaką atlyginimų ir kainų nustatymui atitinkamoje šalyje, atsižvelgiant į tai, kad esant stabilioms kainoms, atlyginimus ir kainas nustatantiems subjektams nereikės didinti kainų, baiminantis didesnės infliacijos ateityje. Šiuo atžvilgiu patikimumas lengvina pinigų politikos tikslo įgyvendinimą.

Šaltinis: ECB (2004), *The monetary policy of the ECB* (ECB pinigų politika), p. 44-47.

Pinigų politikos poveikio pasireiškimo mechanizmas yra sudėtingas ekonominių sąsajų tinklas, o centriniams bankams tenka spręsti ilgo, permainingo ir tik po tam tikro laiko pasireiškiančio pinigų politikos poveikio problemas. ECB gali susidurti su dar didesniu neapibrėžtumu negu dauguma kitų centrinių bankų, nes jis atsako už daugianacionalinę pinigų erdvę, kuri sukurta tik 1999 m. Be to, įvedus bendrąją valiutą, dėl institucinių ir elgsenos pokyčių gali būti pakitę įvairūs ekonominių kintamųjų santykiai. Ilgainiui, gavus daugiau informacijos ir tyrimų rezultatų, gerėjo ir supratimas apie pinigų politikos poveikio pasireiškimą euro zonoje. Vis dėlto dar daug reikia nuveikti.

3.1.2. ECB pinigų politikos strategija

Pirmasis ECB pinigų politikos strategijos elementas – kainų stabilumo kiekybinė apibrėžtis. Be to, strategijoje nustatyta sistema, užtikrinanti, kad ECB valdančioji taryba įvertins visą aktualią informaciją ir analizes, kurių reikia priimant į ateitį orientuotus pinigų politikos sprendimus.

Kiekybinis požiūris į kainų stabilumą

Nors EB sutartyje aiškiai nustatyta, kad kainų stabilumo palaikymas yra pagrindinis ECB tikslas, joje nepateikta konkrečių kainų stabilumo apibrėžtis.

Atsižvelgdama į tai, 1998 m. spalio mėn. ECB valdančioji taryba paskelbė kiekybinę kainų stabilumo apibrėžtį. Kiekybinio požiūrio pasirinkimą lėmė trys pagrindinės priežastys:

1. Tokia apibrėžtis daro pinigų politiką **skaidresnę**.
2. Kiekybinė apibrėžtis yra **kriterijus**, pagal kurį visuomenė gali laikyti ECB atskaitingu. Kadangi kainų pokyčių nukrypimus nuo kainų stabilumo galima lengvai nustatyti, ECB turi atsižvelgti į ilgalaikius nukrypimus nuo apibrėžties ir paaiškinti, kaip kainų stabilumas bus atkurtas per priimtą laikotarpį.
3. Apibrėžtimi siekiama lūkesčius dėl būsimų kainų pokyčių orientuoti reikiama linkme ir taip sustiprinti ECB pinigų politikos patikimumą bei padidinti jos veiksmingumą. Pagrindinis ECB įsipareigojimas – palaikyti kainų stabilumą – turėtų būti pagrindas, kuriuo remdamosi finansų rinkos ir visuomenė galėtų tikėtis, kad vidutiniu laikotarpiu infliacija bus kainų stabilumą atitinkančio lygio. Toks ilgesnės trukmės infliacijos lūkesčių stabilizavimas neleistų įmonėms, profesinėms sąjungoms ir kitiems atlyginimų bei kainų nustatymo procese dalyvaujantiems pavieniems subjektams taikyti didesnius infliacijos rodiklius priimant sprendimus, kurie atitinkamai dar labiau apsunkintų kainų stabilumo palaikymą.

ECB kainų stabilumo apibrėžtis

1998 m. spalio mėn. ECB valdančioji taryba apibrėžė kainų stabilumą kaip „*mažesnę negu 2 proc. euro zonos suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI) metinį augimą*“ ir pridūrė, kad „*kainų stabilumas turi būti užtikrintas vidutiniu laikotarpiu*“. Nuodugniai įvertinusi ECB pinigų politikos strategiją, 2003 m. gegužės mėn. Valdančioji taryba patvirtino minėtą apibrėžtį. Tuomet Valdančioji taryba paaiškino, kad „*norėdama užtikrinti kainų stabilumą, ji siekia palaikyti mažesnę, bet artimą 2 proc. infliaciją vidutiniu laikotarpiu*“.

Nuoroda į „*euro zonos SVKI*“ rodo du dalykus: pirma, kad ECB pinigų politikos tikslas – kainų stabilumas visoje euro zonoje ir, antra, visuomenės įprastą susirūpinimą vartotojų kainomis. Vertinant pagal SVKI, gaunamas geriausias apytikris įvertinimas, kaip per tam tikrą laiką euro zonoje keitėsi tipiško vartojimo prekių ir paslaugų, kurias įsigijo euro zonos namų ūkiai, krepšelio vertė.

Pasakymu „*mažesnė negu 2 proc.*“ nustatoma aiški viršutinė SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos lygio riba, kuri atitinka kainų stabilumą vidutiniu

laikotarpiu. Kartu, siekiant mažo teigiamo infliacijos lygio, išsireiškimas „*artima 2 proc.*“ rodo „*pakankamą apsaugą siekiant išvengti defliacijos rizikos*“¹ (žr. 10 intarpą). Be to, atsižvelgiama į galimą SVKI apskaičiavimo paklaidą ir struktūrinio pobūdžio infliacijos skirtumų įtaką euro zonoje.

Pasakymas „*vidutiniu laikotarpiu*“ rodo visuotinai priimtą nuostatą, kad pinigų politika negali sureguliuoti kainų ar infliacijos pokyčių trumpu laikotarpiu, t. y. per kelias savaites ar mėnesius. Pinigų politikos pokyčiai daro įtaką kainoms tik praėjus tam tikram laikui ir nėra aišku, koks bus to poveikio mastas. Vadinasi, trumpu laikotarpiu pinigų politika negali neutralizuoti netikėtų staigių kainų lygio svyravimų. Taigi infliacijos lygio kitimas trumpu laikotarpiu yra neišvengiamas.

Pagrindiniai ECB pinigų politikos strategijos elementai

ECB daro įtaką sąlygoms pinigų rinkoje, o kartu ir trumpalaikių palūkanų normoms, kad palaikytų kainų stabilumą vidutiniu laikotarpiu, veikdamas kainų lygį per pinigų politikos poveikio pasireiškimo mechanizmą. Tai atliekama vadovaujantis pinigų politikos strategija, kurios tikslas – užtikrinti nuoseklų ir sistemishką pinigų politikos sprendimų traktavimą. Toks nuoseklumas padeda stabilizuoti infliacijos lūkesčius ir stiprina pasitikėjimą ECB.

Kadangi poveikio pasireiškimo procesas užtrunka, šiandien padaryti pinigų politikos pakeitimai turės įtakos kainų lygiui tik po kelerių mėnesių ar net metų. Tai reiškia, kad centriniai bankai turi nustatyti, kokios politikos laikytis šiandien, kad būtų užtikrintas kainų stabilumas ateityje. Taigi pinigų politika turi būti orientuota į ateitį.

Be to, kadangi pinigų politikos poveikis pasireiškia vėliau, trumpu laikotarpiu ji negali neutralizuoti nenumatytų staigių kainų lygio svyravimų (pvz., tų, kuriuos sukelia kintančios tarptautinės žaliavų kainos), tam tikras infliacijos lygio svyravimas trumpu laikotarpiu yra neišvengiamas. Be to, pinigų politikos poveikio pasireiškimas yra sudėtingas procesas, dėl to visuomet yra daug netikrumo, koks bus pinigų politikos poveikis. Dėl šių priežasčių svarbu orientuoti pinigų politiką į vidutinį laikotarpį, nes tai atitinka ECB pateiktą apibrėžtį, kad kainų stabilumas „*turi būti užtikrintas vidutiniu laikotarpiu*“, vengiant per didelio aktyvumo ir nereikalingų (galbūt net tvarių) svyravimų realioje ekonomikoje.

Galiausiai ECB susiduria su nemažu netikrumu, susijusiu su ekonominių rodiklių patikimumu, euro zonos ekonomikos struktūra ir bendros pinigų politikos poveikio pasireiškimo mechanizmu. Tai buvo ypač aktualu pirmaisiais ekonominės ir pinigų sąjungos gyvavimo metais. Kita vertus, su dideliu netikrumu susiduria visi centriniai bankai – ECB tikrai nėra išimtis, todėl sėkminga pinigų politika turi apimti daug sričių, turi būti atsižvelgta į visą aktualią informaciją, nepasikliaujant tik vienu koku nors ekonomikos modeliu.

¹ Žr. ECB (2004), *The monetary policy of the ECB* (ECB pinigų politika), p. 51.

Vengti defliacijos svarbu, nes valstybei ji kainuoja tiek pat, kiek ir infliacija. Be to, atsiradusi defliacija gali įsitvirtinti, nes nominalioji palūkanų norma negali būti mažesnė už nulį.

- Pirma priežastis, kodėl reikia palaikyti nedidelę teigiamą infliaciją, yra ta, jog taip mažėja tikimybė, kad nominalioji palūkanų norma pasieks savo žemutinę ribą, t. y. taps nulinė. Jei nominalioji palūkanų norma pasieks nulį, netikrumas dėl pinigų politikos veiksmingumo taip pat padidės. O jei tai sutaptų su staigiu paklausos sumažėjimu, tokia situacija galėtų apsunkinti centrinio banko gebėjimą atkurti kainų stabilumą taikant palūkanų normas. Tokių situacijų pavyzdžių nėra daug, bet net jei taip atsitiktų, kai kurių veiksmingų pinigų politikos veiksnių galima imtis ir kai yra nulinės palūkanų normos. Yra pasiūlyta įvairių patikimų sprendimų, kaip išvengti likvidumo spąstų. Nepaisant to, profilaktika yra geriau negu gydymas, todėl didesnės už nulį infliacijos palaikymas veikia kaip apsaugojimo priemonė ir padeda išvengti būtinybės praktiškai patikrinti šių alternatyvių strategijų veiksmingumą.

Nustatydamas saugios infliacijos ribas, ECB atsižvelgė į atliktus tyrimus, kuriais buvo mėginama įvertinti tikimybę, kad nominalioji palūkanų norma nukris žemiau nulinės ribos esant įvairiam infliacijos lygiui. Gauti įvairūs rezultatai, mat jie priklauso nuo kelių specifinių prielaidų. Bet turimi tyrimai rodo, kad tokia tikimybė gerokai mažėja, jei centrinis bankas siekia palaikyti didesnę negu 1 proc. infliaciją.

- Antra priežastis, dėl kurios reikia palaikyti nedidelę teigiamą infliaciją, yra ta, kad infliacijos statistikai gali turėti įtakos teigiamai skaičiavimo paklaidai. Ši paklaida reikštų, kad nulinė infliacija faktiškai rodo mažėjančią kainų lygį. Konkrečiu SVKI atveju tikslus tokios skaičiavimo paklaidos įvertinimas labai neapibrėžtas. Bet, atsižvelgiant į Eurostato nuolat atliekamą indekso tobulinimą, paklaida greičiausiai bus nedidelė, o ateityje dar sumažės.
- Trečia priežastis, dėl kurios reikia siekti nedidelės teigiamos infliacijos, yra susijusi su galimais ilgalaikiais infliacijos skirtumais euro zonoje. Iš esmės regioniniai infliacijos skirtumai yra įprasta bet kokios pinigų sąjungos ypatybė. Atsiradę dėl skirtingos pinigų sąjungą sudariusių regionų ekonominės raidos, jie yra sudėtinė koregavimo mechanizmo dalis. Tačiau bendra pinigų politika gali daryti įtaką kainų lygiui tik bendrai visoje teritorijoje. Ji negali panaikinti infliacijos skirtumų, kaip ir pinigų politika atskiroje šalyje negali sumažinti infliacijos skirtumų šalies miestuose ar rajonuose.

Infliacijos skirtumai dėl laikinų veiksnių ekonominiu požiūriu nėra svarbūs. Svarbesni struktūriniai infliacijos skirtumai, atsiradę dėl nepakankamos realiosios regionų konvergencijos, pavyzdžiui, pradiniai pajamų lygio skirtumai ir nuolatinis vėjimosi procesas gyvenimo lygio srityje. Potencialiai jų atsiradimas galėtų sukelti ekonominių problemų šalyse ir regionuose, kuriuose infliacija yra mažesnė už vidutinę, ypač jei nuosaukesnių nominaliųjų kainų nelankstumas mažėjimo kryptimi trukdo atlikti būtina santykinų kainų koregavimą, o tai neleidžia veiksmingai paskirstyti išteklių.

Buvo teigiama, kad ECB pinigų politikos tikslas turėtų būti vidutinio laikotarpio infliacijos lygis euro zonoje, pakankamai aukštas, kad regionams, kuriuose struktūriškai

10 intarpas. Kodėl reikia palaikyti nedidelę teigiamą infliaciją?

mažesnis infliacijos lygis, netektų patirti išlaidų dėl galimo nuosaikesnių nominaliųjų kainų nelankstumo mažėjimo kryptimi ar užsitęsios defliacijos laikotarpio. Paskelbti tyrimai rodo, kad mažesnis, bet artimas 2 proc. infliacijos lygis euro zonoje yra pakankamai saugus šiuo atžvilgiu.

Du ECB pinigų politikos strategijos ramsčiai

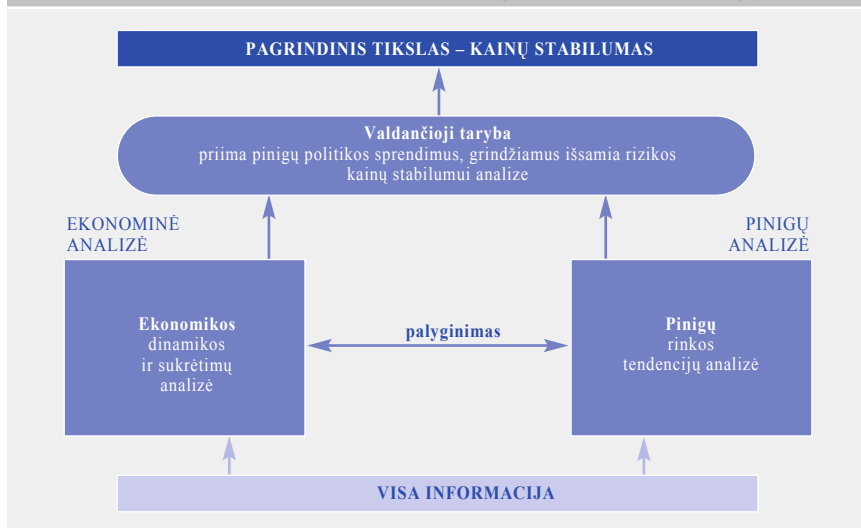
1998 m. spalio mėn. ECB valdančioji taryba patvirtino svarbiausius savo pinigų politikos strategijos elementus. Ši strategija buvo patvirtinta ir detaliau išdėstyta 2003 m. gegužės mėn., išsamiai aptarus visus svarbiausius aspektus.

Be kainų stabilumo apibrėžties, ECB požiūris į svarbios informacijos, vertinant riziką kainų stabilumui, sisteminingą, vertinimą ir palyginimą pagrįstas dviem analizės perspektyvomis, vadinamomis dviem ramsčiais.

- Pirmu atveju siekiama įvertinti kainų pokyčius lemiančius trumpalaikius ir vidutinės trukmės veiksniai, atkreipiant dėmesį į realų šalies ūkio aktyvumą ir finansines sąlygas (**ekonominė analizė**).
- Antru (**pinigų analizė**) atveju vidutinės trukmės ir ilgalaikės perspektyvos atžvilgiu lyginami iš ekonominės analizės gauti rodikliai.

Dvių ramsčių principas (žr. 11 intarpą) užtikrina, kad būtų skiriama pakankamai dėmesio įvairiems informacijos aspektams, siekiant susidaryti bendrą nuomonę apie riziką kainų stabilumui. Toks principas sumažina politikos klaidų, kurios galimos pernelyg pasikliaujant vienu rodikliu, prognoze ar modeliu, tikimybę.

2 pav. | stabilumą orientuota ECB pinigų politikos strategija

Šaltinis: ECB (2004), *The monetary policy of the ECB* (ECB pinigų politika), p. 66.

Du ECB pinigų politikos strategijos ramsčiai yra **ekonominė analizė** ir **pinigų analizė**.

Ekonominė analizė

Atliekant ekonominę analizę daugiausia dėmesio skiriama dabartiniams ekonominiams ir finansiniams pokyčiams bei numanomai trumpalaikiai ir vidutinės trukmės rizikai kainų stabilumui įvertinti. Analizuojami visi veiksniai, kurie galėtų padėti įvertinti realaus aktyvumo dinamiką ir tikėtiną kainų raidą, atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos santykį prekių, paslaugų ir darbo rinkose. Deramas dėmesys skiriamas poreikiui nustatyti ekonomiką veikiančių sukrėtimų pobūdį, jų poveikį išlaidoms bei kainoms ir šio poveikio išplitimo ekonomikoje trumpo ir vidutinio laikotarpio perspektyvoms. Tam, kad Valdančioji taryba galėtų priimti atitinkamus sprendimus, ji turi visapusiškai suprasti vyraujančią ekonominę padėtį ir privalo suvokti visų ekonominių trukdžių, keliančių grėsmę kainų stabilumui, ypatingą pobūdį ir mastą.

ECB reguliariai peržiūri gamybos, paklausos ir darbo rinkos bendrų sąlygų pokyčius, įvairaus pobūdžio kainų ir sąnaudų rodiklius, fiskalinę politiką ir euro zonos mokėjimų balansą. Be to, labai atidžiai stebima finansų rinkų rodiklių ir turto kainų raida. Turto kainų pokyčiai gali turėti poveikį kainų raidai darydami įtaką pajamoms ir turtui. Pavyzdžiui, pakilus akcijų kainoms, akcijų turintys namų ūkiai tampa turtingesni ir gali nuspręsti padidinti vartojimą. Tai padidins vartotojų paklausą ir gali padidinti spaudimą infliacijai euro zonoje. Ir atvirkščiai, kai akcijų kainos krinta, namų ūkiai gali nuspręsti sumažinti vartojimą.

Informacijos apie finansų rinkų lūkesčius, įskaitant numatomą kainų raidą, galima gauti analizuojant turto kainas ir finansines pajamas. Pavyzdžiui, finansų rinkos dalyviai, pirkdami ir parduodami obligacijas, netiesiogiai išreiškia savo lūkesčius dėl palūkanų normų ir kainų pokyčių ateityje. Taikydamas įvairius metodus, ECB gali analizuoti vertybinių popierių kainas, siekdamas sužinoti numanomus rinkų lūkesčius dėl būsimų kainų pokyčių.

Valiutų kurso pokyčiai taip pat nuodugnai vertinami dėl jų įtakos kainų stabilumui. Darydami įtaką importo kainoms, jie daro tiesioginį poveikį kainų pokyčiams. Valiutų kurso pokyčiai gali pakeisti euro zonoje pagamintų prekių kainos konkurencingumą tarptautinėse rinkose, taip darydami įtaką paklausos sąlygoms ir galbūt kainų kitimo perspektyvoms. Jei toks valiutų kurso poveikis keičia atlyginimus ir kainas nustatančių subjektų elgseną, gali pasireikšti antrinis poveikis.

Eurosistemos ekspertų makroekonominės prognozės, kurias ECB ir nacionalinių centrinių bankų darbuotojai rengia du kartus per metus, yra labai svarbios atliekant ekonominę analizę. Valdančioji taryba įvertina jas kartu su kita gausia informacija ir analizėmis, atliekamomis pagal dviejų ramsčių sistemą, bet neprisiima atsakomybės už prognozes. Paskelbtos prognozės rengiamos remiantis scenarijumi, grindžiamu techninėmis prielaidomis, įskaitant prielaidą dėl trumpalaikių palūkanų normų raidos. Iš tiesų prognozės yra numatomi įvykiai, kurie vargu ar įvyks, kadangi pinigų politikos veiksmais visada bus siekiama panaikinti bet kokį kainų stabilumui iškilusį pavojų.

Todėl Eurosistemos ekspertų parengtos infliacijos makroekonominės prognozės jokiomis aplinkybėmis neturėtų kelti abejonių dėl Valdančiosios tarybos išsipareigojimo palaikyti kainų stabilumą vidutiniu laikotarpiu. Nustatantieji atlyginimą ir kainas, taip pat įmonės ir namų ūkiai turėtų vadovautis ECB kainų stabilumo kiekybine apibrėžtimi, kaip geriausia kainų pokyčių vidutiniu laikotarpiu prognoze.

Pinigų analizė

ECB atliekama pinigų analizė pagrįsta tuo, kad pinigų kiekio didėjimas ir infliacija yra glaudžiai susiję vidutiniu ir ilgu laikotarpiais. Todėl, nustatant ECB pinigų politikos strategijos kryptis vidutiniu laikotarpiu, pinigams skiriama daugiausia dėmesio. Iš tiesų, priimdamas politikos sprendimus, grindžiamus ne tik trumpalaikių ir vidutinės trukmės rodiklių ekonomine analize, bet ir pinigų bei likvidumo analize, ECB turi galimybę numatyti daugiau negu trumpalaikį įvairių sukrėtimų poveikį ir vengia vykdyti per daug aktyvią politiką.

Siekdamas parodyti savo išsipareigojimus atlikti pinigų analizę ir nustatyti pinigų pokyčių įvertinimo orientyrą, ECB paskelbė plačiojo pinigų junginio P3 kontrolinį dydį. Šis kontrolinis dydis reiškia P3 augimo tempą, kuris laikomas atitinkančiu kainų stabilumą vidutiniu laikotarpiu. 1998 m. gruodžio mėn. Valdančioji taryba nustatė 4,5 proc. ECB metinį pinigų augimo kontrolinį dydį, kurį vėliau dar kartą įvertinusi patvirtino. Šis kontrolinis dydis grindžiamas kainų stabilumo apibrėžtimi ir vidutinės trukmės prielaidomis, kad realusis BVP potencialiai augs 2–2,5 proc., o pinigų apyvartos greitis bus 0,5–1 proc. per metus.

Kontrolinis dydis nėra piniginis tikslas, o yra orientacinė suma analizuojant informaciją apie pinigų pokyčius euro zonoje. Kadangi pinigų perspektyva apima vidutinį ir ilgą laikotarpį, nėra tiesioginio ryšio tarp trumpalaikių pinigų pokyčių ir pinigų politikos sprendimų. Todėl pinigų politika savaime nereaguoja į P3 augimo tempo nuokrypius nuo kontrolinio dydžio.

ECB atliekama pinigų analizė neapsiriboja P3 augimo vertinimu pagal kontrolinį dydį. Nuolatos atidžiai analizuojama daug kitų pinigų ir finansinių kintamųjų. Pavyzdžiui, analizuojami P3 sudedamųjų dalių (pvz., gryniesiems pinigams apyvartoje, terminuotieji indėliai) pokyčiai, nes jie gali padėti suprasti bendrus P3 pokyčius. Šia prasme siauresni pinigų junginiai, tokie kaip P1, gali suteikti informacijos apie realią veiklą. Panašiai privačiajam sektoriui suteikto kredito pokyčiai gali suteikti informacijos apie finansines sąlygas, o pinigų finansinių institucijų (PFI) balansas – papildomos informacijos apie pinigus. Tokia analizė padeda geriau įvertinti P3 pokyčius kontrolinio dydžio atžvilgiu ir susidaryti bendrą vaizdą apie likvidumo sąlygas atitinkamoje šalyje bei jų riziką kainų stabilumui.

3.1.3. Pinigų politikos operacijos

Remdamasis savo pinigų politikos strategija, ECB nustato trumpalaikes pinigų rinkos palūkanų normas, informuodamas apie savo pinigų politikos poziciją ir reguliuodamas pinigų rinkos likvidumą. Reguliudamas likvidumą, ECB reguliuoja palūkanų normas, tačiau lygiai taip pat jis gali parodyti pinigų rinkai savo pinigų politikos poziciją, pakeisdamas sąlygas, kuriomis Eurosisistema sutinka sudaryti sandorius su pinigų rinka.

Be to, vykdydamas operacijas Eurosisistemoje, ECB siekia užtikrinti tvarkingą pinigų rinkos funkcionavimą ir padėti bankams sklandžiai ir organizuotai patenkinti savo likvidumo poreikius. Tai pasiekama bankams teikiant reguliarią refinansavimą ir dienos pabaigos likučių apskaičiavimo bei laikinų likvidumo svyravimų sušvelninimo priemones.

3 lentelė Eurosistemos pinigų politikos operacijos					
Pinigų politikos operacijos	Sandorių rūšys		Trukmė	Dažnumas	Procedūra
	Likvidumo didinimas	Likvidumo mažinimas			
Atvirosios rinkos operacijos					
Pagrindinės refinansavimo operacijos	Grįžtamieji sandoriai	–	Viena savaitė	Kas savaitę	Standartiniai konkursai
Ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos	Grįžtamieji sandoriai	–	Trys mėnesiai	Kas mėnesį	Standartiniai konkursai
Koreguojamosios operacijos	Grįžtamieji sandoriai Valiutų apskaitimo sandoriai	Grįžtamieji sandoriai Terminuotųjų indėlių pritraukimas Valiutų apskaitimo sandoriai	Nestandardizuota	Nereguliariu	Greitieji konkursai Dvišalės procedūros
	Vienakrypčiai pirkimai	Vienakrypčiai pardavimai	–	Nereguliariu	Dvišalės procedūros
Struktūrinės operacijos	Grįžtamieji sandoriai	Skolinių įsipareigojimų pažymėjimų leidimas	Standartizuota / nestandardizuota	Reguliariu ir nereguliariu	Standartiniai konkursai
	Vienakrypčiai pirkimai	Vienakrypčiai pardavimai	–	Nereguliariu	Dvišalės procedūros
Nuolatinės galimybės					
Ribinio skolinimo galimybė	Grįžtamieji sandoriai	–	Vienos nakties	Naudojamasi sandorio šalių nuožiūra	
Indėlių galimybė	–	Indėliai	Vienos nakties	Naudojamasi sandorio šalių nuožiūra	

Eurosistemos operacinė sistema grindžiama ECBS statuto nuostatomis. Ji buvo sukurta remiantis EB sutarties 105 straipsniu, pagal kurį Eurosisistema „veikia vadovaudamasi atviros rinkos ekonomikos esant laisvai konkurencijai principu, palankiu veiksmingam išteklių paskirstymui [...]“, ir remiasi šiais principais:

- operacinis veiksmingumas, užtikrinantis, kad pinigų politikos sprendimai darys poveikį trumpalaikiams pinigų rinkos kursams kaip įmanoma tiksliau ir operatyviau;

- vienodas finansų įstaigų traktavimas nepriklausomai nuo jų dydžio ir vietos euro zonoje;
- decentralizuotas Eurosistemos pinigų politikos operacijų vykdymas per nacionalinius centrinius bankus;
- paprastumas, skaidrumas, tęstinumas, patikimumas ir sąnaudų efektyvumas.

Paprastumas ir skaidrumas užtikrina, kad pinigų politikos operacijų tikslai būtų suprasti teisingai. Tęstinumo principu siekiama vengti dažnai daryti didesnius priemonių ir procedūrų pakeitimus, kad pinigų politikos operacijose dalyvaujantys centriniai bankai ir jų partneriai galėtų pasinaudoti patirtimi. Vadovaujantis patikimumo principu, reikalaujama, kad Eurosistemos finansinė ir operacinė rizika būtų kiek įmanoma mažesnė. Ypač svarbu, kad visos kredito įstaigų skolinimo operacijos būtų užtikrintos įkaitu, kaip nustatyta ECBS statuto 18 straipsnyje. Sąnaudų efektyvumas reiškia, kad yra mažinamos Eurosistemos ir jos partnerių operacinės išlaidos.

12 intarpas. Atvirosios rinkos operacijos ir nuolatinės galimybės

Eurosistemos atvirosios rinkos operacijas pagal jų tikslą, reguliarumą ir tai, kokių procedūrų laikomasi, galima suskirstyti į keturias kategorijas:

- pagrindinės refinansavimo operacijos;
- ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos;
- koreguojamosios operacijos;
- struktūrinės operacijos.

Pagrindinės refinansavimo operacijos

Pagrindinės refinansavimo operacijos yra svarbiausios atvirosios rinkos operacijos, taip pat ir svarbiausia Eurosistemos pinigų politikos priemonė. Jos suteikia daugiausia likvidumo bankų sistemai ir atlieka pagrindinį vaidmenį reguliuojant palūkanų normas, valdant likvidumą rinkoje ir išreiškiant pinigų politikos poziciją.

Pagrindinės refinansavimo operacijos atliekamos kiekvieną savaitę, o jų terminas yra viena savaitė². Jos vykdomos skelbiant standartinius aukcionus, t. y. aukcionus, vykdomus pagal iš anksto paskelbtą grafiką per 24 val. nuo aukciono paskelbimo iki informavimo apie jo rezultatus. Šiose operacijose gali dalyvauti visos bendruosius tinkamumo kriterijus atitinkančios sandorio šalys. Iš esmės visos euro zonoje įsteigtos kredito įstaigos potencialiai yra tinkamos Eurosistemos sandorių šalys.

Ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos

Be kiekvieną savaitę vykdomų pagrindinių refinansavimo operacijų, kiekvieną mėnesį Eurosistema vykdo ilgesnės trukmės refinansavimo operacijas, kurių terminas yra trys mėnesiai.

² 2004 m. kovo mėn. terminas buvo sutrumpintas nuo dviejų savaitių iki vienos savaitės.

12 intarpas. Atvirosios rinkos operacijos ir nuolatinės galimybės

Šių operacijų tikslas – užtikrinti bankų sistemos likvidumą ilgesnės trukmės laikotarpiu, taigi viso pinigų rinkos likvidumo nereikia peržiūrėti kiekvieną savaitę. Kaip ir pagrindinės refinansavimo operacijos, ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos vykdomos decentralizuotai kaip standartiniai aukcionai, kuriuose gali dalyvauti visos tinkamumo kriterijus atitinkančios sandorio šalys.

Koreguojamosios operacijos

Eurosistema gali vykdyti ir neplanines atvirosios rinkos operacijas, t. y. koreguojamąsias operacijas. Koreguojamosios operacijos gali būti likvidumo mažinimo arba likvidumo didinimo operacijos. Jomis siekiama valdyti likvidumą ir kontroliuoti palūkanų normas pinigų rinkoje, ypač švelninti netikėtų likvidumo svyravimų pinigų rinkoje poveikį palūkanų normoms.

Atsižvelgiant į jų tikslą, koreguojamosios operacijos paprastai vykdomos greitųjų aukcionų būdu. Jie įvyksta per vieną valandą nuo jų paskelbimo iki informavimo apie paskirstymo rezultatus. Dėl operacinių priežasčių koreguojamosiose operacijose gali dalyvauti tik nedidelis skaičius pasirinktų sandorio šalių. Koreguojamosios operacijos gali būti vykdomos ir dvišalėmis procedūromis, kai Eurosistema vykdo sandorį su viena ar keliomis sandorio šalimis, neskelbiant aukciono.

Koreguojamąsias operacijas paprastai vykdo nacionaliniai centriniai bankai decentralizuotai, bet išskirtiniais atvejais Valdančioji taryba gali nuspręsti, kad dvišales koreguojamąsias operacijas vykdys ECB.

Struktūrinės operacijos

Operacinė sistema suteikia Eurosistemai galimybę vykdyti struktūrines operacijas. Tokios operacijos skirtos struktūrinei Eurosistemos likvidumo pozicijai bankų sistemos atžvilgiu, t. y. likvidumo kiekiui rinkoje ilgesnės trukmės laikotarpiu, koreguoti. Jos gali būti vykdomos kaip grįžtamieji sandoriai, vienos krypties operacijos arba išleidžiant skolinių įsipareigojimų pažymėjimus. Iki šiol Eurosistemai nebuvo būtinybės vykdyti operacijų bankų sistemos struktūrinio likvidumo pozicijai pakoreguoti.

Nuolatinės galimybės

Panaudodamas ribinio skolinimo galimybę, centrinis bankas suteikia vienos nakties paskolas už įkaitą pagal iš anksto nustatytą palūkanų normą. Palūkanų norma už vienos nakties paskolas paprastai yra gerokai didesnė negu atitinkama rinkos palūkanų norma. Dėl to ribinio skolinimosi galimybe gauti lėšų kredito įstaigos naudojasi tik kraštutiniu atveju. Kadangi naudojimasis ribinio skolinimosi galimybe priklauso tik nuo turimo įkaito sumos, paprastai šios priemonės palūkanų norma yra didžiausia vienos nakties sandorių palūkanų norma pinigų rinkoje.

Naudodamiesi indėlių galimybe, bankai, priešingai, gali padėti indėlių vienai nakčiai centriniame banke pagal iš anksto nustatytą palūkanų normą. Palūkanų norma už vienos nakties indėlius paprastai yra gerokai mažesnė negu atitinkama rinkos palūkanų norma. Todėl sandorio šalys laiko vienos nakties indėlius Eurosistemoje tik tuo atveju, kai savo lėšų negali naudoti niekaip kitaip. Jei ribinio skolinimosi galimybės atveju palūkanų norma yra tarsi „lubos“ (aukščiausia riba), tai indėlių galimybės palūkanų norma paprastai yra vienos nakties palūkanų normos „grindys“ (žemiausia riba) pinigų rinkoje.

12 intarpas. Atvirosios rinkos operacijos ir nuolatinės galimybės

Bankų suinteresuotumą naudotis nuolatinėmis galimybėmis gerokai mažina joms taikomos palūkanų normos. Todėl iš esmės nuolatinėmis galimybėmis kiekvieną dieną vidutiniškai naudojamosi nedaug – suma dažniausiai nesiekia 1 mlrd. eurų, o tai rodo, kad jomis naudojamosi tik išskirtiniais atvejais likvidumui didinti ir sumažinti.

Atvirosios rinkos operacijos (žr. 12 intarpą) – tai svarbiausia pinigų politikos operacijų grupė. Paprastai jas vykdo nacionaliniai centriniai bankai ECB iniciatyva, dažniausiai pinigų rinkoje, t. y. rinkoje, kurioje sandoriai sudaromi trumpiau kaip vieneriems metams. Atvirosios rinkos operacijoms tenka svarbus vaidmuo kontroliuojant palūkanų normas, nusakant pinigų politikos poziciją ir valdant likvidumą pinigų rinkoje.

Nuolatinės galimybės (žr. 12 intarpą) – tai ribinio skolinimosi galimybė ir indėlių galimybė, kuriomis Eurosistemos dalyviai gali pasinaudoti savo iniciatyva. Nustatydamas nuolatinųjų galimybių palūkanų normas, ECB nustato ribas, tarp kurių gali svyruoti vienos nakties sandorių pinigų rinkos palūkanų norma.

Operacinę sistemą papildo **privalomosios atsargos**, kurias privalo turėti kredito įstaigos nacionaliniuose centriniuose bankuose (žr. 13 intarpą). Svarbiausios privalomųjų atsargų sistemos funkcijos yra padėti stabilizuoti pinigų rinkos palūkanų normas ir didinti bankų sistemos struktūrinio likvidumo trūkumą, taip didinant centrinio banko refinansavimo paklausą.

13 intarpas. Privalomųjų atsargų reikalavimai

ECB reikalauja, kad kredito įstaigos turėtų indėlių sąskaitas nacionaliniuose centriniuose bankuose. Jie vadinami „minimaliomis“ arba „privalomosiomis“ atsargomis. Privalomųjų atsargų suma, kurią turi turėti kiekviena kredito įstaiga, apskaičiuojama atsargų bazę dauginant iš atsargų normos.

Įstaigos atsargų bazė nustatoma pagal jos trumpalaikius įsipareigojimus balanse. Į atsargų bazę neįtraukiami įsipareigojimai kitoms į sąrašą įtrauktoms kredito įstaigoms, priklausančioms Eurosistemos privalomųjų atsargų sistemai, ir įsipareigojimai ECB bei nacionaliniams centriniams bankams.

Pirma svarbi privalomųjų atsargų sistemos funkcija – stabilizuoti pinigų rinkos palūkanų normas. Ši funkcija įgyvendinama taikant vidurkio sąlygą. Ši sąlyga reiškia, kad kredito įstaigų privalomųjų atsargų reikalavimo vykdymas vertinamas atsižvelgiant į kiekvienos dienos atsargų likučio vidurkį atsargų sąskaitoje per maždaug vieno mėnesio trukmės atsargų laikymo laikotarpį. Todėl kredito įstaigos gali sušvelninti kiekvienos dienos likvidumo svyravimus (pvz., atsirandančius dėl svyruojančios banknotų paklausos), nes laikiną atsargų nesubalansavimą galima kompensuoti priešpriešiniu atsargų nesubalansavimu per tą patį laikymo laikotarpį.

Be to, vidurkio sąlyga reiškia, kad įstaigos gali turėti pelno iš skolinimo rinkoje ir patirti atsargų deficitą, kai mažiausias pinigų rinkos kursas yra didesnis negu buvo nustatyta

13 intarpas. Privalomųjų atsargų reikalavimai

kitam atsargų laikymo laikotarpiui. Priešingu atveju, jie gali pasiskolinti rinkoje, tada atsargos bus perteklinės. Šis mechanizmas stabilizuoja vienos nakties palūkanų normą per laikymo laikotarpį, todėl centriniam bankui nereikia dažnai vykdyti intervencijų pinigų rinkoje.

Antra svarbi privalomųjų atsargų sistemos funkcija yra bankų sistemos struktūrinio likvidumo trūkumo didinimas. Reikalavimas, kad kredito įstaigos turėtų atsargų nacionaliniuose centriniuose bankuose padeda didinti centrinio banko refinansavimo paklausą, o tai padeda ECB kontroliuoti pinigų rinkos palūkanų normas atliekant reguliarias likvidumą didinančias operacijas.

Privalomųjų atsargų sistema buvo sukurta taip, kad netaptų našta bankų sistemai euro zonoje ir netrukdytų veiksmingai paskirstyti išteklius. Norint pasiekti šiuos tikslus, kredito įstaigų privalomosioms atsargoms taikoma atlyginimo norma yra beveik tokia pati, kaip ir trumpalaikės pinigų rinkos palūkanų normos. Atsargoms taikoma atlyginimo norma atitinka pagrindinių refinansavimo operacijų ribinės normos (apskaičiuojamos pagal kalendorinių dienų skaičių) vidurkį.

3.2. IŠORĖS OPERACIJOS

Kalbant apie Eurosistemos išorės operacijas, ECBS statuto 23 straipsnis suteikia ECB ir nacionaliniams centriniams bankams teisę:

- užmegzti ryšius su centriniais bankais ir finansų įstaigomis kitose šalyse ir prireikus su tarptautinėmis organizacijomis;
- sudarant neatidėliotinus ir išankstinius sandorius, įsigyti ir parduoti visų rūšių turtą užsienio valiuta ir tauriuosius metalus;
- valdyti turtą užsienio valiuta;
- atlikti visų tipų banko sandorius su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis, įskaitant skolinimosi ir skolinimo operacijas.

3.2.1. Užsienio valiutų operacijos

Svarbiausia Eurosistemos užsienio valiutos operacija yra intervencija užsienio valiutos rinkose. Intervencijos operacijos vykdomos tik ECB turimomis užsienio valiutos atsargomis. Jos gali būti atliekamos ne ES valstybių valiutomis, pavyzdžiui, JAV doleriais ar Japonijos jenomis, pagal euro zonos valiutos kurso politiką. Jos gali būti vykdomos ir Bendrijos vidaus valiutų kurso mechanizmo II (VKM II) sistemoje.

Vadovaujantis EB sutarties 105 straipsnio 2 dalimi ir ECBS statuto 3 straipsniu, Eurosistemos užsienio valiutos operacijos turi „atitikti Sutarties 111 straipsnio nuostatas“. 111 straipsnis apibrėžia euro zonos valiutos kurso politikos institucinę struktūrą.

Euro zonos valiutos kurso politikos institucinė sandara

Vadovaujantis EB sutarties 105 straipsnio 2 dalimi ir ECBS statuto 3 straipsniu, Eurosistemos užsienio valiutos operacijos turi atitikti Sutarties 111 straipsnio nuostatas.

- Pagal 111 straipsnio 1 dalį ES Taryba vieningai veikdama gali sudaryti oficialius susitarimus dėl euro kurso sistemos ne Bendrijos valiutų atžvilgiu.
- 111 straipsnio 2 dalyje teigiama, kad kai nėra tokios valiutų kurso sistemos, ES Taryba kvalifikuota balsų dauguma gali suformuluoti bendras valiutos kurso politikos kryptis.

Tačiau abi šios institucinės priemonės turi neprieštarauti svarbiausiam kainų stabilumo palaikymo tikslui, todėl jų galima imtis tik rekomendavus ECB arba Europos Komisijai po konsultacijų su ECB. Dėl oficialaus euro keitimo į užsienio valiutas kurso sistemos ES Taryba turi atsižvelgti į ECB nuomonę „stengdamasi, kad būtų pasiektas bendras sutarimas, atitinkantis tikslą – kainų stabilumą“ (Sutarties 111 straipsnio 1 dalis).

Iki šiol nebuvo inicijuota nė viena iš minėtų procedūrų. 1997 m. gruodžio 13 d. Liuksemburge vykusiam susitikime Europos Vadovų Taryba pabrėžė, kad euro kursas turėtų būti vertinamas kaip ekonominių pokyčių ir ekonominės strategijos rezultatas, o ne kaip nepriklausomas tikslas. Kartu ji konstatavo, kad bendrosios valiutos kurso politikos kryptys euro zonoje bus nustatomos tik išimtinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, esant aiškiam neatitikimui. Nustatant šias kryptis visada turi būti atsižvelgta į ECBS nepriklausomumą, kad nebūtų prieštaraujama pagrindiniam ECBS tikslui palaikyti kainų stabilumą.

Intervencija ne ES valiutomis

Kol dar nebuvo nei ECB institucinių susitarimų, nei valiutos kurso tikslo, intervencija užsienio valiutų rinkose ne ES valstybių valiutų atžvilgiu įvyko tik du kartus per pirmuosius penkerius pinigų sąjungos gyvavimo metus – 2000 m. rudenį. Nuo 1998 m. pabaigos nuolat mažėjęs euro kursas vis labiau neatitiko euro zonos esmės, ir atsirado rizika, kad susidarys didelis kurso neatitikimas. Savo ruožtu tai būtų padarę neigiamą įtaką pasaulio ekonomikai ir kainų stabilumui euro zonoje. Todėl 2000 m. rugsėjo 22 d. ECB kartu su pinigų rinkos valdymo institucijomis JAV, Japonijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Kanadoje, inicijavo bendrą intervenciją užsienio valiutų rinkose. Tokią intervenciją ECB pakartojo 2000 m. lapkričio pradžioje.

Valiutų kurso mechanizmas II

Naujasis valiutų kurso mechanizmas, VKM II, įsigaliojo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo pradžioje. Jis pakeitė Europos pinigų sistemą, kuri atliko svarbiausią vaidmenį pereinant prie ekonominės ir pinigų sąjungos (žr. 1.1.2 skirsnį), bet turėjo būti suderintas su ekonominėje ir pinigų sąjungoje sukurta nauja aplinka.

Kaip ir prieš tai buvęs mechanizmas, VKM II yra tarpvyriausybiniis susitarimas, grindžiamas dviem teisės dokumentais:

- Europos Vadovų Tarybos rezoliucija dėl valiutų kurso mechanizmo nustatymo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape, Amsterdamas, 1997 m. birželio 16 d.³;
- 1998 m. rugsėjo 1 d. Europos centrinio banko ir euro zonai nepriklausančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sutartis, nustatanti valiutų kurso mechanizmo veikimo būdus ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape⁴, su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2000 m. rugsėjo 14 d.⁵.

VKM II tikslas – susieti euro zonai nepriklausančių valstybių narių valiutas su euru. Susitarta, kad tai bus fiksuoti, bet koreguojami centriniai valiutų kursai euro atžvilgiu, taikant standartines ± 15 proc. svyravimo ribas. Jei prireiks, suartėjant valiutų kursams, gali būti susitarta dėl siauresnių svyravimo ribų.

Euro zonai nepriklausančių valstybių narių dalyvavimas VKM II nėra privalomas. Tačiau, kaip nurodyta anksčiau minėtoje Europos Vadovų Tarybos rezoliucijoje, galima tikėtis, kad valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, prisijungs prie VKM II. Vadovaujantis EB sutarties 124 straipsniu, reikalaujama, kad kiekviena euro zonai nepriklausanti valstybė narė „*savo valiutos kurso politiką laikytų bendru interesu*“ ir „*atsižvelgtų į patirtį, įgytą bendradarbiaujant Europos pinigų sistemoje*“. Pagal 121 straipsnį, dalyvavimas VKM II bent dvejus metus be didelių nukrypimų yra vienas iš kriterijų įvertinant, ar valstybė narė įvykdė sąlygas, leidžiančias įsivesti eurą. Todėl VKM II skatina suartėjimą ir padeda euro zonai nepriklausančioms valstybėms narėms siekti įsivesti eurą. Jis taip pat padeda apsaugoti euro zonai priklausančias ir nepriklausančias valstybes nares nuo nepagrįsto spaudimo užsienio valiutų rinkose.

Sprendimus dėl centrinių kursų ir svyravimo ribų bendru susitarimu priima euro zonos valstybių finansų ministrai, ECB ir dalyvaujančių euro zonai nepriklausančių valstybių narių finansų ministrai bei centrinių bankų valdytojai. Ši procedūra numato daugiašales diskusijas (paprastai susitikimų metu), kuriose taip pat dalyvauja Europos Komisija bei Ekonomikos ir finansų komitetas (žr. 4.3.4 skirsnį).

Intervencija į VKM II

Jei kartais valiuta priartėtų prie svyravimo ribų, iš esmės centrinio banko intervencija būtų automatiška ir neribota. Tačiau ECB prisiminti intervencijos ir finansavimo įsipareigojimai nepažeidžia pagrindinio tikslo – užtikrinti kainų stabilumą. Anksčiau minėtų Rezoliucijos ir Sutarties sąlygose nustatyta, kad ECB ir euro zonai nepriklausančių šalių nacionaliniai centriniai bankai gali sustabdyti savo automatišką intervenciją ir finansavimą, jei jie prieštarautų pagrindiniam tikslui – kainų stabilumui. Lygiai taip pat visos Susitarimo šalys „*turi teisę inicijuoti slaptą procedūrą, kurios tikslas – peržiūrėti centrinius kursus.*“

³ OL C 236, 1997 8 2, p. 5.

⁴ OL C 345, 1998 11 13, p. 6.

⁵ OL C 362, 2000 12 16, p. 11.

Danijos krona dalyvauja VKM II nuo pat jo sukūrimo pradžios, o jos svyravimo ribos yra $\pm 2,25$ proc. centrinio kurso euro atžvilgiu. Graikijos drachma dalyvavo VKM II dar prieš Graikijai įstojant į euro zoną 2001 m. (žr. 1.1.4 skirsnį).

Po 2004 m. gegužės 1 d. ES plėtros VKM II pasipildė dar septyniais dalyviais. Prie VKM II jau prisijungė Estijos, Lietuvos ir Slovėnijos (2004 m. birželio 28 d.), Kipro, Latvijos bei Maltos (2005 m. gegužės 2 d.) ir Slovakijos (2005 m. lapkričio 28 d.) valiutos, kai yra standartinės ± 15 proc. kurso svyravimo ribos euro atžvilgiu. Tikimasi, kad ir kitos 2004 m. gegužės 1 d. įstojusios šalys kada nors taip pat prisijungs prie šio mechanizmo.

Iki šiol intervencijos eurais vyko labai retai. Jei intervencijos reikėjo VKM II stabilumui palaikyti, atitinkamas operacijas vykdė dalyvaujančių valstybių narių centriniai bankai.

3.2.2. Užsienio valiutos atsargų valdymas

Ir ECB, ir nacionaliniai centriniai bankai laiko bei valdo užsienio valiutos atsargas: ECB laiko ir valdo užsienio valiutos atsargas, kurios jam buvo pervestos ECBS statute nustatytu tikslu; užsienio valiutos atsargas, kurios liko nacionaliniuose centriniuose bankuose, laiko ir valdo pastarieji.

ECB užsienio atsargų dydis ir sudėtis

ECB laiko ir valdo užsienio valiutos atsargas kaip priemonę ECB intervencijoms, jei kiltų tokia būtinybė.

ECB užsienio atsargų dydis

ECBS statuto 30.1 straipsnyje nustatyta, kad pradiname etape nacionaliniai centriniai bankai perves į ECB užsienio valiutos atsargų už 50 mlrd. eurų⁶. 1999 m. sausio mėn., trečiojo ekonominės ir pinigų sąjungos etapo pradžioje, euro zonos nacionaliniai centriniai bankai pervedė į ECB 39,46 mlrd. eurų vertės užsienio atsargų. Šis pervedimas atitinka didžiausią leistiną sumą pagal ECBS statutą, sumažintą atėmus iš ECB kapitalo nuo pat pradžių nedalyvaujančių euro zonoje šalių, nacionalinių centrinių bankų dalį. Graikijai įstojus į euro zoną 2001 m. sausio 1 d., Graikijos bankas pervedė papildomas užsienio atsargas, kurių vertė – 1,28 mlrd. eurų. Bendra nacionalinių centrinių bankų į ECB pervestų užsienio atsargų suma, proporcinga jų ECB kapitalo daliai, už kurią jie gavo eurais denominuotų reikalavimų, už kuriuos mokamos palūkanos, sudarė 40,74 mlrd. eurų. Auksas sudarė 15 proc. pervesto turto, o JAV doleriai ir Japonijos jenos – kitus 85 proc.

⁶ Į ES įstojus kitoms šalims, ši pradinė riba automatiškai padidėja proporcingai nacionalinių centrinių bankų dalims ECB pasirašytame kapitale (Statuto 49.3 straipsnis). 2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojus dešimčiai Vidurio ir Rytų Europos bei Viduržemio regiono šalių, ši riba padidėjo iki maždaug 55,6 mlrd. eurų. Šis automatiškas ribos padidėjimas reiškia, kad visų būsimų euro zonos šalių nacionaliniai centriniai bankai gali proporcingai pervesti užsienio atsargų, o ECB neprivalo pervesti užsienio atsargų esamiems euro zonos nacionaliniams centriniams bankams.

Nuo to laiko ECB užsienio atsargos gerokai svyravo dėl sandorių, keitimo kurso ir kainų pokyčių. 2005 m. pabaigoje jie sudarė 41,5 mlrd. eurų. Tiek užsienio valiutos, tiek aukso atsargų apimtis sumažėjo dėl ECB intervencinio pardavimo 2000 m. rudenį (žr. 3.2.1 skirsnį) ir dalies aukso pardavimo 2005 m. ir 2006 m.⁷ vadovaujantis Centrinio banko aukso sutartimi (žr. 14 intarpa). Ši sumažėjimą visiškai kompensavo padidėjusi ECB aukso atsargų rinkos vertė.

Be to, vadovaujantis ECBS statuto 30.4 straipsniu, ECB suteikiama teisė reikalauti daugiau užsienio atsargų, negu nustatytas pradinis jų dydis. Tokie reikalavimai turi būti reglamentuoti antriniais Bendrijos teisės aktais. Šiuo tikslu, ECB rekomendavus, ES Taryba priėmė reglamentą⁸, leidžiantį ECB reikalauti papildyti atsargas iki 50 mlrd. eurų sumos. ECB reikalautų tokio papildymo tik tuo atveju, jei reikėtų papildyti sunaudotas atsargas, o ne tam, kad padidintų turimas atsargas. Jei bus laikoma būtina, papildomi užsienio atsargų pervedimai ECB gali būti atliekami ir vėliau priimtais antriniais Bendrijos teisės aktais.

ECB užsienio atsargos apima ir tam tikrą specialiųjų skolinimo teisių (SST) sumą. Ji atsiranda dėl savanoriškų ECB ir kitų SST turėtojų sandorių pagal nuolatinį susitarimą su TVF (žr. 5.3.1 skirsnį).

ECB užsienio valiutos atsargų valdymas

ECB užsienio atsargų valdymo tikslas – užtikrinti, kad bet kuriuo metu ECB turėtų pakankamą kiekį likvidžių išteklių bet kokiai intervencijai užsienio valiuta atlikti. Tai reiškia, kad, investuojant užsienio atsargas, svarbiausi reikalavimai yra likvidumas ir patikimumas. Atsižvelgiant į šiuos suvaržymus, ECB užsienio atsargos valdomos taip, kad būtų maksimaliai didinama jų vertė.

Investavimo gairėse bendrieji portfelio valdymo tikslai paverčiami konkrečiais principais ir taisyklėmis, kurios nustatomos pačiame ECB ir apima valiutos paskirstymą, palūkanų normos rizikos ir gražos pusiausvyrą, taip pat ir kredito rizikos bei likvidumo reikalavimus.

Valdančioji taryba nustatė ECB užsienio atsargų paskirstymą pagal valiutas, atsižvelgdama į apskaičiuotą poreikį tuo atveju, jei reikėtų vykdyti intervenciją rinkoje ir optimizuoti riziką. 1999 m. pradžioje atsargų JAV doleriais ir Japonijos jenomis santykis buvo 90/10. 2005 m. pabaigoje, svyravus užsienio valiutos kursui ir atlikus kelias subalansavimo operacijas, šis santykis buvo 85/15.

Nors kai kurias portfelio valdymo funkcijas, tokias kaip rizikos valdymas ir apskaita, centralizuotai atlieka ECB, dauguma operacijų vykdymo, sandorių apdorojimo ir atsiskaitymų funkcijų yra decentralizuotos, vadovaujantis ECB suteiktais atitinkamaiss užsienio atsargų valdymo įgaliojimais nacionaliniams

⁷ Žr. 2005 m. kovo 31 d. ir 2006 m. kovo 31 d. ECB pranešimus spaudai.

⁸ 2000 m. gegužės 8 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1010/2000 dėl Europos centrinio banko papildomo užsienio atsargų pareikalavimo (OL L 115, 2000 5 16, p. 2).

centriniais bankams⁹. Atlikdami šias funkcijas, nacionaliniai centriniai bankai veikia ECB vardu atskleisto atstovavimo pagrindu. Taip yra todėl, kad ECB partneriai tarptautinėse finansų rinkose galėtų atskirti, kurias operacijas nacionaliniai centriniai bankai vykdo ECB vardu, o kurias – valdydami savo pačių atsargas. ECB gauna informaciją internetu apie visus nacionalinių centrinių bankų jo vardu sudarytus sandorius portfelio valdymo sistemoje per ECBS nuosavą saugaus ryšio tinklą.

Valdančiosios tarybos nustatytas strateginis kiekvienos valiutos kursas rodo ilgalaikės politikos reikalavimus bei ECB rizikos ir grąžos prioritetus. ECB Investavimo komiteto nustatyti ir Vykdančiosios valdybos patvirtinti kontroliniai indeksai, kurie negali nukrypti nuo iš anksto nustatytų ribų, rodo ECB trumpo ir vidutinio laikotarpių rizikos ir grąžos prioritetus vyraujančiomis rinkos sąlygomis. ECB nacionaliniams centriniais bankams suteikiami užsienio valiutos valdymo įgaliojimai numato, kad kontroliniai indeksai bus viršyti.

Sandorių šalis ir užsienio atsargų turto operacijose dalyvaujančius tarpininkus parenka ECB pagal nacionalinių centrinių bankų rekomendacijas. Šioje atrankoje ECB laikosi vienodo principo, pagrįsto dviem kriterijais:

- sandorio šalių kreditingumo įvertinimu;
- veiksmingumo įvertinimu, ypač teikiamomis tyrimų paslaugomis, kainos konkurencingumu ir sandorio šalių sugebėjimu apdoroti didelės apimties sandorius visokiomis rinkos sąlygomis.

Su ECB sandorių šalimis sudaromi sandoriai įforminami tipinėmis rinkos sutartimis. Be to, ECB sukūrė savo pagrindinę įskaitos sutartį, kurią priėmė jo sandorių šalis.

Kartais ECB koreguoja užsienio atsargų valdymui taikomų priemonių sąrašą. Priemonės parenkamos siekiant vis labiau didinti jų sudėtingumą, kartu tenkinant griežtus patikimumo ir likvidumo reikalavimus.

ECB aukso atsargos

Vadovaujantis Centrinio banko aukso sutartimi (žr. 14 intarpą), ECB aukso atsargos nėra aktyviai valdomos.

Nacionalinių centrinių bankų užsienio atsargos

Nacionaliniai centriniai bankai ir toliau laiko ir valdo į ECB nepervestas užsienio atsargas.

Dėl patūkanų normos pokyčių 1999-2005 m. nuolat mažėjo nacionaliniuose centriniuose bankuose laikomos užsienio atsargos, kurios 2005 m. pabaigoje

⁹ Nuo 2006 m. pradžios euro zonos nacionaliniai centriniai bankai turi teisę nepriimti ECB užsienio atsargų valdymo įgaliojimų. Tie nacionaliniai centriniai bankai, kurie priima ECB užsienio atsargų valdymo įgaliojimą (šiuo metu visi 12 euro zonos nacionalinių centrinių bankų), turi teisę dalyvauti valdant arba portfelius JAV doleriais, arba Japonijos jenomis. *Deutsche Bundesbank* ir *Banque de France* turi teisę dalyvauti valdant abu portfelius. Žr. *Portfolio management at the ECB* (Portfelio valdymas ECB), 2006, p. 23.

sudarė apie 279 mlrd. eurų, iš kurių 111 mlrd. eurų buvo užsienio valiutos atsargos, o 168 mlrd. eurų – auksas, atsargų pozicijos SST ir TVF.

Kadangi intervencijoms užsienio valiutų rinkose naudojamos ECB laikomos atsargos, nacionalinių centrinių bankų užsienio atsargos nenaudojamos užsienio valiutos politikos tikslais. Tačiau, kaip buvo paaiškinta anksčiau, ECB gali pareikalauti papildomai pervesti šių atsargų.

ECBS statuto 31 straipsnyje teigiama, kad, jei nacionaliniai centriniai bankai nori vykdyti operacijas užsienio valiuta iš savo užsienio atsargų, reikia išankstinio ECB pritarimo. Šis reikalavimas užtikrina, kad bus laikomasi bendros ECB pinigų ir valiutos kurso politikos, ir yra taikomas sandoriams, kurie gali paveikti valiutos kursą ar likvidumo sąlygas šalyje bei viršyti ECB gairėse nustatytas ribas. Nacionalinių centrinių bankų investavimo operacijoms užsienio finansų rinkose nebūtina gauti leidimo, nes jos neturi įtakos ECB bendrai pinigų ir valiutos kurso politikai. Nacionalinių centrinių bankų sandoriams (savo pačių ar šalies vyriausybės vardu), atliekamiems vykdant įsipareigojimus tarptautinėms organizacijoms, tokioms kaip TAB ir TVF, šis reikalavimas netaikomas.

Vadovaujantis ECBS statuto 31.3 straipsniu, ES valstybių narių, kaip ir euro zonos nacionalinių centrinių bankų, sandorius apyvartinėmis užsienio valiutos lėšomis prižiūri ECB¹⁰.

¹⁰ 2003 m. spalio 23 d. ECB gairės ECB/2003/12 dalyvaujančių valstybių narių sandoriams apyvartinėmis užsienio valiutos lėšomis pagal Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto 31.3 straipsnį (OL L 283, 2003 10 31, p. 81).

14 intarpas. Bendras pareiškimas dėl aukso (2004 m. kovo 8 d.)

Europos centrinis bankas
Banca d'Italia
Banco de España
Banco de Portugal
Bank of Greece
Banque centrale du Luxembourg
Banque de France
Banque Nationale de Belgique
Central Bank & Financial Services Authority of Ireland
De Nederlandsche Bank
Deutsche Bundesbank
Oesterreichische Nationalbank
Suomen Pankki – Finlands Bank
Schweizerische Nationalbank
Sveriges Riksbank

Siekdamos paaiškinti savo ketinimus turimų aukso atsargų atžvilgiu, ši dokumentą pasirašiusios institucijos pareiškia:

1. Auksas ir toliau bus svarbi pasaulinių pinigų atsargų dalis.

2. Pasirašiusių institucijų jau priimti sprendimai dėl aukso pardavimo ir tie, kurie dar bus priimti, bus suderinti pagal bendrą pardavimų programą penkeriems metams nuo 2004 m. rugsėjo 27 d., t. y. iš karto baigus galioti ankstesnei sutarčiai. Kiekvienais metais bus parduodama ne daugiau kaip 500 tonų, o per visą laikotarpį – ne daugiau kaip 2 500 tonų.
3. Šią sutartį pasirašiusios šalys susitaria, kad per šį laikotarpį visa aukso lizingo ir visa jų naudojamų aukso ateities sandorių ir pasirinkimo sandorių suma neviršys ankstesnės sutarties pasirašymo metu buvusių sumų.

Ši sutartis bus peržiūreta po penkerių metų.

Šaltinis: 2004 m. kovo 8 d. ECB pranešimas spaudai.

3.3. MOKĖJIMO IR TARPUSKAITOS SISTEMOS

Eurosistemos uždavinys – *skatinti sklandų mokėjimo sistemų veikimą* – įtvirtintas ECBS statuto 22 straipsnyje, kuris suteikia ECB ir nacionaliniams centriniam bankams teisę sudaryti sąlygas, užtikrinančias veiksmingą ir patikimą tarpuskaitos ir mokėjimo sistemų veikimą Europos bendrijoje ir kitose šalyse. Šiuo tikslu ECB gali priimti atitinkamus reglamentus¹¹.

Veiksmingos ir patikimos mokėjimo sistemos bei vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemos yra būtinos pinigų politikai veiksminga įgyvendinti. Pinigų politikai įgyvendinti ir už dienos kredito operacijas atsiskaityti Eurosistema naudojami mokėjimo sistemomis. Kadangi šios operacijos turi būti užtikrintos įkaitu, Eurosistemos sandorių šalių galimybė pateikti įkaitą priklauso nuo vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemų infrastruktūros patikimumo bei veiksmingumo. Sklandus mokėjimo sistemų ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų veikimas taip pat yra labai svarbi euro zonos pinigų rinkos ir, bendresne prasme nacionalinių bei tarptautinių finansų rinkų (tokių kaip užsienio valiutų, vertybinių popierių ir išvestinių priemonių rinkų) veikimo sąlyga.

Yra dvi pagrindinės finansinės rizikos, susijusios su mokėjimo sistemomis ir vertybinių popierių tarpuskaitos bei atsiskaitymo sistemomis, rūšys:

- rizika, kad sistemai priklausanti sandorio šalis negalės įvykdyti savo įsipareigojimų, kai sueis atsiskaitymo terminas ar kada nors ateityje (kredito rizika);
- rizika, kad sistemai priklausanti sandorio šalis neturės pakankamai lėšų ar vertybinių popierių savo įsipareigojimams padengti, kai sueis atsiskaitymo terminas, nors ji galėtų tai padaryti vėliau (likvidumo rizika).

¹¹ Iki šiol ECB dar neprireikė panaudoti reguliavimo įgaliojimų, jam suteiktų pagal ECBS statuto 22 straipsnį. Plačiau apie ECB reguliavimo įgaliojimų apimtį pagal Statuto 22 straipsnį žr. ECB mėnesinio biuletenio 2002 m. balandžio mėn. straipsnyje *The role of the Eurosystem in payment and clearing systems* (Eurosistemos vaidmuo mokėjimo ir tarpuskaitos sistemose).

Abiem finansinės rizikos atvejais gali susidaryti situacija, kai, vienam tarpbankinio lėšų perdavimo ar vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemos dalyviui neįvykdžius savo finansinių įsipareigojimų dėl „domino efekto“, kiti dalyviai taip pat negali laiku įvykdyti savo įsipareigojimų. Toks scenarijus galėtų sukelti sutrikimus finansų rinkose apskritai (sistemine rizika), o jie paveiktų ekonomiką plačiaja prasme.

Kalbant apie vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemas, taip pat yra vertybinių popierių praradimo ar negalėjimo pasinaudoti saugomais vertybiniais popieriais rizika dėl banko (vertybinių popierių saugotojo) nemokumo ar neatsargumo ar susidarius kitai pačiam bankui nepalankiai situacijai (tarpininkavimo rizika). Be to, tai turėtų įtakos dalyvio gebėjimui pririnkus pateikti vertybinius popierius.

Mokėjimo ir vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemos turėtų būti ne tik patikimos, bet ir veiksmingos bei praktiškos tiek vartotojams, tiek ekonomikai apskritai. Tačiau visada yra sąnaudų mažinimo ir kitų tikslų (pvz., saugumo) įgyvendinimo derinimo problema. Todėl priimti minimalūs saugumo ir veiksmingumo standartai bei rekomendacijos, padedančios suinteresuotiems asmenims pasirinkti mokėjimo ir vertybinių popierių tarpuskaitos bei atsiskaitymų sistemas, o tai savo ruožtu skatina mokėjimo ir vertybinių popierių tarpuskaitos bei atsiskaitymo sistemų konkurenciją ir padeda išvengti reguliavimo arbitražo.

Atsižvelgiant į šiuos principus ir EB sutartimi bei ECBS statutu suteiktus įgaliojimus, Eurosistemos politikos tikslais siekiama užtikrintų saugias ir veiksmingas sistemas. Todėl Eurosistema:

- teikia mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo paslaugas;
- prižiūri sistemas, užtikrindama jų veiksmingumą ir patikimumą.

3.3.1. Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo paslaugų teikimas

Atsižvelgdama į statute nustatytą uždavinį skatinti sklandų mokėjimo sistemų darbą, Eurosistema teikia įvairias mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo infrastruktūros paslaugas, iš kurių svarbiausia yra sistema TARGET.

Sistema TARGET (Transeuropinė automatizuota realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų sistema)

Eurosistema sukūrė sistemą TARGET didelės vertės mokėjimams eurais apdoroti realiu laiku visoje euro zonoje. Sistema TARGET sudaro vienodas sąlygas rinkos dalyviams ir leidžia visus su pinigų politika susijusius sandorius tarp Eurosistemos nacionalinių centrinių bankų ir kredito įstaigų atlikti patikimai ir laiku. Tai vienintelė tarptautinių mokėjimų eurais sistema, tiesiogiai prieinama visiems pinigų politikos dalyviams. Ji sudaro sąlygas pinigų rinkai veikti kaip bendrajai rinkai ir dėl to įmanoma įgyvendinti bendrą pinigų politiką.

Dabartinė sistema

Sistema TARGET pradėjo veikti 1999 m. sausio 4 d. Jos struktūra yra decentralizuota. Šiuo metu ji apima ir sujungia 16 nacionalinių realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų (RLAA) sistemų ir ECB mokėjimo mechanizmą (EMM). Šios 16 nacionalinių RLAA sistemų yra 12 euro zonos šalių ir Danijos, Švedijos, Jungtinės Karalystės, o nuo 2005 m. kovo mėn. ir Lenkijos sistemos. Slovėnija numachiui prisijungti 2007 m.

ECB gairės dėl sistemos TARGET¹² nustato sistemos, įskaitant jos nacionalines dalis, veikimo taisykles. Be to, jose yra nuostatos dėl kai kurių bendrų sąlygų (pvz., dalyvavimo kriterijai, valiuta, įkainių nustatymo taisyklės, tvarkaraštis, mokėjimo taisyklės, neatšaukiamumas, atsiskaitymų baigtinumas ir dienos paskolos), kurių turi laikytis kiekviena nacionalinė RLAA sistema – TARGET dalyvė. Eurosistema ir euro zonai nepriklausantys nacionaliniai centriniai bankai pasirašė sistemos TARGET gairių nuostatas perkeliančią daugiašalią susitarimą.

Sistema TARGET privaloma naudotis atliekant visus mokėjimus, tiesiogiai atsirandančius ar susijusius su:

1. Eurosistemos pinigų politikos operacijomis;
2. atsiskaitymu eurų keitimo į užsienio valiutas operacijose, kuriose dalyvauja Eurosistema;
3. didelės vertės mokėjimo eurais sistemų atsiskaitymo operacijomis.

Kitiems mokėjimams, pavyzdžiui, tarpbankiniams ir komerciniams mokėjimams eurais, rinkos dalyviai gali pasirinkti sistemą TARGET ar kurią nors kitą mokėjimo sistemą.

2005 m. 89 % visos didelės vertės mokėjimų eurais apyvartos įvykdyta sistemoje TARGET. 2004 m. pabaigoje sistemoje buvo daugiau kaip 10 tūkst. dalyvių; per sistemą TARGET galima pasiekti daugiau kaip 50 tūkst. institucijų¹³.

Sistema TARGET2

Dėl dabartinės sistemos TARGET struktūros nuspręsta 1994 m. Ji buvo pagrįsta jau turimų infrastruktūrų minimalaus suderinimo ir sujungimo principu. Tai buvo geriausias būdas užtikrinti, kad sistema veiktų nuo pat ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo pradžios. Tačiau, atsižvelgiant į vis didėjančią integraciją euro zonoje ir į tai, kad sistemos TARGET naudotojų verslo poreikiai darėsi vis panašesni, 2002 m. spalio mėn. prasidėjo pasirengimas paleisti naują tobulesnę sistemą (sistemą TARGET2). Pasirengimo tikslas – kad sistema TARGET2 pradėtų veikti 2007 m. Antrosios kartos sistema TARGET 1) labiau atitiks klientų poreikius, teikdama labiau suderintas paslaugas, 2) padės užtikrinti sąnaudų efektyvumą ir 3) galės greitai prisitaikyti prie pokyčių ateityje, įskaitant

¹² 2001 m. balandžio 26 d. ECB gairės ECB/2001/3 dėl Transeuropinės automatizuotos atskirų atsiskaitymų realiu laiku greitojo lėšų pervedimo sistemos (TARGET) (OL L 140, 2001 5 24, p. 72) su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. balandžio 4 d. ECB gairėmis ECB/2003/6 (OL L 113, 2003 5 7, p. 74).

¹³ Žr. ECB (2006), 2005 metų ECB ataskaitos 2 skyriaus 2 dalį.

ES ir Eurosistemos plėtrą. Tačiau nacionaliniai centriniai bankai ir toliau bus atsakingi už kredito įstaigų sąskaitas ir dalykinius ryšius su jomis.

Sistema TARGET2 bus viena bendra platforma tiems centriniams bankams, kurie nuspręs prisijungti prie jos ir atsisakyti savo nacionalinių RLAA platformų. Visi Eurosistemos centriniai bankai dalyvaus sistemoje TARGET2. *Danmarks Nationalbank* pavirtino savo dalyvavimą, tačiau *Sveriges Riksbank* ir *Bank of England* neprisijungs prie sistemos TARGET2. Kai kurių naujųjų ES valstybių narių centriniai bankai taps sistemos dalyviais tik tada, kai įsives eurą.

Privačių sistemų atsiskaitymų tarpininkė

Eurosistema veikia ir kaip mokėjimo sistemų, kurių operatorius ji nėra, atsiskaitymų tarpininkė. Pavyzdžiui, ECB yra sistemos EURO1, kurios operatorius yra Euro bankų asociacija (EBA), atsiskaitymų tarpininkas, o kai kurie nacionaliniai centriniai bankai vykdo privačių mažmeninių mokėjimo sistemų ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų atsiskaitymus. ECB ir kai kurių nacionalinių centrinių bankų atliekama atsiskaitymų tarpininkų funkcija užtikrina, kad šios mokėjimo sistemos mokėjimus įvykdo lėšomis, esančiomis centriniame banke, kad sumažintų neatsiskaitymo riziką, kuri galėtų turėti kritinių padarinių visai finansų sistemai.

Nuolatinių susijusių atsiskaitymų sistema

Nuolatinių susijusių atsiskaitymų sistema (angl. *Continuous Linked Settlement system – CLS*) veikia nuo 2002 m. Ji skirta atsiskaitymams už valiutos keitimo sandorius tarp bankų narių ir veikia vienalaikio lėšų skirtingomis valiutomis pateikimo principu Niujorke įsikūrusio CLS banko apskaitos knygoje. JAV Federalinė rezervų sistema yra pagrindinis šios sistemos prižiūrėtojas. ECB teikia sąskaitos paslaugas sistemai CLS ir prižiūri operacijas eurais, antrąją pagal svarbą valiuta sistemoje CLS.

Mažmeninės mokėjimo sistemos

Eurosistemos dalyvavimas mažmeninėse mokėjimo sistemose yra labai įvairus. Kai kurie euro zonos nacionaliniai centriniai bankai, pavyzdžiui, *Banca d'Italia*, *Nationale Bank van België/Banque Nationale de Belgique* ir *Deutsche Bundesbank*, turi senas dalyvavimo mažmeninėse mokėjimo sistemose tradicijas. Jie siūlo naudotis neutraliais atvirais tinklais, kuriuose bankai gali dalyvauti neatsižvelgiant į jų verslo mastą. Eurosistemos dalyvavimas mažmeninėse mokėjimo sistemose daugiausia priklausys nuo bankų sektoriaus pastangų ateityje sukurti patikimą mažmeninių mokėjimų eurais infrastruktūrą.

Korespondentinės centrinės bankininkystės modelis

Kai nėra tinkamų rinkos priemonių tarptautiniam turto pateikimui euro zonoje, savo operacijoms Eurosistema sukūrė korespondentinės centrinės bankininkystės

modelį (KCBM). Ši sistema užtikrina, kad visi mokėjimo sistemos dalyviai ir pinigų sandorių šalys gali pateikti įkaitą Eurosistemos kredito operacijoms, neatsižvelgiant į tai, kur įkaitas yra saugomas. Todėl kiekvienas NCB veikia kaip kitų nacionalinių centrinių bankų turto saugotojas. KCBM buvo sukurtas kaip tarpinis sprendimas iki to laiko, kol rinka sukurs jam alternatyvą, o ne tam, kad konkuruotų su rinkos iniciatyvomis teikiant tarptautinių rinkos operacijų paslaugas.

Centrinio vertybinių popierių depozitoriumo veikla

Eurosistemai priklausantys nacionaliniai centriniai bankai tradiciškai atlieka operatoriaus vaidmenį atsiskaitydami už vertybinius popierius. Nors šiuo metu jau daug funkcijų perduota privačioms įmonėms, kai kurie nacionaliniai centriniai bankai ir toliau veikia kaip dalies vyriausybės ir kitų vertybinių popierių centriniai vertybinių popierių depozitoriumai ar registru tvarkytojai.

3.3.2. Mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų priežiūra

Vykdam mokėjimo sistemų priežiūrą, nustatomi mokėjimo sistemų patikimumo standartai ir užtikrinamas teisingas jų taikymas. Tam naudojamos rekomendacinio ir reguliacinio pobūdžio priemonės. Pagrindinis priežiūros tikslas – apsaugoti mokėjimo sistemų darbą. Todėl mokėjimo sistemų priežiūra skiriasi nuo bankų priežiūros. Bankų priežiūra – tai atskirų bankų ar finansų įstaigų stebėseną, siekiant užtikrinti jų finansinį stabilumą ir visų pirma apsaugoti indėlininkus bei bankų klientus.

Nuo 1999 m. mokėjimo sistemų priežiūra yra bendra ECB ir euro zonos nacionalinių centrinių bankų pareiga. ECB prižiūri ES didelės vertės mokėjimo sistemas (įskaitant sistemą TARGET), o nacionaliniai centriniai bankai – atitinkamas sistemas šalies viduje.

Priežiūra vykdoma laikantis saugumo ir patikimumo standartų, kuriuos ECB nustatė mokėjimo eurais sistemoms. 2001 m. vasario mėn. ECB perėmė G10 šalių Mokėjimo ir atsiskaitymo sistemų komiteto¹⁴ 2001 m. sausio mėn. parengtus „Sistemiškai svarbių mokėjimo sistemų pagrindinius principus“¹⁵. Dabar jie yra ECB ir Eurosistemos nacionalinių centrinių bankų standartų, taikomų prižiūrint didelės vertės mokėjimo eurais sistemas, dalis.

Kalbant apie vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemas, Eurosistemos įgaliojimai nėra tokie aiškūs ir išskirtiniai. Tačiau nuo 2001 m. ECBS ir Europos vertybinių popierių rinkos reguliuotojų komitetas glaudžiai bendradarbiauja vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemų klausimais. Bendra darbo grupė, sudaryta iš visų ECBS centrinių bankų atstovų ir visų Europos vertybinių popierių rinkos priežiūros institucijų atstovų, parengė vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo Europos Sąjungoje standartus,

¹⁴ Mokėjimo ir atsiskaitymo sistemų komitetas yra nuolatinis komitetas, kurį įsteigė G10 šalių centrinių bankų valdytojai ir kuris yra Tarptautinių atsiskaitymų banke (žr. 5.4 skirsnį).

¹⁵ Mokėjimo ir atsiskaitymo sistemų komiteto leidiniai, Nr. 43, *Core Principles for Systemically Important Payment Systems* (Sistemiškai svarbių mokėjimo sistemų pagrindiniai principai), paskelbti TAB, 2001 m. sausio mėn.

grindžiamus Mokėjimo ir atsiskaitymo sistemų komiteto ir Tarptautinės vertybinių popierių komisijų organizacijos (IOSCO) rekomendacijomis. Šiais ECBS ir Europos vertybinių popierių rinkos reguliuotojų komiteto standartais siekiama didinti vertybinių popierių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemų saugumą, patikimumą ir efektyvumą Europos Sąjungoje, taip pat atsižvelgiama į būtinybę pašalinti barjerus, trukdančius veiksmingai atlikti tarptautines tarpuskaitos ir atsiskaitymo operacijas šioje teritorijoje.

Be to, Eurosistema skatina rinką galvoti apie ateities iššūkius ir kurti galimus sprendimus. Eurosistema yra forumas rinkos dalyvių diskusijoms dvišaliuose ar daugiašaliuose susitikimuose, rengiant pristatymus, pasisakymus ir leidinius, siekiant sudaryti sąlygas tolesniam mokėjimo sistemų tobulinimui ir naujos infrastruktūros kūrimui. Vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų srityje ECB atidžiai stebi konsolidacijos procesą, laikydamasis efektyvumą skatinančios politikos, ypač vykdant tarptautinius vertybinių popierių pervedimus euro zonoje.

3.4. EURŲ BANKNOTAI IR MONETOS

Vadovaudamasi EB sutarties 106 straipsniu ir ECBS statuto 16 straipsniu, ECB valdančioji taryba turi išimtinę teisę duoti leidimą euro zonoje išleisti banknotus. ECB ir nacionaliniai centriniai bankai yra vienintelės institucijos, įgaliotos leisti į apyvartą teisėtus mokėjimo priemonės banknotus euro zonoje. Remiantis Sutarties 106 straipsnio 2 dalimi, euro zonos valstybės narės turi teisę išleisti tik monetas ir tik „*ECB patvirtinus emisijos apimtį*“.

Eurų banknotų išleidimo sąlygos

1999-2002 m., kol dar nebuvo išleistų eurų banknotų, nacionalinių valiutų banknotai buvo vieninteliai teisėti atsiskaitymo banknotai euro zonoje. Juos leido nacionaliniai centriniai bankai pagal ECB valdančiosios tarybos įgaliojimus, bet vėliau, kai pradėta leisti eurų banknotus, priešingai – kiekvienas nacionalinis centrinis bankas leido nacionalinės valiutos banknotus savo sąskaita ir savo naudai.

Nuo 2002 m. sausio 1 d. nacionaliniai centriniai bankai ir ECB eurų banknotus leidžia kartu. Kitaip nei ant nacionalinių valiutų banknotų, ant eurų banknotų nenurodoma, kuris centrinis bankas juos išleido. Eurosistemos nacionaliniai centriniai bankai privalo priimti Eurosistemos narių į apyvartą išleistus eurų banknotus, kurie nėra gražinami į juos išleidusį banką. Vis dėlto, nors laikoma, kad eurų banknotai reiškia visos Eurosistemos įsipareigojimus, centriniai bankai privalo veikti kaip teisėti jų emitentai, nes Eurosistema neturi juridinio asmens statuso.

ECB išleidžia 8 % visos Eurosistemos išleidžiamų banknotų vertės. Atsižvelgiant į tai, kad solidarumo sistema apima visus Eurosistemos narius, ECB yra vienas iš teisėtų emitentų, todėl šie banknotai rodomi jo balanse. Realiai ECB išleistus banknotus į apyvartą teikia nacionaliniai centriniai bankai, todėl jie prisiima atitinkamą dalį įsipareigojimų kartu su ECB. Šiems įsipareigojimams taikoma ECB pagrindinių refinansavimo operacijų palūkanų norma (žr. 3.8.1 skirsnį).

Kitus 92 % eurų banknotų vertės išleidžia nacionaliniai centriniai bankai, proporcingai jų daliai ECB kapitalo rakte. Skirtumas tarp kiekvieno NCB dalies visame cirkuliuojančių banknotų skaičiuje ir faktiškai jo išleistų banknotų skaičiaus nustatomas kiekvieną mėnesį ir registruojamas kaip palūkanas uždirbančios Eurosistemos vidinės pretenzijos ar įsipareigojimai¹⁶.

Taip paskirstant eurų banknotų emisiją tarp nacionalinių centrinių bankų, išvengiama „banknotų migracijos“ juos nurodant nacionalinių centrinių bankų balansuose, kuri būtų įmanoma dėl Eurosistemoje taikomos daugelio emitentų, išleidžiančių vienaarūšius eurų banknotus, sistemos. Priešingu atveju „banknotų migracija“, t. y. pinigų perkėlimas iš vienos euro zonos šalies į kitą, galėtų padidinti vieno centrinio banko banknotų apyvartoje skaičių kito banko sąskaita. Tai savo ruožtu galėtų turėti reikšmingą poveikį atitinkamiems balansams ir dėl to per ilgesnį laiką gerokai sumažėtų gaunančiojo centrinio banko grynas balansas.

Visą Eurosistemos banknotų emisijos dydį (grynąjį Eurosistemos vidaus balansą) ECB skelbia kiekvieną savaitę konsoliduotoje finansinėje ataskaitoje. Apskaičiuota, kad šiuo metu apyvartoje yra daugiau kaip 500 mlrd. eurų vertės eurų banknotų, kurių didelę dalį turi ne euro zonos rezidentai.

¹⁶ NCB, išleidęs į apyvartą daugiau banknotų negu jo dalis ECB kapitalo rakte, prisiima palūkanas uždirbančių įsipareigojimų kitų Eurosistemos bankų atžvilgiu, ir atvirksčiai.

15 intarpas. Nuo dizaino iki išleidimo į apyvartą: eurų banknotų ir monetų rengimas

Sėkmingas eurų banknotų ir monetų išleidimas į apyvartą 2002 m. sausio 1 d. buvo ilgo ir kruopštaus pasirengimo, pradėto dar XX a. dešimtojo dešimtmečio pradžioje, kulminacija.

Eurų banknotai

Pirmąją eurų banknotų seriją pradėjo rengti EPI, kuriam tai buvo pasirengimo trečiajam ekonominės ir pinigų sąjungos etapui dalis, o baigė ECB.

Iš tikrųjų pasirengimas prasidėjo 1992 m. vadovaujant Valdytojų komitetui. Pasirengimui banknotų gamybai užtrukus ilgą laiką, Komitetas įkūrė Europos banknotų spausdinimo ir išleidimo darbo grupę, į kurią įėjo už pinigų spausdinimą atsakingi nacionalinių centrinių bankų kasos departamentų direktoriai ir vadybininkai.

1995 m. birželio mėn. EPI taryba konsultavosi su meno istorikais, grafikais, taip pat rinkodaros ekspertais ir pasirinko dvi banknotų dizaino temas:

- „Europos amžiai ir stiliai“, vaizduojantys septynis skirtingus architektūros laikotarpius Europos istorijoje: klasikinį, romaninį, gotikos, renesanso, baroko ir rokoko, plieno ir stiklo amžiaus bei XX a. architektūros.
- abstraktus (modernus) dizainas.

15 intarpas. Nuo dizaino iki išleidimo į apyvartą: eurų banknotų ir monetų rengimas

Be to, EPI taryba nusprendė, kad išleidžiami septynių nominalų banknotai turėtų būti 5 €, 10 €, 20 €, 50 €, 100 €, 200 € ir 500 €.

Dizaino konkursas paskelbtas 1996 m. vasario 12 d. ir truko septynis mėnesius. Rugsėjo viduryje pasibaigus konkursui, nacionaliniai centriniai bankai pirmiausia patikrino, ar galima atspausdinti tokio dizaino banknotus ir ar jis atitinka trumpą dizaino aprašymą. Po to patvirtinti dizaino pavyzdžiai buvo nusiųsti notarui į Frankfurtą prie Maino. Jis autorių pavardes užšifravo trijų skaičių kodu. Tokie anonimiški dizaino pavyzdžiai buvo nusiųsti į EPI.

Keturiolikos nepriklausomų rinkodaros, dizaino ir meno istorijos ekspertų komisija 1996 m. rugsėjo 27 d. susitiko EPI pirmininkaujant EPI generaliniam sekretoriui. Komisijos nariai, atstovavę visoms ES valstybėms narėms, išskyrus Daniją (*Danmarks Nationalbank* nepasiūlė eksperto, nes Danija nusprendė neprisijungti prie euro zonos), įvertino dizainą pagal įvairius kriterijus: kūrybiškumą, estetiškumą, funkcionalumą, visuotinį dizaino supratimą, lyčių lygybę ir nacionalinio šališkumo vengimą. Atidžiai apsvarsčiusi, komisija parengė du penkių geriausio dizaino serijų pagal kiekvieną temą kandidatų sąrašus.

1996 m. spalio 7-13 d. kompanija *Gallup Europe* atliko visuomenės nuomonės apie dešimt atrinktų dizaino pavyzdžių tyrimą. Jame dalyvavo daugiau kaip 2 000 žmonių visose ES valstybėse narėse, išskyrus Daniją. Tyrimo rezultatai, komisijos vertinimas ir Europos banknotų spausdinimo ir išleidimo darbo grupės techninis įvertinimas buvo pateikti EPI tarybai 1996 m. gruodžio mėn.

1996 m. gruodžio 3 d. EPI taryba išrinko geriausią seriją. Šiuos banknotus Europos amžių ir stilių tema sukūrė Robertas Kalina (Robert Kalina) iš *Oesterreichische Nationalbank*. Laimėjusio dizaino serijoje vaizduojami langai, vartai ir tiltai iš įvairių istorinių laikotarpių, parodantys bendrą Europos kultūrinį paveldą ir simbolizuojantys naujojo laikotarpio pradžią bei ateities viziją.

Visų banknotų priekinėje pusėje pavaizduoti langai ir vartai simbolizuoja Europos atvirumo ir bendradarbiavimo dvasią. Dvylika Europos Sąjungos žvaigždžių simbolizuoja dinamiškumą ir harmoniją šiuolaikinėje Europoje. Kiekvieno banknoto antroje pusėje panaudotas tiltų motyvas nuo ankstyvųjų statinių iki sudėtingų kabamųjų šių laikų tiltų – kaip žmonių bendravimo Europoje ir Europos bendravimo su kitomis šalimis metafora.

Kiti pagrindiniai banknotų dizaino požymiai yra šie:

- valiutos pavadinimas – euro – lotyniškėmis (EURO) ir graikiškėmis (ΕΥΡΩ) raidėmis;
- Europos Sąjungos simbolis – 12 žvaigždžių;
- išleidžiančios institucijos pavadinimo santrumpa penkiomis kalbomis: BCE, ECB, EZB, EKT ir EKP;
- ECB pirmininko parašas.

15 intarpas. Nuo dizaino iki išleidimo į apyvartą: eurų banknotų ir monetų rengimas

Atlikus išsamų mokslinį tyrimą, buvo parinktos spalvos, kurios padėtų žmonėms atpažinti ir atskirti įvairių nominalų banknotus. Siekiant užtikrinti, kad būtų tinkamai pasirūpinta aklųjų ir sutrikusio regėjimo žmonių poreikiais, buvo konsultuojamasi ir su Europos aklųjų sąjunga. Po šių konsultacijų nutarta visų nominalų banknotus išleisti skirtingo dydžio, skaičius spausdinti paryškintu šriftu, tam tikrose vietose panaudoti apčiuopiamas žymes.

Eurų banknotuose buvo panaudota daug apsaugos požymių (apsauginis siūlelis, giliaspaudė ir holograminiai fragmentai) banknotams apsaugoti nuo padirbinėtojų ir padėti žmonėms iš karto atpažinti tikrą banknotą. Naudojamas popierius su švytinčiu pluoštu ir daugiataisiais vandens ženklais. Be to, yra dar keletas paslėptų, tik įrenginiais atpažįstamų požymių, pagal kuriuos nacionaliniai centriniai bankai ir su banknotais dirbančios įstaigos gali patikrinti jų autentiškumą.

1998 m. ECB valdančioji taryba patvirtino galutinį naujų eurų banknotų dizainą ir techninius duomenis, o, atlikus tam tikrus techninius pasirėngimus, 1999 m. liepos mėn. prasidėjo eurų banknotų gamyba. Kiekvienas NCB turėjo pats pasirinkti, kur spausdinti pirmuosius jo šaliai reikalingus banknotus. Pinigų pakeitimui reikėjo maždaug 15 mlrd. eurų banknotų, kuriuos išleidžiant iš viso dalyvavo 15 spaustuvių ir 9 popieriaus fabrikai. Dabar, eurų banknotams jau cirkuliuojant apyvartoje, kiekvienais metais nustatoma, kiek banknotų reikės pagaminti, o įvairaus nominalo banknotų aprūpinimu užsiima 12 dalyvaujančių nacionalinių centrinių bankų.

Kad visi banknotai būtų vienodi ir atitiktų techninius duomenis, nustatytos aiškiai apibrėžtos tikrinimo ir kokybės kontrolės procedūros. Tai reiškia, kad visus eurų banknotus galima naudoti visuose grynųjų pinigų tvarkymo aparatuose visoje euro zonoje.

Eurų monetos

Darbo grupė, sudaryta iš monetų kalyklų direktorių, parengė aštuonių nominalų eurų monetas: 1, 2, 5, 10, 20 ir 50 euro centų bei 1 € ir 2 €. Jas nukaldino euro zonos šalys. Bendroji visų aštuonių nominalų monetų pusė yra vienoda, o kita visų dvylikos euro zonos valstybių monetų pusė skiriasi, nes joje panaudoti konkrečiai valstybei būdingi elementai, apsupti Europos Sąjungos simbolio – 12 žvaigždžių. Bendrosios pusės dizaino autorius, Europos Komisijos organizuoto ir ES Tarybos patvirtinto konkurso nugalėtojas – Lukas Liuksas (Luc Luycx) iš Karališkosios Belgijos monetų kalyklos. 1, 2 ir 5 euro centų monetose parodyta Europos vieta pasaulyje, 10, 20 ir 50 euro centų monetose vaizduojama Europa kaip atskirų valstybių grupė, o 1 € ir 2 € monetose – susivienijusi Europa. Kaip ir banknotai, eurų monetos gali būti naudojamos visoje euro zonoje neatsižvelgiant į jų nacionalinę pusę.

Visos monetos turi papildomus naujoviškus požymius, padedančius žmonėms, ypač akliesiems ir sutrikusio regėjimo žmonėms, atskirti monetų nominalą. Pavyzdžiui, visų nominalų monetų briauna yra skirtinga. Dėl sudėtingos dviejų metalų technologijos su magnetinėmis ypatybėmis, pritaikytos gaminant 1 € ir 2 € monetas, šias monetas sunku padirbti. Toks tikslas pasiektas ir iškalus raides 2 € monetos briaunoje, kuri kiekvienos šalies skirtinga.

15 intarpas. Nuo dizaino iki išleidimo į apyvartą: eurų banknotų ir monetų rengimas

Kiekviena nacionalinė monetų kalykla atsako už savo monetų kokybę, kuri turi atitikti bendrąsias taisykles. Pinigų pakeitimui buvo pagaminta apie 52 mlrd. eurų monetų. Gaminimo apimtį nustatė ECB, kuris tvirtina bendrą valstybių narių išleidžiamų monetų vertę.

Eurų banknotų ir monetų įvedimas

2001 m. kovo 1 d. visoje euro zonoje įvairiomis kalbomis buvo pradėta kampanija naujuosius banknotus ir monetas pristatyti 12 euro zonos valstybių žmonėms bei parengti juos grynųjų pinigų pakeitimui. Informacinės kampanijos „Euro 2002“ šūkis buvo „EURAI – MŪSŲ pinigai“, ją papildė įvairios nacionalinės programos.

Dar iki pinigų keitimo bankams buvo pristatytos eurų banknotų atsargos, o šie dalį banknotų pristatė kitoms su grynaisiais pinigais dirbančioms įstaigoms ir organizacijoms, tokioms kaip paštas, pinigų pervežimo įmonės, smulkių prekių automatų bendrovės ir mažmeninės prekybos organizacijos. Todėl nuo 2002 m. sausio 1 d. visoje euro zonoje nacionaliniai banknotai buvo greitai ir sklandžiai pakeisti. Eurų banknotai buvo iš anksto pristatyti ir į euro zonai nepriklausančių šalių, ypač ES valstybių narių ir kai kurių Vidurio ir Rytų Europos bei Viduržemio jūros valstybių, centrinius bankus.

Eurų banknotų gamyba

2002 m. pinigų keitimui visi euro zonos nacionaliniai centriniai bankai privalejo įsigyti tiek visų septynių nominalų eurų banknotų, kiek reikėjo jų valstybei. Nuo to laiko įvairių nominalų banknotų metinė gamyba (netinkamų naudojimui banknotų pakeitimui) paskirstyta visiems nacionaliniams centriniams bankams, kad kiekvienas iš jų būtų atsakingas tik už vieno ar kelių ECB valdančiosios tarybos jam paskirtų nominalų banknotų gamybą. Šią „decentralizuotą banknotų gamybą pagal kaupiamąjį apsirūpinimo banknotais principą“ pakeis bendro Eurosystemos konkurso tvarka, kuri bus įgyvendinta ne vėliau kaip iki 2012 m. sausio 1 d. Naujoji tvarka sukurta laikantis atvirosios rinkos ekonomikos principo ir atitinka ES konkurencijos teisę. Jos tikslas – visoms bendrame Eurosystemos konkurse norinčioms dalyvauti banknotų spaustuvėms garantuoti vienodas sąlygas, skaidrumą ir užtikrinti eurų banknotų gamybos tęstinumą. Prieš įgyvendinant šią tvarką, bus taikomas pereinamasis laikotarpis, per kurį nacionaliniai centriniai bankai ir spaustuvės galėtų pasirengti metodo pasikeitimui.

Eurų banknotų apsaugos nuo padirbinėjimo priemonės

ECB yra įsipareigojęs saugoti eurų banknotus nuo padirbinėjimo, taikydamas aukščiausius jų apsaugos standartus. Eurų banknotų dizainas ir gamyba užtikrina šiuolaikiškiausią pasaulyje apsaugą nuo padirbinėjimo. Iki šiol nustatytų padirbinėjimo atvejų yra mažiau, negu jų buvo iki nacionalinių valiutų pakeitimo eurų banknotais.

2002 m. ECB įkūrė Padirbtų pinigų analizės centrą iš nacionalinių analizės centrų gaunamai statistinei ir techninei informacijai apie padirbtus pinigus koordinuoti duomenų bazėje. Šia informacija dalijamasi su visomis kovoję su pinigų padirbinėjimu dalyvaujančiomis organizacijomis. Be to, ECB glaudžiai bendradarbiauja su Europolu, kurio pareiga – gerinti valstybių narių nacionalinių institucijų, atsakingų už kovą su valiutos (visų pirma euro) padirbinėjimu, bendradarbiavimą. Taip pat ECB bendradarbiauja su Interpolu ir Europos Komisija, siekdamas dar didesnio jų darbo šioje srityje veiksmingumo. ECB veikia ir Tarptautinis pinigų padirbinėjimo prevencijos centras, kuriame dirba ECB darbuotojai ir kitų pinigų leidžiančių institucijų pareigūnai.

ECB atidžiai stebi grafinio dizaino naujoves ir vertina potencialią aukštos kokybės klastočių keliamą grėsmę. Skatinama naujausių technologinių laimėjimų, Eurosistema daug investavo į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, ieškodama būdų dabartiniams apsaugos požymiams ir banknotų dizaino techniniam pagrindui gerinti ateityje.

Dalyvavimas išleidžiant monetas

Monetų skaičių, kurį gali išleisti kiekviena valstybė, kasmet nustato ECB. Todėl ECB atsižvelgia į kiekvienos euro zonos valstybės sąmatą, kurioje nustatytas išleistinų monetų skaičius ateinančiais metais.

Eurų monetų nominalai ir techniniai duomenys nustatyti Tarybos reglamente¹⁷. Kiekviena nacionalinė monetų kalykla atsako už savo išleistų monetų kokybę ir už tai, kad jos atitiktų techninius duomenis, užtikrinančius, kad monetomis būtų galima naudotis visoje euro zonoje. Vadovaudamasis sutartimi su Monetų kalyklų direktorių darbo grupe, ECB veikia kaip nepriklausomas monetų kokybės vertintojas.

Dažniausiai eurų monetas į apyvartą išleidžia Eurosistemos nacionaliniai centriniai bankai atitinkamos vyriausybės vardu. Nacionalinių centrinių bankų monetų atsargos yra tolygios jų skolinimui valdžios sektoriui, bet, vadovaujantis 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 3603/93¹⁸, šias atsargas galima nurodyti kaip apyvartines lėšas, jei jos nesudaro daugiau kaip 10% apyvartoje esančių monetų (žr. 2.5.5 skirsnį).

3.5. STATISTIKOS RINKIMAS IR RENGIMAS

ECB reikia įvairių ekonominių ir finansinių duomenų savo pinigų politikai vykdyti ir kitiems Eurosistemos uždaviniams įgyvendinti.

¹⁷ 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 975/98 dėl apyvartai skirtų eurų monetų nominalų ir techninių duomenų (OL L 139, 1998 5 11, p. 6).

¹⁸ 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3603/93, nustatantis apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104 ir 104b (1) straipsniuose numatytų draudimų taikymu (OL L 332, 1993 12 31, p. 1).

ECB funkcijos statistikos srityje teisinis pagrindas

Vadovaudamasis ECBS statuto 5.1 straipsniu, ECB gali rinkti reikiamą statistinę informaciją EB sutarties 105 straipsnyje ir ECBS statuto 3 straipsnyje išvardytoms užduotims atlikti. Tačiau, vykdydamas statistikos rinkimo reikalavimus, ECB turi užtikrinti šio darbo efektyvumą ir stengtis palengvinti našta, kurią sukuria statistinių ataskaitų rengimas kredito įstaigoms ir kitiems atskaitingiems subjektams.

ECB statistikos rinkimo veiklą reglamentuoja Tarybos reglamentas¹⁹, priimtas rekomendavus ECB ir papildantis ECBS statuto nuostatas bei kitus teisės aktus, priimtus iki ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo pradžios. Šie antriniai teisės aktai nustato tris dalykus:

- subjektus, iš kurių ECB turi teisę rinkti statistinę informaciją;
- konfidencialumo tvarką;
- įgyvendinimo užtikrinimo nuostatas.

ECB funkcija statistikos srityje

Pagrindinės veiklos sritys, kurių statistinius duomenis renka ECB, yra šios:

- pinigų, bankų ir finansų rinkų, įskaitant pinigų suvestinių rodiklių ir jų atitikmenų statistiniai duomenys, statistiniai duomenys apie palūkanų normas, skolos vertybinius popierius bei kotiruojamąsias akcijas ir ne pinigų finansinius tarpininkus;
- mokėjimų balanso statistiniai duomenys ir Eurosistemos tarptautinių atsargų, visos euro zonos tarptautinių investicijų pozicijos bei nominaliųjų ir realiųjų euro efektyviųjų kursų statistiniai duomenys;
- finansinės ataskaitos (įskaitant valdžios sektoriaus finansų statistinius duomenis); (rengiamos) išplėstinės sektorių sąskaitos.

ECB skelbia įvairius šių sričių duomenis kartu su statistiniais duomenimis apie SVKI, kitas kainas, sąnaudas, produkcijos ir darbo rinkas. Juos daugiausia renka Europos Bendrijų statistikos biuras (Eurostatas).

Bendradarbiavimas su Bendrijos institucijomis ir tarptautinėmis organizacijomis statistikos srityje

Vykdydamas veiklą statistikos srityje, ECB privalo „bendradarbiauti su Bendrijos institucijomis ar organais ir su valstybių narių ar trečiųjų šalių kompetentingomis institucijomis bei tarptautinėmis organizacijomis“ (ECBS statuto 5.1 straipsnis). Todėl ECB glaudžiausiai bendradarbiauja su Eurostatu. 2003 m. kovo 10 d. šis bendradarbiavimas buvo patvirtintas Eurostato ir ECB

¹⁹ 1998 m. lapkričio 23 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2533/98 dėl Europos centrinio banko renkamos statistinės informacijos (OL L 318, 1998 11 27, p. 8).

statistikos departamento Susitarimo memorandumu²⁰. Memorandume pareigos statistikos srityje paskirstytos taip:

- ECB atsako už pinigų ir bankų statistiką ES lygiu;
- ECB ir Komisija bendrai atsako už mokėjimų balansų ir susijusių duomenų statistiką, taip pat ir už finansinių ataskaitų statistiką;
- Komisija atsako už kainų ir sąnaudų bei kitų ekonominių duomenų statistiką.

Be to, ECB ir Komisija tiesiogiai ar per komitetus (ypač Pinigų, finansų ir mokėjimų balansų statistikos komitetą) bendradarbiauja visais statistikos požiūriu svarbiais klausimais, įskaitant atitinkamų Bendrijos teisės aktų inicijavimą ar konsultacijas juos rengiant.

Statistikos srityje ECB palaiko glaudžius ryšius ir su kitomis tarptautinėmis organizacijomis, pavyzdžiui, TVF. Kiek įmanoma, ECB statistika atitinka tarptautinius statistikos standartus. Taigi ECB vykdo reikalavimą „*prisidėti prie taisyklių ir praktikos, kuria vadovaujamosi renkant, kaupiant ir platinant statistinę informaciją jo kompetencijos srityse, suvienodinimo*“, kaip nustatyta ECBS statuto 5.3 straipsnyje.

Nacionalinių centrinių bankų pagalba

Vadovaudamiesi ECBS statuto 5.2 straipsniu, nacionaliniai centriniai bankai privalo padėti ECB rengti statistinę informaciją. Faktiškai nacionaliniai centriniai bankai (kai kuriais atvejais ir kitos nacionalinės institucijos) renka duomenis iš kredito įstaigų bei kitų šaltinių savo šalyse ir parengia nacionalines suvestines. Tada ECB naudoja šiuos duomenis apskaičiuodamas visos euro zonos suvestinius rodiklius.

Pažymėtina, kad šios nuostatos taikomos visoms ES valstybėms narėms ir yra reikalaujama, kad ne euro zonos šalių atsakingos institucijos bendradarbiautų su ECB vykdant statistikos rengimo užduotis. ECBS statuto 47.2 straipsnyje teigiama, kad „*Bendroji taryba prisideda renkant 5 straipsnyje nurodytą statistinę informaciją*“. Nors ECB priimti teisės aktai nėra privalomi ne euro zonos šalims, Bendroji taryba, taip pat ir nedalyvaujančiųjų valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai privalo dalyvauti ECB statistikos darbe.

²⁰ 2003 m. kovo 10 d. ECB interneto svetainėje (<http://www.ecb.int>) paskelbtas Europos centrinio banko statistikos generalinio direktorato (Statistikos GD) ir Europos Bendrijų statistikos biuro (Eurostato) susitarimo memorandumas dėl ekonominės ir finansinės statistikos. Jis pakeitė panašų 1995 m. liepos 26 d. EPI statistikos skyriaus ir Eurostato susitarimą, sudarytą remiantis XX a. paskutinio dešimtmečio pradžioje padarytomis Pinigų, finansų ir mokėjimų balansų statistikos komiteto išvadomis.

3.6. EKONOMINIAI TYRIMAI

Aukštos kokybės moksliniai tyrimai šiuolaikiniuose centriniuose bankuose tampa vis svarbesni. Tai ypač aktualu ECB, kuris, vykdydamas bendrą pinigų politiką daugelį valstybių vienijančioje erdvėje, turi spręsti neturinčius precedento iššūkius.

ECB ekonominių tyrimų tikslas – suteikti politikos kūrimui tvirtą konceptualųjį ir empirinį pagrindą. Todėl ekonominiais tyrimais Eurosistemoje siekiama gilinti žinias apie tai, kaip veikia euro zonos ekonomika, ir pasiūlyti modelius, priemones ir analizę, kurie būtų naudingi pinigų politikai ir kitoms Eurosistemos užduotims vykdyti.

ECB tyrimai dažnai vykdomi organizuojant tyrimų grupes. Šios mokslininkų grupės bendrai įgyvendina plačios apimties, daug tikslų apimančius projektus. Jose dirba ECB, euro zonos nacionalinių centrinių bankų ir politiką formuojančių organizacijų ekonomistai, taip pat mokslo darbuotojai. ECB pats ar kartu su kitomis institucijomis dalyvauja, derina veiksmus, teikia organizacinę paramą.

Kita sritis, kurioje bendrai dirba ECB ir euro zonos nacionaliniai centriniai bankai, yra makroekonominis euro zonos modeliavimas. Ekonometriniai modeliai naudojami pinigų politikos sprendimų priėmimo procese (pavyzdžiui, rengiant Eurosistemos makroekonominės prognozes). Be to, modelių kūrimas buvo naujų statistinių duomenų kūrimo katalizatorius. Eurosistemos mokslinius tyrimus papildė ir centrinių bankų konferencijos, pavyzdžiui, ECB konferencijos centrinės bankininkystės klausimais ir Tarptautinis pinigų politikos tyrimų forumas.

3.7. ECB INDĖLIS Į RIZIKOS RIBOJIMU PAGRĮSTĄ PRIEŽIŪRĄ IR FINANSINĮ STABILUMĄ

EB sutarties 105 straipsnio 5 dalyje Eurosistemai keliamas uždavinys „*prisidėti prie to, kad kompetentingos institucijos galėtų sklandžiai vykdyti savo politiką, susijusią su rizikos ribojimu pagrįsta kredito įstaigų priežiūra ir finansų sistemos stabilumu*“.

Institucinė sandara

Bendrijos teisės aktais nustatyta institucinė bankų priežiūros sandara grindžiama dviem pagrindiniais dalykais:

- nacionaline kompetencija, kurios pagrindiniai principai yra „buveinės šalies kontrolė“, minimalus svarbiausių sąvokų suderinimas ir „tarpusavio pripažinimas“;
- atsakingų institucijų bendradarbiavimu.

Buveinės šalies kontrolė ir tarpusavio pripažinimas

Vadovaujantis buveinės šalies kontrolės principu, kredito įstaigos priežiūra yra jai licenciją išdavusios valstybės narės atsakingų institucijų pareiga. Tarpusavio pripažinimo principas reiškia, kad kiekviena licenciją turinti kredito įstaiga gali teikti vietos filialo ar tarptautinės banko paslaugas visoje Europos Sąjungoje taikant joje pripažįstamą bankų licencijavimo ir priežiūros praktiką. Šiuo tikslu Bendrijos teisės aktai nustato minimalų svarbiausių sąvokų, pavyzdžiui, kredito įstaigos apibrėžimo, bankų licencijavimo ir bendrųjų rizikos ribojimu pagrįstos priežiūros standartų bei apskaitos principų suderinimą.

Todėl priežiūros funkcijos vykdomos nacionaliniu lygiu ir paskirstomos pagal kiekvienos konkrečios valstybės narės institucinę struktūrą. Kai kuriose šalyse atitinkami nacionaliniai centriniai bankai turi įgaliojimus vykdyti bankų priežiūrą arba kartu su kitomis institucijomis, arba atskirai. Kitose valstybėse narėse bankų priežiūrą vykdo atskiros institucijos, bendradarbiaudamos su atitinkamu centriniu banku.

Ekonominėje ir pinigų sąjungoje buvo atskirta pinigų politikos jurisdikcija (šiuo metu taikoma visai euro zonai) nuo nacionalinės priežiūros politikos jurisdikcijos (buveinės šalies viduje), o tai privertė kai kurias ES valstybes nars iš esmės pakeisti savo nacionalinę institucinę ir veiklos sandarą. Tai taikoma ir priežiūros funkcijų aprėpčiai nebankiniame sektoriuje. Todėl vis daugiau priežiūros funkcijų finansų rinkos segmentuose sutelkiama vienoje priežiūros institucijoje.

Nacionalinių priežiūros institucijų bendradarbiavimas

Priežiūros institucijų bendradarbiavimo poreikis buvo pripažintas jau ankstyvajame spartėjančios finansų rinkų veiklos globalizacijos ir didėjančios tarptautinės veiklos apimties etape. Praėjusio amžiaus aštuntąjį dešimtmetį sukurti du daugiašalio bendradarbiavimo forumai bankų priežiūros srityje Europos lygiu:

- *Groupe de Contact* – Europos ekonominės erdvės bankų priežiūros institucijų komitetas. Jis sudarytas bankų kontrolės ir priežiūros praktikos įgyvendinimo klausimams spręsti, taip pat konkrečioms atvejams aptarti;
- Bankų priežiūros grupė – ją įkūrė Valdytojų komitetas, jos funkcijos atitiko šiuo metu ECB organizuojamą veiklą.

Mastrichto sutarties autoriai žinojo, kad ekonominė ir pinigų sąjunga padės sustiprinti bendradarbiavimo poreikį priežiūros srityje. Tačiau tuo metu nebuvo aiškios vizijos, koks turėtų būti tas platesnis bendradarbiavimas, todėl Sutartyje visos galimybės buvo paliktos atviros. ECBS įgaliojimai buvo suformuluoti labai bendrai, nenumatant jokių konkrečių priemonių, o ECB dalyvavimui numatytos tik patariamosios funkcijos. Vadovaudamasi EB sutarties 105 straipsnio 6 dalies ir ECBS statuto 25.2 straipsnio nuostatomis, ES Taryba, gavusi Europos Parlamento pritarimą, įgaliota skirti ECB „specialius uždavinius, susijusius su rizikos ribojimu pagrįsta kredito ir kitų finansų įstaigų, išskyrus draudimo įmones, priežiūros politika“.

Šiomis nuostatomis nebuvo pasinaudota neseniai vykdytos ES institucinės sandaros dėl finansinio stabilumo reformos metu. Jos imtasi siekiant sustiprinti bendradarbiavimą ekonominėje ir pinigų sąjungoje ir bendrojoje rinkoje. 2004 m. bendradarbiavimas finansinio reguliavimo, priežiūros ir stabilumo srityje pertvarkytas. *Lamfalussy* sistema, jau pritaikyta vertybinių popierių sektoriuje, buvo išplėsta ir į visus kitus finansų sektorius. Tikimasi, kad ši naujoji sistema padidins reguliavimo proceso lankstumą ir veiksmingumą. Joje skiriami „1-ojo lygmens teisės aktai“ (juos priims ES Taryba ir Europos Parlamentas bendrų sprendimų priėmimo tvarka) ir „2-ojo lygmens teisės aktai“, apimantys įgyvendinimo priemones, kurias greičiau ir lanksčiau gali priimti reguliavimo komitetai („2-ojo lygmens komitetai“). Priežiūros komitetai („3-ojo lygmens komitetai“) užtikrina nuoseklesnį Bendrijos direktyvų įgyvendinimą ir siekia priežiūros praktikos suvienodinimo.

Bankų teisės ir priežiūros srityje sukurti tokie nauji komitetai: Europos bankų komitetas (2-asis lygmuo), pakeitęs Bankų patariamąjį komitetą, ir Europos bankų priežiūros institucijų komitetas (3-asis lygmuo), į kurį įeina ir *Groupe de Contact*. Finansinių paslaugų komitetas konsultuoja ECOFIN tarybą finansų rinkos klausimais ir teikia jai atitinkamą informaciją.

ECB indėlis

ECB prisideda prie to, kad „*kompetentingos institucijos galėtų sklandžiai vykdyti savo politiką, susijusią su rizikos ribojimu pagrįsta kredito įstaigų priežiūra ir finansų sistemos stabilumu*“, tokiais būdais:

- skatindamas centrinių bankų ir priežiūros institucijų bendradarbiavimą bendrais susijusias puses dominančiais politikos klausimais rizikos ribojimu pagrįstos priežiūros ir finansų stabilumo srityse;
- vykdydamas patariamąją funkciją remdamasis ECBS statuto 4 ir 25.1 straipsniais;
- bendradarbiaudamas su kitais atitinkamos srities forumais Europoje.

ECB skatina centrinių bankų ir priežiūros institucijų bendradarbiavimą priimdamas ir remdamas Bankų priežiūros komitetą (BPK). BPK yra ECBS komitetas (žr. 2.5.2 skirsnį), kurį ECB valdančioji taryba įkūrė 1998 m., kad jis perimtų Bankų priežiūros pakomitečio, Valdytojų komiteto įkurto 1990 m., o 1994 m. persikėlusio į EPI, vykdytas funkcijas. BPK darbe dalyvauja aukštas pareigas užimantys ECB, valstybių narių nacionalinių centrinių bankų ir priežiūros institucijų atstovai. Jis įgaliotas (įgaliojimas peržiūrėtas 2004 m.) padėti Eurosistemai vykdyti ECBS statute nustatytus uždavinius rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros srityje ir užtikrinti finansų sistemos stabilumą.

Skatindamas Eurosistemos ir nacionalinių priežiūros institucijų bendradarbiavimą, BPK padeda perteikti visos euro zonos nuomonę įvairiais klausimais. Taip papildomi nacionaliniai požiūriai finansų stabilumo klausimais ir skatinamas bendrų pozicijų formavimas, atsižvelgiant į vis didesnės bankų sistemos integracijos keliamus iššūkius. Pagrindiniai komiteto analizuojami klausimai

yra struktūriniai pokyčiai, darantys poveikį bankų verslui, bankų ir finansų sistemos patikimumas ir potencialios grėsmės stabilumui. Be to, BPK veikia kaip informacijos mainų tarp Eurosistemos ir nacionalinių priežiūros institucijų kanalas.

BPK padeda ECB konsultuoti bankų priežiūros ir finansų stabilumo klausimais. ECBS statuto 4 straipsnyje nustatyta, kad Bendrijos ir nacionalinių teisės aktų projektai turi būti aptariami su ECB. Be to, ECBS statuto 25.1 straipsnyje teigiama, kad ECB gali patarti dėl Bendrijos teisės aktų, susijusių su bankų priežiūra ir finansų stabilumu, taikymo srities ir įgyvendinimo.

Galiausiai ECB bendradarbiauja su kitais forumais, veikiančiais rizikos ribojimu pagrįstos priežiūros ir finansų stabilumo srityse. Be jau turimų ryšių su Bazelio komitetu (žr. 5.4.5 skirsnį) ECB, padedamas BPK, prisidės prie naujos ES finansinio reguliavimo, priežiūros ir stabilumo struktūros, dalyvaudamas Europos vertybinių popierių komitete ir dviejuose naujuose anksčiau minėtuose komitetuose.

3.8. VIDINIAI EUROSISTEMOS FINANSINIAI RYŠIAI

Visi euro zonos nacionaliniai centriniai bankai turi finansinę autonomiją ir paprastai vykdo Eurosistemos užduotis savo sąskaita ir rizika. Vis dėlto dviem aspektais vidiniai finansiniai ryšiai egzistuoja:

- i. euro zonos nacionaliniai centriniai bankai apmokėjo savo dalį ECB kapitale, aprūpino ECB užsienio valiutos atsargomis ir dalijasi ECB finansiniais rezultatais;
- ii. euro zonos nacionaliniai centriniai bankai pasiskirsto „pinigų politikos pajamas“, t. y. pajamas, kurios jiems susikaupia vykdant Eurosistemos pinigų politikos funkciją.

Iš to kylančios euro zonos nacionalinių centrinių bankų teisės ir pareigos paskirstomos proporcingai jų daliai ECB kapitalo pasirašymo rakte. Šio rakto sudarymo ir atnaujinimo metodas aprašytas 16 intarpe.

3.8.1. ECB finansiniai ištekliai

ECB finansinius išteklius sudaro jo nuosavos lėšos, užsienio atsargos ir pretenzijos nacionaliniams centriniams bankams (jos atsiranda dėl ECB dalies išleidžiant eurų banknotus).

ECB kapitalo pasirašymo raktas ne tik nustato ES valstybių centrinių bankų ECB kapitalo pasirašymo tvarką (ECBS statuto 28 straipsnis). Pakoreguotas pagal ne euro zonos nacionaliniams centriniams bankams tenkančią dalį, jis yra kriterijus paskirstant toliau nurodytas euro zonos nacionalinių centrinių bankų finansines teises ir pareigas:

- įnašus į ECB užsienio atsargas (ECBS statuto 30 straipsnis);
- apyvartoje esančių eurų banknotų paskirstymą nacionaliniams centriniams bankams ir pinigų politikos pajamų paskirstymą (ECBS statuto 32 straipsnis);
- ECB metinių finansinių rezultatų paskirstymą (ECBS statuto 33 straipsnis);
- balsavimo teisių dalis Valdančiojoje taryboje priimant sprendimus finansiniais klausimais, nurodytais ECBS statuto 28, 30, 32 ir 33 straipsniuose.

Vadovaujantis ECBS statuto 29 straipsniu, nacionalinių centrinių bankų dalių ECB kapitalo pasirašymo rakte indeksas nustatomas atsižvelgiant į atitinkamų ES valstybių narių bendrą gyventojų skaičių ir BVP dalį, imant po lygiai, remiantis Europos Komisijos pagal ES Tarybos taisyklės ECB pateikta informacija.

Pirmą kartą raktas apskaičiuotas 1998 m., kai buvo įkurtas ECB, ir koreguojamas kas penkerius metus. Pirmą kartą ECB kapitalo raktas pakoreguotas 2004 m. sausio 1 d., o vėliau jis pakoreguotas 2004 m. gegužės 1 d. atsižvelgiant į ES plėtrą²¹.

²¹ Žr. 2003 m. gruodžio 30 d. ir 2004 m. balandžio 26 d. ECB pranešimus spaudai apie ECB kapitalo pasirašymo raktą.

4 lentelė ECB kapitalo raktas (%)			
NCB	1998 m. birželio 1 d.–2003 m. gruodžio 31 d.	2004 m. sausio 1 d.–2004 m. balandžio 30 d.	Nuo 2004 m. gegužės 1 d.
Nationale Bank van België / Banque Nationale de Belgique	2,8658	2,8297	2,5502
Deutsche Bundesbank	24,4935	23,4040	21,1364
Bank of Greece	2,0564	2,1614	1,8974
Banco de España	8,8935	8,7801	7,7758
Banque de France	16,8337	16,5175	14,8712
Central Bank & Financial Services Authority of Ireland	0,8496	1,0254	0,9219
Banca d'Italia	14,8950	14,5726	13,0516
Banque centrale du Luxembourg	0,1492	0,1708	0,1568
De Nederlandsche Bank	4,2780	4,4323	3,9955
Oesterreichische Nationalbank	2,3594	2,3019	2,0800
Banco de Portugal	1,9232	2,0129	1,7653
Suomen Pankki – Finlands Bank	1,3970	1,4298	1,2887
<i>Tarpinė eurozonos nacionalinių centrinių bankų grupės suma</i>	<i>80,9943</i>	<i>79,6384</i>	<i>71,4908</i>
Česká národní banka	–	–	1,4584
Danmarks Nationalbank	1,6709	1,7216	1,5663
Eesti Pank	–	–	0,1784
Central Bank of Cyprus	–	–	0,1300
Latvijas Banka	–	–	0,2978
Lietuvos bankas	–	–	0,4425
Magyar Nemzeti Bank	–	–	1,3884
Bank Ċentrali ta' Malta / Central Bank of Malta	–	–	0,0647
Narodowy Bank Polski	–	–	5,1380
Banka Slovenije	–	–	0,3345
Národná banka Slovenska	–	–	0,7147
Sveriges Riksbank	2,6537	2,6636	2,4133
Bank of England	14,6811	15,9764	14,3822
<i>Tarpinė ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų grupės suma</i>	<i>19,0057</i>	<i>20,3616</i>	<i>28,5092</i>
Iš viso	100,0000	100,0000	100,0000

Nuosavos lėšos

ECB nuosavas lėšas sudaro jo apmokėtas kapitalas ir atsargų fondas bei bendrieji atidėjiniai valiutų kurso ir palūkanų normos rizikai padengti. Nuosavų lėšų paskirtis – sukurti pajamų ECB administracinėms išlaidoms ir apsaugoti nuo nuostolių, galinčių atsirasti laikant rizikingą finansinį turtą, ypač užsienio valiutą.

ECB kapitalas

ECB kapitalą pasirašė ECBS nacionaliniai centriniai bankai proporcingai savo daliai ECB kapitalo rakte (žr. 16 intarpą). ECBS statuto 28 straipsnyje nustatytas pradinis ECBS kapitalo dydis – 5 000 mln. eurų. Vadovaujantis ECBS statuto 49.3 straipsniu, su pakeitimais Stojimo sutartyje, 2004 m. gegužės 1 d. ECB pasirašytas kapitalas padidintas proporcingai naujų valstybių narių nacionalinių centrinių bankų indeksui išplėstame kapitalo rakte. Jis dabar sudaro 5 564 669 247 eurus. Šis padidinimas užtikrino, kad dėl naujų nacionalinių centrinių bankų indekso kapitalo rakte nereikės labai sumažinti nacionalinių centrinių bankų iki 2004 m. gegužės 1 d. apmokėtos kapitalo sumos.

Euro zonos nacionalinių centrinių bankų pasirašytos dalys yra visiškai apmokėtos. Šiuo metu bendra euro zonos nacionalinių centrinių bankų visiškai apmokėta pasirašyto ECB kapitalo suma yra 3 978 226 562 eurai.

Remdamiesi ECBS statuto 48 straipsniu, ne euro zonos nacionaliniai centriniai bankai neprivalo apmokėti savo pasirašytos dalies. Tačiau jie privalo sumokėti tam tikrą sumą kaip įnašą, skirtą ECB veiklos išlaidoms, susijusioms su dėl ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų įgyvendintų uždavinių, padengti. Bendroji taryba nustatė, kad šie įnašai turėtų sudaryti 7 % sumos, kurią reikėtų sumokėti, jei šios valstybės dalyvautų ekonominėje ir pinigų sąjungoje.

Šiuo metu ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų įnašai sudaro iš viso 111 050 988 eurus. Jie nesuteikia ne euro zonos nacionaliniams centriniams bankams teisės gauti dalį ECB pajamų, be to, šie bankai neprivalo padengti jokių ECB nuostolių.

Vadovaujantis ECBS statuto 28.2 straipsniu ir 2000 m. gegužės 8 d. Tarybos reglamentu²², ECB kapitalą galima padidinti papildoma iki 5 000 mln. eurų suma. Atsižvelgiant į šį Reglamentą, Bendroji taryba gali priimti sprendimą padidinti kapitalą „kad būtų galima išlaikyti kapitalo bazės, kurios reikia ECB operacijoms vykdyti, pakankamumą“.

Bendrasis atsargų fondas

ECBS statuto 33 straipsnyje teigiama, kad Valdančioji taryba gali nuspręsti pervesti iki 20 % ECB grynojo pelno į bendrąjį atsargų fondą, kuriam taikoma riba lygi 100 % ECB kapitalo. Taip buvo paskirstytas 2000 m. ir 2001 m. ECB uždirbtas pelnas. 2002 m. pabaigoje ECB bendrasis atsargų fondas sudarė 773 mln. eurų. Vėliau jis sumažėjo iki nulio, nes sukauptos atsargos buvo vis daugiau naudojamos ECB nuostoliams padengti 2003 m. ir 2004 m.

Užsienio atsargos

Užsienio atsargas sudaro euro zonos nacionalinių centrinių bankų pervedimai pagal ECBS statuto 30.1 straipsnį (žr. 3.2.2 skirsnį). Jų vertė keitėsi priklausomai

²² 2000 m. gegužės 8 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1009/2000 dėl Europos centrinio banko kapitalo padidinimo (OL L 115, 2000 5 16, p. 1).

nuo užsienio valiutos sandorių ir vertinimo pokyčių. 2003 m. pabaigoje ECB užsienio atsargos buvo apie 38 mlrd. eurų.

Dėl pradinio užsienio atsargų pervedimo susidarė apie 40 mlrd. eurų ECB įsipareigojimai euro zonos nacionaliniams bankams. Šie įsipareigojimai išreikšti eurais, o jų dydis nustatytas atsižvelgiant į pervedimo metu buvusią vertę²³. Jie atlyginami pagal naujausią turimą ribinę normą, taikomą Eurosistemos pagrindinėms refinansavimo operacijoms, koreguojant šį atlygį taip, kad aukso daliai tenkanti grąža būtų nulinė.

Užsienio atsargos ir susiję įsipareigojimai sudaro labai didelę turto ir įsipareigojimų dalį ECB balanse ir yra svarbus užsienio valiutos ir palūkanų normos rizikos šaltinis. Tokia rizika pasitvirtino 2000 m., 2003 m. ir 2004 m.: 2000 m. ECB gavo didelį pelną iš intervencinių JAV dolerių ir Japonijos jenų pardavimų, bet 2003 m. ir 2004 m. jis patyrė didelį nuostolį, kai JAV doleris labai susilpnėjo euro atžvilgiu, o valiutos kursas tapo mažesnis už ECB užsienio atsargų įsigijimo kainą.

Pretenzijos ir įsipareigojimai dėl eurų banknotų emisijų

Nuo 2002 m. ECB skiriama 8 % eurų banknotų apyvartoje bendros vertės (žr. 3.4 skirsnį). Ši dalis balanse parodoma įsipareigojimų dalies straipsnyje „Banknotai apyvartoje“. 2005 m. pabaigoje jų vertė buvo 45 mlrd. eurų.

ECB bendros eurų banknotų emisijos dalis užtikrinta pretenzijomis nacionaliniams centriniams bankams, išleidžiantiems ECB banknotus į apyvartą. Šių pretenzijų palūkanos nustatomos pagal naujausią turimą ribinę palūkanų normą, taikomą Eurosistemos pagrindinėms refinansavimo operacijoms. Šis atlyginimas yra ECB senjoražo pajamos, bet metų pabaigoje jis paskirstomas nacionaliniams centriniams bankams atskirai. Jis paskirstomas visas, išskyrus atvejus, kai ECB grynasis metų pelnas, susidaręs pervedus visas sumas į atidėjinius valiutos ir palūkanų normos rizikai, yra mažesnis už pajamas, gautas iš eurų banknotų apyvartoje²⁴. Tokiu atveju dalis ar visos senjoražo pajamos gali būti pasilieamos lėšų stygiui padengti.

Pelno (nuostolio) paskirstymas

Atsižvelgiant į ypatingą ECB balanso struktūrą, kur labai didelę turto dalį sudaro užsienio atsargos, ECB finansiniams rezultatams didelę įtaką turi valiutos kurso ir palūkanų normos svyravimai. Pavyzdžiui, JAV dolerio nuvertėjimas euro atžvilgiu tik 100 bazinių punktų sumažina ECB grynąjį pelną apie 300 mln. eurų, o tai beveik prilygsta visoms 2005 m. ECB administracinėms išlaidoms.

²³ Bendrasis įsipareigojimas nacionaliniams centriniams bankams gali būti koreguojamas peržiūrint ECB kapitalo raktą, kadangi Eurosistemos nacionalinių centrinių bankų indeksai keičiasi ne euro zonos nacionalinių centrinių bankų įsipareigojimų atžvilgiu, siekiant sudaryti sąlygas pastariesiems vėliau įsigyti tinkamą pretenzijų dalį, nepažeidžiant nustatytos atsargų, kurias galima pervesti nacionaliniams centriniams bankams, vertės eurai ribos.

²⁴ Žr. 2005 m. lapkričio 17 d. ECB sprendimą ECB/2005/11 dėl Europos centrinio banko pajamų iš apyvartoje esančių eurų banknotų paskirstymo dalyvaujančių valstybių narių nacionaliniams centriniams bankams (OL L 311, 2005 11 26, p. 41).

Pagal ECBS statuto 33.1 straipsnį, ECB grynasis pelnas, sumažėjęs po banko senjoražo pajamų tarpinio paskirstymo ir dėl galimo jo dalies pervedimo į bendrąjį atsargų fondą, paskirstomas euro zonos nacionaliniams centriniams bankams proporcingai jų apmokėtoms dalims.

Tačiau jeigu ECB patiria nuostolį, ECBS statuto 33.2 straipsnyje nustatyta, kad trūkumą galima kompensuoti iš ECB bendrojo atsargų fondo, prireikus, Valdančiosios tarybos sprendimu iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, paskirstytų nacionaliniams centriniams bankams (žr. 3.8.2 skirsnį). Taigi grynasis nuostolis, kurį ECB patyrė 2003 finansiniais metais (476 mln. eurų) padengtas lėšomis iš bendrojo atsargų fondo. Antrą kartą šia galimybe pasinaudota 2004 finansiniais metais, kai ECB nuostolis sudarė apie 1,6 mlrd. eurų. Nors 300 mln. eurų nuostolį buvo galima padengti iš bendrojo atsargų fondo (visa ši suma ir buvo panaudota), trūkstama dalis padengta iš tais metais nacionalinių centrinių bankų sukauptų pinigų politikos pajamų.

3.8.2. Pinigų politikos pajamų pasidalijimas

Vadovaujantis ECBS statuto 32 straipsniu, „pinigų politikos pajamos“, t. y. pajamos, susikaupusios nacionaliniams centriniams bankams atliekant Eurosistemos pinigų politikos funkcijas, nacionaliniams centriniams bankams paskirstomos atsižvelgiant į jų ECB kapitalo dalį.

Eurosistemoje paskirstomos tik pinigų politikos pajamos, visos kitos nacionalinių centrinių bankų uždirbtos pajamos (tokios kaip pajamos iš jų pačių finansinių išteklių) lieka juos uždirbusiems nacionaliniams centriniams bankams. Teoriškai pinigų politikos pajamos gaunamos iš tokio nacionalinių centrinių bankų turto, kurį sudaro jų išsipareigojimų jų išleistų banknotų ir kredito įstaigų indėlių atžvilgiu priešinė dalis. Kadangi už nacionaliniuose centriniuose bankuose laikomus kredito įstaigų indėlius mokamos palūkanos pagal rinkos kursą ar artimos jam ir Eurosistemai jie daug pajamų neduoda, grynyjū pinigų pajamas iš esmės sudaro senjoražo pajamos. Tai yra pajamos, atsirandančios dėl ECB ir nacionalinių centrinių bankų išimtinės teisės leisti teisėtos mokėjimo priemonės statusą turinčius banknotus, už kuriuos nemokamos palūkanos.

Būtina dalytis pinigų politikos pajamomis, kadangi bendrosios valiutos zonoje nacionalinių centrinių bankų piniginiai išsipareigojimai gali laisvai ir autonomiškai judėti iš vieno NCB į kitą. Tai ypač taikytina nacionalinių centrinių bankų su eurų banknotais susijusiems išsipareigojimams, kurie yra pagrindinis pinigų politikos pajamų šaltinis. Kaip jau minėta 3.4 skirsnyje, eurų banknotai yra teisėta mokėjimo priemonė visoje euro zonoje ir nėra gražinami į juos išleidusį banką. Be to, integruotoje euro pinigų rinkoje kredito įstaigos gali laisvai tenkinti savo poreikius centrinio banko pinigais, pasiskolindamos iš savo šalies NCB, iš kitų pinigų rinkos partnerių savo šalyje arba pritraukdamos lėšų iš užsienio pinigų rinkos partnerių. Ši pasirinkimo laisvė turi įtakos tam, kokią turtą išgyja NCB, išleisdamas pinigų emisiją, ir atitinkamai faktinėms pinigų politikos pajamoms. Taigi centrinio banko pinigų kūrimą galima kontroliuoti tik visos Eurosistemos lygiu; nė vienas NCB negali kontroliuoti pinigų turto ir išsipareigojimų dydžio bei pobūdžio.

Pinigų politikos pajamų pasidalijimas svarbus dviem atžvilgiais: jis užtikrina teisingą Eurosistemos pajamų paskirstymą jos nariams ir garantuoja sistemos funkcinį vientisumą. Jis skirtas užtikrinti, kad pinigų politikos pajamos kauptųsi NCB tos valstybės, kurioje jos buvo uždirbtos, o ne toje, kuri jas gavo iš pradžių. ECB kapitalo raktas, sudarytas atsižvelgiant į Eurosistemos BVP dalį ir gyventojų skaičių (žr. 16 intarpą), naudojamas kaip įgaliojimas valstybei nareti įnešti turtą kuriantį indėlį į bendras Eurosistemos pinigų politikos pajamas. Be to, jo taikymas užtikrina, kad pajamos, gaunamos iš eurų banknotų turinčių ne euro zonos rezidentų, yra teisingai paskirstomos euro zonos šalims.

Dalijimasis pinigų politikos pajamomis yra ir funkcinio Eurosistemos vientisumo užtikrinimo priemonė. Kiekvienam euro zonos NCB paskiriant tam tikrą sistemos pinigų politikos pajamų dalį, garantuojama, kad kiekvienas NCB gali vykdyti decentralizuotas Eurosistemos operacijas, ir neskatinama konkurencija, kuri prieštarautų ECB politikos bendrumui.

Nacionalinių centrinių bankų pinigų politikos pajamos apskaičiuojamos paskiriant konkretų turtą pinigų politikos įsipareigojimams padengti ir apskaičiuojant pajamas, atsirandančias iš šio turto, taikant Valdančiosios tarybos nustatytas taisykles²⁵. Tokiu turtu gali būti turtas, kuriam Eurosistemos pinigų politikos operacijos daro tiesioginį poveikį²⁶. Tokiam tikslui galima paskirti nedidelę dalį aukso. Iš šio turto gaunamos pajamos telkiamos nacionaliniuose centriniuose bankuose, atskaičius kredito įstaigoms sumokėtas palūkanas už indėlius, palūkanas, sumokėtas už Eurosistemos vidaus įsipareigojimus (kurie yra piniginių įsipareigojimų pakaitalas) ir išskirtiniais atvejais tam tikrą nuostolį, kuris gali atsirasti dėl NCB Eurosistemos vardu vykdomos pinigų operacijos.

Anksčiau aptartos taisyklės bus pradėtos taikyti pamažu per ateinančius keletą metų ir visiškai įsigalios 2008 m. Iki to laiko pinigų politikos pajamų paskirstymui Eurosistemoje bus taikomi pereinamojo laikotarpio susitarimai, švelninantys visą tokių susitarimų įtaką nacionalinių centrinių bankų santykinėms pajamų pozicijoms²⁷.

²⁵ 2001 m. gruodžio 6 d. sprendimas ECB/2001/16 dėl dalyvaujančių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų pinigų politikos pajamų paskirstymo nuo 2002 finansinių metų (OL L 337, 2001 12 20, p. 55), su pakeitimais, padarytais 2003 m. gruodžio 18 d. sprendimu ECB/2003/22 (OL L 9, 2004 1 15, p. 39).

²⁶ Tokiu turtu gali būti kredito įstaigų paskolos ir kitų dalyvaujančių nacionalinių centrinių bankų grynosios pretenzijos, atsirandančios dėl tarptautinių pinigų pervedimų per sistemą TARGET, taip pat susitarimai dėl apyvartoje cirkuliuojančių banknotų paskirstymo Eurosistemos centriniams bankams.

²⁷ Pereinamojo laikotarpio režimas išlygina uždirbtų pinigų politikos pajamų skirtumus, atsiradusius dėl to, kad atitinkama nacionalinių centrinių bankų iki 2002 m. euro zonoje išleistų banknotų dalis buvo didesnė arba mažesnė, negu atitinkama jų dalis ECB kapitale. Kiekvieno nacionalinio centrinio banko sutelkta pinigų politikos pajamų dalis koreguojama pagal kompensuojamuosius indeksus, atsižvelgiant į jų Eurosistemos apyvartoje esančių visų banknotų dalies vidurkį nuo 1999 m. vidurio iki 2001 m. vidurio. Šie kompensuojamieji indeksai iki 2008 m. bus nuosekliai sumažinti iki nulio, kai visos iš banknotų gautos pajamos bus visiškai paskirstytos pagal ECB kapitalo raktą.

3.9. ATSARGŲ VALDYMO PASLAUGOS OFICIALIEMS UŽSIENIO KLIENTAMS

2005 m., reaguodama į nuolat didėjantį euro kaip tarptautinės atsargų valiutos naudojimą, Eurosistema pradėjo taikyti bendrą įvairių užsienio atsargų valdymo paslaugų teikimo euro valiuta įgaliotiems užsienio klientams (centriniam bankams, pinigų institucijoms ir valstybinėms įstaigoms už euro zonos ribų bei tarptautinėms organizacijoms) sistemą. Vienas iš svarbiausių šios sistemos aspektų yra tas, kad atsargų valdymo paslaugos teikiamos naudojantis viena paslaugų teikimo vieta euro zonoje iš esmės suderintomis sąlygomis laikantis bendrųjų rinkos standartų. Atskiri Eurosistemos bankai, veikiantys kaip viena paslaugų teikimo vieta (šiuo metu tai yra *Deutsche Bundesbank*, *Banco de España*, *Banque de France*, *Banca d'Italia*, *Banque centrale du Luxembourg* ir *De Nederlandsche Bank*), vadinami „Eurosistemos paslaugų teikėjais“, siūlo įvairiausias atsargų valdymo paslaugas – nuo pasaulio sąskaitų ir susijusių investicijų pasaulio (saugojimo) bei atsiskaitymo paslaugų iki grynujų pinigų ir investavimo paslaugų. Be to, tiek Eurosistemos paslaugų teikėjai, tiek kiti Eurosistemos centriniai bankai kiekvienas atskirai gali siūlyti papildomas atsargų valdymo paslaugas euro valiuta. ECB koordinuoja visą šią veiklą, užtikrindamas sklandų sistemos veikimą.

ECB pirmininkas Jean-Claude Trichet Europos Parlamento posėdyje, 2005 m. rugsėjo mėn.

4. ECB IR EUROPOS BENDRIJA

Vadovaudamasis Europos bendrijos (EB) sutarties 108 straipsniu, ECB veikia visiškai nepriklausomai ir savo vardu remdamasis Sutarties jam suteikta kompetencija. Tačiau kaip organizacija, sukurta vadovaujantis Bendrijos teisės aktais atlikti EB sutartyje apibrėžtą politikos funkciją, ECB yra Bendrijos institucinės sandaros dalis.

Taigi, Sutartis suderina ECB (taip pat ir nacionalinių centrinių bankų) nepriklausomumą, įgyvendinant Eurosistemos tikslus, su nuostatomis, kurios garantuoja:

- demokratinę ECB atskaitomybę;
- veiksmingą dialogą ir bendradarbiavimą tarp ECB ir Bendrijos institucijų bei organų;
- Europos Teisingumo Teismo vykdomą ECB teisės aktų teisinę priežiūrą;
- ECB finansinio valdymo ir vientisumo išorinį tikrinimą.

4.1. NEPRIKLAUSOMUMAS

Euro zonos pinigų politikos esmė – ECB ir euro zonos nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumas nuo politinės įtakos. Kadangi šis principas įtvirtintas EB sutartyje ir ECBS statute, o ne antrinės teisės aktuose, jis turi konstitucinį statusą.

ECB nepriklausomumas logiškai išplaukia iš jo pagrindinio tikslo užtikrinti kainų stabilumą ir išskirtinės kompetencijos euro zonos pinigų politikos ir susijusių funkcijų srityje. ECB turi būti apsaugotas nuo bet kokios įtakos, galinčios daryti neigiamą įtaką pagrindinio tikslo siekiui. Nepriklausomam centriniam bankui ne tik lengviau siekti pagrindinio tikslo – juo labiau negu nuo vyriausybės priklausomu banku pasitiki ir visuomenė. Finansų rinkos ir plačiosios visuomenės nuomone, daug tikslų turinčios vyriausybės ne visada teikia pirmenybę kainų stabilumui, kai šis prieštarauja kitiems siekiams.

Todėl ECB nepriklausomumas yra ne savitiksliis, o greičiau būtinas pinigų politikos, kuria visų pirma siekiama kainų stabilumo, elementas.

Nepriklausomumo sąvoka apima:

- institucinį nepriklausomumą;
- teisinį nepriklausomumą;
- asmeninį sprendimus priimančių organų narių nepriklausomumą;
- funkcinį ir veiklos nepriklausomumą;
- finansinį ir organizacinį nepriklausomumą.

Dėl ypatingo nacionalinių centrinių bankų vaidmens Eurosistemoje nepriklausomumo principas taikomas ir šiems bankams, ir jų sprendimus priimančioms organams. Nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumo reikšmę jų svarbiausiems teisės aktams tiksliai apibrėžė EPI ir patvirtino ECB atitinkamose konvergencijos ataskaitose, parengtose vadovaujantis EB sutarties 121 straipsnio 2 dalimi ir 122 straipsnio 2 dalimi (žr. 1.2.2 skirsnį).

4.1.1. Institucinis nepriklausomumas

108 straipsnis yra pagrindinė Sutarties nuostata, įtvirtinanti ECB nepriklausomumo principą. Jo pirmajame sakinyje aiškiai teigiama, kad „*naudodamiesi jiems suteiktais įgaliojimais ir vykdydami juose nustatytas užduotis bei pareigas, nei ECB, nei nacionalinis centrinis bankas, nei bet kuris jų sprendimus priimančių organų narys nesiekia gauti ar nepriima jokių Bendrijos institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kurio kito subjekto nurodymų.*“ Vadovaujantis 108 straipsnyje pateikta formuluoote, yra neteisėta priimti ar siekti gauti nurodymų iš bet kokio valstybinio, privataus, nacionalinio ar tarptautinio organo, ypač pabrėžiant žodį „nurodymas“. Vadovaujantis 108 straipsniu, nedraudžiama siekti gauti atitinkamos informacijos iš anksčiau minėtų organų ar palaikyti su jais dialogą.

Be to, pačios Bendrijos institucijos, organai ir valstybių narių vyriausybės įsipareigoja nepriimti tokių nurodymų. Antrajame sakinyje teigiama, kad šie organai „*įsipareigoja gerbti šį principą ir nesiekti paveikti ECB ar nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių, jiems atliekant savo užduotis.*“ Taigi jie privalo vengti duoti nurodymus ir daryti poveikį ECB ir nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams.

4.1.2. Teisinis nepriklausomumas

ECB ir nacionaliniai centriniai bankai turi juridinio asmens statusą (žr. 2.1 skirsnį), kuris yra būtina sąlyga Eurosistemos dalyvių nepriklausomumui užtikrinti. ECB teisinis nepriklausomumas reiškia teisę iškelti ieškinį Europos Teisingumo Teisme (ETT), jei kuri nors Bendrijos institucija ar valstybės narė pasikėsina į jo išimtinės teises.

4.1.3. Asmeninis nepriklausomumas

Siekiant įtvirtinti institucinį nepriklausomumą, ECBS statutu ginamas ECB sprendimus priimančių organų asmeninis nepriklausomumas. Jame nustatytas sąlyginai ilgas kadencijų laikas:

- trumpiausia nacionalinių centrinių bankų valdytojų kadencija yra penkeri metai ir gali būti pratęsta,
- nepratęsiama Vykdamosios valdybos narių aštuonerių metų kadencija.¹

¹ 1998 m. įkūrus ECB, siekiant užtikrinti tęstinumą, Vykdamosios valdybos nariai buvo skiriami įvairios trukmės kadencijoms. Pirmasis ECB pirmininkas buvo paskirtas aštuoneriems, o pirmasis pirmininko pavaduotojas – ketveriems metams. Kiti keturi Vykdamosios valdybos nariai buvo paskirti atitinkamai penkeriems, šešeriems, septyneriems ir aštuoneriems metams. Šiai sistemai natūraliai plėtojantis, 2007 m. visi Vykdamosios valdybos nariai bus skiriami aštuoneriems metams.

ECB sprendimus priimančio organo narys negali būti atleistas be jo sutikimo dėl prižasčių, susijusių su politine veikla praėityje. Narys gali būti atleistas tik tada, jeigu neatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba jei nustatoma, kad jis padarė rimtą nusizengimą. Tokiu atveju Valdančioji taryba arba Vykdomoji valdyba gali kreiptis į ETT, kad šis narys būtų *atstadyintas* (žr. ECBS statuto 11.4 straipsnį).

Tokiomis pačiomis aplinkybėmis kompetentinga nacionalinė institucija, vadovaudamasi atitinkamo NCB statute nustatyta tvarka, gali *atstadyinti* to NCB valdytoją. Tačiau toks valdytojas arba Valdančioji taryba gali dėl tokio sprendimo kreiptis į ETT, kurio jurisdikcijai priklauso tokių bylų nagrinėjimas (ECBS statuto 14.2 straipsnis).

Nacionalinių centrinių bankų statutų (su pakeitimais pagal EB sutarties 109 straipsnį) nuostatos, draudžiančios atleisti iš pareigų be asmens sutikimo, taikomos ir kitiems nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams, tačiau pastarieji neturi teisės tokį sprendimą perduoti nagrinėti ETT.

4.1.4. Funkcinis ir veiklos nepriklausomumas

Funkcinis ir veiklos nepriklausomumas įtvirtintas keliose ECBS statuto nuostatose. Tuo tikslu ECB buvo suteikti visi būtini įgaliojimai jo pagrindinio tikslo – kainų stabilumo – įgyvendinimui užtikrinti. Pavyzdžiui, Eurosistema turi išimtinis įgaliojimus pinigų politikos srityje ir banknotų emisijos monopolinę teisę. Valstybių narių teisė kaldinti monetas yra ribota: jos gali kaldinti tik mažo nominalo monetas, o išleidžiamų monetų kiekį tvirtina ECB. Todėl nė viena mokėjimo priemonė negali būti sukurta prieš ECB valią, o tai leidžia ECB visiškai kontroliuoti euro zonos pinigų bazę.

Instituciniai susitarimai valiutų kursų politikos srityje užtikrina, kad tiek bendra pinigų politika, tiek valiutų kursų politika būtų suderinama su kainų stabilumu (EB sutarties 4 straipsnis). Tuo pačiu tikslu oficialiosios užsienio atsargos sutelktos Eurosistemoje; ECB kontroliuoja šių atsargų naudojimą bei valstybių narių užsienio valiutų apyvartinius likučius (žr. 3.2 skirsnį).

Be to, remiantis EB sutarties 101 straipsniu, Eurosistemai draudžiama teikti paskolas valstybiniam sektoriui. Šis draudimas, įsigaliojęs ekonominės ir pinigų sąjungos antrajame etape, saugo Eurosistemą nuo valstybinio sektoriaus spaudimo vykdyti finansavimą naudojant centrinių bankų pinigus; Eurosistemai taip pat draudžiama pirkti valstybės skolas pirminėje rinkoje. ECB nuolatos stebi galimus rinkos mėginimus apeiti šį draudimą, įskaitant valstybės skolos pirkimą antrinėje rinkoje.

Eurosistema gali laisvai naudoti įvairiausias priemones savo politikai įgyvendinti. Tokių priemonių grupę sudaro reguliavimo įgaliojimai ir teisė skirti privalomas sankcijas tuo atveju, jei nesilaikoma ECB reglamentų ir sprendimų (žr. 2.5.3 skirsnį).

4.1.5. Finansinis ir organizacinis nepriklausomumas

ECB ir nacionaliniai centriniai bankai turi savo finansinius išteklius, pajamas ir organizacinę autonomiją. Jų finansinė ir organizacinė autonomija sudaro galimybę Eurosistemai vykdyti savo užduotis taip, kaip reikalaujama.

ECB kapitalas pasirašytas ir apmokėtas nacionalinių centrinių bankų. ECB turi savo atskirą biudžetą, nepriklausomą nuo Europos bendrijos biudžeto. Pagal ECBS statutą ECB leidžiama savarankiškai nustatyti savo personalo įdarbinimo sąlygas ir jam tinkančią vidaus struktūrą.

Kadangi ECB yra viršvalstybinė organizacija, valstybių narių teritorijoje ji naudojasi privilegijomis ir imunitetais, būtinais jos užduotims vykdyti. 1965 m. balandžio 8 d. Protokolo dėl Europos Bendrijų privilegijų ir imunitetų I skyriuje garantuojama, kad ECB patalpos ir archyvai, taip pat turtas ir nuosavybė yra neliečiami. Protokole taip pat nustatyta, kad šioms privilegijoms ir imunitetams be ETT leidimo negali būti taikomos jokios administracinės ir teisinės suvaržymo priemonės.

Kalbant apie nacionalinių centrinių bankų finansinę ir biudžetinę bei jų darbuotojų autonomiją, valstybės narės turi tam tikros įtakos nacionalinių centrinių bankų biudžetams ir pelno paskirstymui bei personalo parinkimui arba kaip atitinkamo NCB (kartais vienintelės) akcininkės, arba kaip nacionalinių įstatymų leidėjos. Tačiau nacionalinių centrinių bankų statuteuose yra išlyga, kad valstybė narė, įgyvendindama savo teises, neturi apsunkinti NCB gebėjimo vykdyti su Eurosistema susijusių funkcijų.

4.2. DEMOKRATINĖ ATSKAITOMYBĖ

Atsižvelgiant į ECB išimtinę kompetenciją euro zonos pinigų politikos srityje, jam buvo patikėta rūpintis pagrindiniu pinigų suverenumo aspektu. Vadovaudamasis pagrindiniais demokratinės visuomenės principais, ECB turi būti atskaitingas piliečiams ir jų demokratiškai išrinktiems atstovams. Todėl EB sutartyje ir ECBS statute yra keletas nuostatų, nustatančių, kad ECB, kaip bet kurio kito nepriklausomo centrinio banko, veikla ir sprendimai būtų viešai prieinami. Be abejo, pats ECB yra suinteresuotas, kad jo sprendimai būtų deramai išaiškinti ir pagrįsti, taip užsitikrinant visuomenės pritarimą banko politikai.

4.2.1. Atskaitomybė kaip pagrindinis teisėtumo bruožas

Atskaitomybė yra kertinė demokratinio teisėtumo prielaida ir pagrindinis demokratinė struktūrų bruožas. Demokratinėje visuomenėje visa valdžia kyla iš jos piliečių, o visi sprendimai, kurie yra privalomi ir daro įtaką visuomenei, turi būti įteisinti rinkėjų valia. Taigi visuomenės politiniai sprendimai yra teisėti, jei jie tampa tiesiogine ar netiesiogine tokios valios išraiška (dažnai tai vadinama pastangų teisėtumu arba teisėtumu pagal procedūrą), arba jei jie atitinka piliečių pagrįstus lūkesčius ir poreikius (tokiu atveju tai vadinama padarinių teisėtumu arba teisėtumu pagal rezultatus).

Kadangi ECB yra organizacija, įsteigta EB sutartimi, kurią pasirašė ir ratifikavo visos valstybės narės savo konstitucijose nustatyta tvarka, jis yra teisėtas pagal procedūrą. ES valstybės narės (veikdamos per savo išrinktus atstovus) priėmė suverenų sprendimą perduoti atsakomybę už pinigų politiką bei su ja susijusias užduotis naujai Bendrijos organizacijai ir suteikti jai nepriklausomumą nuo politinės įtakos. Kompetencija pinigų politikos srityje suteikiama laikantis ribų ir sąlygų, kurias nustato įgaliojimas, aiškiai apibrėžiantis pinigų politikos tikslą ir taip nustatantis leistinos veiksmų laisvės ribas, kurių ECB sprendimų priėmimo organai negali peržengti įgyvendindami pinigų politiką.

Tolesnis pastangų teisėtumas kyla iš ECB sprendimus priimančių organų narių skyrimo procedūros – visus juos skiria demokratiškai išrinkti valstybių narių atstovai. Kaip jau išdėstyta anksčiau, Vykdomosios valdybos nariai skiriami valstybių narių bendru sutarimu valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu (po konsultacijų su Europos Parlamentu); kitus Valdančiosios tarybos narius, vadovaujantis galiojančia tvarka, skiria atitinkamos valstybinės kompetentingos institucijos.

Tačiau ECB, sėkmingai vykdydamas jam patikėtas užduotis, taip pat gali būti teisėtas pagal rezultatus. Vadovaudamas pinigų politikai ir įgyvendindamas kitus uždavinius, ECB gali savarankiškai priimti sprendimus siekdamas konkretaus tikslo – užtikrinti euro zonos kainų stabilumą. Kaip minėta anksčiau 4.1 skirsnyje, keleto centrinių bankų pokario laikotarpio patirtis rodo, kad šį tikslą pasiekti geriausiai padeda nepriklausomas centrinis bankas, veikiantis pagal jam suteiktus aiškius ir įpareigojančius įgaliojimus. Taigi nepaisant jo sąmoningo atsiribojimo nuo politinio proceso, nepriklausomas centrinis bankas gali būti visiškai teisėtas pagal rezultatus.

Be to, nepriklausomų centrinių bankų teisėtumas grindžiamas bendra jų atskaitomybės sistema. Nepriklausomumas ir atskaitomybė yra dvi vienos monetos pusės. Taigi ECB raginamas Europos piliečiams ir jų išrinktiems atstovams paaiškinti ir pagrįsti jam patiktų galių ir išimtinių teisių naudojimą.

4.2.2. ECB atskaitomybės pobūdis ir apimtis

Žodis „atskaitomybė“ susijęs su sąvoka, turinčia gilią šaknį demokratinėje ir institucinėje anglakalbių šalių sistemose². Europoje sąvoka „būti atskaitingam“ reiškia būti atsakingam už savo sprendimus bei veiksmus ir privalėti juos pagrįsti bei paaiškinti. Ši sąvoka neišvengiamai reiškia *ex post* pagrindimą ir paaiškinimą. Ir iš tiesų, jei bet kuris politinis organas – toks kaip parlamentas ar vyriausybė – galėtų tiesiogiai kištis ar daryti įtaką centrinio banko vykdomai politikai, jie patys faktiškai dalyvautų sprendimų priėmimo procese ir todėl turėtų pasidalinti atsakomybe už jo rezultatus. Tai ne tik prieštarautų nepriklausomam centrinio banko statusui, bet ir paverstų atskaitomybės sąvoką beprasme.

² Norėdami palyginti su JAV Federaline rezervų sistema, Anglijos banku ir Japonijos banku, žr. 2002 m. lapkričio mėn. ECB mėnesiniame biuletenyje išspausdintą straipsnį *The accountability of the ECB* (ECB atskaitomybė).

Atskaitomybė glaudžiai susijusi su skaidrumu. Skaidrumas – tai ne tik informacijos teikimas, bet ir tos informacijos formulavimas taip, kad ji būtų suprantama visuomenei. Todėl skaidrumas palengvina nepriklausomo centrinio banko atskaitomybės užtikrinimo procesą.

EB sutarties nuostatos apie ECB atskaitomybę ir per daugelį metų nusistovėjusi praktika bei tvarka buvo pritaikyta konkrečioms politinėms, ekonominėms ir institucinėms ECB veiklos sąlygoms. Kaip buvo aptarta 1.2.2 skirsnyje, ECB yra viršvalstybinis centrinis bankas, vykdamas savo užduotis euro zonoje, kurioje veikia daugelio šalių ūkio sistemos. Jo auditoriją sudaro įvairių tautybių žmonės ir ne tik europiečiai. ECB institucinė sandara yra labai specifinė, o priimant jo sprendimus *ex officio* dalyvauja nacionalinių centrinių bankų valdytojai.

Nepaisant institucinių ir politinių skirtumų, ECB atskaitomybės nuostatos ir tvarka sudaro sąlygas ECB vykdyti savo atskaitomybės įsipareigojimus nė kiek ne prasčiau, nei tai daro konkrečios šalies įprastinis centrinis bankas.

4.2.3. Įsipareigojimų dėl atskaitomybės vykdymas

ECB sprendimus priimančių organų kolektyvinė atskaitomybė

Kaip paaiškinta 2.5.1 skirsnyje, ECB pagrindiniai sprendimų priėmimo organai yra Valdančioji taryba ir Vykdomoji valdyba – kolegialūs organai, kurių nariai kartu yra atskaitingi už tinkamą ECB užduočių ir funkcijų vykdymą. Abiejų šių organų nariai priima sprendimus vadovaudamiesi išimtinai Eurosistemos tikslais, atsižvelgdami į visoje euro zonoje vyraujančias sąlygas, o ne į įvykius kurioje nors vienoje šalyje.

Todėl ECB sprendimus priimantys organai laikomi bendrai atskaitingais už visus priimamus sprendimus, o individualios atsakomybės sistema, galiojanti JAV Federalinėje rezervų sistemoje, Anglijos banke ir Japonijos banke, negalėtų būti pritaikyta ECB, nes prieštarautų jos institucinei sandarai ir politikos esmei.

Pavyzdžiui, nelogiška būtų tokia sistema, pagal kurią visi Valdančiosios tarybos nariai būtų individualiai atskaitingi Europos Parlamentui, nes ES institucijos ir organai nedalyvauja skiriant nacionalinių centrinių bankų valdytojus. Taip pat būtų nelogiška, jei nacionalinių centrinių bankų valdytojai turėtų atsiskaityti apie savo kaip Valdančiosios tarybos nario veiklą nacionaliniams parlamentams: nacionaliniams parlamentams trūksta teisinio pagrindo vertinti, kaip nacionalinių centrinių bankų valdytojai vykdo savo europietiškas pareigas, kurias vykdamas nacionalinių centrinių bankų valdytojams aiškiai neleidžiama siekti ginti nacionalinius interesus.

Atskaitomybė už įstatyminius ECB įgaliojimus

ECB privalo atsiskaityti už visą veiklą ir užduotis, kurios EB sutartyje paskirtos Eurosistemai, visų pirma už pinigų politikos įgyvendinimą. Nustatydamas kiekybinį kainų stabilumo apibrėžimą, ECB sukūrė kriterijų, pagal kurį galima vertinti jo veiklą.

Be to, ECB atskaitingas už visas kitas funkcijas, vykdomas per Eurosistemą jo pavedimu. Ir priešingai, jis negali būti laikomas atskaitingu už ne Eurosistemos funkcijas, kurias nacionaliniai centriniai bankai vykdo remdamiesi ECBS statuto 14.1 straipsniu. Iš tikrųjų tie nacionaliniai centriniai bankai vykdo šias funkcijas savo pačių iniciatyva ir atsakomybe ir, remiantis atitinkamų valstybių narių konstitucinėmis nuostatomis, yra atskaitingi už jas nacionalinėms kompetentingoms institucijoms.

Kam atskaitingas ECB?

Kaip EB sutartimi įsteigtas organas, veikiantis pagal jam suteiktus įgaliojimus, ECB visų pirma atskaitingas Sutartį sudariusių ir ratifikavusių ES valstybių narių piliečiams. Sutartyje nustatyti išsamūs atskaitomybės įsipareigojimai (žr. tolesnę pastraipą), kuriais sukuriama sistema, leidžianti Europos gyventojams tiesiogiai stebėti ir nagrinėti ECB veiklą. ECB aiškina ir pagrindžia savo sprendimus tiesiogiai piliečiams per leidinius visomis Bendrijos kalbomis ir ECB sprendimus priimančių organų narių kalbas visose euro zonos šalyse narėse ir už jos ribų.

Be to, pagal EB sutartį reikalaujama užtikrinti nuolatinį dialogą su Europos piliečių išrinktais atstovais, t. y. Europos Parlamentu (žr. 4.3.1 skirsnį), taip kaip Jungtinėse Amerikos Valstijose, Japonijoje ir Jungtinėje Karalystėje centriniai bankai atsiskaito tų šalių nacionaliniams įstatymų leidybos organams.

Remiantis ne tik EB sutartyje esančiomis nuostatomis apie atskaitomybę, bet ir nacionaliniais įstatymais, iš nacionalinių centrinių bankų gali būti reikalaujama teikti metines ataskaitas ir įgaluoti šalių parlamentus iškviesti NCB valdytoją pasisakyti plenarinėje sesijoje ar atitinkamame parlamentiniame komitete šiam pareikalavus arba paties valdytojo iniciatyva. Tačiau nacionaliniai parlamentai gali reikalauti NCB atskaitomybės tik už funkcijas, vykdomas už Eurosistemos ribų, o visa atsakomybė už Eurosistemos funkcijas tenka ECB.

Nors nacionaliniai centriniai bankai iš esmės neprivalo palaikyti ryšių su savo šalies politinėmis kompetentingomis institucijomis, visgi šie ryšiai sudaro galimybę aiškinti ECB sprendimus ir informuoti nacionalinės politikos formuotojus apie pinigų politikos įgyvendinimą ir pagrindimą.

Atskaitomybės įsipareigojimo vykdymo priemonės

Teoriškai pritarimas ir paskatinimas (jei įgaliojimas yra sėkmingai vykdomas) bei sankcijos (tuo atveju, jei įgaliojimo vykdymas nevisiškai patenkinamas) gali atrodyti tinkamos priemonės centrinių bankų atskaitomybės įgyvendinimui užtikrinti, tačiau praktiškai dėl ypatingos pinigų politikos prigimties reikalingos tam tikros išlygos.

Kaip jau minėta 3.1.1 skirsnyje, atsižvelgiant į tai, kad pinigų politikos poveikiui pasireikšti reikia laiko, jos įtaka kainoms pajuntama tik per vidutinį laikotarpį. Todėl trumpu laikotarpiu centriniai bankai negali sušvelninti netikėto kainų sukrėtimo (pvz., kilusio dėl pakitusių žaliavų kainos) poveikio. Be to, atsižvelgiant į neapibrėžtumą, susijusį su pinigų politikos poveikio pasireiškimo

mechanizmu, taip pat ir į tai, kad pinigų politikos atsakomieji veiksmai priklauso nuo ekonominių sukrėtimų kilmės, trukmės ir dydžio, neatrodytų protinga nustatyti konkrečias laiko ribas pinigų politikai įvertinti.

Todėl, įvertinant centrinio banko veiklą, visada reikia subalansuoto ir diferencijuoto požiūrio. Formalių sankcijų mechanizmų taikymas paprasčiausiai būtų per daug grubus dalykas, kuris galbūt neleistų bankui tinkamai vykdyti savo įgaliojimų. Taigi panašu, kad parlamento ir visuomenės nuolatinis dėmesys centrinio banko veiklai yra tinkamiausias būdas nepriklausomo centrinio banko atskaitomybei užtikrinti.

Įsipareigojimai dėl atskaitomybės

ECB privalo teikti tokias išsamias ataskaitas:

- vadovaujantis EB sutarties 113 straipsniu, ECB privalo teikti Europos Parlamentui, ES Tarybai, Komisijai ir Europos Vadovų Tarybai tiek ankstesnių, tiek einamųjų metų ECBS veiklos ir pinigų politikos metines ataskaitas;
- pagal ECBS statuto 15 straipsnį, jis turi skelbti Eurosistemos ketvirtines ataskaitas ir savaitines konsoliduotas finansines ataskaitas.

ECB faktiškai viršija įstatymų jam nustatytas prievolės, nes rengia ir skelbia mėnesinį biuletinį (o ne vien tik ketvirtines ataskaitas) ir savo tinklapyje skelbia darbo straipsnius bei kitus leidinius.

Tačiau, kitaip nei JAV Federalinė rezervų sistema, Anglijos bankas ir Japonijos bankas, ECB neskelbia nei savo pagrindinių politikos formavimo organų susitikimų protokolų, nei informacijos apie tai, kaip balsavo Valdančiosios tarybos nariai. Tai dera su ECBS statuto 10.4 straipsnio teiginiais, kad „posėdžiai yra konfidencialūs“.

Atsisakymas atskleisti informaciją apie balsavimą taip pat užtikrina Valdančiosios tarybos narių nepriklausomumą. Informacijos apie balsavimą paviešinimas gali paskatinti spaudimą ir spekuliacijas apie motyvus, nulėmusius kiekvieno atskiro Valdančiosios tarybos nario sprendimą. Tai net sudarytų galimybę žmonėms pamatyti, ar pastangos paveikti balsavimą davė norimų rezultatų. Nors tokie nuogastavimai nėra labai aktualūs centriniams bankams, veikiantiems įprastinėse valstybėse, euro zonos nacionalinių centrinių bankų valdytojai tapatinami su jų gimtųjų šalių interesais. Kyla pavojus, kad apie kurią nors NCB valdytoją Valdančiojoje taryboje bus pradėta galvoti kaip apie nacionalinės valstybės atstovą, o tai gali paskatinti nepagrįstas pastangas daryti įtaką.

Tačiau Statuto 10.4 straipsnyje taip pat teigiama, kad „*Valdančioji taryba gali nusipręsti viešai paskelbti savo svarstymų rezultatus*“. Tuo tikslu ECB pirmininkas ir jo pavaduotojas iš karto po pirmojo Valdančiosios tarybos susitikimo tą mėnesį surengia spaudos konferenciją, kurios įrašas paskelbiamas ECB tinklapyje, taip pat ECB reguliariai savo mėnesiniame biuletenyje skelbia išsamius vertinimus pinigų ir ekonomikos klausimais. Kalbant apie operatyvumą ir išsamumą, tokie komunikatai ne ką prasčiau paaiškina politinius sprendimus (ir jų argumentus), nei tai, ką kiti centriniai bankai pavadintų faktų suvestine.

4.3. DIALOGAS IR BENDRADARBIAVIMAS SU BENDRIJOS INSTITUCIJOMIS IR ORGANAIS

Nors EB sutartimi aiškiai padalijama politinė atsakomybė ekonominės ir pinigų sąjungos viduje, ji taip pat skatina dialogą ir bendradarbiavimą tarp skirtingų politikos formuotojų naudojant įvairiausių formalius ryšius tarp ECB ir Bendrijos institucijų bei organų.

Darbo santykiai tarp ECB ir kitų politiką formuojančių organų ES yra būtini siekiant, kad Eurosistema tinkamai vykdytų savo užduotis. Tai akivaizdu kalbant apie visas užduotis, kurias vykdydamas ECB dalijasi įgaliojimais su Bendrijos organais. Tokiais atvejais Sutartimi ECB raginamas bendradarbiauti su kitomis suinteresuotomis institucijomis ar organais (pvz., valiutų kursų politikos srityje, euro zonos atstovavimo ir statistikos srityje). Tačiau dėl bendros pinigų politikos ir Bendrijos ekonominės politikos kryptių sąveikos, ECB suinteresuotas ir vaisingu dialogu su kitais politikos formuotojais, tokiais kaip vyriausybės ar socialiniai partneriai. Reguliarus dialogas tarp ECB ir kitų politiką formuojančių organų sudaro galimybę aiškinti pinigų politikos kryptį ir gerinti ne specialistų supratimą apie ECB veiklą. Taigi ECB, siekdamas stabilizuoti infliacijos lūkesčius, gali pasiūlyti patikimą kriterijų atskirų veikėjų priimamiems sprendimams įvertinti.

4.3.1. Europos Parlamentas

ECB ir Europos Parlamento dialogui svarbiausia yra tai, kaip ECB vykdo savo įgaliojimus ir užduotis. Kaip aptarta anksčiau 4.2 skirsnyje, labai svarbus yra Europos Parlamento vaidmuo užtikrinant ECB atskaitomybę dėl pinigų politikos ir susijusių užduočių vykdymo.

ECB metų ataskaitos svarstymas

Vadovaujantis EB sutarties 113 straipsnio 3 dalimi, ECB pirmininkas privalo Europos Parlamentui ir jo plenarinėms sesijoms pristatyti ECB metų ataskaitą. Po jos pateikimo Parlamentas priima rezoliuciją, išsamiai įvertinančią ECB veiklą ir tai, kaip jis vykdo savo politiką.

Pranešimai Europos Parlamentui

Be to, pagal Sutarties 113 straipsnio 3 dalį, ECB pirmininkas ir kiti Vykdomosios valdybos nariai Europos Parlamento prašymu arba savo pačių iniciatyva gali būti išklausyti kompetentinguose Europos Parlamento komitetuose. Vadovaudamasis šia nuostata, ECB pirmininkas keturis kartus per metus dalyvauja Parlamento Ekonomikos ir pinigų politikos komiteto posėdžiuose. Parlamento darbo reglamente nustatyta, kad šis komitetas atsakingas už santykius su ECB. Komiteto posėdžiuose ECB pirmininkas paaiškina politinius ECB sprendimus ir atsako į komiteto narių klausimus. Taip susiklostė, kad šie ketvirtiniai pranešimai ir yra pagrindinis ECB atsiskaitymas Parlamentui.

Kiti ECB Vykdomosios valdybos nariai taip pat kviečiami į Ekonomikos ir pinigų politikos komiteto posėdžius. Pastaraisiais metais, Komitetui rengiantis svarstymams plenarinėje sesijoje, ECB metų ataskaitą pristatyti dažniausiai buvo kviečiamas pirmininko pavaduotojas. Be to, vieną kartą per metus Komitetas kviečia už ekonominę veiklą ir tyrimus atsakingą Vykdomosios valdybos

nari pateikti ECB nuomonę apie Komisijos metinę ES ekonomikos apžvalgą ir Bendrųjų ekonominės politikos gairių projektą. Kartais Komitetas taip pat kviečia kitus Vykdomosios valdybos narius pasisakyti konkrečiomis temomis, susijusiomis su ECB įgaliojimais ir užduotimis.

Paprastai Komiteto posėdžiai yra atviri visuomenei, o jų stenogramos skelbiamos Europos Parlamento svetainėje netrukus jiems pasibaigus. Be to, ECB metų ataskaitoje yra konkretus skyrius apie atskaitomybę ir ECB ryšius su Parlamentu. Jame akcentuojami pagrindiniai klausimai, nagrinėjami šio reguliariai vykstančio dialogo metu.

Klausimai raštu

Siekiant palaikyti šią sąveiką ir skatinti keitimąsi nuomonėmis tarp ECB pirmininko bei Ekonomikos ir pinigų politikos komiteto narių, Parlamento darbo tvarkos taisyklėse (naujame 40 a) straipsnyje „Klausimai Europos centriniam bankui, į kuriuos atsakoma raštu“ taip pat nustatyta galimybė visiems Europos Parlamento nariams raštu teikti papildomus klausimus ECB per Komiteto pirmininką. Šie klausimai kartu su ECB parengtais atsakymais vėliau spausdinami Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje. Taip jie tampa prieinami žmonėms visomis Bendrijos kalbomis.

Nors nei Sutartyje, nei ECBS statute nenumatyti įsipareigojimai šiuo klausimu, ECB yra pritaręs tokiai tvarkai. Tačiau jis yra pabrėžęs, kad tai jokiū būdu neturėtų sumenkinti reguliarių pranešimų, per kuriuos ir toliau turėtų būti aptariamai pagrindiniai su ECB politikos sprendimais susiję klausimai, svarbos.

Kitos sąveikos sritys

Kitos trys svarbios sąveikos tarp ECB ir Europos Parlamento sritys yra šios:

1. Su Parlamentu konsultuojamasi dėl ECB pirmininko, jo pavaduotojo ir kitų Vykdomosios valdybos narių skyrimo (EB sutarties 112 straipsnio 2 dalis). Ekonomikos ir pinigų politikos komitetas išklauso kandidatus, o Europos Parlamento plenumas šiuo klausimu priima nuomonę.
2. Parlamentas dalyvauja leidžiant Bendrijos teisės aktus, kuriais pataisomas ir papildomas ECBS statutas (ECBS statuto 10.6, 41 ir 42 straipsniai). Remiantis Statuto 41 straipsniu, Statuto pataisos gali būti daromos tik Parlamentui sutikus; su Parlamentu taip pat reikia konsultuotis dėl 10.6 straipsnyje numatytų balsavimo teisių pataisų ir 42 straipsnyje siūlomų papildomų teisės aktų.
3. Parlamentas taip pat leidžia kitų sričių, už kurias atsakingas ECB, įstatyminius aktus.

4.3.2. ES Taryba ir Eurogrupė

ECB bendrai su ES Taryba atsako už valiutų kursų reikalus ir tarptautinį euro zonos atstovavimą. Be to, ECB su Taryba bendradarbiauja ekonominės politikos euro zonos lygiu srityje. Kita vertus, ECB nepriklausomumas ir pripažintos

atsakomybės sritys lemia, kad ECB santykiai su Taryba ir Eurogrupe ekonominės politikos srityje gali būti tik neprivalomo dialogo pobūdžio ir neapima pinigų politikos koordinavimo *ex ante* su kitomis politikos kryptimis.

Taip pat pažymėtina, kad Taryba teikia rekomendacijas valstybių ar vyriausybių vadovams dėl ECB pirmininko, jo pavaduotojo ir kitų Vykdomosios valdybos narių kandidatūrų.

ES Taryba

Teisiniu požiūriu ES Taryba yra viena, bet faktiškai ji būna įvairių sudėčių, tai priklauso nuo svarstomo dalyko. Svarstant labai svarbius ekonominės ir pinigų sąjungos sprendimus, tokius kaip ES valstybių narių stojimas į euro zoną ar ECBS statuto 10.2 straipsnio pataisos, renkasi iš valstybių ar vyriausybių vadovų sudaryta Taryba³. Einamieji ekonominės ir pinigų sąjungos reikalai priklauso Ekonomikos ir finansų ministrų tarybai (ECOFIN tarybai). Atsižvelgiant į šias aplinkybes, Liuksemburge Vadovų Tarybai (1997 m. gruodžio 22–23 d.) pirmininkavusios valstybės narės išvadų 44 pastraipoje teigiama, kad ECOFIN taryba yra „*valstybių narių ekonominės politikos koordinavimo centras*“ ir kad ji „*yra įgaliota veikti atitinkamose srityse*“.

Nors ir ne visos ES valstybės narės priklauso euro zonai, visų valstybių narių atstovai (įskaitant ir tas, kurios nedalyvauja ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape) dalyvauja ES Taryboje nagrinėjant su ekonomine ir pinigų sąjunga susijusius klausimus. Tačiau nedalyvaujančių šalių atstovų balsavimo teisės sustabdomos svarstant daugelį, nors ir ne visus, su ekonomine ir pinigų sąjunga susijusių klausimų. Išimtis buvo padaryta visų narių balsavimui dėl Bendrijos teisės aktų, kuriuos, remdamasi EB Sutarties 107 straipsniu, priima ES Taryba, būtent dėl ECBS statutą taisančių ir papildančių teisės aktų (žr. 2.5.4 skirsnį).

Vadovaujantis EB sutarties 113 straipsnio 2 dalimi, ECB pirmininkas kviečiamas dalyvauti ECOFIN tarybos susitikimuose visada, kai į jos dienotvarkę įtraukiami klausimai, susiję su ECBS tikslais ir užduotimis. Tokių klausimų pavyzdžiai: Bendrosios ekonominės politikos gairės, su valiutomis susiję dalykai, Europos finansų sektoriaus reformos ir Bendrijos išorinis atstovavimas ekonominėje ir pinigų sąjungoje, taip pat klausimai, susiję su užsienio valiutų kursų politika.

ECB dalyvauja ECOFIN tarybos susitikimuose, kuriuose vyksta diskusijos dėl papildomų teisės aktų ar ECBS statuto tam tikrų nuostatų pataisų. Tokiais atvejais, rengiant ECOFIN tarybos sesiją, ECB taip pat atstovauja atitinkamos Tarybai pavaldžios struktūros. Be to, ECB dažnai kviečiamas stebėti, kaip rengiami ypač aktualių sričių Bendrijos teisės aktai. Galiausiai ECB dalyvauja specialių organų, sprendžiančių ECB interesus atitinkančius ar tiesiogiai su juo susijusius klausimus, tokių kaip Finansinių paslaugų komitetas ar Išminčių komitetas dėl Europos vertybinių popierių rinkų reguliavimo, veikloje.

³ Nereikėtų painioti valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties ES Tarybos su Europos Vadovų Taryba. Pastaroji, suburianti ES valstybių narių valstybių ar vyriausybių vadovus ir Europos Komisijos pirmininką, duoda Europos Sąjungai reikiama impulsą vystymuisi ir nubrėžia bendras politikos gaires. Valstybių ar vyriausybių vadovų sprendimai dėl Vykdomosios valdybos narių skyrimo ir ECB buveinės yra tarpvyriausybinių pobūdžio.

ECB pirmininkas reguliariai dalyvauja neformaliuose, du kartus per metus rengiamuose ECOFIN tarybos susitikimuose, kurie suteikia galimybę atvirai aptarti aktualiausius klausimus atsikant procedūrinių suvaržymų per oficialias Tarybos sesijas. Nacionalinių centrinių bankų valdytojai taip pat kviečiami į šiuos susitikimus, kuriuose dalyvauja kartu su savo šalių atitinkamų sričių ministrais.

Be to, ECB turi svarbų įsipareigojimą atsiskaityti ECOFIN tarybai. Pavyzdžiui, ECB pirmininkas teikia Tarybai ECB metų ataskaitą ir teikia Tarybai informaciją, naudojamą kas dvejus metus skelbiamam pranešimui apie konvergenciją rengti, kaip tai nustatyta EB sutarties 122 straipsnyje.

Eurogrupė

Kaip jau minėta, ES Taryba su ekonomine ir pinigų sąjunga susijusius klausimus nagrinėja būdama visos sudėties, nors dažnai ekonominei ir pinigų sąjungai nepriklausančių šalių atstovų balsavimo teisės ir yra sustabdomos. Sutartyje nenustatyta turėti organą, kuriame euro zonos valstybių narių finansų ministrai svarstyti bendrus klausimus, susijusius su euro zona ir bendrąja valiuta. Norint pakeisti tokią padėtį, 1997 m. gruodžio mėn. Liuksemburge vykusio susitikimo metu Europos Vadovų Taryba nusprendė įsteigti Eurogrupę – neformalų organą, susidedantį iš euro zonos šalių finansų ministrų ir Europos Komisijos nario, atsakingo už ekonomikos bei pinigų reikalus. Nuo 2005 m. jai vadovauja paprasta Eurogrupės narių balsų dauguma dvejiems metams renkamas pirmininkas. ECB kviečiamas dalyvauti Eurogrupės susirinkimuose, „kai mano tai esant tinkama“. Iki šiol ECB reguliariai gaudavo tokius kvietimus ir dalyvavo visuose susitikimuose.

Eurogrupė sukūrė komunikacijos kanalą euro zonos lygiu, panašų į neformalius ryšius, kurie tradiciškai egzistuoja tarp vyriausybės ir centrinio banko kiekvienoje valstybėje. Neoficialus Eurogrupės pobūdis suteikia galimybę atvirai svarstyti visus euro zonai aktualius klausimus. Atvirumo ir pasitikėjimo atmosferą skatina tai, kad Eurogrupės susitikimuose gali dalyvauti tik ministrai, atitinkamos srities Europos Komisijos narys ir ECB pirmininkas (su vienu lydinčiu asmeniu); taip dalyvių skaičius, palyginti su oficialiomis ES Tarybos sesijomis, yra labai mažas.

Paprastai Eurogrupė rengia vieną susitikimą per mėnesį prieš ECOFIN tarybos susitikimą. Eurogrupėje daugiausia diskutuojama apie euro zonos ekonomikos funkcionavimą apskritai, ypač apie bendrą euro zonos ekonominę perspektyvą, biudžeto pokyčius atskirose euro zonos šalyse, taip pat apie tai, kaip sukurti politines paskatas tęsti struktūrines reformas. Be to, Eurogrupėje aptariamai euro kurso pokyčiai ir tai, kaip į juos reaguojama už euro zonos – savarankiškos sistemos – ribų.

4.3.3. Europos Komisija

Europos Vadovų Taryba taip pat dalyvauja ECB ir ECOFIN tarybos dialoge. Europos Komisijos narys, atsakingas už ekonomikos ir pinigų reikalus, dalyvauja atitinkamuose ECOFIN tarybos ir Eurogrupės susitikimuose, taip pat ECB valdančiosios tarybos posėdžiuose.

Komisija ir ECB palaiko glaudžius darbo ryšius ir be šio aukščiausiu lygiu vykstančio dialogo politikos klausimais, o tuos ryšius dar labiau sutvirtina dažni susitikimai daugiašalėje aplinkoje, kaip, pavyzdžiui, Ekonomikos ir finansų komitete ar Ekonominės politikos komitete (žr. toliau), taip pat dvišaliai susitikimai. Toks ryšys ypač svarbus dėl pagrindinio vaidmens, kuris tenka Komisijai Bendrijos ekonominės politikos kūrimo procese. Pabrėžtina, kad Komisijai patikėta daugybė konkrečių su ekonomine ir pinigų sąjunga susijusių užduočių. Užduotys yra šios:

- rengti rekomendacijas dėl Bendrijų ekonominės politikos gairių (BEPG);
- stebėti valstybių narių biudžetus ir informuoti apie tai ECOFIN tarybą;
- bent kartą per dvejus metus parengti konvergencijos ataskaitą. Joje pateikiama analizė apie tai, kaip euro dar neįvedusios valstybės narės vykdo konvergencijos kriterijus.

Be to, Europos Komisija yra inicijavusi daugybę konkrečių projektų (arba bent juose dalyvauja), susijusių su Eurosistemos uždaviniais ir veikla arba daro jiems poveikį. Daugeliu atvejų esminį teigiamą poveikį tokiems projektams turi arba jį lemia tiesioginis ECB dalyvavimas.

- Eurostatas ir ECB glaudžiai bendradarbiauja statistikos srityje, tiek palaikydami dvišalius ryšius, tiek dirbdami atitinkamuose Bendrijos statistikos komitetuose, visų pirma Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komitete (žr. 3.5 skirsnį).
- ECB dalyvauja keliuose specializuotose darbo grupėse ir reguliavimo komitetuose. Tokie organai sprendžia įvairius klausimus, pavyzdžiui, susijusius su finansų rinkos integracija (pvz., *Giovannini* grupė) arba su riziką ribojančia priežiūra ir finansiniu stabilumu (pvz., Europos bankų komitetas ir Europos bankų priežiūros institucijų atstovų komitetas).
- Galiausiai, Komisija ir ECB bendradarbiauja ir toliau glaudžiai bendradarbiaus sprenddami su ES plėtra susijusius klausimus pagal ECB atsakomybę ir kompetenciją.

4.3.4. Ekonomikos ir finansų komitetas

Ekonomikos ir finansų komitetas (EFK) įkurtas remiantis EB sutarties 114 straipsnio 2 dalimi siekiant teikti ECOFIN tarybai parengiamąsias analizes ir patarti įvairiais su ekonomika bei finansais susijusiais klausimais. 1997 m. gruodžio mėn. Liuksemburge Europos Vadovų Taryba rezoliucijos dėl ekonominės politikos koordinavimo ekonominės ir pinigų sąjungos trečiajame etape 12 pastraipoje, be kita ko, įpareigojo EFK sukurti „sistemą, padėsiančią pasirošti dialogui [tarp Tarybos ir ECB], kuris būtų tęsiamas vyresniųjų pareigūnų lygiu [iš ministerijų, nacionalinių centrinių bankų, Komisijos ir ECB].“

Pagal Sutartį kiekviena valstybė narė, Komisija ir ECB gali skirti ne daugiau kaip po du Komiteto narius. Tradiciškai kiekvienai valstybei narei atstovauja

du pareigūnai – vienas vyresnio rango administracijos pareigūnas ir vienas atitinkamo centrinio banko vyresnysis pareigūnas. Tačiau dabar, kai ES vienija 25 valstybes nares, EFK susitikimuose narių skaičius paprastai ribotas – juose dalyvauja po vieną kiekvienos valstybės narės atstovą (paprastai tai būna vyresnieji administracijos pareigūnai) ir po du atstovus iš Komisijos ir ECB. Paprastai ECB atstovauja pirmininko pavaduotojas ir Vykdomosios valdybos narys, atsakingas už ekonomiką. Juos pakeisti gali atitinkamai Tarptautinių ryšių generalinis direktorius ir Ekonomikos generalinis direktorius.

Dalyvaudamas EFK veikloje, ECB išitraukė į diskusiją apie Bendrąsias ekonominės politikos gaires ir fiskalinės politikos stebėseną, vykdomą remiantis valstybių narių metine Stabilumo ir konvergencijos programa, ir Europos pozicijos tarptautiniais klausimais rengimą. Be to, ECB dalyvauja kitoje EFK veikloje, susijusioje su įvairiausiai dalykais: nuo techninių klausimų (eurų monetų kaldinimas) iki institucinės reformos ar Bendrijos išorinio atstovavimo ekonominėje ir pinigų sąjungoje.

EFK vykstančios diskusijos naudingos ir rengiantis Eurogrupėje vykstančiam pokalbiui tarp euro zonos finansų ministrų ir ECB. Pagrindinis ECB dalyvavimo EFK elementas – bendros euro zonos ekonominės perspektyvos ir valiutų kursų pokyčių prognozės įvertinimo rengimas. Be to, svarbi yra ir nuolat vykdoma viešųjų finansų tvarumo ir bendrų fiskalinės politikos siekių tinkamumo peržiūra.

ECB dalyvavimo EFK pagrindas – pripažintas visiškas ECB nepriklausomumas ir išimtinė atsakomybė už bendrąją pinigų politiką. ECB pasisako visose diskusijose ir reiškia savo nuomonę visais klausimais, bet nebalsuoja. Be to, EFK sąmoningai nedalyvauja diskusijose apie vadovavimą pinigų politikai. Tas pats pasakytina ir apie su bendrąja pinigų politika susijusius pareiškimus, skelbiamus tarptautinių organizacijų susitikimų ir forumų, tokių kaip TVF ar Didysis septynetas, metu. Remiantis atsakomybės pasidalijimo principu, tokių pareiškimų rengimas ir pateikimas priklauso išimtinai ECB kompetencijai.

4.3.5. Ekonominės politikos komitetas

Ekonominės politikos komitetas (EPK) įkurtas 1974 m. Tarybos sprendimu⁴. Jį sudaro du kiekvienos valstybės narės, Komisijos ir ECB atstovai bei du pakaitiniai nariai.

Kaip ir EFK, EPK dalyvauja rengiant Eurogrupės ir ECOFIN tarybos susitikimus, bet jo darbe daugiausia dėmesio visų pirma tenka struktūrinėms reformoms. Kadangi Komitetas yra Kardifo proceso dalis (žr. 1.2.2 skirsnį), jis rengia išsamią metinę recenziją apie ekonomikos reformas valstybėse narėse. Be to, EPK aktyviai dalyvauja Liuksemburgo procese (žr. 1.2.2 skirsnį), kuris veikia kaip forumas valstybių narių užimtumo politikai koordinuoti. Komitetas taip pat sprendžia įvairiausiai ilgalaikius struktūrinius klausimus, tokius kaip senstančios visuomenės padariniai biudžetui.

⁴ 1974 m. vasario 18 d. Tarybos sprendimas 74/112/EEB dėl Ekonominės politikos komiteto steigimo (OL L 63, 1974 3 5, p. 21).

ECB ypač daug dėmesio skiria struktūrinėms reformoms valstybėse narėse, nes jos yra pagrindinė priemonė kovojant su nedarbu, užtikrinanti euro zonos visapusiško augimo potencialo panaudojimą. Todėl ECB dalyvavimas EPK sudaro galimybę prisidėti prie Komiteto darbo. Kaip ir EFK atveju, ECB dalyvavimas EPK veikoje pagrįstas banko nepriklausomumo pripažinimu.

4.3.6. Makroekonominis dialogas

Makroekonominio dialogo tikslas – skatinti didesnę su ekonominės ir pinigų sąjungos politika susijusių reikalavimų supratimą ir taip gerinti neinfliacinio ir užimtumą skatinančio augimo sąlygas. Toks du kartus per metus tiek politiniu, tiek techniniu lygiu vykstantis dialogas paprastai vadinamas Kelno procesu, nes įkurtas 1999 m. Kelne vykusios Europos Vadovų Tarybos (žr. 1.2.2 skirsnį). Proceso pagrindas – visų jo dalyvių nepriklausomumo, ypač socialinių partnerių darbo užmokesčio formavimo nepriklausomumo, ir ECB nepriklausomumo, susijusio su bendra pinigų politika, pripažinimas. Skirtingos politinės atsakomybės ir susijusių išipareigojimų pripažinimas padeda visą dėmesį skirti tam, kad kiekvieno veikėjo šioje politikos srityje uždavinys – užtikrinti sėkmingą politikos įgyvendinimą pagal savo kompetenciją.

4.4. ECB KALBINIS REŽIMAS

Kadangi ECB yra Bendrijos organizacija, jo informacija skirta daugiakalbei auditorijai, o sprendimus priimančiosios organai ir jame dirbantis personalas yra įvairių tautybių. Remiantis ES lingvistinio pliuralizmo idėja, būtina ECB vartoti daug kalbų, nes tik taip galima pasiekti kaip galima didesnę auditoriją. ECB laikosi pragmatinio požiūrio derindamas ES pagarbą kalbų įvairovei su veiksmingumo ir operatyvios komunikacijos principu.

Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Bendrijoje yra 20 oficialių kalbų⁵. Teisės aktuose ir santykiuose su trečiosiomis šalimis bei visuomene ECB taiko daugiakalbystės principu grįstą režimą, įtvirtintą Bendrijos teisėje⁶. Visuotinai taikomi reglamentai ir kiti teisės aktai yra skelbiami visomis oficialiomis kalbomis. Tai galioja ir privalomiems leidiniams (pvz., metų ataskaitai, mėnesiniam biuleteniui) ir kai kuriems spaudos pranešimams. Tam tikroms trečiosioms šalims skirti teisės aktai išleidžiami adresato kalba. Trečiosios šalys, kurios kreipiasi į ECB viena iš oficialių Bendrijos kalbų, gali tikėtis gauti atsakymą ta pačia kalba.

Daugeliu kitų komunikacijos atvejų, ypač ECB vidaus darbinėms komunikacijoms ir ECBS santykiams, vartojama vienintelė darbo kalba – anglų. Išimtis daroma Valdandčiosios ir Bendrosios tarybų bei ECBS komitetų posėdžių metu, kuriuose pasirūpinama sinchroniniu vertimu į keletą kalbų. Vienos pagrindinės kalbos vartojimas atitinka sparčios, veiksmingos ir patikimos komunikacijos ECB ir Eurosistemoje poreikį formuojant ir įgyvendinant bendrą pinigų politiką ir susijusius uždavinius.

⁵ Kalbos abėcėlės tvarka: anglų, čekų, danų, estų, graikų, ispanų, italų, latvių, lenkų, lietuvių, maltiečių, olandų, portugalų, prancūzų, slovakų, slovenų, suomių, švedų, vengrų ir vokiečių.

⁶ EEB Tarybos reglamentas Nr. 1, nustatantis kalbas, kurios turi būti vartojamos Europos ekonominėje bendrijoje (OL B 17, 1958 10 6, p. 385).

4.5. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO VYKDOMA TEISMINĖ PRIEŽIŪRA

Kaip jau aptarta, pagal Sutartį ir ECBS statutą ECB buvo suteikta didelių įgaliojimų, iš jų reguliavimo įgaliojimai ir teisė taikyti įmonėms sankcijas bei nuobaudas, jei šios nesivadovauja ECB reglamentais ir nevykdo jo sprendimų. Taigi ECBS statuto 35.1 straipsnyje nustatyta ECB veiklos ir jos nevykdymo teisminė priežiūra, kuri vykdoma taip, kaip nustatyta EB sutarties 230 ir 233 straipsniuose. Atitinkamai ES Taryba, Komisija ar bet kuri valstybė narė gali Europos Teisingumo Teisme (ETT) inicijuoti ieškinį dėl ECB veiksmų, galinčių turėti teisinių padarinių trečiosioms šalims. ETT jurisdikcijai priklauso ieškiniai, atsirandantys dėl „kompetencijos trūkumo, esminio procedūrinio reikalavimo pažeidimo, šios Sutarties ar kokios nors su jos taikymu susijusios teisės normos pažeidimo arba piktnaudžiavimo įgaliojimais“ (Sutarties 230 straipsnio antroji pastraipa). Be to, kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali tokiomis pačiomis sąlygomis pateikti ieškinį dėl ECB sprendimo, kuris tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su tuo asmeniu (230 straipsnio ketvirtoji pastraipa).

Vadovaujantis Sutarties 232 straipsniu, bet kuri Bendrijos institucija ar valstybė narė irgi gali pateikti ieškinį ETT dėl ECB veiksmų, jei bankas pažeidžia Sutartį nesiimdamas reikalingų veiksmų. Lygiai taip pat bet kuris fizinis ar juridinis asmuo gali pateikti ETT skundą, jei ECB to asmens atžvilgiu nepriėmė kokio nors akto, kaip tai nustatyta Sutartyje ar ECBS statute.

Jei toks ieškinytis yra pagrįstas, ETT skelbia tokį aktą negaliojančiu, o jei taip atsitiko dėl neveikimo, paskelbia tokį neveikimą prieštaraujančiu Sutarčiai. Tokiais atvejais iš ECB reikalaujama imtis būtinų priemonių teismo sprendimui vykdyti. Tokia situacija susiklostė 2003 m., kai ETT paskelbė ECB kovos su sukčiavimu sistemą negaliojančia ir nurodė ECB taikyti Bendrijos kovos su sukčiavimu sistemą (žr. 4.6 skirsnį).

ETT ne tik prižiūri ECB veiksmus ir neveikimą, bet taip pat turi įgaliojimų spręsti ieškinius, kuriuos ECB pateikia prieš bet kurią Bendrijos instituciją ar valstybę narę, siekdama apginti savo išimties teises, arba prieš Bendrijos instituciją dėl pastarosios neveikimo (atitinkamai 230 ir 232 straipsniai). Panašiai ECB gali pateikti ieškinį prieš NCB, jei šis nevykdo Sutartyje ir ECBS statute numatytų įsipareigojimų (Sutarties 237 straipsnio d dalis).

Be to, ETT jurisdikcijai priskiriami ginčai tarp ECB ir jo darbuotojų (žr. 6.4.1 skirsnį) bei visos bylos, kurios ETT jurisdikcijai priskirtos pagal sutartis tarp ECB ir jo sutarties partnerių.

4.6. FINANSŲ VALDYMO IR PATIKIMUMO TIKRINIMAS

Patikimas Eurosistemos finansų valdymas rūpi visai visuomenei – juk ECB ir nacionaliniai centriniai bankai vykdo viešą funkciją, susijusią su mokesčių mokėtojų pinigais. Todėl Sutartyje yra keletas nuostatų, nustatančių ECB finansų valdymo ir patikimumo patikrinimą.

ECB vykdo savo atskaitomybės įsipareigojimą rengdamas metines finansines ataskaitas ir skelbdamas jas savo metų ataskaitose. ECB ir visos Eurosistemos nacionalinių centrinių bankų metų ataskaitas tikrina nepriklausomi išorės auditoriai. Pagal ECBS statuto 27.1 straipsnį, šiuos išorės auditorius rekomenduoja Valdančioji Taryba ir tvirtina ES Taryba. ECB parengė teisinės nuostatas ir jų įgyvendinimo principus atsižvelgdamas į TVF „Geros praktikos užtikrinant pinigų ir finansų politikos skaidrumą kodeksą“, priimtą 1999 m., su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2000 m. rugpjūčio mėnesį.

Be nepriklausomų išorės auditorių ECB finansų valdymą tikrina ir Europos Audito Rūmai. Remdamiesi ECBS statuto 27.2 straipsniu, Europos Audito Rūmai tikrina ECB vadovų veiklos efektyvumą ir skelbia metų ataskaitą Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje.

Galiausiai, remiantis 2003 m. liepos 10 d. ETT nutartimi⁷, ECB taikoma kovos su sukčiavimu programa. Ją, remdamasi EB sutarties 280 straipsniu, parengė Europos bendrija⁸. Vadovaudamasi šia programa, nepriklausoma Europos Komisijos nusikaltimų tyrimo tarnyba – Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF)⁹ – kilus pagrįstiems įtarimams turi teisę tirti ECB sukčiavimo ir kitokius neteisėtus veiksmus. Atsižvelgdamas į ETT nutartį, ECB suderino savo vidaus taisykles ir procedūras su ETT sprendime pasiūlyta teisės sistema ir priėmė būtinas priemones glaudžiam bendradarbiavimui su OLAF užtikrinti kovojant su sukčiavimu¹⁰.

⁷ Byla C-11/00 Europos Bendrijų Komisija prieš Europos centrinį banką [2003 m.], ECR I-07147.

⁸ 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1073/1999 dėl Europos kovos su sukčiavimu tarnybos atliekamų tyrimų (OL L 136, 1999 5 31, p. 1).

⁹ 1999 m. balandžio 28 d. Komisijos sprendimas dėl Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) įsteigimo (OL L 136, 1999 5 31, p. 20).

¹⁰ 2004 m. birželio 3 d. Europos centrinio banko sprendimas (ECB/2004/11) dėl Europos kovos su sukčiavimu tarnybos atliekamų Europos centrinio banko tyrimų, susijusių su Europos Bendrijų finansiniams interesams kenkiančio sukčiavimo, korupcijos ir bet kokios kitos neteisėtos veiklos prevencija, nuostatų ir sąlygų, ir dėl Europos centrinio banko personalo įdarbinimo sąlygų dalinio pakeitimo (OL L 230, 2004 6 30, p. 56).

Jean-Claude Trichet su
G7 valstybių finansų
ministrais ir centrinių bankų
valdytojais Tarptautinio
valiutos fondo metiniame
susitikime Singapūre
2006 m. rugsėjo mėn.

5. ECB TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

ECB atstovauja euro zonai tarptautiniu lygiu, o tai reiškia, kad jis atstovauja Europos bendrijai ekonominės ir pinigų sąjungos klausimais tarptautinėse organizacijose ir forumuose, kuriuose aptariami Eurosistamai patikėti uždaviniai. Tikslus tokio dalyvavimo pobūdis priklauso nuo kompetencijos pasidalijimo Bendrijoje ir tarp Bendrijos bei jos valstybių narių. Taigi priklausomai nuo aptariamų temų ECB dalyvavimas tarptautinėse organizacijose ir forumuose gali reikšti, kad jis atstovauja išimtinai Europos bendrijos politikos pozicijai arba kad pristato paties ECB poziciją kitų politikos kūrėjų pozicijų atžvilgiu Bendrijos ir nacionaliniu lygiu.

5.1. BENDRA INFORMACIJA

Kadangi pinigų ir valiutų kurso politika buvo perkelta į Bendrijos lygį, reikėjo parengti susitarimus, kad ECB galėtų būti tarptautinio bendradarbiavimo pinigų ir finansų srityje dalyvis. Šiuose susitarimuose reikėjo atsižvelgti į keturis toliau nurodytus aspektus:

1. Įgaliojimų paskirstymas Bendrijoje

Remiantis Europos bendrijos (EB) steigimo sutarties 111 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatomis, ES Tarybai suteikiama teisė priimti sprendimus dėl derybų organizavimo ir susitarimų sudarymo su ne ES šalimis ar tarptautinėmis organizacijomis pinigų ir užsienio valiutų kurso režimo klausimais, dėl Bendrijos pozicijos ir atstovavimo tarptautiniu lygiu ekonominės ir pinigų sąjungos klausimais, „*laikantis įgaliojimų paskirstymo*“ Bendrijoje. Iki šiol 111 straipsnio 3 dalies nuostatos buvo taikomos susitarimams tarp Europos bendrijos ir tam tikrų ne ES šalių pinigų bei užsienio valiutų kurso politikos klausimais¹ sudaryti; kitomis nuostatomis dar nebuvo pasinaudota. Šiuo metu tarptautinio atstovavimo Bendrijai susitarimai grindžiami Liuksemburgo (1997 m. gruodžio mėn.) ir Vienos (1998 m. gruodžio mėn.) Europos Vadovų Tarybos susitikimuose pasiektais susitarimais. Liuksemburgo Europos Vadovų Tarybai pirmininkavusios valstybės narės išvadose teigiama, kad ECB ir ECOFIN taryba „*atstovaudama Bendrijai tarptautiniu lygiu, savo uždavinius vykdys veiksmingai ir laikydamasi Sutartyje nustatytų įgaliojimų paskirstymo*“.

2. Atsakomybės paskirstymas Eurosistemoje

Vadovaudamasi ECBS statuto 6.1 ir 12.6 straipsniais, Valdančioji Taryba sprendžia, kaip Eurosistamai turėtų būti atstovaujama tarptautiniu lygiu. ECB turi teisę dalyvauti tarptautinėse pinigų institucijose, kaip ir nacionaliniai centriniai bankai, gavęs Valdančiosios Tarybos pritarimą. Valdančioji Taryba nutarė, kad nacionaliniai centriniai bankai ir toliau turėtų dalyvauti tarptautinėse organizacijose ir forumuose, atsižvelgiant į tai, kaip aktyviai atitinkamos

¹ Tai galioja keturiems Tarybos sprendimams dėl pinigų santykių su Monako Kunigaikštyste, San Marino Respublika, Andoros Kunigaikštyste ir Vatikano Miesto Valstybe, taip pat dviem Tarybos sprendimams dėl valiutų kurso klausimų, susijusių su Žaliojo Kyšulio eskudu, AFS franku ir Komoros franku.

valstybės dalyvauja tokių organizacijų veikloje, o ECB turėtų užtikrinti, kad Eurosystemai būtų atstovaujama visą laiką, kur ir kada to reikia.

3. Įgaliojimų paskirstymas tarp Bendrijos ir euro zonos šalių

Kaip jau aptarta 1.2.2 skirsnyje, atskiros euro zonos šalys atsako už visą ekonominę politiką, išskyrus pinigų ir valiutų kurso politiką. Tai reiškia, kad ECB, Bendrija ir atskiros ES valstybės narės dalyvauja tarptautinio bendradarbiavimo procesuose skirtingai, priklausomai nuo atitinkamų tarptautinių organizacijų ir forumų joms suteiktų įgaliojimų.

4. Atskirų tarptautinių organizacijų ir forumų institucinė sandara

Suverenumo pinigų srityje perdavimas iškelė tam tikrų anksčiau nespęstų klausimų dėl institucinės tarptautinių santykių struktūros, nes tuo metu galioję susitarimai nebuvo pritaikyti tokiai didelei pinigų sąjungai kaip euro zona. Dabartinė tarptautinių organizacijų ir forumų įvairovė atsirado siekiant skatinti suverenių valstybių, turėjusių visus įgaliojimus vykdyti savo valstybės ekonominę, pinigų ir finansų politiką, bendradarbiavimą. Kad pradėtų galioti Bendrijos ir ECB tarptautinius santykius reglamentuojančios nuostatos, reikėjo derėtis dėl taisyklių ir procedūrų, kuriomis grindžiami tarptautiniai santykiai, pakeitimo. Iki šiol tokie pakeitimai buvo iš esmės pragmatinio pobūdžio. Tai atitinka 1998 m. gruodžio mėn. Vienos Europos Vadovų Tarybai pirmininkavusios valstybės narės išvadas, kad „*pats sėkmingiausias galėtų būti toks pragmatinis požiūris, pagal kurį dabartinės taisyklės ir procedūras reikia keisti kiek įmanoma mažiau, žinoma, su sąlyga, kad, taip sprendžiant klausimą, būtų tinkamai įvertintas euro vaidmuo*“.

Iki šiol priimti pragmatiniai sprendimai leidžia ECB dalyvauti tarptautinėse organizacijose ir forumuose, kuriuose aptariamai Eurosystemai patikėti uždaviniai.

- Jei tarptautinis bendradarbiavimas susijęs su *bendra pinigų politika*, ECB yra vienintelė institucija, įgaliota atstovauti Europos bendrijos politikai, kadangi bendra pinigų politika priklauso išimtinai ECB svarbiausių sprendimus priimančių organų – Valdančiosios Tarybos ir Vykdomosios Valdybos – kompetencijai.
- Kalbant apie *euro keitimo kursą*, ECB dalijasi atsakomybe su ES Taryba (ECOFIN taryba) ir Eurogrupe. Taigi ir ECB pirmininkas, ir Eurogrupės pirmininkas dalyvauja konsultacijose su trečiosiomis šalimis (pvz., G7 susitikimuose) ir nustatant ryšių politiką.
- *Mokėjimo sistemų* srityje ECB gali apibrėžti savo poziciją tarptautiniu lygiu tais klausimais, kurie yra susiję su Eurosystemos prievole skatinti sklandų ir veiksmingą mokėjimų ir atsiskaitymų sistemų darbą. Euro zonos nacionaliniai centriniai bankai, dalyvaujantys tarptautinėse organizacijose ir forumuose kartu su ECB, taip pat gali pareikšti savo nuomonę, rodančią jų kompetenciją bei patirtį valdant ir prižiūrint savo šalies mokėjimų bei atsiskaitymų sistemas.

- *Statistikos srityje* ECBS statusas nustato bendrą ECB įsipareigojimą bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis. Ši nuostata, kurioje atsižvelgiama į tai, kad statistikos darbas vykdomas pasaulio mastu, leidžia ECB nustatyti savo poziciją kartu su kitomis atsakingomis Bendrijos institucijomis (pvz., Eurostatu).
- *Riziką ribojančios priežiūros ir finansinio stabilumo srityje* ECB gali dalyvauti atitinkamuose tarptautiniuose susitikimuose ir pristatyti savo poziciją kaip ir už šią sritį atsakingos nacionalinės institucijos (pvz., nacionaliniai centriniai bankai ir nacionalinės priežiūros įstaigos).

5.2. ECB TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ POLITIKA

ECB pagrindinė veikla tarptautinio bendradarbiavimo srityje – tai keitimasis informacija ir nuomonėmis su kitais politikos kūrėjais daugiašalėse organizacijose ir forumuose. Šiuo atžvilgiu ypač svarbu, kad ekonominę plėtrą ir politiką svarbiausiose ekonominėse zonose įvertintų lygiavertės institucijos, nes tai leidžia ECB geriau analizuoti išorės įvykių įtaką euro zonos ekonomikai. Keitimąsi informacija ir nuomonėmis papildo nepriklausomų organizacijų, tokių kaip Tarptautinis valiutos fondas (TVF) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO), vykdoma priežiūra.

Be to, ECB dalyvauja tarptautinės bendruomenės veikloje rengiant bendrus susitarimus dėl kai kurių geriausios praktikos aspektų ir taisyklių, kad politikos kūrimas būtų veiksmingesnis bei skaidresnis. Paprastai geriausia praktika apibūdinama pagrindiniais principais, standartais ir kodeksais, kuriuos kiekviena šalis įgyvendina savanoriškai. Geriausios praktikos nustatymas skatina jos perėmimą ir skaidrumą tarp politikos kūrėjų, o gero viešojo valdymo sąvoka tampa svarbiausia tarptautinio bendradarbiavimo sąvokos dalis.

Tačiau ECB tarptautinio bendradarbiavimo politika neapima jos pinigų ir valiutų kurso politikos *ex ante* koordinavimo ne euro zonos šalių vykdomos politikos atžvilgiu. Tai greitai gali tapti nesuderinama su jo įgaliojimais ir nepriklausomumu: mėginant koordinuoti *ex ante* ne tik būtų neaiški konkreiti politikos kūrėjų atsakomybė, bet ir sumažėtų jų atskaitingumas.

5.3. ECB SANTYKIAI SU TARPTAUTINĖMIS ORGANIZACIJOMIS

ECB užmezgė santykius su TVF ir EBPO. Šios organizacijos reguliariai stebi ir vertina ekonominius ir politinius pokyčius savo valstybėse narėse.

5.3.1. Tarptautinis valiutos fondas

TVF, įkurtam 1944 m. Bretono Vudso susitarimu, šiuo metu priklauso 184 valstybės narės. Jo pagrindinis uždavinys – puoselėti tarptautinį bendradarbiavimą pinigų srityje, užtikrinti valiutų kurso stabilumą, skatinti tarptautinę prekybą ir ekonomikos augimą. Dėl savo įgaliojimų apimties TVF yra pačiame tarptautinės pinigų ir finansų sistemos centre.

Atsižvelgiant į valstybių narių ekonominės politikos svarbą pasaulio ekonominės sistemos stabilumui, priežiūra yra TVF veiklos pagrindas. TVF priežiūros sistema sudaro ekonominių ir finansinių pokyčių bei valstybių narių politikos stebėseną ir vertinimą, nustatytas kaip konsultacijų su valstybėmis narėmis dalis pagal TVF steigimo sutarties IV straipsnį (žinomą IV straipsnio konsultacijų pavadinimu). Be to, priežiūra apima ir nacionalinės politikos įtakos pasauliui vertinimą vis labiau integruotoje pasaulio ekonomikos ir finansų sistemoje (daugiašalė priežiūra).

ECB stebėtojo statusas

Atsižvelgiant į atitinkamus TVF ir ECB įgaliojimus, buvo nuspręsta, kad ECB privalo dalyvauti TVF veikloje, kai sprendžiami ECB kompetencijai priskirti klausimai. 1998 m. gruodžio 21 d. TVF vykdomoji valdyba nutarė suteikti ECB stebėtojo statusą. Tai buvo pragmatinis sprendimas, kad nereikėtų keisti TVF steigimo sutarties, kurioje numatyta tik valstybių narystė. Buvo susitarta, kad ECB kviečiamas dalyvauti kaip stebėtojas visuose TVF vykdomosios valdybos posėdžiuose, kuriuose aptariami tiesiogiai su ECB susiję klausimai. Tokie klausimai darbotvarkėje gali būti:

- IV straipsnio konsultacijos dėl euro zonos politikos;
- IV straipsnio konsultacijos su atskiromis euro zonos valstybėmis;
- euro vaidmuo tarptautinėje pinigų sistemoje;
- daugiašalė priežiūra, t. y. du kartus per metus vykstantis TVF parengtų leidinių „Pasaulio ekonomikos perspektyvos“ ir „Pasaulinio finansų stabilumo ataskaitos“ aptarimas ir reguliarius pasaulio ekonomikos ir rinkos raidos aptarimas.

Šiuose TVF vykdomosios valdybos posėdžiuose ECB stebėtojas pristato Europos bendrijos poziciją, jei klausimas susijęs su euro zonos pinigų politika. Kalbant apie valiutų kurso politiką, Eurogrupės pirmininkaujantį šaliai atstovaujantis vykdytysis direktorius ir ECB stebėtojas pristato Bendrijos poziciją, atspindinčią nuolat vykstantį nuomonių apsikeitimą euro zonos lygiu, pavyzdžiui, Eurogrupės posėdžiuose (žr. 4.3.2 skirsnį).

Nors ECB stebėtojas turi nuolatinį kvietimą, jis gali būti ir specialiai pakviestas dalyvauti posėdžiuose, kuriuose svarstomi tiek ECB, tiek TVF dominantys klausimai, svarbūs vykdant jiems suteiktus įgaliojimus. Jau tapo įprasta, kad ECB stebėtojas kviečiamas dalyvauti IV straipsnio diskusijose, kai aptariamos ES valstybės narės, kurios dar neįsivedė euro, atsižvelgiant į tai, kad ECB dalyvauja derinant pinigų politiką su šių valstybių nacionaliniais centriniais bankais. Be to, ECB stebėtojas dalyvauja metinėse IV straipsnio konsultacijose aptariant JAV ir Japoniją.

Remiantis stebėtojo teise suteikiančiais susitarimais, ECB pirmininkas kviečiamas dalyvauti kaip stebėtojas ir Tarptautinio pinigų ir finansų komiteto (TPFK) posėdžiuose. TPFK renkasi du kartus per metus vykstant TVF pavasario ir

metiniams susitikimams, konsultuoja ir atsiskaito TVF valdytojų tarybai už tarptautinę pinigų ir finansų sistemos priežiūrą. Jis rengia ir rekomendacijas dėl TVF vykdomosios valdybos politikos darbo.

IV straipsnio konsultacijos su ECB ir euro zonos šalimis

Įvedus eurą, IV straipsnio konsultacijos su euro zonos šalimis narėmis buvo padalytos į dvi atskiras dalis: viena IV straipsnio proceso dalis skirta išimtinai pinigų ir valiutų kurso euro zonoje klausimams, o kitoje sprendžiami konkrečių euro zonos šalių ir jų ekonominės politikos klausimai atskirai nuo pinigų ir valiutų kurso politikos (pvz., fiskalinė ar struktūrinė politika). Toks padalijimas rodo, kad TVF procedūros buvo pritaikytos prie pasikeitimų pasidalijus kompetenciją euro zonoje.

Du kartus per metus TVF delegacija atvyksta į ECB aptarti naujausių pokyčių ir klausimų, susijusių su pinigų ir valiutų kurso politika euro zonoje. TVF misija taip pat organizuoja aptarimus su Europos bendrijos institucijomis, kurios koordinuoja nacionalinę politiką (pvz., pagal Bendrąsias ekonominės politikos gaires ir Stabilumo ir augimo paktą), tokiomis kaip Europos Komisija, Ekonomikos ir finansų komitetas ir Eurogrupė. Šiose diskusijose daugiausia dėmesio skiriama ekonomikos pokyčiams ir politikai (pvz., fiskalinei ir struktūrinei politikai) visoje euro zonoje, kurie yra svarbūs pinigų politikai ir valiutų kurso raidai.

Remdamasis antrąja IV straipsnio dalimi, susijusia su atskirų šalių narių ekonomine politika, TVF lankosi konkrečiose šalyse ir susitinka su nacionalinės politikos kūrėjais.

Kitos bendradarbiavimo sritys

ECB taip pat dalyvauja įvairiose TVF iniciatyvose stiprinant tarptautinių finansų struktūrą. Taip atsirado „Geros praktikos užtikrinant pinigų ir finansų politikos skaidrumą kodeksas“. Jame nustatyti bendrieji valdžios institucijų skaidrumo ir atskaitingumo principai pinigų politikos srityje centriniams bankams vykdant su ja susijusius uždavinius. Šie principai apima mokėjimo sistemas ir priežiūrą, užsienio valiutos atsargų valdymo rekomendacijas bei Standartų ir kodeksų laikymosi ataskaitas – visos šios priemonės yra tarptautinės bendruomenės bendrų pastangų skatinti tarptautiniu mastu suderintų standartų ir kodeksų taikymą dalis. Standartų ir kodeksų laikymosi ataskaitose vertinama, kaip kiekviena šalis laikosi šių standartų ir kodeksų, kad būtų įmanoma nustatyti potencialias šalių silpnąsias vietas, galinčias padidinti ekonominį ir finansinį šalių pažeidžiamumą.

ECB bendradarbiauja su TVF ir kitose srityse. Ypač aktyviai ECB dalyvauja taikant ir tobulinant tarptautinius statistikos standartus, pavyzdžiui, išdėstytus TVF Mokėjimų balanso vadovo penktajame leidime. Jie yra pataisytos Nacionalinių sąskaitų sistemos (NSS 93) dalis. Be to, bendradarbiaujama įgyvendinant Duomenų platinimo specialųjį standartą, kuris sukurtas 1996 m. siekiant užtikrinti, kad šalys narės laiku pateiktų patikimus bei išsamius duomenis visuomenei ir TVF priežiūros tikslais. ECB nuolat dalyvauja ir TVF techninės pagalbos veikloje.

O nuo 2000 m. lapkričio mėn. ECB priklauso specialiosios skolinimosi teisės (SST), todėl jis gali dalyvauti savanoriškuose sandoriuose su TVF šalimis narėmis ir kitais SST turėtojais. Todėl 2001 m. balandžio mėn. ECB ir TVF sudarė SST pirkimo ir pardavimo sutartį. Remiantis šia sutartimi TVF gali inicijuoti SST sandorius tarp ECB ir kitų SST savininkų ir prisidėti prie sklandaus TVF SST valdymo².

5.3.2. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

EBPO yra tarpvyriausybė organizacija, šiuo metu vienijanti 30 šalių narių ir bendradarbiaujanti su dar 70 valstybių. Tai šalių narių forumas konsultuotis, palyginti patirtį ir bendradarbiauti, siekiant kiek įmanoma tvaresnio augimo ir didinti ekonominę bei socialinę gerovę pagal rinkos ekonomikos principus. EBPO dirba visose viešosios politikos, įskaitant pinigų ir kitokią ekonominę politiką, srityse. ECB dalyvauja visose EBPO veiklos srityse, susijusiose su Eurosistema patikėtais uždaviniais.

Nors EBPO narėmis gali būti tik šalys, šioje organizacijoje Europos bendrija yra nuolat atstovaujama ir dalyvauja jos darbe. Tokia dalyvavimo forma grindžiama 1960 m. gruodžio 14 d. EBPO konvencijos 13 straipsnio Papildomu protokolu Nr. 1. Nuo 1999 m. ECB dalyvauja visuose svarbiuose EBPO posėdžiuose Europos bendrijos delegacijoje kartu su Europos Komisija, tačiau ir ECB, ir Europos Komisija išreiškia savo nuomonę atitinkamose jų įgaliojimų srityse.

ECB dalyvauja šiuose EBPO komitetuose ir darbo grupėse:

- Ekonomikos ir vystymosi peržiūros komitete;
- Ekonominės politikos komitete ir jo darbo grupėse;
- Finansų rinkų komitete.

Ekonomikos ir vystymosi peržiūros komitetas (EVPK), įkurtas 1961 m., įpareigotas reguliariai rengti kiekvienos EBPO šalies narės ekonominės situacijos ir politikos kryptį analizę. Jis skelbia šios analizės pagrindu parengtas ekonomikos apžvalgas, kuriose pateikiamos ir politikos rekomendacijos. Šalys narės gali nuspręsti atsižvelgti į šias rekomendacijas savo politikos kūrimo procese. Be to, 2001 m. EVPK pradėjo rengti euro zonos metinę apžvalgą.

Ekonominės politikos komitetas (EPK) daugiausia dėmesio skiria pasaulinei ekonominei padėčiai, ypač įvykių trijuose svarbiausiuose EBPO regionuose (euro zonoje, JAV ir Japonijoje) padariniams. Jis nagrinėja įvairiausio pobūdžio klausimus, susijusius su ekonominėmis prognozėmis ir politikos reikalavimais EBPO erdvėje, ir teikia EBPO narėms išsamią situacijos analizę. EPK veiklą papildo keletas darbo grupių:

- i. Pirmoji darbo grupė nagrinėja labiau struktūrinio pobūdžio ekonomikos klausimus ir politiką (pvz., įvairių politikos kryptių ir ilgalaikio augimo sąsajas, valdžios išlaidų priežiūros kriterijus ir savaiminio stabilizavimo priemonių vaidmenį).

² Žr. ECB 2001 m. ataskaita, 5 skyriaus 2 skirsnis (2002 m.).

- ii. Trečioji darbo grupė stebi ir vertina svarbiausių makroekonominių rodiklių raidą (pvz., valiutų kurso raidą, užsienio ir (arba) biudžeto pozicijų balanso sutrikimus ir sistemine finansų riziką).
- iii. Trumpalaikių ekonomikos perspektyvų darbo grupė padeda EPK rengti ekonomines prognozes.

Finansų rinkų komitetas nagrinėja struktūrinius pokyčius EBPO finansų rinkose.

5.4. ECB DALYVAVIMAS NEOFICIALIUOSE FINANSŲ MINISTRŲ IR CENTRINIŲ BANKŲ VALDYTOJŲ FORUMUOSE

5.4.1. G7 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai

Platesniu Didžiojo septyneto grupės³ (G7) valstybių *bendradarbiavimo* mastu finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai reguliariai susitinka, kad aptartų svarbiausius ekonomikos ir finansų klausimus. Jų susitikimuose dažniausiai aptariama ekonomikos ir finansų raida bei perspektyvos atitinkamose šalyse, valiutų kurso klausimai ir pasaulinė ekonomika. Be to, jie nagrinėja ir bendros svarbos klausimus, susijusius su pinigų ir finansų politika. Toks neoficialus apskaitimas nuomonėmis gali padėti dalyviams geriau suprasti įvairius aptariamus klausimus ir gali būti naudingas tarptautinių organizacijų, tokių kaip TVF, Pasaulio bankas ar EBPO, diskusijose ir sprendimų priėmimo procese kaip galimos gairės ar politinė paskata jų darbui.

Iki ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo pradžios G7 valstybių finansų ministrų ir centrinių bankų valdytojų posėdžiuose dalyvaudavo tik atitinkamų G7 valstybių valdžios atstovai. Perkėlus pinigų ir valiutų kurso politikos klausimus iš nacionalinio į Bendrijos lygį, susitarimai euro zonoje buvo pritaikyti prie naujo kompetencijų pasiskirstymo. Todėl tuose posėdžiuose, kuriuose sprendžiami makroekonominės priežiūros ir valiutų kurso klausimai, dalyvauja ir ECB pirmininkas, ir Eurogrupės pirmininkas. Trijų į G7 įeinančių euro zonos valstybių (Prancūzijos, Vokietijos ir Italijos) centrinių bankų valdytojai šiuose posėdžiuose nedalyvauja. Tačiau jie ir toliau dalyvauja G7 darbe, kai aptariami kiti klausimai, pavyzdžiui, tarptautinė finansų struktūra ir paskolų iniciatyvos skurstančioms šalims.

Faktines funkcijas ir įsipareigojimus ECB pirmininkas ir Eurogrupės pirmininkas pasiskirsto taip: pirmasis pristato Eurosistemos nuomonę pinigų politikos euro zonoje klausimais, o antrasis dalyvauja diskusijose ekonomikos raidos ir politikos euro zonoje klausimais. Kadangi ECB ir ES Taryba dalijasi atsakomybe sprendžiant valiutų kurso klausimus, G7 valstybių susitikimuose išreikšta nuomonė yra jų išankstinių konsultacijų padarinys.

³ Italija, Japonija, Jungtinė Karalystė, JAV, Kanada, Prancūzija ir Vokietija sudaro 7 šalių grupę (G7), o kartu su Rusija – 8 šalių grupę (G8). Valstybių ar vyriausybės vadovai ir užsienio reikalų ministrai susitinka G8, o finansų ministrai – *G7 sudėties*.

5.4.2. G10 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai

Dešimties valstybių grupės (G10)⁴ ministrų ir valdytojų darbas glaudžiai susijęs su TVF veikla. Ji prasidėjo 1962 m. sudarius Bendruosius skolinimosi susitarimus (BSS), kuriais siekiama papildyti TVF įprastus išteklius. Pastaraisiais metais G10 valstybės daugiausia dėmesio skyrė tarptautinių finansinių krizių prevencijai ir valdymui.

ECB pirmininkas kaip stebėtojas dalyvauja metiniuose ministrų ir valdytojų susitikimuose, kurie organizuojami tuo pačiu metu kaip ir TVF metiniai susirinkimai. Šiuos susitikimus papildo *ad hoc* šaukiami pavaduotojų posėdžiai, kuriuose ECB taip pat dalyvauja kaip stebėtojas.

5.4.3. G20 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai

Dvidešimties valstybių grupė (G20)⁵ yra neoficialus finansų ministrų ir centrinių bankų valdytojų forumas, įkurtas 1999 m. siekiant įtraukti svarbiausias kylančios rinkos ekonomikos valstybes į dialogą tarptautiniais ekonominės ir finansų politikos klausimais. Forumo tikslas – padėti atvirai keistis nuomonėmis ir taip siekti sutarimo tais klausimais, kuriuos nagrinėja atitinkamos sprendimus priimančios organizacijos, tokios kaip TVF ir Pasaulio bankas.

ECB ir ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė yra G20 forumo narės. Abi dalyvauja G20 valstybių ministrų ir valdytojų posėdžiuose, taip pat parengiamuosiuose posėdžiuose pavaduotojų lygiu. ECB ir ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės dalyvavimas leidžia pristatyti visos euro zonos nuomonę aptariamais klausimais. ECB ir (arba) ES Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės dalyvavimas G20 diskusijose derinamas, kiek reikia atsižvelgiant į Sutartyje nustatytą įgaliojimų paskirstymą.

5.4.4. Finansinio stabilumo forumas

1999 m. vasario mėn. G7 valstybių finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai nutarė įkurti Finansinio stabilumo forumą (FSF). Jam keliami tokie uždaviniai:

- i. įvertinti tarptautinės finansų sistemos pažeidžiamumą;
- ii. nustatyti priemones tarptautiniam finansų stabilumui skatinti aktyviau keičiantis informacija ir bendradarbiaujant tarptautiniu mastu finansų priežiūros ir kontrolės srityse.

⁴ G10 sudaro Belgija, Italija, Japonija, Jungtinė Karalystė, JAV, Kanada, Nyderlandai, Prancūzija, Švedija ir Vokietija. Šveicarija yra G10 asocijuotoji narė.

⁵ G20 grupės nariai – tai Argentinos, Australijos, Brazilijos, Indijos, Indonezijos, Italijos, Japonijos, Jungtinės Karalystės, JAV, Kanados, Kinijos, Korėjos, Meksikos, Pietų Afrikos, Prancūzijos, Rusijos, Saudo Arabijos, Turkijos ir Vokietijos finansų ministrai ir centrinių bankų valdytojai. Dar viena narė – Europos bendrija, atstovaujama ES Tarybos pirmininko ir ECB pirmininko. Derybose kaip *ex officio* nariai taip pat dalyvauja TVF valdantysis direktorius ir Pasaulio banko pirmininkas, be to, Tarptautinio pinigų ir finansų komiteto bei TVF ir Pasaulio banko Plėtros komiteto pirmininkai.

Administracinę pagalbą Finansų stabilumo forumui teikia Tarptautinių atsiskaitymų banke (TAB) įsikūręs sekretoriatas. ECB vykdomosios valdybos narys (Tommaso Padoa-Schioppa) dalyvaudavo pirmuosiuose FSF susitikimuose stebėtojo teisėmis, o nuo 2000 m. birželio mėn. – kaip nuolatinis narys, pirmiausia kaip TAB Mokėjimų ir atsiskaitymų sistemų komiteto pirmininkas.

5.4.5. Tarptautinių atsiskaitymų banko ir centrinių bankų forumai

1930 m. įkurtas TAB yra seniausia tarptautinė pinigų ir finansų organizacija. Pagrindinis jo tikslas – „*skatinti centrinių bankų bendradarbiavimą*“ (TAB statuto 3 straipsnis). ECB dalyvauja visoje TAB numatytoje *bendradarbiavimo* veikloje, įskaitant statistikos rengimo darbą. Be to, nuo 2000 m. ECB yra TAB akcininkas, turintis balso ir atstovavimo teises visuotiniame akcininkų susirinkime.

ECB pirmininkas dalyvauja⁶ G10 centrinių bankų valdytojų susitikimuose, kurie paprastai vyksta pagrindinėje TAB buveinėje Bazelyje kas du mėnesius. Šiame forume valdytojai aptaria svarbiausius tarptautinius ekonomikos, pinigų ir finansų klausimus (pvz., ekonomikos tendencijas industrinėse valstybėse ir kylančios rinkos ekonomikos šalyse, potencialias grėsmes pasaulio finansų stabilumui ir ilgalaikius pinigų bei finansų pokyčius). Į šiuos susitikimus vis dažniau kviečiami kylančios rinkos ekonomikos šalių, turinčių sisteminę svarbą, centriniai bankai.

G10 centrinių bankų valdytojai įsteigė keletą nuolatinių komitetų ir *ad hoc* darbo grupių. ECB veiklai ypač svarbūs keturi nuolatiniai komitetai:

- i. ECB turi stebėtojo statusą *Bazelio bankų priežiūros komiteto* (BBPK) posėdžiuose. BBPK, kuris yra nuolatinis G10 valstybių bendradarbiavimo forumas, yra tarptautiniu mastu pripažintas bankų priežiūros, kontrolės ir geriausios praktikos standartų kūrėjas. Atsižvelgiant į šio komiteto darbo svarbą ECB ir Eurosistemos veiklai riziką ribojančios priežiūros ir finansų stabilumo srityje, ECB dalyvauja ir kai kuriose BBPK darbo grupėse (pvz., Elektroninės bankininkystės grupėje, Kapitalo grupėje, Laikinojoje tyrimų grupėje ir Rizikos valdymo grupėje).
- ii. Nuo 2000 m. birželio mėn. *Mokėjimo ir atsiskaitymų sistemų komitetui* (angl. CPSS) vadovauja ECB vykdomosios valdybos narys (Tommaso Padoa-Schioppa). CPSS yra veiksmingos ir sklandžios mokėjimų ir atsiskaitymų sistemos kūrimo priešakyje.
- iii. Be to, ECB yra *Pasaulinės finansų sistemos komiteto* (angl. CGFS) narys. PFSK veikla siekiama nustatyti ir įvertinti potencialių nepalankių aplinkybių šaltinius pasaulio finansų aplinkoje, geriau suprasti finansų rinkų funkcionavimą ir skatinti jų veiksmingumą bei stabilumą.
- iv. ECB yra ir *Rinkų komiteto* narys – šio komiteto posėdžiuose dalyvauja centrinių bankų vadovybės atstovai, reguliariai peržiūrintys įvykius finansų rinkose, ypač užsienio valiutos rinkose.

⁶ Nuo 2003 m. lapkričio mėn. jis pirmininkauja G10 susitikimams.

Eurotower,
ECB būstinė
Frankfurte prie
Maino

6. ECB KAIP JURIDINIS ASMUO

Būdamas centrinis bankas, ECB turi ir viešajam, ir privačiajam sektoriui būdingų ypatybių. Pagal jo įsteigimo teisinį pagrindą ir misiją – tai valdžios institucija, bet jo politika iš esmės įgyvendinama vykdant finansines operacijas, jo organizacinė struktūra ir darbo metodai panašūs į privačiojo sektoriaus banko struktūrą ir metodus. Taigi ECB yra tam tikros rūšies valdžios institucija, turinti ir įmonės ypatybių.

6.1. MISIJA

2003 m. rugpjūčio mėn. Vykdančioji valdyba priėmė pareiškimą dėl ECB misijos, atspindintį jo tikslus ir vietą Eurosistemoje.

„Europos centrinis bankas ir euro zonos nacionaliniai centriniai bankai kartu sudaro Eurosistemą – euro zonos centrinių bankų sistemą. Pagrindinis Eurosistemos tikslas – palaikyti kainų stabilumą, t. y. saugoti euro vertę.

Europos centrinis bankas yra įsipareigojęs veiksmingai įgyvendinti visus jam patikėtus centrinio banko uždavinius. Juos įgyvendindami siekiame kuo didžiausio sąžiningumo, kompetencijos, veiksmingumo ir skaidrumo.“

Pirmojoje misijos pareiškimo dalyje pabrėžiamas gyvybiškai svarbus ECB ryšys su euro zonos nacionaliniais centriniais bankais ir pagrindinis Eurosistemos tikslas. Antrojoje dalyje išskiriamas ECB įsipareigojimas veiksmingai įgyvendinti jam keliamus uždavinius ir pabrėžiamos tos vertybės, kurias ECB darbuotojai ir vadovai laiko svarbiausiomis vykdant jų pareigas. ECB darbuotojų apklausoje buvo ypač išryškintos sąžiningumo, kompetencijos, veiksmingumo ir skaidrumo vertybės, todėl šios apklausos rezultatai buvo panaudoti formuluojant misijos pareiškimą.

Šias vertybes atspindi sukurta ECB vidaus struktūra bei veiklos procedūros. Šie struktūriniai ir procedūriniai dalykai nėra statiški – jie nuolat tobulinami, siekiant sukurti geriausią praktiką ir standartus. Taigi pradiniam etape ECB prioritetas buvo nustatyti savo funkcijas ir įvesti eurą. Dabar, kai šie pradiniai tikslai jau sėkmingai įgyvendinti, ECB daugiau dėmesio skiria savo vidaus organizacijos ir žmogiškųjų išteklių strategijai tobulinti.

6.2. BANKO VALDYMAS

Terminas „įstaigos valdymas“ gali turėti keletą skirtingų reikšmių ir apibrėžimų. Tačiau ECB atžvilgiu jis reiškia:

- taisykles ir tvarką priimančius sprendimus ECB kaip įstaigos veiklos klausimais;
- susitarimus dėl šių sprendimų ir taikomų teisės aktų laikymosi kontrolės.

Kadangi ECB yra nepriklausoma organizacija, už jo valdymą tiesiogiai atsakingi jo sprendimus priimančiosios organai, ypač Valdančioji taryba ir Vykdomoji valdyba. Be to, dar yra keli išorės ir vidaus kontrolės lygmenys.

6.2.1. Valdančiosios tarybos ir Vykdomosios valdybos vaidmuo valdant banką

Valdančioji taryba, kaip aukščiausias ECB administravimo ir funkcionavimo klausimus sprendžiantis organas, priima ECB darbo reglamentą ir atsako, pirmiausia, už jo finansus. Vykdomosios valdybos pasiūlymu ji tvirtina ECB metų biudžetą ir priima visus kitus sprendimus dėl finansinių išteklių skyrimo ECB ir dėl metinių finansinių rezultatų paskirstymo. Taip pat ji nustato Vykdomosios valdybos narių (žr. 2.5.1 skirsnį) ir ECB darbuotojų įdarbinimo sąlygas.

Vykdydama teisės aktuose nustatytą uždavinį vadovauti ECB einamajai veiklai, Vykdomoji valdyba naudojasi jai suteiktais valdymo ir organizavimo įgaliojimais. Pasikonsultavusi su Valdančiąja taryba, Valdyba priima sprendimus dėl ECB vidaus struktūros, t. y. jo funkcinė padalinių skaičiaus, pavadinimų ir atsakomybės. Svarbiausius funkcinis padalinius arba veiklos sritis tiesiogiai kontroliuoja Vykdomoji valdyba. Valdyba sprendžia, kuris jos narys asmeniškai atsakingas už konkrečią veiklos sritį, ir praneša Valdančiajai tarybai bei Bendrajai tarybai. Tokie sprendimai priimami dalyvaujant visiems Valdybos nariams, bet jie negali būti priimti, jei pirmininkas balsuoja prieš¹.

Be to, Vykdomoji valdyba atsakinga už visus su personalu susijusius klausimus. Ji priima Personalo taisykles (kad būtų galima vykdyti Valdančiosios tarybos nustatytas įdarbinimo sąlygas) ir priima visus būtinus sprendimus dėl ECB darbuotojų atrankos, paskyrimo ir paaukštinimo tarnyboje.

6.2.2. Išorės ir vidaus kontrolės lygmenys

Kaip jau minėta 4.6 skirsnyje, ECB finansų valdymą ir vientisumą tikrina nepriklausomi išorės auditoriai, Europos Audito Rūmai ir Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF). Šią kelių lygių išorės kontrolės sistemą papildo keletas vidaus kontrolės mechanizmų ir procedūrų, kurios aprašytos toliau.

Biudžeto komitetas

Biudžeto komitetas, kurį Valdančioji taryba įkūrė vadovaudamasi ECB darbo reglamento 15 straipsniu, padeda Valdančiajai tarybai spręsti su ECB biudžetu susijusius klausimus. Jį sudaro Eurosistemos centrinių bankų atstovai, iš kurių vienas yra komiteto pirmininkas. Komitetas tikrina ECB metų biudžetų projektus ir teikia Valdančiajai tarybai savo išvadą prieš pastarajai patvirtinant biudžetus. Be to, Komitetas pristato savo nuomonę Valdančiajai tarybai dėl metų biudžetų vykdymo.

¹ ECB darbo reglamento 10 straipsnio 2 dalis.

Vidaus kontrolės struktūra

Vidaus kontrolės struktūra pagrįsta funkciniu požiūriu, kai kiekvienas veiklos padalinys pats atsako už savo vidaus kontrolę ir jos veiksmingumą. Veiklos padaliniai nustato ir įgyvendina veiklos kontrolės procedūras pagal savo atsakomybę. Be to, ECB Žmogiškųjų išteklių, biudžeto ir organizavimo generalinis direktoratas ir Rizikos valdymo skyrius teikia pasiūlymus Vykdomajai valdybai konkrečiais viso banko kontrolės klausimais.

Vidaus auditas

Vidaus audito direktoratas tiesiogiai atskaitingas Vykdomajai valdybai. Jo įgaliojimai apibrėžti ECB audito nuostatuose, kuriuos parengė Vykdomoji valdyba pagal tarptautinius profesinius standartus, daugiausia pagal Vidaus auditorių instituto standartus.

Elgesio kodeksai ir prekybos pasinaudojant viešai neatskleista informacija prevencija

Viena iš pagrindinių ECB vertybių yra skatinti kuo didžiausią sąžiningumą. Siekdamas parodyti savo atsidavimą šiam tikslui, ECB nustatė atitinkamas taisykles ir procedūras.

Valdančiosios tarybos narių elgesio kodeksas, priimtas 2002 m. gegužės mėn.², įtvirtina visų Valdančiosios tarybos narių išsipareigojimą saugoti Eurosistemos vientisumą bei reputaciją ir užtikrinti jos operacijų veiksmingumą. Valdančiosios tarybos paskirtas patarėjas konsultuoja jos narius kai kuriais profesinio elgesio klausimais.

*Europos centrinio banko elgesio kodekse*³ pateikiamos rekomendacijos ir gairės ECB personalo bei Vykdomosios valdybos nariams, iš kurių tikimasi, kad jie, atlikdami savo pareigas, laikysis griežtų profesinės etikos standartų.

*Prekybos pasinaudojant viešai neatskleista informacija taisyklės*⁴ buvo parengtos siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui informacija, į kurią jautriai reaguoja finansų rinka. Remiantis šiomis taisyklėmis, visiems ECB darbuotojams ir Valdybos nariams draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai pasinaudoti viešai neatskleista informacija sudarant asmeninius finansinius sandorius savo rizika ir sąskaita ar trečiųjų šalių rizika ir sąskaita.

Vykdomosios valdybos paskirtas etikos patarėjas konsultuoja visais profesinio elgesio klausimais ir užtikrina nuoseklų prekybos pasinaudojant viešai neatskleista informacija taisyklių interpretavimą.

Duomenų apsaugos pareigūnas

Vadovaudamasi Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu⁵, Vykdomoji valdyba paskyrė duomenų apsaugos pareigūną, kuris savo pareigas pradėjo eiti

² OL C 123, 2002 5 24, p. 9.

³ OL C 76, 2001 3 8, p. 12.

⁴ OL C 236, 2001 8 22, p. 13.

⁵ 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir tokių duomenų laisvo judėjimo (OL L 8, 2001 1 12, p. 1).

2002 m. sausio 1 d. Duomenų apsaugos pareigūnas užtikrina, kad ECB renkami ar apdorojami asmens duomenys būtų laikomi konfidencialiai.

Viešųjų pirkimų taisyklės

ECB viešieji prekių ir paslaugų pirkimai vykdomi deramai atsižvelgiant į viešumo, skaidrumo, lygių galimybių, nediskriminavimo ir efektyvaus valdymo principus. Banko viešųjų pirkimų taisyklės atitinka Bendrijos viešųjų pirkimų direktyvose nustatytus principus. Šiose direktyvose nustatyta, kad nuo minėtų principų galima nukrypti tik skubos atvejais, saugumo ar slaptumo sumetimais, esant vieninteliui tiekėjui, nacionalinių centrinių bankų tiekimų į ECB atveju arba siekiant užtikrinti tiekėjo paslaugų tęstinumą.

6.2.3. Galimybė naudotis ECB archyvais

Galimybę visuomenei susipažinti su ECB archyvais reglamentuoja 2004 m. kovo 4 d. ECB sprendimo⁶ nuostatos. Sprendimas suteikia visuomenei teisę susipažinti su ECB dokumentais remiantis Europos Vadovų Tarybos Birmingeme (1992 m.) ir Kopenhagoje (1993 m.) priimtais nutarimais siekiant priartinti Bendriją prie jos piliečių ir pripažįstant piliečių teisėtą domėjimąsi viešosiomis lėšomis finansuojamų institucijų ir įstaigų organizacine struktūra ir veikla.

„Dokumentas“ – tai kiekvienas bet kokia forma pateiktas turinys, apimantis visus ECB sudarytus ar jo turimus dokumentus, susijusius su jo politika, veikla ar sprendimais. Taigi visuomenė taip pat gali naudotis EPI ir Valdytojų komiteto parengtais dokumentais, kurie saugomi ECB archyvuose.

Prieiga prie dokumento nesuteikiama, jei jį paviešinti nėra būtina, pvz., ECB sprendimus priimančių organų posėdžių protokolai yra konfidencialūs. Šie ir su jais susiję dokumentai laikomi konfidencialiais ne daugiau kaip 30 metų. Priežastys, dėl kurių šie dokumentai yra laikomi konfidencialiais (žr. 4.2.2 skirsnį), laikomos svarbesnėmis nei visuomenės domėjimasis šia informacija. Nepaisant to, tokių dokumentų konfidencialumas nekenkia visuomenės interesui, nes ECB išsamiai informuoja visuomenę apie savo sprendimus priimančių organų posėdžių rezultatus.

Prašymus dėl prieigos prie ECB dokumentų reikėtų adresuoti ECB Sekretoriatui ir kalbos paslaugų generaliniam direktoratui, kuris tvarko ECB archyvus. Jei prašymas būtų atmestas, galima kreiptis į Vykdomąją valdybą. Jei ECB visiškai atmestų prašymą, galima kreiptis į Europos ombudsmeną ir Teisingumo Teismą remiantis EB sutarties 195 ir 230 straipsniais.

6.3. ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

Dabar ECB sudaro 17 veiklos padalinių (žr. 3 pav.). Schemoje pateikta organizacinė struktūra rodo tiek ECB funkcijų įvairovę, tiek siekį išvengti sudėtingos hierarchijos. Kiekvienam veiklos padalinii vadovauja vyresnysis

⁶ 2004 m. kovo 4 d. sprendimas ECB/2004/3 dėl viešosios prieigos prie ECB dokumentų (OL L 80, 2004 3 18, p. 42).

vadovas (generalinis direktorius arba direktorius), kuris yra atskaitingas Vykdomosios valdybos nariui. Keli veiklos padalinių vadovai taip pat vadovauja su jų kompetencijos sritimi susijusiems ECBS komitetams (žr. 2.5.2 skirsnį).

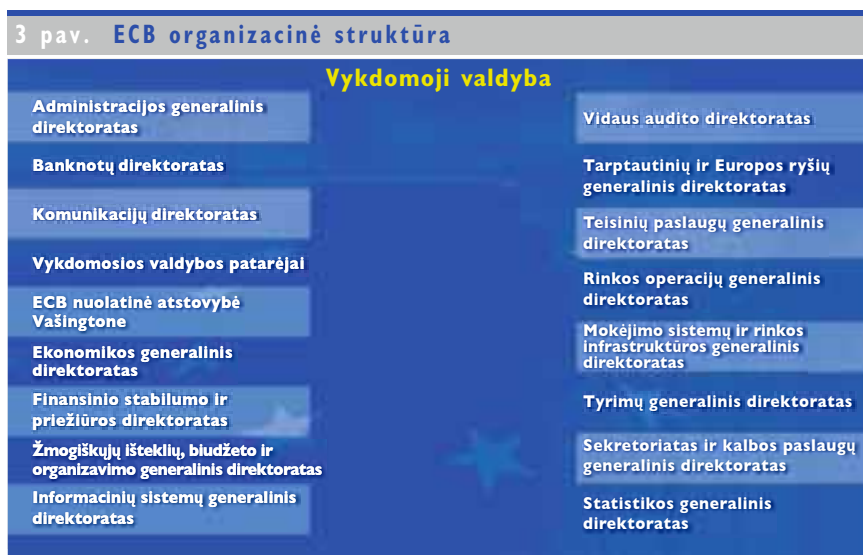
Kad būtų lengviau vykdyti kelis departamentus apimančias funkcijas, buvo įsteigti keli ECB vidaus komitetai. 2003 m. Vykdomoji valdyba dar įsteigė Valdymo komitetą, kuris pataria ir padeda Vykdomajai valdybai ECB valdymo, strateginio planavimo ir metų biudžeto klausimais. Valdymo komitetą, kuriam vadovauja Vykdomosios valdybos narys, sudaro vyresnieji vadovai.

6.4. PERSONALAS IR PERSONALO SANTYKIAI

ECB turi teisę savarankiškai nustatyti savo personalo politiką. Šis savarankiškumas yra ECB nepriklausomumo, kuri jam garantuoja EB sutarties 108 straipsnis ir įtvirtina ECBS statuto 36 straipsnis, dalis.

6.4.1. Personalias

ECB personalą sudaro darbuotojai iš visų ES valstybių narių (įskaitant stojančiąsias šalis). 2005 m. pabaigoje ECB dirbo 1 360 darbuotojų, turinčių nuolatinės arba terminuotąsias (trumpiausiai 12 mėn.) darbo sutartis. Be pastarųjų, ECB siūlo ir trumpalaikes darbo sutartis, sudaromas trumpiau negu vieneriems metams. Taip ECB siekia laikinai papildyti savo personalą reikiama darbuotojais. Be to, remiantis Eurosistemoje veikiančia darbuotojų mainų programa, trumpam laikui kviečiami ir specialistai iš ECBS centrinių bankų. Didžioji dalis ECB darbuotojų yra kvalifikuoti specialistai, dirbantys tyrimų ir analizės bei bendrojo valdymo srityse. Kaip Eurosistemos pagrindas ir vedlys, ECB sukūrė daug darbo vietų, kurioms reikia valdymo ir analitinių įgūdžių. Dauguma šių specialistų yra baigę antrosios arba trečiosios pakopos ekonomikos studijas.

ECB darbuotojai atrenkami, skiriami ir paaugštinami atsižvelgiant į jų profesinę kvalifikaciją, deramai laikantis viešumo, skaidrumo, lygių galimybių bei nediskriminacijos principų. Šie principai ir Vykdomosios valdybos priimtos įdarbinimo taisyklės⁷ nustato, kaip atrinkti aukštos kvalifikacijos, gabius ir patikimus žmones. Vadovaujantis šiuo principu, stengiamasi užtikrinti, kad personalas būtų samdomas iš visų ES valstybių narių, nepaisant darbuotojų rasinės ar etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, seksualinės orientacijos ar negalios. ECB netaiko jokių darbuotojų skaičiaus apribojimų pagal tautybę. Priešingai, ECB stengiasi rengti specialias informacijos kampanijas visoje ES, siekdamas užtikrinti lygias galimybes visoms ES šalims.

ECB personalo įdarbinimo sąlygas nustato Valdandžioji taryba. Jos įgyvendinamos remiantis Vykdančiosios valdybos priimtomis Personalo taisyklėmis. Jos yra sudedamoji visų darbo sutarčių tarp ECB ir jo personalo dalis.

ECB darbuotojų atlyginimai ir socialinės išmokos lyginamos su kitų Europos ir Europoje įsikūrusių tarptautinių organizacijų atlyginimais ir socialinėmis išmokomis. ECB vykdomos programos, padedančios iš kitų ES šalių atvykstantiems darbuotojams ir jų šeimoms persikelti į Frankfurtą prie Maino. Be to, ECB siūlo darbuotojams vaikų priežiūros ir jų tarptautinio išsilavinimo galimybes. Nuo 2002 m. rugsėjo mėn. ECB darbuotojų vaikai gali lankyti naują Europos mokyklą, įsteigtą Frankfurto šiaurės vakarinėje dalyje⁸.

ECB mokamiems atlyginimams, įskaitant Vykdomosios valdybos narių atlyginimus, taikomas pajamų mokestis, kurį Europos bendrija surenka į savo biudžetą.

ECB žmogiškųjų išteklių strategijoje vis labiau stengiamasi pagrįsti ECB misijos pareiškime deklaruojamas bendrąsias vertybes. Ši strategija apima priemones, kurias taikant skatinamas vidinis ir išorinis judėjimas, gerinami vadybos bei vadovavimo įgūdžiai ir kuriamos mokymo programos, skirtos kvalifikacijai nuolat kelti, turimiems įgūdžiams tobulinti arba naujiems įgyti. Atsižvelgdamas į tautinę darbuotojų įvairovę, savo kasdienėje veikloje ECB yra pritaikęs įvairovės valdymo principą. Pasitelkiant įvairovės valdymą, siekiama panaudoti darbuotojų skirtumus kuriant našią ir pagarbią darbo aplinką, kurioje visiškai panaudojami gabumai ir įvykdomi organizaciniai tikslai.

ECB darbuotojų teises saugo Europos bendrijos teisinė sistema. Vadovaudamasis EB sutartimi, Europos Teisingumo Teismas turi įgaliojimus nagrinėti visus tarp ECB ir jo darbuotojų kylančius ginčus. Į darbuotojų teises įeina teisė streikuoti.

Nepriklausomas socialinis patarėjas teikia darbuotojams konfidencialias konsultacijas darbo klausimais ir tarpininkauja iškilus konfliktams tarp darbuotojų. ECB taip pat dirba nepriklausomas lygių galimybių patarėjas, konsultuojantis su lygiomis galimybėmis susijusiais klausimais plačiąja prasme, pavyzdžiui, lyčių lygybės, tautybės ar amžiaus klausimais.

⁷ ECB (2004), 2004 m. gegužės 18 d. administracinis aplinkraštis (2004/05).

⁸ Europos mokyklos – tai bendras ES valstybių narių ir Europos bendrijos sumanymas. Jos pirmiausia skirtos Bendrijos institucijų ir organų darbuotojams.

6.4.2. ECB personalo atstovavimas

ECB įdarbinimo sąlygose nustatyta, kad darbuotojų atstovavimu turi rūpintis Personalo komitetas. Šis komitetas atstovauja bendriems visų darbuotojų interesams darbo sutarčių, personalo taisyklių ir darbo užmokesčio, įdarbinimo, darbo, sveikatos ir saugos sąlygų ECB, taip pat socialinių garantijų ir pensijų programų klausimais. Komiteto narius slaptu balsavimu renka visi banko darbuotojai.

Remiantis įdarbinimo sąlygomis, ECB Personalo komitetui suteiktos visos konsultavimo tokiais klausimais teisės; šias teises ECB visiškai pripažįsta. Be to, ECB suteikė Personalo komitetui visas galimybes, leidžiančias veiksmingai vykdyti jo pareigas. Pavyzdžiui, komiteto nariai yra dalinai atleisti nuo darbo ir jiems skirta 2,3 pozicijos dirbant visą darbo laiką komiteto darbui atlikti. Be to, ECB moka už sekretoriaus ir logistikos paslaugas bei už teisinės konsultacijas.

Kai kurie ECB darbuotojai yra ECB darbuotojų sąjungos (angl. USE) nariai. ECB pavedimu USE taip pat rūpinasi reikalais, susijusiais su personalo socialinėmis ir darbo sąlygomis. Visgi 2002 m. pirmosios instancijos teismas atmetė USE ir išorinės profesinės sąjungos – Tarptautinės ir Europos valstybės tarnautojų organizacijos (angl. IPSO) – prašymą pripažinti jas partnerėmis derantis dėl kolektyvinių darbo sutarčių. Europos Teisingumo Teismui pateikta IPSU apeliacija buvo taip pat atmesta.

6.4.3. Socialinis dialogas dėl ECBS

1999 m. ECB užmezgė savanorišką socialinį dialogą su Europos profesinių sąjungų federacijomis, atstovaujančiomis ECBS centrinių bankų darbuotojams:

- UNI-Finance (buvusia „EuroFEAT“);
- Europos centrinių bankų profesinių sąjungų nuolatinis komitetas (angl. SCECBU);
- Europos valstybės tarnautojų profesinių sąjungų federacija (angl. EPSU).

Socialinis dialogas buvo užmegztas Europos profesinių sąjungų federacijų prašymu, jame dalyvauja visų ECBS centrinių bankų darbuotojų atstovai. Dialogo esmė – nagrinėti įvairius sprendimus (pvz., dėl darbo turinio, tikslų, laiko paskirstymo), kurie daro didelę įtaką užimtumo lygiui ir kokybei nacionaliniuose centriniuose bankuose. Taip užtikrinama, kad visų ES nacionalinių centrinių bankų ir ECB darbuotojų atstovai galėtų išsakyti savo požiūrį prieš nusprendžiant ECB sprendimus primantiems organams.

Socialinis dialogas nesikerta su personalo vidaus santykiais ECB ir nacionaliniuose centriniuose bankuose. Tai aiškiai išdėstyta dokumente, kurį atitinkamos

šalys pasirašė 1999 m. gruodžio mėn. Tokie santykiai yra tik ECB bei atskirų nacionalinių centrinių bankų reikalas; jie sprendžiami vietos lygiu.

6.5. BŪSTINĖ IR PATALPOS

1993 m. spalio 29 d. bendru ES valstybių narių vyriausybių ar vadovų sutarimu Frankfurtas prie Maino tapo ECB būstine⁹. 1998 m. rugsėjo 18 d. su Vokietijos Federaline Respublika buvo pasirašyta Pagrindinės būstinės sutartis, kuri įsigaliojo 1999 m. kovo 4 d. Sutartyje numatyti praktiniai ir techniniai Protokolo dėl Europos Bendrijų privilegijų ir imunitetų taikymo aspektai.

Dabar ECB yra įsikūręs trijuose išsinuomotuose pastatuose Frankfurto centre. Tačiau buvo nuspręsta statyti nuosavas patalpas. 2002 m. kovo mėn. ECB įsigijo žemės sklypą rytinėje Frankfurto dalyje; sklype dabar yra Frankfurto *Großmarkthalle* (didmeninės prekybos turgavietės) pastatas, saugomas valstybės, kuris turi būti įtrauktas į banko naujųjų patalpų projektą.

2002 m. lapkričio mėn. ECB paskelbė tarptautinį miestų planavimo ir architektūrinių projektų konkursą savo naujoms patalpoms¹⁰. Daugiau kaip 300 architektų iš 31 šalies ir penkių žemynų pateikė paraiškas ECB. Iš penkių ECB specialistų sudaryta išankstinės atrankos komisija, padedama penkių architektų, išrinko 80 kandidatų – 70 pripažintų ir 10 jaunų architektų.

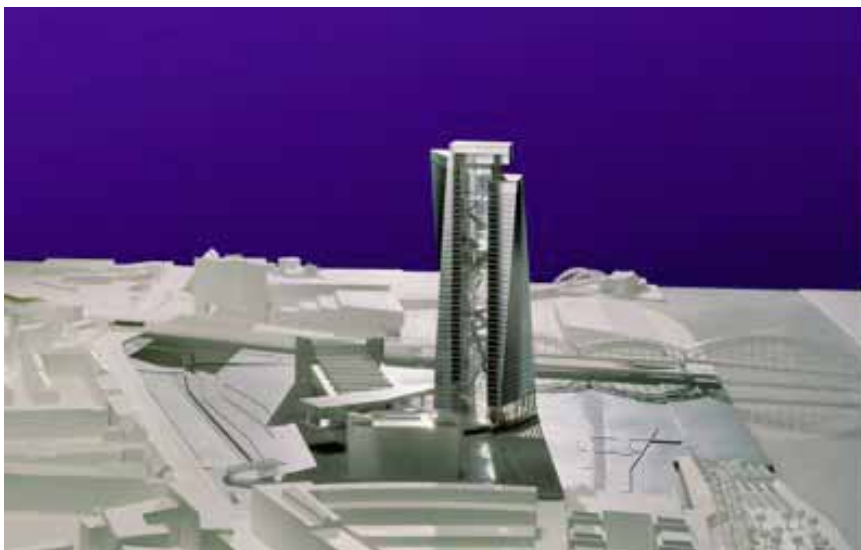
2004 m. vasario mėn. dvylikos narių (trys nariai iš ECB, trys nariai iš nacionalinių centrinių bankų, penki tarptautiniu mastu pripažinti architektai ir vienas Frankfurto miesto atstovas) tarptautinė komisija, kuriai pirmininkavo ECB pirmininko pavaduotojas Lucas D. Papademos, išrinko tris projektus nugalėtojus¹¹. Sprendimas buvo priimtas remiantis iš anksto nustatytais kriterijais: tokiais kaip architektūrinio projekto kokybė ir originalumas, koncepcijos idėja ir novatoriškumas bei tai, kaip projektą pavyko integruoti į esamą aplinką.

Visi trys konkurso laimėtojai buvo pakviesti dalyvauti projekto peržiūros etape, kurio metu architektai turėjo dar kartą peržiūrėti savo pasiūlytus projektus atsižvelgdami į komisijos, ECB ir Frankfurto miesto atstovų pateiktas konkrečias rekomendacijas ir reikalavimus. 2005 m. sausio mėn., pasibaigus peržiūros etapui, ECB pasirinko pakoreguotą COOP HIMMELB(L)AU – tarptautinio miestų planavimo ir architektūrinių projektų konkurso laimėtojo – projektą. Atitinkamai jį pakoregavus, 2006 m. kovo mėn. prasidėjo planavimo etapas. Numatoma, kad statybos darbai prasidės 2007 m. pabaigoje. Statybas žadama baigti 2011 m. pabaigoje.

⁹ Sprendimas dėl kai kurių Europos Bendrijų organų ir skyrių bei Europolo būstinių vietų priimtas bendru valstybių narių vyriausybių atstovų sutarimu (valstybių vadovų ir vyriausybių lygiu) (OL C 323, 1993 11 30, p. 1).

¹⁰ Žr. 2002 m. lapkričio 26 d. ECB pranešimą spaudai.

¹¹ Žr. 2004 m. vasario 13 d. ECB pranešimą spaudai.

Būsimos ECB pagrindinės būstinės maketas

I PRIEDAS

IŠTRAUKOS IŠ EUROPOS BENDRIJOS STEIGIMO SUTARTIES

PIRMOJI DALIS

PRINCIPAI

2 straipsnis

Bendrija, įkurdama bendrąją rinką bei Ekonominę ir pinigų sąjungą ir įgyvendindama 3 bei 4 straipsniuose nurodytas bendros politikos kryptis arba veiklą, kelia sau uždavinį visoje Bendrijoje skatinti darnią, subalansuotą ir tolygią ekonominės veiklos plėtrą, aukšto lygio užimtumą ir socialinę apsaugą, moterų ir vyrų lygybę, tvarų ir neinfliacinį augimą, didelį konkurencingumą ir ekonominės veiklos rezultatų konvergenciją, aukšto lygio aplinkos apsaugą ir jos kokybės gerinimą, gyvenimo lygio ir gyvenimo kokybės gerėjimą bei valstybių narių ekonominę ir socialinę sanglaudą bei solidarumą.

3 straipsnis

1. Siekiant 2 straipsnyje iškeltų tikslų, kaip numatyta šioje Sutartyje ir laikantis joje nustatytų terminų, Bendrijos veiklos sritys yra šios:

- a) muitų ir prekių importo bei eksporto kiekybinių apribojimų bei visų kitų lygiaverčio poveikio priemonių tarp valstybių narių uždraudimas;
- b) bendra prekybos politika;
- c) vidaus rinka, pasižyminti kliūčių laisvam prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimui tarp valstybių narių panaikinimu;
- d) priemonės, susijusios su asmenų atvykimu ir judėjimu, kaip numatyta IV antraštinėje dalyje;
- e) bendra politika žemės ūkio ir žuvininkystės srityje;
- f) bendra politika transporto srityje;
- g) sistema, užtikrinanti, kad konkurencija vidaus rinkoje nebūtų iškraipoma;
- h) toks valstybių narių įstatymų derinimas, koks reikalingas bendrajai rinkai veikti;
- i) skatinimas derinti valstybių narių užimtumo politiką, kad sukūrus suderintą užimtumo strategiją ji taptų veiksmingesnė;
- j) Europos socialinį fondą apimanti politika socialinėje srityje;
- k) ekonominės ir socialinės sanglaudos stiprinimas;

- l) politika aplinkos srityje;
- m) Bendrijos pramonės konkurencingumo didinimas;
- n) mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros skatinimas;
- o) transeuropinių tinklų kūrimo ir plėtros skatinimas;
- p) įnašas siekiant aukšto lygio sveikatos apsaugos;
- q) įnašas siekiant švietimo bei profesinio mokymo ir valstybių narių kultūrų klestėjimo;
- r) politika bendradarbiavimo vystymosi labai srityje;
- s) užjūrio šalių ir teritorijų asociacija, kad būtų plečiama prekyba ir kartu skatinama ekonominė bei socialinė plėtra;
- t) įnašas stiprinant vartotojų apsaugą;
- u) priemonės energijos, civilinės saugos ir turizmo srityse.

2. Visose šiame straipsnyje nurodytose veiklos srityse Bendrija siekia pašalinti moterų ir vyrų nelygybės apraiškas ir diegti jų lygybę.

4 straipsnis

1. Siekiant 2 straipsnyje iškeltų tikslų, valstybių narių ir Bendrijos veikla, kaip numatyta šios Sutarties nuostatose bei laikantis joje nustatytų terminų, apima nustatymą ekonominės politikos, kuri yra grindžiama glaudžiu valstybių narių ekonominės politikos koordinavimu, vidaus rinką bei bendrų tikslų apibrėžimu ir kuri yra vykdoma vadovaujantis atviros rinkos ekonomikos esant laisvai konkurencijai principu.

2. Be to, kas pirmiau paminėta, kaip numatyta šioje Sutartyje ir laikantis joje nustatytų terminų bei tvarkos, ši veikla apima neatšaukiamą valiutų kurso nustatymą, sudarantį sąlygas įvesti bendrą valiutą – ekiu, nustatymą ir vykdymą vienos bendros pinigų politikos ir valiutų kurso politikos, kurių pagrindinis tikslas yra išlaikyti stabilias kainas ir, neprieštaraujant šiam tikslui, Bendrijoje remti bendras ekonominės politikos kryptis vadovaujantis atviros rinkos ekonomikos esant laisvai konkurencijai principu.

3. Ši valstybių narių ir Bendrijos veikla turi atitikti tokius pagrindinius principus: stabilios kainos, patikimi viešieji finansai ir monetarinės sąlygos bei tvarus mokėjimų balansas.

8 straipsnis

Šioje Sutartyje nustatyta tvarka įsteigiama Europos centrinių bankų sistema (toliau – „ECBS“) ir Europos centrinis bankas (toliau – „ECB“); jie veikia pagal šios Sutarties bei prie jos pridedamo ECBS ir ECB statuto (toliau – „ECBS statutas“) jiems suteiktus įgaliojimus.

TREČIOJI DALIS

BENDRIJOS POLITIKOS SRITYS

VII antraštinė dalis Ekonominė ir pinigų politika

I SKYRIUS

EKONOMINĖ POLITIKA

98 straipsnis

Valstybės narės, vykdydamos savo ekonominę politiką, stengiasi prisidėti prie 2 straipsnyje apibrėžtų Bendrijos tikslų siekimo ir atsižvelgia į 99 straipsnio 2 dalyje paminėtas bendras gaires. Valstybės narės ir Bendrija veikia vadovaudamosi atviros rinkos ekonomikos esant laisvai konkurencijai principu, palankiu veiksmingam išteklių paskirstymui, ir laikydamosi 4 straipsnyje išdėstytų principų.

99 straipsnis

1. Valstybės narės savo ekonominę politiką vertina kaip bendro intereso reikalą ir ją koordinuoja Taryboje pagal 98 straipsnio nuostatas.
2. Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir sprendama kvalifikuota balsų dauguma, parengia valstybių narių ir Bendrijos ekonominės politikos bendrų gairių projektą ir apie tai praneša Europos Vadovų Tarybai.

Europos Vadovų Taryba, remdamasi Tarybos pranešimu, aptaria išvadą dėl valstybių narių ir Bendrijos ekonominės politikos bendrų gairių.

Remdamasi šia išvada, Taryba kvalifikuota balsų dauguma priima šias bendras gaires išdėstančią rekomendaciją. Apie savo rekomendaciją Taryba informuoja Europos Parlamentą.

3. Kad užtikrintų glaudesnę valstybių narių ekonominės politikos koordinavimą ir tvarią ekonomikos konvergenciją, Taryba, remdamasi Komisijos pateiktais pranešimais, stebi kiekvienos valstybės narės ir Bendrijos ekonominius pokyčius bei ar ekonominė politika atitinka 2 dalyje minėtas bendras gaires ir reguliariai atlieka nuodugnų įvertinimą.

Dėl tokios daugiašalės priežiūros valstybės narės Komisijai siunčia informaciją apie svarbias priemones, kurių jos imasi ekonominės politikos srityje, ir kitokią jų požiūriu reikalingą informaciją.

4. Tais atvejais, kai 3 dalyje nurodyta tvarka nustatoma, kad valstybės narės ekonominės politikos kryptys neatitinka 2 dalyje nurodytų bendrų gairių arba jos gali kelti grėsmę deramam Ekonominės ir pinigų sąjungos veikimui, Taryba gali, remdamasi Komisijos rekomendacija, kvalifikuota balsų dauguma priimti tai valstybei narei reikalingas rekomendacijas. Taryba, remdamasi Komisijos

pasiūlymu, gali kvalifikuota balsų dauguma nutarti viešai paskelbti savo rekomendacijas.

Tarybos pirmininkas ir Komisija daugiašalės priežiūros rezultatus praneša Europos Parlamentui. Jei Taryba viešai paskelbia savo rekomendacijas, jos pirmininkas gali būti kviečiamas atvykti į Europos Parlamento atitinkamos kompetencijos komitetą.

5. Taryba, laikydama 252 straipsnyje nurodytos tvarkos, gali priimti šio straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodytos daugiašalės priežiūros tvarkos išsamias taisykles.

100 straipsnis

1. Nepažeisdama jokios kitos šioje Sutartyje nustatytos tvarkos, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, gali kvalifikuota balsų dauguma priimti sprendimą dėl ekonominę padėtį atitinkančių priemonių, ypač jei didelių sunkumų kyla dėl tam tikrų produktų tiekimo.

2. Tais atvejais, kai valstybė narė patiria sunkumų arba dėl gaivalinių nelaimių ar išimtinių, jos nekontroliuojamų aplinkybių, jai gresia dideli sunkumai, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir sprendama kvalifikuota balsų dauguma, gali tam tikromis sąlygomis suteikti tai valstybei narei Bendrijos finansinę pagalbą. Apie priimtą sprendimą Tarybos pirmininkas informuoja Europos Parlamentą.

101 straipsnis

1. Lėšų pereikvojimas sąskaitose ar bet kurios kitos formos kredito galimybės Bendrijos institucijoms ar organams, valstybių narių centrinėms vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms organizacijoms arba valstybinėms įmonėms ECB ar nacionaliniuose centriniuose bankuose (toliau – „nacionaliniai centriniai bankai“) yra draudžiami, taip pat draudžiama ECB ar nacionaliniams centriniams bankams tiesiogiai iš jų pirkti skolos priemonės.

2. 1 dalis netaikoma valstybei nuosavybės teise priklausančioms kredito įstaigoms, kurioms nacionaliniai centriniai bankai ir ECB centrinių bankų atsargų pasiūlos atžvilgiu taiko tokį patį statusą, kaip privačioms kredito įstaigoms.

102 straipsnis

1. Draudžiamos visokios rizikos ribojimu nepagrįstos priemonės, suteikiančios Bendrijos institucijoms ar organams, centrinėms vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms įstaigoms ar valstybių narių valstybinėms įmonėms privilegiją naudotis finansų įstaigomis.

2. Taryba, laikydama 252 straipsnyje nurodytos tvarkos, iki 1994 m. sausio 1 d. tiksliau apibrėžia 1 dalyje nurodyto draudimo taikymą.

103 straipsnis

1. Bendrija nėra atsakinga už centrinių vyriausybių, regioninių, vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų organizacijų arba

valstybių narių valstybinių įmonių įsipareigojimus, arba jų neprisiima, išskyrus savitarpio finansines garantijas konkrečiam projektui bendrai vykdyti. Valstybė narė nėra atsakinga už kitos valstybės narės centrinės vyriausybės, regioninių, vietos ar kitų valdžios institucijų, kitų viešosios teisės reglamentuojamų organizacijų arba valstybinių įmonių įsipareigojimus, arba jų neprisiima, išskyrus savitarpio finansines garantijas kokiam nors konkrečiam projektui bendrai vykdyti.

2. Prireikus Taryba, laikydamosi 252 straipsnyje nurodytos tvarkos, gali tiksliau apibrėžti 101 straipsnyje ir šiame straipsnyje nurodytų draudimų taikymą.

104 straipsnis

1. Valstybės narės vengia perviršinio bendrojo šalies biudžeto deficito.
2. Kad būtų galima nustatyti dideles klaidas, Komisija prižiūri biudžeto būklę ir valstybės skolos dydį valstybėse narėse. Ji ypač tikrina biudžetinės drausmės laikymąsi pagal šiuos du kriterijus:
 - a) ar planuojamo arba faktinio valstybės biudžeto deficito santykis su bendroju vidaus produktu viršija tam tikrą pamatinę vertę, išskyrus atvejus, kai:
 - arba santykis smarkiai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą pamatinei vertei;
 - arba antraip – pamatinės vertės perviršis yra tik išimtinis ir laikinas, ir santykis išlieka artimas pamatinei vertei;
 - b) ar valstybės skolos santykis su bendroju vidaus produktu viršija tam tikrą pamatinę vertę, išskyrus atvejus, kai tas santykis pakankamai mažėja ir patenkinamai sparčiai artėja prie pamatinės vertės.

Tos pamatinės vertės konkrečiai nurodytos prie šios Sutarties pridedamame Protokole dėl perviršinio deficito tvarkos.

3. Jei valstybė narė neatitinka reikalavimų pagal vieną ar abu šiuos kriterijus, Komisija parengia pranešimą. Komisijos pranešime taip pat atsizvelgiama, ar bendrojo šalies biudžeto deficitas yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę.

Komisija taip pat gali parengti pranešimą, jei, nors pagal tuos kriterijus reikalavimai ir vykdomi, ji mano, kad valstybėje narėje galimas perviršinio deficito pavojus.

4. 114 straipsnyje numatytas komitetas parengia nuomonę apie Komisijos pranešimą.

5. Jei Komisija mano, kad valstybėje narėje yra susidaręs arba gali susidaryti perviršinis deficitas, ji pateikia nuomonę Tarybai.

6. Apsvarsčiusi suinteresuotos valstybės narės norimas pareikšti pastabas ir nuodugniai jas įvertinusi, Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija, kvalifikuota balsų dauguma nusprendžia, ar yra susidaręs perviršinis deficitas.

7. Tais atvejais, kai pagal 6 dalį nusprendžiama, kad perviršinis deficitas yra susidaręs, Taryba atitinkamai valstybei narei pateikia rekomendacijas, kaip per tam tikrą nurodytą laikotarpį tokią padėtį ištaisyti. Atsižvelgiant į 8 dalies nuostatas, šios rekomendacijos viešai neskelbiamos.

8. Nustačiusi, kad nurodytu laikotarpiu, atsižvelgiant į jos rekomendacijas, nebuvo imtasi veiksmingų priemonių, Taryba savo rekomendacijas gali viešai paskelbti.

9. Jei valstybė narė ir toliau nevykdo Tarybos rekomendacijų, Taryba gali nuspręsti tą valstybę narę įspėti, kad ji per nurodytą laiką deficitui sumažinti imtųsi priemonių, kurios, Tarybos nuomone, yra reikalingos padėčiai ištaisyti.

Tokiu atveju Taryba gali pareikalauti iš atitinkamos valstybės narės pagal konkretų grafiką teikti ataskaitas, kad galėtų tikrinti tos valstybės narės pastangas sureguliuoti deficitą.

10. Teise pateikti ieškinį, numatyta 226 ir 227 straipsniuose, negalima naudotis 1–9 dalių atžvilgiu.

11. Kol valstybė narė neįvykdo pagal 9 dalį priimto sprendimo, Taryba gali nuspręsti taikyti arba, atsižvelgusi į konkretų atvejį, sugriežtinti vieną ar keletą iš šių priemonių:

- pareikalauti iš atitinkamos valstybės narės prieš išleidžiant obligacijas ir vertybinius popierius paskelbti papildomą informaciją, kurią nurodys Taryba;
- pasiūlyti Europos investicijų bankui persvarstyti savo paskolų teikimo politiką atitinkamos valstybės narės atžvilgiu;
- pareikalauti iš atitinkamos valstybės narės įnešti Bendrijai atitinkamo dydžio indėlį be palūkanų, kol perviršinis deficitas, Tarybos manymu, bus ištaisytas;
- skirti atitinkamo dydžio baudas.

Apie priimtus sprendimus Tarybos pirmininkas informuoja Europos Parlamentą.

12. Taryba kai kuriuos arba visus savo 6–9 ir 11 dalyse nurodytus sprendimus panaikina tokia apimtimi, kokia perviršinis deficitas toje valstybėje narėje, Tarybos manymu, buvo ištaisytas. Jei Taryba anksčiau buvo viešai paskelbusi rekomendacijas, vos tik panaikinus pagal 8 dalį priimtą sprendimą, ji skelbia viešą pareiškimą, kad perviršinio deficito toje valstybėje narėje nebėra.

13. Priimdama 7–9, 11 ir 12 dalyse nurodytus sprendimus, Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija, sprendžia dviejų trečdalių savo narių balsų,

skaičiuojamų pagal 205 straipsnio 2 dalį, dauguma, atmetant atitinkamos valstybės narės atstovo balsus.

14. Kitos su šiame straipsnyje aprašytos tvarkos įgyvendinimu susijusios nuostatos pateikiamos prie šios Sutarties pridedamame Protokole dėl perviršinio deficito reguliavimo tvarkos.

Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei ECB, vieningai priima atitinkamas nuostatas, paskui pakeisiančias minėtą Protokolą.

Laikydamosi kitų šios dalies nuostatų, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, kvalifikuota balsų dauguma iki 1994 m. sausio 1 d. nustato minėto Protokolo nuostatų taikymo išsamias taisykles ir apibrėžimus.

2 SKYRIUS

PINIGŲ POLITIKA

105 straipsnis

1. Pagrindinis ECBS tikslas – palaikyti kainų stabilumą. Nepažeisdama kainų stabilumo tikslo, ECBS remia Bendrijos bendrąsias ekonominės politikos kryptis, kad padėtų siekti 2 straipsnyje nustatytų Bendrijos tikslų. ECBS veikia vadovaudamasi atviros rinkos ekonomikos esant laisvai konkurencijai principu, palankiu veiksmingam išteklių paskirstymui, ir laikydamosi 4 straipsnyje išdėstytų principų.

2. Pagrindiniai ECBS uždaviniai yra šie:

- nustatyti ir įgyvendinti Bendrijos pinigų politiką,
- atlikti užsienio valiutų operacijas, atitinkančias 111 straipsnio nuostatas,
- laikyti ir valdyti valstybių narių oficialiąsias užsienio valiutos atsargas,
- skatinti sklandų mokėjimo sistemų veikimą.

3. dalies trėvečioji įtrauka nepažeidžia valstybių narių vyriausybių teisės laikyti ir valdyti apyvartines užsienio valiutos lėšas.

4. Su ECB konsultuojamasi:

- dėl bet kurio siūlomo Bendrijos akto, priklausančio jo kompetencijai,
- nacionalinės institucijos dėl bet kurios teisinės nuostatos, priklausančios jo kompetencijai, projekto, tačiau laikantis 107 straipsnio 6 dalyje numatyta tvarka Tarybos nustatytų apribojimų ir sąlygų.

ECB gali atitinkamoms Bendrijos institucijoms ar organams arba nacionalinėms institucijoms teikti nuomones jo kompetencijai priklausančiais klausimais.

5. ECBS prisideda prie to, kad kompetentingos institucijos galėtų sklandžiai vykdyti savo politiką, susijusią su rizikos ribojimu pagrįsta kredito įstaigų priežiūra ir finansų sistemos stabilumu.

6. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su ECB bei gavusi Europos Parlamento pritarimą, gali vieningai sprendama skirti ECB konkrečius uždavinius, susijusius su rizikos ribojimu pagrįsta kredito ir kitų finansų įstaigų, išskyrus draudimo įmones, priežiūra.

106 straipsnis

1. ECB turi išimtinę teisę duoti leidimą Bendrijoje išleisti banknotus. Tokius banknotus gali išleisti ECB ir nacionaliniai centriniai bankai. ECB ir nacionalinių centrinių bankų išleisti banknotai yra vieninteliai tokie banknotai, kurie Bendrijoje turi teisėtos mokėjimo priemonės statusą.

2. ECB patvirtinus emisijos apimtį, valstybės narės gali išleisti monetas. Taryba, laikydama 252 straipsnyje nurodytos tvarkos ir pasikonsultavusi su ECB, gali imtis priemonių visų apyvartai skirtų monetų nominalams ir techniniams duomenims derinti tokia apimtimi, kokia užtikrintų sklandžią apyvartą Bendrijoje.

107 straipsnis

1. ECBS sudaro ECB ir nacionaliniai centriniai bankai.

2. ECB yra juridinis asmuo.

3. ECBS vadovauja ECB sprendimus priimančios organai – Valdančioji taryba ir Vykdomoji valdyba.

4. ECBS statutas yra pateiktas prie šios Sutarties pridedamame protokole.

5. Taryba, remdamasi ECB rekomendacija ir pasikonsultavusi su Komisija, kvalifikuota balsų dauguma arba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su ECB, vieningai gali keisti ir papildyti ECBS statuto 5.1, 5.2, 5.3, 17, 18, 19.1, 22, 23, 24, 26, 32.2, 32.3, 32.4, 32.6 straipsnius, 33.1 straipsnio a punktą ir 36 straipsnį. Bet kuriuo atveju reikalingas Europos Parlamento pritarimas.

6. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei ECB arba remdamasi ECB rekomendacija ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Komisija, kvalifikuota balsų dauguma priima ECBS statuto 4, 5.4, 19.2, 20, 28.1, 29.2, 30.4 ir 34.3 straipsniuose nurodytas nuostatas.

108 straipsnis

Naudodamiesi šios Sutarties ir ECBS statuto jiems suteiktais įgaliojimais ir vykdydami juose nustatytas užduotis bei pareigas, nei ECB, nei nacionalinis

centrinis bankas, nei bet kuris jų sprendimus priimančių organų narys nesiekia gauti ar nepriima jokių Bendrijos institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kurio kito subjekto nurodymų. Bendrijos institucijos bei organai ir valstybių narių vyriausybės įsipareigoja gerbti šį principą ir nesiekti paveikti ECB ar nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių, jiems atliekant savo užduotis.

109 straipsnis

Kiekviena valstybė narė ne vėliau kaip iki ECBS įsteigimo dienos užtikrina, kad jos nacionalinės teisės aktai, įskaitant jos nacionalinio centrinio banko statutą, būtų suderinti su šia Sutartimi ir ECBS statutu.

110 straipsnis

1. Kad atliktų ECBS patikėtus uždavinius, ECB pagal šios Sutarties nuostatas ir laikydamasis ECBS statute nustatytų sąlygų:

- priima reglamentus, reikalingus ECBS statuto 3.1 straipsnio pirmojoje įtraukoje, 19.1, 22 ir 25.2 straipsniuose nurodytiems uždaviniams atlikti, ir tais atvejais, kurie numatomi 107 straipsnio 6 dalyje nurodytuose Tarybos aktuose,
- priima sprendimus, reikalingus pagal šią Sutartį ir ECBS statutą ECBS patikėtiems uždaviniams vykdyti,
- teikia rekomendacijas ir nuomones.

2. Reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse.

Rekomendacijos ir nuomonės neturi privalomosios galios.

Sprendimas yra privalomas visas tiems, kam jis skirtas.

ECB priimtiems reglamentams ir sprendimams taikomi 253, 254 ir 256 straipsniai.

ECB gali nutarti paskelbti savo sprendimus, rekomendacijas ir nuomones.

3. Laikydamasis 107 straipsnio 6 dalyje numatyta tvarka Tarybos nustatytų apribojimų ir sąlygų, ECB turi teisę įmonėms, nesilaikančioms jo reglamentuose ir sprendimuose nustatytų įsipareigojimų, skirti vienkartinės arba periodiškai mokamas baudas.

111 straipsnis

1. Nukrypdama nuo 300 straipsnio, Taryba, vieningai sprendama ir remdamasi ECB arba Komisijos rekomendacija bei pasikonsultavusi su ECB, stengdamasi, kad būtų pasiektas bendras sutarimas, atitinkantis tikslą – kainų stabilumą, taip pat pasikonsultavusi su Europos Parlamentu, 3 dalyje nurodyta tvarka dėl priemonių nustatymo gali sudaryti oficialius susitarimus dėl ekiu valiutos kurso sistemos ne Bendrijos valiutų atžvilgiu. Taryba, sprendama kvalifikuota balsų dauguma ir remdamasi ECB arba Komisijos rekomendacija bei pasikonsultavusi

su ECB, stengdamasi, kad būtų pasiektas bendras sutarimas, atitinkantis tikslą – kainų stabilumą, gali nustatyti, pakeisti, ar panaikinti ekiu centrinių kursų valiutos sistemoje. Apie ekiu centrinio kurso nustatymą, pakeitimą ar panaikinimą Tarybos pirmininkas informuoja Europos Parlamentą.

2. Jeigu nėra 1 dalyje nurodytos valiutos kurso sistemos, skirtos vienai ar kelioms ne Bendrijos valiutoms, Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir pasikonsultavusi su ECB arba remdamasi ECB rekomendacija, kvalifikuota balsų dauguma gali suformuluoti bendras valiutos kurso politikos šių valiutų atžvilgiu kryptis. Tokios bendros kryptys nepažeidžia svarbiausio ECBS tikslo palaikyti kainų stabilumą.

3. Nukrypdoma nuo 300 straipsnio, kai Bendrijai reikia derėtis su viena ar keliomis valstybėmis ar tarptautinėmis organizacijomis dėl susitarimų, susijusių su pinigų ar užsienio valiutos kurso režimo reikalais, Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir pasikonsultavusi su ECB, kvalifikuota balsų dauguma sprendžia dėl derybų organizavimo priemonių ir tokių susitarimų sudarymo. Šie sprendimai garantuoja, kad Bendrija išreiškia bendrą poziciją. Komisija visokeriopai dalyvauja derybose.

Pagal šią dalį sudaryti susitarimai yra privalomi Bendrijos institucijoms, ECB ir valstybėms narėms.

4. Laikydamosi 1 dalies nuostatų, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su ECB, kvalifikuota balsų dauguma sprendžia dėl Bendrijos pozicijos tarptautiniu lygiu ypatingos svarbos Ekonominės ir pinigų sąjungos klausimais ir dėl savo atstovavimo laikydamosi 99 ir 105 straipsniuose nustatyto įgaliojimų paskirstymo.

5. Nepažeisdamos Bendrijos kompetencijos ir Bendrijos susitarimų dėl Ekonominės ir pinigų sąjungos, valstybės narės gali vesti derybas tarptautinėse organizacijose ir sudaryti tarptautinius susitarimus.

3 SKYRIUS

INSTITUCINĖS NUOSTATOS

112 straipsnis

1. ECB Valdančioji taryba susideda iš ECB Vykdamosios valdybos narių ir nacionalinių centrinių bankų valdytojų.

2. a) Vykdomoji valdyba susideda iš pirmininko, pirmininko pavaduotojo ir keturių kitų narių.

b) Vykdomosios valdybos pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir kiti nariai skiriami iš pripažintą autoritetą ir profesinę patirtį pinigų ar bankininkystės srityse turinčių asmenų valstybių narių vyriausybių bendru sutarimu valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu, pagal Tarybos rekomendaciją, šiai pasikonsultavus su Europos Parlamentu ir ECB Valdančiąja taryba.

Jų kadencija yra aštuoneri metai, ir jie negali būti paskirti kitai kadencijai.

Vykdomosios valdybos nariais gali būti tik valstybių narių piliečiai.

113 straipsnis

1. Tarybos pirmininkas ir Komisijos narys gali dalyvauti ECB Valdančiosios tarybos posėdžiuose be teisės balsuoti.

Tarybos pirmininkas gali pateikti ECB Valdančiajai tarybai svarstyti pasiūlymus.

2. ECB pirmininkas kviečiamas dalyvauti Tarybos posėdžiuose, kai Taryba svarsto su ECBS tikslais ir uždaviniais susijusius reikalus.

3. ECB parengia Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai, taip pat Europos Vadovų Tarybai metų pranešimą apie ECBS veiklą ir apie pinigų politiką praėjusiais bei einamaisiais metais. ECB pirmininkas šį pranešimą pateikia Tarybai ir Europos Parlamentui, kurie dėl jo gali surengti visuotinę svarstymą.

ECB pirmininkas ir kiti Vykdomosios valdybos nariai Europos Parlamento prašymu arba savo pačių iniciatyva gali būti išklausti kompetentinguose Europos Parlamento komitetuose.

114 straipsnis

1. Siekiant skatinti koordinuoti valstybių narių politiką visu mastu, koks reikalingas vidaus rinkai veikti, įsteigiamas patariamąją funkciją atliekantis Pinigų komitetas.

Jam keliami šie uždaviniai:

- stebėti valstybių narių ir Bendrijos pinigų ir finansų padėtį bei valstybių narių bendrąją mokėjimo sistemą ir apie jas reguliariai pranešti Tarybai ir Komisijai,
- Tarybos ar Komisijos prašymu arba savo iniciatyva pateikti šioms institucijoms nuomones,
- nepažeidžiant 207 straipsnio padėti Tarybai pasirengti 59, 60 straipsniuose, 99 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalyse, 100, 102, 103, 104 straipsniuose, 116 straipsnio 2 dalyje, 117 straipsnio 6 dalyje, 119, 120 straipsniuose, 121 straipsnio 2 dalyje ir 122 straipsnio 1 dalyje nurodytam darbui,
- bent kartą per metus ištirti kapitalo judėjimo ir mokėjimų laisvės padėtį, susidarančią taikant šią Sutartį ir Tarybos patvirtintas priemones; tyrimas apima visas priemones, susijusias su kapitalo judėjimu ir mokėjimais; šio tyrimo rezultatus komitetas praneša Komisijai ir Tarybai.

Kiekviena valstybė narė ir Komisija skiria po du Pinigų komiteto narius.

2. Trečiojo etapo pradžioje įsteigiamas Ekonomikos ir finansų komitetas. 1 dalyje numatytas Pinigų komitetas panaikinamas.

Ekonomikos ir finansų komitetui keliami šie uždaviniai:

- Tarybos ar Komisijos prašymu arba savo iniciatyva rengti šioms institucijoms nuomones,
- stebėti valstybių narių ir Bendrijos ekonominę ir finansinę padėtį ir apie ją reguliariai pranešti Tarybai ir Komisijai, ypač apie finansinius santykius su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis institucijomis,
- nepažeidžiant 207 straipsnio padėti Tarybai pasirengti 59, 60 straipsniuose, 99 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalyse, 100, 102, 103, 104 straipsniuose, 105 straipsnio 6 dalyje, 106 straipsnio 2 dalyje, 107 straipsnio 5 ir 6 dalyse, 111, 119 straipsniuose, 120 straipsnio 2 ir 3 dalyse, 122 straipsnio 2 dalyje, 123 straipsnio 4 ir 5 dalyse nurodytam Tarybos darbui ir atlikti kitas Tarybos jam paskirtas patariamojo ir parengiamojo pobūdžio užduotis,
- bent kartą per metus iširti kapitalo judėjimo ir mokėjimų laisvės padėtį, susidarančią taikant šią Sutartį ir Tarybos patvirtintas priemones; tyrimas apima visas priemones, susijusias su kapitalo judėjimu ir mokėjimais; tyrimo rezultatus Komitetas praneša Komisijai ir Tarybai.

Kiekviena valstybė narė, Komisija ir ECB skiria ne daugiau kaip po du Komiteto narius.

3. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su ECB ir šiame straipsnyje minėtu Komitetu, kvalifikuota balsų dauguma patvirtina išsamias Ekonomikos ir finansų komiteto sudarymo nuostatas. Apie tokį sprendimą Tarybos pirmininkas informuoja Europos Parlamentą.

4. Be 2 dalyje numatytų uždavinių, jei yra ir kol yra valstybių narių, kurioms daroma 122 ir 123 straipsniuose nurodyta išlyga, komitetas stebi tų valstybių narių pinigų ir finansų padėtį, bendrąją mokėjimo sistemą ir apie jas reguliariai praneša Tarybai ir Komisijai.

115 straipsnis

Dėl reikalų, patenkančių į 99 straipsnio 4 dalies, 104 straipsnio, išskyrus 14 dalį, 111, 121, 122 straipsnių ir 123 straipsnio 4 ir 5 dalių taikymo sritį, Taryba arba valstybė narė gali prašyti Komisijos atitinkamai pateikti rekomendaciją arba pasiūlymą. Komisija šį prašymą išnagrinėja ir nedelsdama pateikia Tarybai savo išvadas.

4 SKYRIUS

PEREINAMOJO LAIKOTARPIO NUOSTATOS

119 straipsnis

1. Tais atvejais, kai dėl visuotinio mokėjimų balanso sutrikimo arba dėl disponuojamos valiutos rūšies valstybės narės mokėjimų balansui iškyla sunkumų arba didelė jų grėsmė ir ypač kai tokie sunkumai gali kelti pavojų bendrosios

rinkos veikimui ar laipsniškam bendros prekybos politikos įgyvendinimui, Komisija nedelsdama ištiria tos valstybės padėtį ir veiksmus, kurių ta valstybė, naudodamasi visomis savo turimomis priemonėmis, ėmėsi ar gali imtis pagal šios Sutarties nuostatas. Komisija nurodo, kokių priemonių tai valstybei ji rekomenduoja imtis.

Jei valstybės narės veiksmų ir Komisijos pasiūlytų priemonių nepakanka įveikti kilusiems ar gresiantiems sunkumams, Komisija, pasikonsultavusi su 114 straipsnyje minėtu komitetu, rekomenduoja Tarybai suteikti savitarpio pagalbą ir tinkamus tos pagalbos būdus.

Komisija reguliariai informuoja Tarybą apie padėtį ir tolesnius jos pokyčius.

2. Tokią savitarpio pagalbą Taryba suteikia sprenddama kvalifikuota balsų dauguma; ji priima tokios pagalbos sąlygas ir detales nustatančias direktyvas arba sprendimus, o ta pagalba gali būti teikiama tokiomis formomis:

- a) suderintas kreipimasis su pasiūlymu į kokias nors kitas tarptautines organizacijas arba tose tarptautinėse organizacijose, į kurias arba kuriose valstybės narės gali kreiptis;
- b) priemonės, reikalingos išvengti prekybos srautų nukreipimo tais atvejais, kai sunkumus patirianti valstybė trečiosioms šalims palieka arba vėl nustato kiekybinius apribojimus;
- c) kitų valstybių narių pagal jų susitarimą teikiami riboti kreditai.

3. Jei Komisijos rekomenduotos savitarpio pagalbos Taryba nesuteikia arba jei suteiktos savitarpio pagalbos ir panaudotų priemonių nepakanka, Komisija leidžia sunkumus patiriančiai valstybei imtis apsaugos priemonių, kurių sąlygas ir detales nustato Komisija.

Taryba, sprenddama kvalifikuota balsų dauguma, gali tokį leidimą panaikinti, o tokias sąlygas ir detales pakeisti.

4. Atsižvelgiant į 122 straipsnio 6 dalį, šis straipsnis nuo trečiojo etapo pradžios nebetaikomas.

120 straipsnis

1. Kai staiga sutrinka mokėjimų balansas, o sprendimas pagal 119 straipsnio 2 dalį tuoj pat nepriimamas, atitinkama valstybė narė gali prevencine tvarka imtis reikalingų apsaugos priemonių. Tokios priemonės turi kuo mažiausiai trikdyti bendrosios rinkos veikimą ir neturi būti taikomos platesniu mastu nei tikrai būtina iškilusiems sunkumams įveikti.

2. Komisija ir kitos valstybės narės apie tokias priemones informuojamos ne vėliau kaip prieš joms įsigaliojant. Komisija gali rekomenduoti Tarybai suteikti savitarpio pagalbą pagal 119 straipsnį.

3. Gavusi Komisijos nuomonę ir pasikonsultavusi su 114 straipsnyje minėtu komitetu, Taryba kvalifikuota balsų dauguma gali nuspręsti, kad suinteresuota valstybė pirmiau minėtas apsaugos priemonės turi pakeisti, sustabdyti arba panaikinti.

4. Atsižvelgiant į 122 straipsnio 6 dalį, šis straipsnis nuo trečiojo etapo pradžios nebetaikomas.

121 straipsnis

1. Komisija ir EPI praneša Tarybai apie pažangą, padarytą valstybėms narėms vykdant savo įsipareigojimus Ekonominėi ir pinigų sąjungai sukurti. Šiuose pranešimuose įvertinama, kaip kiekvienos valstybės narės vidaus teisės aktai, taip pat jos nacionalinio centrinio banko statutas atitinka šios Sutarties 108 ir 109 straipsnius bei ECBS statutą. Pranešimuose taip pat nagrinėjama, ar pasiektas aukštas tvarios konvergencijos laipsnis, tuo tikslu nurodant, kaip kiekviena valstybė narė atitinka šiuos kriterijus:

- didelis kainų stabilumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias;
- valstybės finansinės padėties tvarumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 104 straipsnio 6 dalį, padėtį;
- Europos pinigų sistemos valiutos kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų laikymasis bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo bet kokios kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu;
- valstybės narės pasiektas konvergencijos ir jos dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutos kurso mechanizme patvarumas, kurį atspindi ilgalaikių palūkanų normos.

Šioje dalyje paminėti keturi kriterijai ir atitinkami laikotarpiai, per kuriuos turi būti jų paisoma, išsamiau aptariami prie šios Sutarties pridedamame protokole. Komisijos ir EPI pranešimuose taip pat apibūdinama ekiu raida, rinkų integracijos rezultatai, einamosios sąskaitos mokėjimų balansų būklė ir pokyčiai bei gaminio vienetui tenkančių darbo sąnaudų ir kitų kainų rodiklių pokyčių tyrimas.

2. Pagal šiuos pranešimus Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija, kvalifikuota balsų dauguma įvertina:

- ar kiekviena valstybė narė tenkina bendrai valiutai įvesti reikalingas sąlygas;
- ar dauguma valstybių narių tenkina bendrai valiutai įvesti reikalingas sąlygas,

ir savo išvadas kaip rekomendacijas pateikia valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties šaukiamai Tarybai. Konsultuojamasi su Europos Parlamentu, o jo nuomonė perduodama valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties Tarybai.

3. Deramai atsižvelgdama į 1 dalyje nurodytus pranešimus ir 2 dalyje minėtą Europos Parlamento nuomonę, valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties šaukiama Taryba, sprendama kvalifikuota balsų dauguma, ne vėliau kaip iki 1996 m. gruodžio 31 d.:

- remdamasi 2 dalyje nurodytomis Tarybos rekomendacijomis nusprendžia, ar dauguma valstybių narių tenkina bendrai valiutai įvesti reikalingas sąlygas;
- nusprendžia, ar reikėtų Bendrijai pereiti į trečiąjį etapą, o jei taip,
- nustato trečiojo etapo pradžios datą.

4. Jei iki 1997 m. pabaigos trečiojo etapo pradžios data nenustatoma, trečiasis etapas prasideda 1999 m. sausio 1 d. Iki 1998 m. liepos 1 d. valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties Taryba, vėl atlikusi 1 ir 2 dalyse, išskyrus 2 dalies antrą įtrauką, numatytą procedūrą, atsižvelgdama į 1 dalyje nurodytus pranešimus ir Europos Parlamento nuomonę, sprendama kvalifikuota balsų dauguma ir remdamasi 2 dalyje nurodytomis Tarybos rekomendacijomis, patvirtina, kurios valstybės narės tenkina bendrai valiutai įvesti reikalingas sąlygas.

122 straipsnis

1. Jei pagal 121 straipsnio 3 dalį priimamas tą datą nustatantis sprendimas, Taryba, remdamasi 121 straipsnio 2 dalyje minimomis savo rekomendacijomis ir Komisijos rekomendacija, kvalifikuota balsų dauguma nusprendžia, ar kurioms nors ir jei taip, tai kurioms valstybėms narėms daroma 3 dalyje apibrėžta išlyga. Tokios valstybės narės šioje Sutartyje vadinamos „valstybėmis narėmis, kurioms daroma išlyga“.

Jei Taryba yra pagal 121 straipsnio 4 dalį patvirtinusi, kurios valstybės narės tenkina bendrai valiutai įvesti reikalingas sąlygas, toms valstybėms narėms, kurios šių sąlygų netenkina, daroma 3 dalyje apibrėžta išlyga. Tokios valstybės narės šioje Sutartyje vadinamos „valstybėmis narėmis, kurioms daroma išlyga“.

2. Ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai daroma išlyga, prašymu, Komisija ir ECB 121 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka pateikia Tarybai pranešimą. Pasikonsultavusi su Europos Parlamentu ir po svarstymo valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties Taryboje, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, kvalifikuota balsų dauguma sprendžia, kuri iš valstybių narių, kurioms daroma išlyga, pagal 121 straipsnio 1 dalyje nustatytus kriterijus, tenkina reikalingas sąlygas, ir panaikina išlygas atitinkamoms valstybėms narėms.

3. 1 dalyje minima išlyga reiškia, kad atitinkamai valstybei narei netaikomi šie straipsniai: 104 straipsnio 9 ir 11 dalys, 105 straipsnio 1, 2, 3 ir 5 dalys, 106, 110, 111 straipsniai ir 112 straipsnio 2 dalies b punktas. Kokių teisių ir prievolių tokia valstybė narė ir jos nacionalinis centrinis bankas Europos centrinių bankų sistemoje (ECBS) neturi, nustatyta ECBS statuto IX skyriuje.

4. 105 straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse, 106, 110, 111 straipsniuose ir 112 straipsnio 2 dalies b punkte „valstybės narės“ suprantamas kaip „valstybės narės, kurioms nedaroma išlyga“.

5. Valstybėms narėms, kurioms daroma išlyga, sustabdomos balsavimo teisės Tarybai priimant sprendimus, nurodytus 3 dalyje paminėtuose šios Sutarties straipsniuose. Tuo atveju, taikant išlygą 205 straipsniui ir 250 straipsnio 1 daliai, kvalifikuota balsų dauguma apibrėžiama kaip du trečdaliai valstybių narių, kurioms nedaroma išlyga, atstovų balsų, skaičiuojamų pagal 205 straipsnio 2 dalį, o priimant aktą, kuriam reikalingas balsų vieningumas, reikia tų valstybių narių balsų vieningumo.

6. Valstybei narei, kuriai daroma išlyga, ir toliau taikomi 119 ir 120 straipsniai.

123 straipsnis

1. Tuojau po to, kai pagal 121 straipsnio 3 dalį priimamas sprendimas dėl trečiojo etapo pradžios datos, arba, atsižvelgiant į aplinkybes, tuojau po 1998 m. liepos 1 d.:

- Taryba priima 107 straipsnio 6 dalyje nurodytas nuostatas;
- valstybių narių, kurioms nedaroma išlyga, vyriausybės ECBS statuto 50 straipsnyje nustatyta tvarka paskiria ECB Vykdomosios valdybos pirmininką, pirmininko pavaduotoją ir kitus narius. Jei yra valstybių narių, kurioms daroma išlyga, Vykdomosios valdybos narių skaičius gali būti mažesnis negu numatyta ECBS statuto 11.1 straipsnyje, bet jokių būdu ne mažesnis kaip keturi.

Paskyrus Vykdomąją valdybą, netrukus įsteigiami ECBS ir ECB, kurie ima rengtis savo visapusiškai veiklai, kaip numatyta šioje Sutartyje ir ECBS statute. Naudotis visais savo įgaliojimais jie pradeda nuo pirmos trečiojo etapo dienos.

2. Įsteigus ECB, jis, jei reikia, netrukus perima EPI uždavinius. EPI, įsteigus ECB, likviduojamas; likvidavimo sąlygos nustatytos EPI statute.

3. Jei yra ir kol yra valstybių narių, kurioms daroma išlyga, taip pat nepažeidžiant šios Sutarties 107 straipsnio 3 dalies, ECBS statuto 45 straipsnyje minima ECB Bendroji taryba steigiama kaip trečias ECB sprendimus priimantis organas.

4. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu bei pasikonsultavusi su ECB ir sprendama valstybių narių, kurioms nedaroma išlyga, vieningu sutarimu, nuo pirmos trečiojo etapo dienos patvirtina neatšaukiamai nustatytus valiutų perskaičiavimo kursus ir pagal šiuos neatšaukiamai nustatytus kursus ekiu pakeičia šias valiutas, ir ekiu tampa visateisė valiuta. Pati ši priemonė nekeičia ekiu vertės už Bendrijos ribų. Remdamasi Komisijos pasiūlymu bei pasikonsultavusi su ECB ir sprendama minėtų valstybių narių kvalifikuota balsų dauguma, Taryba imasi ir kitų priemonių, reikalingų ekiu, kaip tų valstybių narių bendrai valiutai, greitai įvesti. Taikomos 122 straipsnio 5 dalies antrasis sakinytis.

5. Jei 122 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka nusprendžiama panaikinti išlygą, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu bei pasikonsultavusi su ECB ir sprendama vieningu valstybių narių, kurioms nedaroma išlyga, ir suinteresuotos valstybės narės sutarimu nustato kursą, koku ekiu pakeičia tos valstybės narės valiutą, ir imasi kitų priemonių, reikalingų ekiu, kaip bendrai valiutai, toje valstybėje narėje įvesti.

124 straipsnis

1. Iki trečiojo etapo pradžios kiekviena valstybė narė savo valiutos kurso politiką laiko bendru interesu. Šitaip elgdamosi, valstybės narės atsižvelgia į patirtį, įgytą bendradarbiaujant Europos pinigų sistemoje (EPS) bei plėtojant ekiu, ir gerbia šioje srityje nustatytus įgaliojimus.

2. Nuo trečiojo etapo pradžios ir tol, kol valstybei narei daroma išlyga, 1 dalis analogiškai taikoma tos valstybės narės valiutos kurso politikai.

2 PRIEDAS

PROTOKOLAS DĖL EUROPOS CENTRINIŲ BANKŲ SISTEMOS IR EUROPOS CENTRINIO BANKO STATUTO*

AUKŠTOSIOS SUSITARIANČIOS ŠALYS,

NORĖDAMOS išdėstyti Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statutą, numatytą Europos bendrijos steigimo sutarties 8 straipsnyje,

SUSITARĖ dėl šių nuostatų, kurios pridedamos prie Europos bendrijos steigimo sutarties:

I SKYRIUS

ECBS ĮKŪRIMAS

1 straipsnis

Europos centrinių bankų sistema

1.1. Europos centrinių bankų sistema (ECBS) ir Europos centrinis bankas (ECB) įkuriami pagal šios Sutarties 8 straipsnį; jie atlieka savo uždavinius ir vykdo savo veiklą pagal šios Sutarties ir šio Statuto nuostatas.

1.2. Vadovaujantis šios Sutarties 107 straipsnio 1 dalimi, ECBS sudaro ECB ir valstybių narių centriniai bankai („nacionaliniai centriniai bankai“). *L'Institut monétaire luxembourgeois* laikomas Liuksemburgo centriniu banku.

II SKYRIUS

ECBS TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

2 straipsnis

Tikslai

Vadovaujantis šios Sutarties 105 straipsnio 1 dalimi, pagrindinis ECBS tikslas yra palaikyti kainų stabilumą. Nepažeisdama kainų stabilumo tikslo, ji remia Bendrijos bendrąsias ekonominės politikos kryptis, kad padėtų siekti šios Sutarties 2 straipsnyje nustatytų Bendrijos tikslų. ECBS veikia vadovaudamasi atviros rinkos ekonomikos esanti laisvai konkurencijai principu, palankiu veiksmingam išteklių paskirstymui, ir laikydamasi šios Sutarties 4 straipsnyje išdėstytų principų.

* Protokolas, pridedamas prie Europos bendrijos steigimo sutarties (OL C 191, 1992 7 29, p. 68), su pakeitimais, padarytais Amsterdamo sutartimi (OL C 340, 1997 11 10, p. 1), Nicos sutartimi (OL C 80, 2001 3 10, p. 1), Tarybos sprendimu 2003/223/EB (OL L 83, 2003 4 1, p. 66) ir Aktu dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 236, 2003 9 23, p. 33) – neoficiali suvestinė redakcija.

3 straipsnis

Uždaviniai

3.1. Vadovaujantis šios Sutarties 105 straipsnio 2 dalimi, pagrindiniai uždaviniai, kurie turi būti vykdomi per ECBS, yra:

- nustatyti ir įgyvendinti Bendrijos pinigų politiką;
- atlikti užsienio valiutos operacijas, atitinkančias šios Sutarties 111 straipsnio nuostatas;
- laikyti ir valdyti valstybių narių oficialiąsias užsienio atsargas;
- skatinti sklandų mokėjimo sistemų veikimą.

3.2. Vadovaujantis šios Sutarties 105 straipsnio 3 dalimi, 3.1 straipsnio trečioji įtrauka nepažeidžia valstybių narių vyriausybių teisės laikyti ir valdyti apyvartines užsienio valiutos lėšas.

3.3. Vadovaudamasi šios Sutarties 105 straipsnio 5 dalimi, ECBS prisideda prie to, kad kompetentingos institucijos galėtų sklandžiai vykdyti savo politiką, susijusią su rizikos ribojimu pagrįsta kredito įstaigų priežiūra ir finansų sistemos stabilumu.

4 straipsnis

Patariamasis funkcijos

Pagal šios Sutarties 105 straipsnio 4 dalį:

a) su ECB konsultuojasi:

- dėl bet kurio siūlomo Bendrijos akto, priklausančio jo kompetencijai;
- nacionalinės institucijos dėl bet kurios teisinės nuostatos, priklausančios jo kompetencijai, projekto, tačiau laikantis 42 straipsnyje numatyta tvarka Tarybos nustatytų apribojimų ir sąlygų;

b) ECB gali atitinkamoms Bendrijos institucijoms ar organams arba nacionalinėms institucijoms teikti nuomones jo kompetencijai priklausančiais klausimais.

5 straipsnis

Statistinės informacijos rinkimas

5.1. Kad galėtų vykdyti ECBS uždavinius, ECB, padedamas nacionalinių centrinių bankų, renka reikiamą statistinę informaciją arba iš kompetentingų nacionalinių institucijų, arba tiesiogiai iš ūkio subjektų. Šiais tikslais jis bendradarbiauja su Bendrijos institucijomis ar organais ir su valstybių narių ar trečiųjų šalių kompetentingomis institucijomis bei tarptautinėmis organizacijomis.

5.2. Nacionaliniai centriniai bankai, kiek tai įmanoma, vykdo 5.1 straipsnyje aprašytus uždavinius.

5.3. Prireikus ECB prisideda prie taisyklių ir praktikos, kuria vadovaujamosi renkant, kaupiant ir platinant statistinę informaciją jo kompetencijos srityse, suvienodinimo.

5.4. Vadovaudamasi 42 straipsnyje išdėstyta tvarka, Taryba nustato, fizinius ir juridinius asmenis, kuriems taikomi atskaitomybės reikalavimai, konfidencialumo režimą ir atitinkamas įgyvendinimo užtikrinimo nuostatas.

6 straipsnis

Tarptautinis bendradarbiavimas

6.1. ECB nusprendžia, kaip atstovaujama ECBS tarptautinio bendradarbiavimo, susijusio su ECBS pavestais uždaviniais, srityje.

6.2. ECB ir, jam pritarus, nacionaliniai centriniai bankai gali dalyvauti tarptautinėse finansų institucijose.

6.3. 6.1 ir 6.2 straipsniai nepažeidžia šios Sutarties 111 straipsnio 4 dalies.

III SKYRIUS

ECBS ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

7 straipsnis

Nepriklausomumas

Pagal šios Sutarties 108 straipsnį, naudodamiesi šios Sutarties ir šio Statuto jiems suteiktais įgaliojimais ir vykdydami juose nustatytas užduotis bei pareigas, nei ECB, nei nacionalinis centrinis bankas, nei bet kuris jų sprendimus priimančių organų narys nesiekia gauti ar nepriima jokių Bendrijos institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kurios kitos organizacijos nurodymų. Bendrijos institucijos bei organai ir valstybių narių vyriausybės įsipareigoja gerbti šį principą ir nesiekti paveikti ECB ar nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų narių, kai jie atlieka savo užduotis.

8 straipsnis

Bendrasis principas

ECBS vadovuja ECB sprendimus priimančios organai.

9 straipsnis

Europos centrinis bankas

9.1. ECB, kuris, pagal šios Sutarties 107 straipsnio 2 dalį, yra juridinis asmuo, kiekvienoje valstybėje narėje naudojasi plačiausiu teismumu, suteikiamu juridiniams asmenims pagal jos teisę; būtent – jis gali įsigyti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą ar juo disponuoti ir būti šalimi teismo procese.

9.2. ECB užtikrina, kad pagal šios Sutarties 105 straipsnio 2–3 ir 5 dalis ECBS numatyti uždaviniai bus įgyvendinami arba jam pačiam veikiant vadovaujantis šiuo Statutu, arba per nacionalinius centrinius bankus vadovaujantis 12.1 ir 14 straipsniais.

9.3. Pagal šios Sutarties 107 straipsnio 3 dalį, ECB sprendimus priimančios organai yra Valdančioji taryba ir Vykdomoji valdyba.

10 straipsnis

Valdančioji taryba

10.1. Pagal šios Sutarties 112 straipsnio 1 dalį, Valdančioji taryba susideda iš ECB vykdomosios valdybos narių bei nacionalinių centrinių bankų valdytojų.

10.2.¹ Kiekvienas Valdančiosios tarybos narys turi vieną balsą. Nuo datos, kai Valdančiosios tarybos narių skaičius viršija 21, kiekvienam Vykdomosios valdybos nariui suteikiama po vieną balsą ir 15 valdytojų įgauna balsavimo teisę. Pastarosios balsavimo teisės bus paskirtos ir keisis taip:

- nuo datos, kai valdytojų skaičius viršija 15 iki jis pasiekia 22, valdytojai suskirstomi į dvi grupes priklausomai nuo jų nacionalinio centrinio banko valstybės narės dalies dydžio pagal eurą įsivedusių valstybių narių agreguotą bendrąjį vidaus produktą rinkos kainomis ir pinigų finansinių institucijų suvestinio balanso sumą. Agreguoto bendrojo vidaus produkto rinkos kainomis ir pinigų finansinių institucijų bendro suvestinio balanso sumos dalims atitinkamai paskiriami 5/6 ir 1/6 svoriai. Pirmąją grupę sudaro penki valdytojai, o antrąją – likusieji. Pirmajai grupei priskirti valdytojai balsavimo teise naudojasi ne rečiau nei antrosios grupės valdytojai. Atsižvelgiant į prieš tai esantį sakinį pirmajai grupei skiriamos keturios balsavimo teisės, o antrajai grupei – vienuolika balsavimo teisių;
- nuo datos, kai valdytojų skaičius padidėja iki 22, valdytojai suskirstomi į tris grupes pagal įvertinimą, nustatomą pagal prieš tai minėtus kriterijus. Pirmąją grupę sudaro penki valdytojai ir jiems skiriamos keturios balsavimo teisės. Antrąją grupę sudaro viso valdytojų skaičiaus pusė, trupmenos atveju suapvalinta iki artimiausio sveikojo skaičiaus, ir šiai grupei skiriamos aštuonios balsavimo teisės. Trečiąją grupę sudaro likusieji valdytojai, kuriems skiriamos trys balsavimo teisės;
- kiekvienoje grupėje valdytojai savo balsavimo teisėmis naudojasi vienodą laiką tarpą;
- skaičiuojant dalis agreguotame bendrajame vidaus produkte rinkos kainomis taikomas 29.2 straipsnis. Pinigų finansinių institucijų suvestinio balanso suma skaičiuojama pagal statistikos sistemą, taikomą Europos bendrijoje skaičiavimo metu;
- jei agreguotas bendrasis vidaus produktas rinkos kainomis koreguojamas pagal 29.3 straipsnį arba jei padidėja valdytojų skaičius, grupių dydis ir (arba) sudėtis pakoreguojama pagal pirmiau minėtus principus;
- Valdančioji taryba, veikdama dviejų trečdalių visų savo narių, turinčių balsavimo teisę ir be jos, dauguma, imasi visų priemonių, būtinų pirmiau

¹ Su pakeitimais, padarytais Tarybos sprendimu 2003/223/EC.

minėtiems principams įgyvendinti, ir gali nuspręsti atidėti rotacijos sistemos pradžią iki datos, kai valdytojų skaičius viršys 18.

Tik asmeniškai dalyvaujantieji turi teisę balsuoti. Šiai taisyklei taikant išlygą, 12.3 straipsnyje minimame Darbo reglamente gali būti nustatyta, kad Valdančiosios tarybos nariai gali balsuoti telekonferencijos būdu. Šiame reglamente taip pat numatoma, kad Valdančiosios tarybos narys, kuris negali dalyvauti Valdančiosios tarybos posėdžiuose ilgesnį laiką, gali paskirti pakaitinį Valdančiosios tarybos narį.

Prieš tai esančių straipsnio dalių nuostatos nepažeidžia Valdančiosios tarybos visų narių, turinčių balsavimo teisę ir be jos, balsavimo teisių pagal 10.3, 10.6 ir 41.2 straipsnius.

Jeigu šiame Statute nenustatyta kitaip, Valdančioji taryba sprendimus priima balsavimo teisę turinčių narių paprasta balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia pirmininko balsas.

Kad Valdančioji taryba galėtų balsuoti, turi būti dviejų trečdalių jos narių, turinčių balsavimo teisę, kvorumas. Jeigu kvorumo nėra, pirmininkas gali kviešti neeilinį posėdį, kuriame sprendimai gali būti priimami nesant kvorumo.

10.3. Priimant bet kokius sprendimus pagal 28, 29, 30, 32, 33 ir 51 straipsnius, balsai Valdančiojoje taryboje paskirstomi pagal nacionalinių centrinių bankų dalį pasirašytame ECB kapitale. Vykdomosios valdybos narių balsų indeksai lygūs nuliui.

Kvalifikuotos daugumos reikalaujantis sprendimas priimamas, jeigu atiduoti balsai „už“ atstovuoja mažiausiai dviem trečdaliams pasirašyto ECB kapitalo ir ne mažiau kaip pusei dalininkų. Jeigu valdytojas negali dalyvauti, jis gali paskirti pakaitinį asmenį balsuoti jam skirtu indeksuotu balsu.

10.4. Posėdžiai yra konfidencialūs. Valdančioji taryba gali nuspręsti viešai paskelbti savo svarstymų rezultatus.

10.5. Valdančioji taryba posėdžiauja mažiausiai dešimt kartų per metus.

10.6.² Valstybių ar vyriausybių vadovų sudėties šaukiama Taryba arba ECB rekomendavus bei pasikonsultavus su Europos Parlamentu ir Komisija, arba Komisijai rekomendavus bei pasikonsultavus su Europos Parlamentu ir ECB gali vieningai sprendama pakeisti 10.2 straipsnį. Taryba rekomenduoja valstybėms narėms priimti tokius pakeitimus. Šie pakeitimai įsigalioja tuomet, kai visos valstybės narės juos ratifikuoja pagal savo atitinkamas konstitucines nuostatas.

Pagal šią straipsnio dalį teikiamą ECB rekomendaciją Valdančioji³ taryba priima vieningai priimtu sprendimu.

² Įterpta Nicos sutarties 5 straipsniu.

³ Autentiškas vertimas „valdytojų“ buvo pakeistas į „Valdančioji“.

11 straipsnis

Vykdomoji valdyba

11.1. Pagal šios Sutarties 112 straipsnio 2 dalies a punktą Vykdomoji valdyba susideda iš pirmininko, pirmininko pavaduotojo ir keturių kitų narių.

Nariai atlieka savo pareigas dirbdami visu etatu. Nė vienas narys negali turėti jokio kito mokamo ar nemokamo darbo, išskyrus ypatingus atvejus, kai Valdančioji taryba padaro išimtį tuo klausimu.

11.2. Pagal šios Sutarties 112 straipsnio 2 dalies b punktą pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir kiti Vykdomosios valdybos nariai skiriami iš pripažintą autoritetą ir profesinę patirtį pinigų ar bankininkystės srityse turinčių asmenų valstybių narių vyriausybių bendru sutarimu valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu pagal Tarybos rekomendaciją, šiai pasikonsultavus su Europos Parlamentu ir Valdančiąja taryba.

Jų kadencija yra 8 metai, ir ji nėra atnaujinama.

Vykdomosios valdybos nariais gali būti tik valstybių narių piliečiai.

11.3. Vykdomosios valdybos narių įdarbinimo sąlygos, ypač jų atlyginimai, pensijos ir kitos socialinio draudimo išmokos yra sutarčių su ECB dalykas, ir yra nustatomi Valdančiosios tarybos, kuri remiasi komiteto, sudaryto iš trijų Valdančiosios tarybos ir trijų Tarybos paskirtų narių, pasiūlymu. Vykdomosios valdybos nariai neturi teisės balsuoti dėl šiame straipsnyje nurodytų klausimų.

11.4. Jeigu Vykdomosios valdybos narys nebeatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kaltas padaręs sunkų nusižengimą, Teisingumo Teismas Valdančiosios tarybos arba Vykdomosios valdybos prašymu gali jį atstatydinti.

11.5. Kiekvienas asmeniškai dalyvaujantis Vykdomosios valdybos narys turi teisę balsuoti ir šiam tikslui turi vieną balsą. Jeigu nenustatyta kitaip, Vykdomoji valdyba sprendimus priima paprasta atiduotų balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia pirmininko balsas. Balsavimo tvarka nustatoma 12.3 straipsnyje nurodytame Darbo reglamente.

11.6. Vykdomoji valdyba yra atsakinga už ECB einamąją veiklą.

11.7. Kiekviena laisva vieta Vykdomojoje valdyboje užimama paskiriant naują narį pagal 11.2 straipsnį.

12 straipsnis

Sprendimus priimančių organų pareigos

12.1. Valdančioji taryba nustato gaires ir priima sprendimus, kurie būtini užtikrinant uždavinių, patiktų ECBS pagal šią Sutartį ir šį Statutą, atlikimą. Valdančioji taryba nustato Bendrijos pinigų politiką, o prireikus priima sprendimus, susijusius su tarpiniais pinigų politikos tikslais, pagrindinėmis palūkanų normomis ir atsargų pasiūla ECBS, bei nustato jiems įgyvendinti būtinas gaires.

Vykdomoji valdyba įgyvendina pinigų politiką pagal Valdančiosios tarybos nustatytas gaires ir priimtus sprendimus. Tai atlikdama Vykdomoji valdyba duoda reikiamus nurodymus nacionaliniams centriniams bankams. Be to, Vykdomoji valdyba gali turėti kai kurių jai perduotų įgaliojimų, jeigu taip nusprendžia Valdančioji taryba.

Tokiu mastu, kuris laikomas galimu ir tinkamu, ir nepažeisdamas šio straipsnio nuostatų, ECB kreipiasi į nacionalinius centrinius bankus atlikti operacijas, kurios sudaro ECBS uždavinių dalį.

12.2. Vykdomoji valdyba yra atsakinga už Valdančiosios tarybos posėdžių rengimą.

12.3. Valdančioji taryba priima Darbo reglamentą, kuriame nustato ECB ir jo sprendimus priimančių organų vidaus struktūrą.

12.4. Valdančioji taryba atlieka 4 straipsnyje nurodytas patariamąsias funkcijas.

12.5. Valdančioji taryba priima 6 straipsnyje nurodytus sprendimus.

13 straipsnis

Pirmininkas

13.1. Pirmininkas arba, jeigu jis nedalyvauja, pirmininko pavaduotojas vadovauja ECB valdančiajai tarybai ir ECB vykdomajai valdybai.

13.2. Nepažeisdamas 39 straipsnio, pirmininkas arba jo atstovas atstovauja ECB už jo ribų.

14 straipsnis

Nacionaliniai centriniai bankai

14.1. Kiekviena valstybė narė, vadovaudamasi šios Sutarties 109 straipsniu, ne vėliau kaip iki ECBS įsteigimo dienos užtikrina, kad jos nacionalinės teisės aktai įskaitant jos nacionalinio centrinio banko statutą, būtų suderinti su šia Sutartimi ir šiuo Statutu.

14.2. Nacionalinių centrinių bankų statuteuose, be kita ko, turi būti numatyta, kad nacionalinio centrinio banko valdytojo kadencija bus ne trumpesnė kaip 5 metai.

Valdytoją galima atleisti iš pareigų tik tuomet, jeigu jis nebeatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kaltas padaręs sunkų nusižengimą. Suinteresuotas valdytojas arba Valdančioji taryba dėl tokio sprendimo gali kreiptis į Teisingumo Teismą motyvuodami šios Sutarties ar kokios nors kitos teisės normos, susijusios su jos taikymu, pažeidimu. Šie ieškiniai pateikiami per du mėnesius, atitinkamai nuo sprendimo paskelbimo arba nuo pranešimo apie jį ieškovui dienos, arba, jei to nebuvo padaryta, nuo tos dienos, kai ieškovas apie jį sužinojo.

14.3. Nacionaliniai centriniai bankai yra sudėtinė ECBS dalis ir veikia pagal ECB gaires bei nurodymus. Valdančioji taryba imasi reikiamų veiksmų, kad

užtikrintų, jog būtų laikomasi ECB gairių ir nurodymų, bei reikalauja, kad jai būtų pateikiama visa reikalinga informacija.

14.4. Nacionaliniai centriniai bankai gali atlikti ir kitas, šiame Statute nenumatytas, funkcijas, nebent Valdančioji taryba dviejų trečdalių atiduotų balsų dauguma nustato, kad jos trukdo ECBS tikslams ir uždaviniams. Tokios funkcijos atliekamos nacionaliniams centriniams bankams prisiimant atsakomybę bei įsipareigojimus, ir jos nelaikomos ECBS funkcijų dalimi.

15 straipsnis

Įsipareigojimai dėl atskaitomybės

15.1. ECB rengia ir skelbia pranešimus apie ECBS veiklą mažiausiai kartą per ketvirtį.

15.2. ECBS konsoliduota finansinė ataskaita skelbiama kiekvieną savaitę.

15.3. Pagal šios Sutarties 113 straipsnio 3 dalį ECB parengia Europos Parlamentui, Tarybai ir Komisijai, taip pat Europos Vadovų Tarybai metų pranešimą apie ECBS veiklą ir apie pinigų politiką praėjusiais bei einamaisiais metais.

15.4. Šiame straipsnyje nurodyti pranešimai ir ataskaitos suinteresuotoms šalims teikiami nemokamai.

16 straipsnis

Banknotai

Vadovaudamasi šios Sutarties 106 straipsnio 1 dalimi, Valdančioji taryba turi išimtinę teisę duoti leidimą Bendrijoje išleisti banknotus. Tokius banknotus gali išleisti ECB ir nacionaliniai centriniai bankai. ECB ir nacionalinių centrinių bankų išleisti banknotai yra vieninteliai tokie banknotai, kurie Bendrijoje turi teisėtos mokėjimo priemonės statusą.

ECB, kiek tai yra įmanoma, atsižvelgia į esamą banknotų išleidimo ir kūrimo praktiką.

IV SKYRIUS

ECBS PINIGŲ POLITIKOS FUNKCIJOS IR OPERACIJOS

17 straipsnis

Sąskaitos ECB ir nacionaliniuose centriniuose bankuose

Savo operacijoms vykdyti ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali atidaryti sąskaitas kredito įstaigoms, viešiesiems subjektams ir kitiems rinkos dalyviams ir priimti turtą įskaitant nematerialius vertybinius popierius, kaip įkeitimo objektą.

18 straipsnis

Atviros rinkos ir kredito operacijos

18.1. Kad pasiektų ECBS tikslus ir įvykdytų jos uždavinius, ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali:

- veikti finansų rinkose pirkdami ir parduodami (sudarydami neatidėliotinus ir išankstinius sandorius), įskaitant pirkimą ir pardavimą pagal atpirkimo sutartis, ir skolindami arba skolindamiesi skolos įsipareigojimus ir likvidžias rinkos priemonės Bendrijos arba ne Bendrijos valiutomis, taip pat tauriuosius metalus;
- atlikti kredito operacijas su kredito įstaigomis ir kitais rinkos dalyviais skolinant lėšas užtikrinus pakankamu įkeitimu.

18.2. ECB nustato bendrus jo paties ar nacionalinių centrinių bankų atliekamų atviros rinkos ir kredito operacijų principus, įskaitant sąlygų, kuriomis jie pasirenge atlikti tokius sandorius, paskelbimą.

19 straipsnis

Privalomosios atsargos

19.1. Pagal 2 straipsnį, ECB, siekdamas pinigų politikos tikslų, gali reikalauti, kad valstybėse narėse įsteigtos kredito įstaigos privalomasias atsargas laikytų ECB ir nacionalinių centrinių bankų sąskaitose. Privalomųjų atsargų skaičiavimo ir nustatymo taisyklės gali patvirtinti Valdančioji taryba. Jeigu reikalavimai nevykdomi, ECB turi teisę imti baudos palūkanas ir taikyti kitas panašaus poveikio sankcijas.

19.2. Taikydama šį straipsnį ir vadovaudamasi 42 straipsnyje išdėstyta tvarka, Taryba apibrėžia privalomųjų atsargų bazę bei maksimalius leistinus tų atsargų ir jų bazės santykius, taip pat atitinkamas sankcijas reikalavimų nevykdymo atveju.

20 straipsnis

Kitos pinigų politikos priemonės

Valdančioji taryba dviejų trečdalių atiduotų balsų dauguma gali nuspręsti naudoti tokias kitas operacines pinigų politikos priemones, kurias ji, laikydamasi 2 straipsnio, laiko tinkamomis.

42 straipsnyje išdėstyta tvarka Taryba apibrėžia tokių metodų taikymo sritį, jeigu jais nustatomos prievolės trečiosioms šalims.

21 straipsnis

Operacijos su viešaisiais subjektais

21.1. Pagal šios Sutarties 101 straipsnį lėšų pereinėjimas sąskaitose ar bet kurios kitos formos kredito galimybės Bendrijos institucijoms ar organams, valstybių narių centriniams vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios teisės reglamentuojamoms įstaigoms arba valstybinėms įmonėms ECB ar nacionaliniuose centriniuose bankuose yra draudžiami, taip pat draudžiama ECB ar nacionaliniams centriniams bankams tiesiogiai iš jų pirkti skolos priemones.

21.2. ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali veikti kaip 21.1 straipsnyje išvardytų subjektų fiskaliniai agentai.

21.3. Šio straipsnio nuostatos netaikomos valstybei nuosavybės teise priklausančioms kredito įstaigoms, kurioms nacionaliniai centriniai bankai ir ECB centrinių bankų atsargų pasiūlos atžvilgiu taiko tokį patį statusą, kaip privačioms kredito įstaigoms.

22 straipsnis

Kliringo ir mokėjimo sistemos

ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali sudaryti sąlygas, o ECB gali priimti reglamentus, kad būtų užtikrintas kliringo ir mokėjimo sistemų veiksmingumas ir patikimumas Bendrijoje ir su kitomis šalimis.

23 straipsnis

Išorės operacijos

ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali:

- užmegzti ryšius su centriniais bankais ir finansų įstaigomis kitose šalyse ir prireikus su tarptautinėmis organizacijomis;
- sudarydami neatidėliotinus ir išankstinius sandorius, įsigyti ir parduoti visų rūšių turtą užsienio valiuta, ir tauriuosius metalus; sąvoka „turtas užsienio valiuta“ apima vertybinius popierius ir visą kitą turtą bet kurios šalies valiuta ar apskaitos vienetais ir laikomą bet kokia forma;
- laikyti ir valdyti šiame straipsnyje nurodytą turtą;
- atlikti visų tipų banko sandorius su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis įskaitant skolinimosi ir skolinimo operacijas.

24 straipsnis

Kitos operacijos

ECB ir nacionaliniai centriniai bankai, be operacijų, susijusių su jų uždaviniais, gali atlikti operacijas, skirtas jų administraciniams tikslams ar jų personalui.

V SKYRIUS

RIZIKOS RIBOJIMU PAGRĮSTA PRIEŽIŪRA

25 straipsnis

Rizikos ribojimu pagrįsta priežiūra

25.1. ECB gali patarti Tarybai, Komisijai ir valstybių narių kompetentingoms institucijoms, o šios gali konsultuotis su ECB dėl Bendrijos teisės aktų, susijusių su kredito įstaigų rizikos ribojimu pagrįsta priežiūra ir finansų sistemos stabilumu, taikymo srities ir įgyvendinimo.

25.2. ECB, remdamasis kiekvienu pagal šios Sutarties 105 straipsnio 6 dalį Tarybos priimtu sprendimu, gali atlikti specialius uždavinius, susijusius su rizikos ribojimu pagrįsta kredito ir kitų finansų įstaigų, išskyrus draudimo įmones, priežiūros politika.

ECBS FINANSINĖS NUOSTATOS

26 straipsnis

Finansinės ataskaitos

26.1. ECB ir nacionalinių centrinių bankų finansiniai metai prasideda sausio pirmą dieną ir baigiasi gruodžio paskutinę dieną.

26.2. ECB metų ataskaitas rengia Vykdomoji valdyba pagal Valdančiosios tarybos nustatytus principus. Ataskaitas tvirtina Valdančioji taryba, ir tada jos paskelbiamos.

26.3. Analizės ir veiklos tikslais Vykdomoji valdyba sudaro ECBS konsoliduotą balansą, apimantį ECBS priskiriamą nacionalinių centrinių bankų turtą ir įsipareigojimus.

26.4. Šiam straipsniui taikyti Valdančioji taryba nustato reikiamas nacionalinių centrinių bankų vykdomų operacijų apskaitos ir atskaitomybės standartizavimo taisykles.

27 straipsnis

Auditas

27.1. ECB ir nacionalinių centrinių bankų sąskaitų auditą atlieka nepriklausomi išorės auditoriai, kuriuos rekomenduoja Valdančioji taryba ir tvirtina Taryba. Auditoriai turi visus įgaliojimus tikrinti visas ECB ir nacionalinių centrinių bankų buhalterines knygas bei sąskaitas ir gauti visą informaciją apie jų sandorius.

27.2. Šios Sutarties 248 straipsnio nuostatos taikomos tik ECB vadovybės veiklos efektyvumui tirti.

28 straipsnis

ECB kapitalas

28.1. ECB, kurio veikla pradedama nuo jo įsteigimo, kapitalas yra 5 000 milijonų ekiu. Kapitalą galima didinti tokiomis sumomis, kokiomis nusprendžia Valdančioji taryba veikdama kvalifikuota balsų dauguma, numatyta 10.3 straipsnyje, neperžengdama tokių ribų ir tokiomis sąlygomis, kokias nustato Taryba 42 straipsnyje nurodyta tvarka.

28.2. Nacionaliniai centriniai bankai yra vieninteliai subjektai, turintys teisę pasirašyti ir turėti ECB kapitalą. Kapitalas pasirašomas pagal raktą, nustatytą vadovaujantis 29 straipsniu.

28.3. Valdančioji taryba, veikdama kvalifikuota balsų dauguma, kaip nurodyta 10.3 straipsnyje, apibrėžia kapitalo apmokėjimo apimtį ir formą.

28.4. Laikantis 28.5 straipsnio, nacionalinių centrinių bankų dalys pasirašytame ECB kapitale negali būti perduodamos, įkeičiamos ar areštuojamos.

28.5. Jeigu 29 straipsnyje nurodytas raktas yra koreguojamas, nacionaliniai centriniai bankai perveda tarpusavyje tokio dydžio kapitalo dalis, kokios reikalingos užtikrinti, kad kapitalo dalių paskirstymas atitiktų pakoreguotą raktą. Valdančioji taryba nustato tokių pervedimų sąlygas.

29 straipsnis

Kapitalo pasirašymo raktas

29.1. Šios Sutarties 123 straipsnio 1 dalyje nurodyta tvarka, įsteigus ECBS ir ECB, nustatomas ECB kapitalo pasirašymo raktas. Kiekvienam nacionaliniam centriniam bankui skiriamas indeksas šiame rakte yra lygus sumai:

- 50 % atitinkamos valstybės narės gyventojų skaičiaus dalies Bendrijoje priešpaskutiniaisiais metais iki ECBS įsteigimo;
- 50 % atitinkamos valstybės narės bendrojo vidaus produkto dalies Bendrijoje rinkos kainomis per paskutinius penkerius metus iki priešpaskutinių metų prieš ECBS įsteigimą.

Procentai suapvalinami iki artimiausio 0,05 procentinių punktų kartotinio.

29.2. Šiam straipsniui taikyti reikalingus statistinius duomenis pateikia Komisija vadovaudamasi taisyklėmis, kurias Taryba priima 42 straipsnyje nurodyta tvarka.

29.3. Nacionaliniams centriniams bankams skiriami indeksai koreguojami kas penkeri metai po ECBS įsteigimo analogiškai vadovaujantis nuostatomis, išdėstytoms 29.1 straipsnyje. Pakoreguotas raktas pradedamas taikyti nuo pirmos kitų metų dienos.

29.4. Valdančioji taryba imasi visų kitų šiam straipsniui taikyti reikalingų priemonių.

30 straipsnis

Užsienio atsargų pervedimas į ECB

30.1. Nepažeisdami 28 straipsnio, nacionaliniai centriniai bankai suteikia ECB užsienio atsargas, išskyrus valstybių narių valiutomis, ekiu, rezervinėmis pozicijomis TVF ir SST iki sumos, lygios 50 000 milijonų ekiu. Valdančioji taryba sprendžia, kokią dalį ECB reikalauja pervesti jį įsteigus ir kokias sumas bus reikalaujama pervesti vėliau. ECB turi visišką teisę laikyti ir valdyti jam pervestas užsienio atsargas bei naudoti jas šiame Statute nurodytais tikslais.

30.2. Kiekvieno nacionalinio centrinio banko įnašai nustatomi proporcingai jo daliai pasirašytame ECB kapitale.

30.3. ECB kiekvieną nacionalinį centrinį banką kredituoja jo įnašo dydžio reikalavimu. Valdančioji taryba nustato tokių reikalavimų nominaliąją išraišką ir atlyginimo už juos tvarką.

30.4. Taikydamas 30.2 straipsnį ir neperžengdamas tokių ribų bei vadovaudamasis tokiomis sąlygomis, kokias nustato Taryba 42 straipsnyje išdėstyta tvarka,

ECB gali toliau papildomai reikalauti užsienio atsargų, viršijančių 30.1 straipsnyje nustatytą ribą.

30.5. ECB gali laikyti ir valdyti rezervines pozicijas TVF ir SST bei numatyti tokių lėšų sutelkimą.

30.6. Valdančioji taryba imasi visų kitų šiam straipsniui taikyti reikalingų priemonių.

31 straipsnis

Nacionalinių centrinių bankų turimos užsienio atsargos

31.1. Nacionaliniams centriniams bankams leidžiama atlikti sandorius vykdant savo įsipareigojimus tarptautinėms organizacijoms pagal 23 straipsnį.

31.2. Jei visos kitos operacijos užsienio atsargomis, likusiomis nacionaliniams centriniams bankams po 30 straipsnyje nurodytų pervedimų, ir valstybių narių sandoriai apyvartinėmis užsienio valiutos lėšomis, viršija tam tikrą ribą, kuri nustatoma pagal 31.3 straipsnį, joms turi pritarti ECB, kad būtų užtikrintas jų suderinamumas su Bendrijos valiutos kurso ir pinigų politika.

31.3. Valdančioji taryba nustato gaires šioms operacijoms vykdyti.

32 straipsnis

Nacionalinių centrinių bankų pinigų politikos pajamų paskirstymas

32.1. Pajamos, susikaupusios nacionaliniams centriniams bankams atliekant ECBS pinigų politikos funkcijas (toliau – pinigų politikos pajamos), paskirstomos kiekvienų finansinių metų gale pagal šio straipsnio nuostatas.

32.2. Pagal 32.3 straipsnį kiekvieno nacionalinio centrinio banko pinigų politikos pajamų suma yra lygi jo metų pajamoms, kurios gaunamos iš jo turto, laikomo apyvartoje esantiems banknotams ir kredito įstaigų indėlių įsipareigojimams padengti. Šį turtą nustato nacionaliniai centriniai bankai pagal gaires, kurias numato Valdančioji taryba.

32.3. Jeigu prasidėjus trečiajam etapui nacionalinių centrinių bankų balansų struktūros, Valdančiosios tarybos nuomone, neleidžia taikyti 32.2 straipsnio, Valdančioji taryba kvalifikuota balsų dauguma gali nuspręsti, kad taikant išimtį 32.2 straipsniui, pinigų politikos pajamos būtų skaičiuojamos pagal kitą metodą ne ilgesnį nei penkerių metų laikotarpį.

32.4. Kiekvieno nacionalinio centrinio banko pinigų politikos pajamų suma mažinama dydžiu, lygiu visoms palūkanoms, kurias tas centrinis bankas sumokėjo pagal indėlių įsipareigojimus kredito įstaigoms pagal 19 straipsnį.

Valdančioji taryba gali nuspręsti, kad nacionaliniams centriniams bankams būtų atlyginamos išlaidos, susijusios su banknotų išleidimu arba, išimtinėmis aplinkybėmis, ypatingas nuostolis, atsirandantis dėl pinigų politikos operacijų, kurių jis imasi ECBS vardu. Atlyginama tokia forma, kuri, Valdančiosios tarybos nuomone, yra tinkama; šios sumos gali būti kompensuojamos iš nacionalinių centrinių bankų pinigų politikos pajamų.

32.5. Nacionalinių centrinių bankų pinigų politikos pajamų suma paskirstoma nacionaliniams centriniams bankams proporcingai jų apmokėjimui ECB kapitalo daliai pagal bet kurį sprendimą, kurį priima Valdančioji taryba vadovaudamasi 33.2 straipsniu.

32.6. Likučių, atsirandančių iš pinigų politikos pajamų paskirstymo, kliringą ir mokėjimą vykdo ECB pagal Valdančiosios tarybos nustatytas gaires.

32.7. Valdančioji taryba imasi visų kitų šiam straipsniui taikyti reikalingų priemonių.

33 straipsnis

ECB grynojo pelno ir nuostolio paskirstymas

33.1. ECB grynasis pelnas pervedamas tokia tvarka:

- suma, kurią turi nustatyti Valdančioji taryba ir kuri negali viršyti 20 % grynojo pelno, pervedama į bendrą atsargų fondą, kuriam taikoma riba, lygi 100 % kapitalo;
- likęs grynasis pelnas paskirstomas ECB dalininkams proporcingai jų apmokėjimams.

33.2. Jeigu ECB patiria nuostolį, trūkumą galima kompensuoti iš ECB bendrojo atsargų fondo ir, prireikus, Valdančiosios tarybos sprendimu iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, kokios paskirstytos nacionaliniams centriniams bankams pagal 32.5 straipsnį.

VII SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

34 straipsnis

Teisės aktai

34.1. Pagal šios Sutarties 110 straipsnį ECB:

- priima reglamentus, reikalingus 3.1 straipsnio pirmoje įtraukoje, 19.1, 22 arba 25.2 straipsniuose nurodytiems uždaviniams vykdyti ir tais atvejais, kurie numatomi 42 straipsnyje nurodytuose Tarybos aktuose;
- priima sprendimus, reikalingus pagal šią Sutartį ir šį Statutą ECBS patikėtiems uždaviniams vykdyti;
- teikia rekomendacijas ir nuomones.

34.2. Reglamentas yra taikomas visuotinai. Jis yra privalomas visas ir tiesiogiai taikomas visose valstybėse narėse.

Rekomendacijos ir nuomonės neturi privalomosios galios.

Sprendimas yra privalomas visas tiems, kam jis skirtas.

ECB priimtiems reglamentams ir sprendimams taikomi šios Sutarties 253, 254 ir 256 straipsniai.

ECB gali nutarti paskelbti savo sprendimus, rekomendacijas ir nuomones.

34.3. Laikydamasis 42 straipsnyje numatyta tvarka Tarybos nustatytų apribojimų ir sąlygų, ECB turi teisę įmonėms, nesilaikančioms jo reglamentuose ir sprendimuose nustatytų įpareigojimų, skirti vienkartinės arba periodiškai mokamas baudas.

35 straipsnis

Teisminė priežiūra ir susiję klausimai

35.1. Šioje Sutartyje numatytais atvejais ir sąlygomis Teisingumo Teismas gali peržiūrėti ar aiškinti ECB veiksmus ar neveikimą. Šioje Sutartyje numatytais atvejais ir sąlygomis ECB gali pateikti ieškinį.

35.2. Ginčų tarp ECB ir jo kreditorių, skolininkų ar visų kitų asmenų nagrinėjimas priklauso kompetentingų nacionalinių teismų jurisdikcijai, išskyrus atvejus, kurie priskiriami Teisingumo Teismo jurisdikcijai.

35.3. ECB taikomas atsakomybės režimas, numatytas šios Sutarties 288 straipsnyje. Nacionaliniai centriniai bankai yra atsakingi pagal atitinkamus nacionalinius įstatymus.

35.4. Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti sprendimus pagal bet kurią arbitražinę išlygą, numatytą ECB ar jo vardu sudarytoje sutartyje, nepaisant to, ar ta sutartis reguliuojama viešosios ar privatinės teisės.

35.5. ECB sprendimą kreiptis į Teisingumo Teismą dėl bylos iškėlimo priima Valdančioji taryba.

35.6. Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso spręsti ginčus dėl nacionalinio centrinio banko įpareigojimų pagal šį Statutą vykdymo. Jeigu ECB mano, kad kuris nors nacionalinis centrinis bankas neįvykdė kokios nors pareigos pagal šį Statutą, jis šiuo reikalu pareiškia pagrįstą savo nuomonę, pirma suteikęs atitinkamam nacionaliniam centriniam bankui galimybę išdėstyti savo samprotavimus. Jeigu atitinkamas nacionalinis centrinis bankas per ECB nustatytą laiką neatsižvelgia į tą nuomonę, ECB gali perduoti šį reikalą svarstyti Teisingumo Teismui.

36 straipsnis

Personalas

36.1. Vykdomosios valdybos siūlymu Valdančioji taryba nustato ECB personalo įdarbinimo sąlygas.

36.2. Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso spręsti ECB ir jo tarnautojų ginčus neviršijant įdarbinimo sąlygose nustatytų ribų ir laikantis jose numatytų sąlygų.

37 straipsnis

Buveinė

Iki 1992 m. pabaigos sprendimas dėl vietos, kurioje bus įkurta ECB buveinė, priimamas valstybių narių vyriausybių bendru sutarimu valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu.

38 straipsnis

Profesinė paslaptis

38.1. ECB ir nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariai ir personalas, netgi nustoję eiti savo pareigas, privalo neatskleisti informacijos, kuriai taikomi profesinės paslapties reikalavimai.

38.2. Asmenims, turintiems galimybę naudotis duomenimis, kuriems taikomi Bendrijos teisės aktuose numatyti reikalavimai saugoti profesinę paslaptį, taikomi tie teisės aktai.

39 straipsnis

Pasirašantieji asmenys

Teisiniai ECB įsipareigojimai trečiųjų šalių atžvilgiu prisiimami jo pirmininko arba dviejų Vykdomosios valdybos narių, arba dviejų ECB personalo narių, kuriuos pirmininkas tinkamai įpareigojo pasirašyti ECB vardu, parašais.

40 straipsnis⁴

Privilegijos ir imunitetai

Valstybių narių teritorijoje ECB naudojasi tokiomis privilegijomis ir imunitetais, kurie yra būtini jo uždaviniams atlikti, laikantis Protokole dėl Europos Bendrijų privilegijų ir imunitetų nustatytą sąlygų.

VIII SKYRIUS

STATUTO PAKEITIMAS IR PAPILDOMI TEISĖS AKTAI

41 straipsnis

Supaprastinta pakeitimo tvarka

41.1. Pagal šios Sutarties 107 straipsnio 5 dalį, Taryba, remdamasi ECB rekomendacija ir pasikonsultavusi su Komisija, kvalifikuota balsų dauguma arba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su ECB, vieningai gali pakeisti šio Statuto 5.1, 5.2, 5.3, 17, 18, 19.1, 22, 23, 24, 26, 32.2, 32.3, 32.4 ir 32.6 straipsnius, 33.1 straipsnio a punktą ir 36 straipsnį. Bet kuriuo atveju reikalingas Europos Parlamento pritarimas.

41.2. Pagal šį straipsnį teikiamą ECB rekomendaciją turi vieningai patvirtinti Valdančioji taryba.

42 straipsnis

Papildomi teisės aktai

Pagal šios Sutarties 107 straipsnio 6 dalį, tuojau po to, kai priimamas

⁴ Su pakeitimais, padarytais Amsterdamo sutarties 6 straipsnio III punkto 4 papunkčiu.

sprendimas dėl trečiojo etapo pradžios datos, Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei ECB arba remdamasi ECB rekomendacija ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Komisija, kvalifikuota balsų dauguma priima šio Statuto 4, 5.4, 19.2, 20, 28.1, 29.2, 30.4 ir 34.3 straipsniuose nurodytas nuostatas.

IX SKYRIUS

ECBS TAIKOMOS PEREINAMOSIOS IR KITOS NUOSTATOS

43 straipsnis

Bendrosios nuostatos

43.1. Šios Sutarties 122 straipsnio 1 dalyje nurodytas nukrypimas lemia, kad suinteresuotoms valstybėms narėms nesuteikiamos jokios teisės ir nenumatomi jokie įpareigojimai, išdėstyti šio Statuto 3, 6, 9.2, 12.1, 14.3, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 26.2, 27, 30, 31, 32, 33, 34, 50 ir 52 straipsniuose.

43.2. Valstybių narių, kurioms taikomas šios Sutarties 122 straipsnio 1 dalyje nurodytas nukrypimas, centriniai bankai išlaiko savo įgaliojimus pinigų politikos srityje pagal nacionalinę teisę.

43.3. Pagal šios Sutarties 122 straipsnio 4 dalį, „valstybės narės“ suprantamos kaip „valstybės narės, kurioms netaikomas nukrypimas“ šio Statuto 3, 11.2, 19, 34.2 ir 50 straipsniuose.

43.4. „Nacionaliniai centriniai bankai“ suprantami kaip „valstybių narių, kurioms netaikomas nukrypimas, centriniai bankai“ šio Statuto 9.2, 10.1, 10.3, 12.1, 16, 17, 18, 22, 23, 27, 30, 31, 32, 33.2 ir 52 straipsniuose.

43.5. „Dalininkai“ suprantami kaip „valstybių narių, kurioms netaikomas nukrypimas, centriniai bankai“ 10.3 ir 33 straipsniuose.

43.6. „Pasirašytas ECB kapitalas“ suprantamas kaip „ECB kapitalas, kurį pasirašo valstybių narių, kurioms netaikomas nukrypimas, centriniai bankai“ 10.3 ir 30.2 straipsniuose.

44 straipsnis

ECB pereinamojo laikotarpio uždaviniai

ECB perima tuos EPI uždavinius, kuriuos dėl nukrypimų, taikomų vienai ar kelioms valstybėms narėms, vis dar reikia atlikti trečiajame etape.

ECB teikia patarimus rengiantis šios Sutarties 122 straipsnyje nurodytų nukrypimų panaikinimui.

45 straipsnis

ECB bendroji taryba

45.1. Nepažeidžiant šios Sutarties 107 straipsnio 3 dalies, Bendroji taryba įsteigiama kaip trečias ECB sprendimus priimančias organas.

45.2. Bendroji taryba susideda iš ECB pirmininko ir pirmininko pavaduotojo bei nacionalinių centrinių bankų valdytojų. Kiti Vykdomosios valdybos nariai gali dalyvauti Bendrosios tarybos posėdžiuose be balsavimo teisės.

45.3. Visos Bendrosios tarybos pareigos išvardytos šio Statuto 47 straipsnyje.

46 straipsnis

Bendrosios tarybos darbo reglamentas

46.1. ECB bendrajai tarybai pirmininkauja ECB pirmininkas arba, jeigu jis nedalyvauja, pirmininko pavaduotojas.

46.2. Tarybos pirmininkas ir Komisijos narys gali dalyvauti Bendrosios tarybos posėdžiuose be teisės balsuoti.

46.3. Bendrosios tarybos posėdžius rengia jos pirmininkas.

46.4. Nukrypdama nuo 12.3 straipsnio, Bendroji taryba priima savo Darbo reglamentą.

46.5. Sekretoriato paslaugas Bendrajai tarybai teikia ECB.

47 straipsnis

Bendrosios tarybos pareigos

47.1. Bendroji taryba:

- atlieka 44 straipsnyje nurodytus uždavinius;
- prisideda prie 4 ir 25.1 straipsniuose nurodytų patariamųjų funkcijų atlikimo.

47.2. Bendroji taryba prisideda:

- renkant 5 straipsnyje nurodytą statistinę informaciją;
- rengiant 15 straipsnyje nurodytas ECB ataskaitas;
- nustatant 26.4 straipsnyje nurodytas taisykles, reikalingas 26 straipsniui taikyti;
- imantis visų kitų priemonių, kurios nurodytos 29.4 straipsnyje, reikalingų 29 straipsniui taikyti;
- nustatant 36 straipsnyje nurodytas ECB personalo įdarbinimo sąlygas.

47.3. Bendroji taryba prisideda atliekant būtiną pasirengimą neatšaukiamai nustatyti valstybių narių, kurioms taikomas nukrypimas, valiutos kursų valstybių narių, kurioms netaikomas nukrypimas, valiutų ar bendros valiutos atžvilgiu, kaip nurodyta šios Sutarties 123 straipsnio 5 dalyje.

47.4. ECB pirmininkas praneša Bendrajai tarybai apie Valdančiosios tarybos sprendimus.

48 straipsnis

ECB kapitalui taikomos pereinamosios nuostatos

Vadovaujantis 29.1 straipsniu, kiekvienam nacionaliniam centriniam bankui skiriamas indeksas ECB kapitalo pasirašymo rakte.

Nukrypstant nuo 28.3 straipsnio nuostatų, valstybių narių, kurioms taikomas nukrypimas, centriniai bankai neapmoka jų pasirašyto kapitalo, nebent Bendroji taryba, veikdama dauguma, kuri atstovauja mažiausiai dviem trečdaliams pasirašyto ECB kapitalo ir mažiausiai pusei dalininkų, nusprendžia, kad reikia sumokėti minimalų procentą, kaip įnašą, skirtą ECB veiklos išlaidoms padengti.

49 straipsnis

Atidėtas ECB kapitalo, atsargų ir atidėjimų mokėjimas

49.1. Valstybės narės, kurių nukrypimas panaikinamas, centrinis bankas apmoka savo pasirašytą ECB kapitalo dalį taip pat, kaip ir kitų valstybių narių, kurioms netaikomas nukrypimas, centriniai bankai, o reikiamą užsienio atsargų sumą perveda ECB pagal 30.1 straipsnį. Pervedama suma nustatoma padauginus pagal dabartinį valiutos kursą ekiu išreikštas užsienio atsargas, kurios jau buvo pervestos į ECB pagal 30.1 straipsnį, iš atitinkamo nacionalinio centrinio banko pasirašytos dalies ir dalių, kurias jau apmokėjo kiti nacionaliniai centriniai bankai, santykio.

49.2. Be mokėjimo, kurį reikia atlikti pagal 49.1 straipsnį, atitinkamas centrinis bankas įneša savo dalį į ECB atsargas, taip pat į tuos atidėjimus, kurie prilyginami atsargoms, bei į sumą, kurią dar reikės priskirti atsargoms ir atidėjimams, atitinkančią pelno ir nuostolio ataskaitos likutį, buvusį metų, po kurių panaikintas nukrypimas, gruodžio 31 dieną. Suma, kurią reikia įnešti, nustatoma dauginant atsargų, apibrėžtų pirmiau ir nurodytų patvirtintame ECB balanse, sumą iš atitinkamo centrinio banko pasirašytos dalies ir dalių, kurias jau apmokėjo kiti nacionaliniai centriniai bankai, santykio.

49.3.⁵ Vienai ar daugiau šalių tapus valstybėmis narėmis ir jų atitinkamiems nacionaliniams centriniams bankams tapus ECBS dalimi, automatiškai padidėja pasirašytas ECB kapitalas ir maksimalus užsienio atsargų, kurias galima būtų pervesti į ECB, dydis. Padidėjimas nustatomas padauginus atitinkamas tuo metu esančias sumas iš santykio, apskaičiuoto pagal išplėstą kapitalo raktą, tarp nacionalinių centrinių bankų, ketinančių įsijungti į ECBS, ir nacionalinių centrinių bankų, jau esančių ECBS, indeksų⁶. Kiekvieno nacionalinio centrinio banko indeksas kapitalo rakte yra apskaičiuojamas pagal analogiją su 29.1 straipsniu ir laikantis 29.2 straipsnio. Ataskaitiniai statistinių duomenų laikotarpiai turi būti tokie patys, kokie buvo naudojami per paskutinį kas penkerius metus atliekamą indeksų pakoregavimą vadovaujantis 29.3 straipsniu.

⁵ Įterpta Akto dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir Sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų 17 straipsniu.

⁶ Šiame straipsnyje autentiškas vertimas „svorių“ buvo pakeistas į „indeksų“.

50 straipsnis

Pirmųjų Vykdomosios valdybos narių skyrimas

Įkuriant ECB vykdomąją valdybą, pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir kiti Vykdomosios valdybos nariai skiriami bendru valstybių narių vyriausybių sutarimu valstybės ar vyriausybės vadovų lygiu, remiantis Tarybos rekomendacija ir pasikonsultavus su Europos Parlamentu bei EPI taryba. Vykdomosios valdybos pirmininkas skiriamas 8 metams. Nukrypstant nuo 11.2 straipsnio, pirmininko pavaduotojas skiriamas 4 metams, o kiti Vykdomosios valdybos nariai – kadencijoms nuo 5 iki 8 metų. Nė viena kadencija nėra atnaujinama. Vykdomosios valdybos narių skaičius gali būti mažesnis negu numatyta 11.1 straipsnyje, bet jokiais aplinkybėmis jis negali būti mažesnis kaip keturi.

51 straipsnis

Nukrypimas nuo 32 straipsnio

51.1. Jeigu Valdančioji taryba prasidėjus trečiajam etapui nusprendžia, kad 32 straipsnio taikymas sukelia didelius nacionalinių centrinių bankų pajamų santykinį pozicijų pokyčius, pajamų suma, kuri turi būti paskirstoma pagal 32 straipsnį, mažinama vienodu procentu, kuris neturi viršyti 60 procentų pirmais finansiniais metais po trečiojo etapo pradžios ir kuris turi mažėti bent po 12 procentinių punktų kiekvienais vėlesniais finansiniais metais.

51.2. 51.1 straipsnis taikomas ne ilgiau kaip penkerius finansinius metus nuo trečiojo etapo pradžios.

52 straipsnis

Banknotų Bendrijos valiutomis keitimas

Po to, kai bus neatšaukiamai nustatyti valiutų kursai, Valdančioji taryba imasi reikiamų priemonių, kad užtikrintų, jog nacionaliniai centriniai bankai banknotus, kurių valiutų kursai yra neatšaukiamai nustatyti, keistų pagal jų atitinkamas nominalias vertes.

53 straipsnis

Pereinamojo laikotarpio nuostatų taikymas

Jeigu ir kol yra valstybių narių, kurioms taikomas nukrypimas, taikomi 43–48 straipsniai.

ŽODYNĖLIS

Atpirkimo sandoris (*repurchase agreement*) – susitarimas pirkti turtą ir jį atpirkti tam tikra kaina iš anksto numatytą dieną ateityje arba pareikalavus. Toks susitarimas panašus į skolinimąsi už įkaitą, išskyrus tai, kad šiuo atveju pardavėjas praranda vertybinių popierių nuosavybę. Atpirkimo sandoriai įtraukiami į P3 tais atvejais, kai pardavėjas – pinigų finansinė institucija (PFI), o kita sandorio šalis – ne PFI, įsikūrusi euro zonoje.

Atsargų bazė (*reserve base*) – kredito įstaigos balanso straipsniuose (visų pirma įsipareigojimuose), naudojamuose jos **privalomųjų atsargų reikalavimui** apskaičiuoti, parodomų dydžių suma.

Atsargų laikymo laikotarpis (*maintenance period*) – laikotarpis, kuriam apskaičiuojama, kaip **kredito įstaigos** vykdo **privalomųjų atsargų reikalavimus**. Nuo 2004 m. kovo 10 d. atsargų laikymo laikotarpiai prasideda pirmosios **pagrindinės refinansavimo operacijos** po **Valdančiosios tarybos** posėdžio, kuriame iš anksto numatoma įvertinti mėnesio pinigų politikos poziciją, atsiskaitymo dieną. Kiekvienais metais, likus ne mažiau kaip trim mėnesiams iki kitų metų pradžios, **ECB** skelbia atsargų laikymo laikotarpių kalendorių.

Atsargų norma (*reserve ratio*) – centrinio banko kiekvienai balanso straipsnių, įtraukiamų į **atsargų bazę**, kategorijai nustatyta norma. Atsargų normos naudojamos apskaičiuojant **privalomųjų atsargų reikalavimą**.

Atsiskaitymo rizika (*settlement risk*) – bendro pobūdžio terminas, žymintis riziką, kad atsiskaitymas pervedimo sistemoje bus atliktas ne taip, kaip tikėtasi. Šią riziką sudaro kredito ir likvidumo rizikos.

Atskaitomybė (*accountability*) – nepriklausomos institucijos teisinis ir politinis įsipareigojimas tinkamai paaiškinti ir pagrįsti savo sprendimus piliečiams ir jų išrinktiems atstovams. Taip institucija tampa atsakinga už savo tikslų įgyvendinimą. **Europos centrinis bankas (ECB)** atskaitingas Europos piliečiams, o oficialiu lygiu – **Europos Parlamentui**.

Atvirosios rinkos operacija (*open market operation*) – centrinio banko iniciatyva finansų rinkose atlikta operacija, siejama su vienu iš šių sandorių: a) tiesioginis turto pirkimas ar pardavimas (sudarant neatidėliotiną ar išankstinį sandorį); b) turto pirkimas ar pardavimas sudarant **atpirkimo sandorį**; c) skolinimas ar skolinimasis pateikiant kaip **įkaitą** laikomą pagrindinį turtą; d) centrinio banko skolos vertybinių popierių leidimas; e) fiksuotos trukmės indėlių priėmimas; arba f) **valiutų apsikeitimo sandorių** vietos ir užsienio valiuta vykdymas.

Audito Rūmai (*Court of Auditors*) – **Europos bendrijos** institucija, atliekanti auditą Europos bendrijoje. Viena iš Audito Rūmų pareigų – tikrinti **ECB** valdymo efektyvumą.

Bendrasis valdymas (*corporate governance*) – organizacijos valdymo ir kontrolės tvarka ir procedūros. Organizacijos valdymo struktūroje įvairiems jos dalyviams, kaip antai valdyba, vadovai, akcininkai ir kiti suinteresuotieji asmenys, paskirstomos teisės ir prievolės ir nurodomos sprendimų priėmimo taisyklės bei tvarka. Tai taip pat ir struktūra, kuria nustatomi organizacijos veiklos tikslai bei tiksliai nusakomos priemonės šiems tikslams pasiekti ir priemonės rezultatams stebėti.

Bendroji taryba (*General Council*) – vienas iš **ECB** sprendimus priimančių organų. Ją sudaro ECB pirmininkas, pirmininko pavaduotojas ir visų ES nacionalinių centrinių bankų valdytojai.

Bendrosios ekonominės politikos gairės (BEPG) (*Broad Economic Policy Guidelines, BEPGs*) – pagal Sutartį valstybės narės įpareigtos koordinuoti savo ekonominę politiką ES Taryboje. Bendrosios ekonominės politikos gairės yra pagrindinė šio koordinavimo priemonė. Jos apima rekomendacijas politikos kūrėjams dėl makroekonominės ir struktūrinės politikos. Be to, jos nustato *ex post* įvertinimo kriterijus remiantis ES Tarybos vykdoma daugiašale priežiūra. Atsižvelgdama į Europos Komisijos rekomendaciją ES Taryba parengia BEPG projektą ir pateikia savo išvadas Europos Vadovų Tarybai. Tada ES Taryba priima rekomendaciją dėl BEPG, pagrįstą Europos Vadovų Tarybos išvadomis.

Bendros operacinės sistemos (*common operational systems*) – ECB ir nacionalinių centrinių bankų kartu sukurtos sistemos, kad būtų lengviau įgyvendinti decentralizuotas operacijas. Jos apima bendras informacines sistemas, taikomas programas bei procedūras ir veikia vadovaujantis „stebulės ir stipino“ (angl. *hub-and-spoke*) principu, o šių sistemų centras yra ECB.

Centrinio banko nepriklausomumas (*central bank independence*) – teisinė nuostata, kuria garantuojama, kad centrinis bankas gali vykdyti teisės aktuose jam nustatytas užduotis ir pareigas be politinio kišimosi. **EB sutarties** 108 straipsnyje nustatytas **euro zonos** centrinio banko nepriklausomumo principas.

Centrinis euro kursas (*euro central rate*) – **VKM II** dalyvaujančių valstybių valiutų kursas euro atžvilgiu, kuriam **VKM II** nustatytos svyravimo ribos.

Deficito santykis (*deficit ratio*) – vienas iš **EB sutarties** 104 straipsnio 2 dalyje nustatytų fiskalinės konvergencijos kriterijų perviršiniam deficitui apibrėžti. Tai planuojamo arba faktinio bendrojo valdžios sektoriaus deficito ir bendrojo vidaus produkto galiojančiomis rinkos kainomis santykis. Valdžios sektoriaus deficitas Protokole Nr. 20 (dėl **perviršinio deficito procedūros**) apibrėžtas kaip valdžios sektoriaus grynasis skolinimasis.

EB sutartis (*EC Treaty*) – žr. **Sutartis**.

ECBS komitetai (*ESCB committees*) – juos įsteigė ECB **valdančioji taryba**, remdamasi ECB darbo reglamento 9 straipsniu, kad palengvintų ECB sprendimus priimančių organų darbą.

ECOFIN taryba (ECOFIN Council) – žr. **ES Taryba**.

EKIU (Europos valiutos vienetas) (ECU, European Currency Unit) – prieš trečiąją ekonominės ir pinigų sąjungos etapą EKIU buvo valiutų krepšelis, sudarytas iš fiksuoto dydžio ES 12 (iš 15) valstybių narių valiutų sumos. EKIU vertė buvo skaičiuojama kaip jų sudarančių valiutų vertės svertinis vidurkis. 1999 m. sausio 1 d. EKIU pakeitė **euro** santykiu vienas euro už vieną ekiu.

Ekonomikos ir finansų komitetas (EFK) (Economic and Financial Committee, EFC) – konsultacijas teikiantis Bendrijos organas, įkurtas trečiojo **ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS)** etapo pradžioje. Kiekviena valstybė narė, **Europos Komisija** ir **Europos centrinis bankas (ECB)** skiria ne daugiau kaip po du komiteto narius. Kiekviena valstybė narė išrenka vieną narį iš nacionalinės administracinės valdžios vyresniųjų pareigūnų ir vieną narį iš savo NCB vyresniųjų pareigūnų. Tačiau nacionalinių centrinių bankų atstovai dalyvauja tik tuose EFK susirinkimuose, kuriuose aptariami su jų institucijos kompetencija susiję klausimai. EFK uždaviniai išvardyti **EB sutarties** 114 straipsnio 2 dalyje.

Ekonominė ir pinigų sąjunga (Economic and Monetary Union, EMU) – ji buvo įgyvendinta trimis etapais pagal **EB sutartyje** numatytas procedūras ir tvarkaraštį. Pirmasis ekonominės ir pinigų sąjungos etapas prasidėjo 1990 m. liepos mėn. ir pasibaigė 1993 m. gruodžio 31 d. Jo metu pašalintos visos vidaus kliūtys laisvam kapitalo judėjimui ES. Antrasis etapas prasidėjo 1994 m. sausio 1 d. Jo metu, be kitų dalykų, įkurtas **Europos pinigų institutas (EPI)**, uždraustos privilegijos valstybiniam sektoriui naudotis centrinių bankų finansavimu, uždraustos privilegijos valstybiniam sektoriui naudotis finansų įstaigomis ir siekiama neleisti atsirasti perviršiniam biudžeto deficitui. Trečiasis etapas prasidėjo 1999 m. sausio 1 d., perdavus pinigų aplinkos kompetenciją **ECB** ir įvedus **eurą**. 2002 m. sausio 1 d. į apyvartą išleisti grynieji eurų pinigai ir taip baigta kurti EPS.

Ekonominės politikos komitetas (EPK) (Economic Policy Committee, EPC) – konsultacijas teikiantis Bendrijos organas, įkurtas 1974 m. vasario 18 d. Tarybos sprendimu 74/122/EEB (OL L 63, 1974 3 5, p. 21). Jį sudaro po du atstovus ir du pakaitinius narius iš kiekvienos valstybės narės, **Europos Komisijos** ir **ECB**. Pagrindiniai jo uždaviniai – prisidėti prie ECOFIN tarybos parengiamojo darbo valstybių narių ir **Europos Komisijos** ekonominės politikos koordinavimo srityje ir patarti **Europos Komisijai** bei **ES Tarybai**. Jis glaudžiai bendradarbiauja su **Ekonomikos ir finansų komitetu (EFK)** ir daugiausia dėmesio skiria struktūrinės politikos kryptims, skirtoms augimo potencialui ir užimtumui Bendrijoje didinti.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) – tarpvievyriausybė organizacija, įkurta 1950 m. Paryžiuje. Šiuo metu ji turi 30 šalių narių ir bendradarbiauja su dar 70 šalių. Tai valstybių narių forumas konsultuotis, palyginti patirtį ir bendradarbiauti, siekiant kiek įmanoma tvaresnio augimo ir didinant ekonominę bei socialinę gerovę pagal rinkos ekonomikos principus.

EONIA (euro vienos nakties palūkanų vidurkio indeksas) (EONIA, euro overnight index average) – euro tarpbankinėje rinkoje vienos nakties vyraujančių efektyviųjų palūkanų normų matas, apskaičiuojamas remiantis sandoriais.

ES sutartis (EU Treaty) – žr. **Sutartis**.

ES Taryba (Europos Sąjungos Taryba) (EU Council, Council of the European Union) – Europos Sąjungos institucija, sudaryta iš valstybių narių vyriausybių atstovų, paprastai iš ministrų, atsakingų už svarstomus klausimus (todėl ji dažnai vadinama Ministrų Taryba). ES Tarybos susitikimas, kuriame dalyvauja finansų ir ekonomikos ministrai, dažnai vadinamas **ECOFIN taryba**. Be to, ES Taryboje gali susirinkti valstybės ar vyriausybių vadovai priimti **Sutartyje** nurodytų sprendimų (taip pat žr. **Europos Taryba**).

EUREPO (EUREPO) – palūkanų norma, pagal kurią aukštą kredito reitingą turintis bankas yra pasirengęs paskolinti lėšų **eurais** kitam aukštą kredito reitingą turinčiam bankui už įkaitą, kuri sudaro tik euro zonos šalių vyriausybės obligacijos ir vekseliai. EUREPO skaičiavimo metodas panašus į **EURIBOR**, tačiau jis rodo užtikrintų rinkų (atpirkimo sandorių rinkų) normas. Taip pat skiriasi bankų grupė.

EURIBOR (euro tarpbankinio skolinimo palūkanų norma) (EURIBOR, euro interbank offered rate) – palūkanų norma, pagal kurią aukštą kredito reitingą turintis bankas yra pasirengęs paskolinti lėšų **eurais** kitam aukštą kredito reitingą turinčiam bankui. Ji apskaičiuojama kasdien įvairaus termino iki 12 mėn. tarpbankiniams indėliams. Priešingai nei EUREPO, EURIBOR rodo įkaitu neužtikrintos rinkos padėtį.

Euro (euro) – Europos bendrosios valiutos pavadinimas. Jį priėmė Madrido **Europos Vadovų Taryba** 1995 m. gruodžio 15 ir 16 d.

Euro bankų asociacija (EBA) (Euro Banking Association, EBA) – forumas, kuriame nagrinėjami jo narius dominantys klausimai ir diskutuojama dėl jų, ypač dėl klausimų, susijusių su **euro** naudojimu bei atsiskaitymais pagal sandorius eurais. 1998 m. pabaigoje EBA įkūrė tarpuskaitos bendrovę (*ABE Clearing S.A.S., Société par Actions Simplifiée à Capital Variable*) naujai euro tarpuskaitos sistemai (EURO1) valdyti nuo 1999 m. sausio 1 d. EURO1 pakeitė EKIU tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemą.

Eurogrupė (Eurogroup) – neoficiali grupė, kurioje dalyvauja **ECOFIN tarybos** nariai, atstovaujantys **euro zonos** valstybėms. Ši grupė renkasi reguliariai (paprastai prieš ECOFIN tarybos posėdžius) ir aptaria euro zonos šalių bendros atsakomybės už bendrąją valiutą klausimus. **Europos Komisija** ir, kai tinkama, **ECB** kviečiami dalyvauti šiuose susirinkimuose.

Europos bankų komitetas (EBK) (European Banking Committee, EBC) – 2003 m. lapkričio 5 d. Komisijos sprendimu 2004/10/EB 2003 m. (OL L 3, 2004 1 7, p. 36) 2003 m. įkurtas antrojo lygmens komitetas patarti **Europos Komisijai** politikos klausimais, susijusiais su bankų veikla. Jis

pakeitė Bankininkystės patariamąjį komitetą. Bankininkystės ir priežiūros srityje **ECB** atstovaujamas Europos bankų priežiūros institucijų atstovų komitete, kuris yra trečio lygmens komitetas.

Europos bendrija (*European Community*) – viršvalstybinė organizacija, įkurta 1958 m. **EEB sutartimi** kaip Europos ekonominė bendrija (EEB). 1993 m. ES sutartimi praplėsti EEB uždaviniai, ji pavadinta Europos bendrija. Pagrindiniai Europos bendrijos uždaviniai – skatinti darnią, subalansuotą ir tolygią ekonominės veiklos plėtrą, aukšto lygio užimtumą ir socialinę apsaugą, moterų ir vyrų lygybę, tvarų ir neinfliacinį augimą, didelį konkurencingumą ir ekonominės veiklos rezultatų konvergenciją, aukšto lygio aplinkos apsaugą ir jos kokybės gerinimą, aukštą gyvenimo lygį ir gyvenimo kokybę bei valstybių narių ekonominę ir socialinę sanglaudą bei solidarumą. Be kitų būdų, ji šiuos uždavinius atlieka per bendrąją rinką ir EPS.

Europos centrinis bankas (ECB) (*European Central Bank, ECB*) – Eurosistemos ir **Europos centrinių bankų sistemos (ECBS)** centras, kuriam pagal Bendrijos įstatymus priskiriamas juridinio asmens statusas. Jis užtikrina, kad Eurosistemai ir ECBS iškeltos užduotys būtų atliekamos arba per jo paties veiklą, arba per nacionalinių centrinių bankų veiklą, vadovaujantis **Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statutu**. ECB vadovauja **Valdančioji taryba, Vykdomoji valdyba** ir **Bendroji taryba** – trečiasis laikinas sprendimus priimančias organas.

Europos centrinių bankų sistema (ECBS) (*European System of Central Banks, ESCB*) – ECB ir visų 25 valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai, t. y., be Eurosistemos narių, jai priklauso dar euro neįsivedusių valstybių narių nacionaliniai centriniai bankai. ECBS valdo ECB **valdančioji taryba, vykdomoji valdyba** ir trečiasis laikinas ECB sprendimus priimančias organas – **bendroji taryba**. Pagrindines ECBS užduotis vykdo Eurosistema.

Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statusas (ECBS statusas) (*Statute of the European System of Central Banks and of the European Central Bank, Statute of the ESCB*) – Europos centrinių bankų sistemos (ECBS) ir **Europos centrinio banko (ECB)** pagrindinis teisės aktas, pridėtas prie **EB sutarties** kaip protokolas.

Europos ekonominės bendrijos valstybių narių centrinių bankų valdytojų komitetas (*Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community*) – EEB sutarties 105 straipsnio 2 dalies pagrindu 1964 m. gegužės mėn. įkurtas komitetas bendradarbiavimui tarp centrinių bankų stiprinti. 1994 m. jo užduotis perėmė naujai įsteigtas **Europos pinigų institutas (EPI)**, o komitetas panaikintas.

Europos Komisija (*European Commission*) – **Europos bendrijos** institucija, užtikrinanti, kad būtų įgyvendinamos **Sutarties** nuostatos. Komisija nustato Bendrijos politikos kryptis, siūlo rengti Bendrijos teisės aktus ir vykdo savo įgaliojimus aiškiai apibrėžtose srityse. Ekonominės politikos srityje Komisija rekomenduoja **bendrašias ekonominės politikos gaires (BEPG)** ir **ES Tarybai** teikia pranešimus apie ekonomikos pokyčius ir politikos kryptis. Ji stebi valstybės finansus remdamasi daugiašalės priežiūros sistema ir teikia ataskaitas

ES Tarybai. Iki 2004 m. gegužės 1 d. ją sudarė 20 narių: po du atstovus iš Vokietijos, Ispanijos, Prancūzijos, Italijos ir Jungtinės Karalystės ir po vieną atstovą iš kitų valstybių narių. Po ES plėtros pereinamojo laikotarpio Komisiją sudarys 25 nariai – po 1 atstovą iš visų 25 valstybių narių.

Europos kovos su sukčiavimu tarnyba, OLAF (angl. *European Anti-Fraud Office*) – Europos Komisijos tarnyba, kuri tiria sukčiavimo ir kitus netinkamus veiksmus Europos bendrijoje, jei yra pagrįstų įtarimų. 2003 m. liepos mėn. Europos Teisingumo Teismas (ETT) nusprendė, kad EBPO tyrimo įgaliojimai apima ECB.

Europos Parlamentas (*European Parliament*) – Bendrijos institucija, kurią 2004–2009 m. parlamento kadencijos metu sudarė 732 valstybių narių piliečių atstovai. Jis dalyvauja teisės aktų leidimo procese, tačiau jo prerogatyva priklauso nuo procedūrų, kurios taikomos ES teisės aktams. **Ekonominėje ir pinigų sąjungoje** Parlamentas iš esmės atlieka patariamąjį vaidmenį. Tačiau **Sutartyje** nustatytos tam tikros ECB demokratinės atskaitomybės Parlamentui procedūros (ECB metinės ataskaitos pristatymas, įskaitant bendrą diskusiją apie pinigų atskaitomybės politiką, ir pranešimai kompetentingiems Parlamento komitetams).

Europos piniginio bendradarbiavimo fondas (EPBF) (*European Monetary Cooperation Fund, EMCF*) – buvęs Bendrijos organas, įsteigtas pagal 1973 m. balandžio 3 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 907/73 (OL L 89, 1973 4 5, p. 2). Antrojo EPS etapo pradžioje EPBF panaikintas, o jo užduotis perėmė Europos pinigų institutas (EPI).

Europos pinigų institutas (EPI) (*European Monetary Institute, EMI*) – ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) antrojo etapo pradžioje (1994 m. sausio 1 d.) laikinai įkurta institucija. Du pagrindiniai EPI uždaviniai buvo sustiprinti centrinių bankų bendradarbiavimą ir pinigų politikos koordinavimą bei atlikti darbus, būtinus rengiantis kurti Europos centrinių bankų sistemą (ECBS), siekiant vykdyti bendrą pinigų politiką ir trečiajame EPS etape įvesti bendrąją valiutą. Jis likviduotas 1998 m. birželio 1d. įkūrus ECB.

Europos pinigų sistema (EPS) (*European Monetary System, EMS*) – valiutų kursų režimas, sukurtas 1979 m. remiantis 1978 m. gruodžio 5 d. Europos Vadovų Tarybos rezoliucija. Jo darbo procedūros išdėstytos 1979 m. kovo 13 d. Europos ekonominės bendrijos valstybių narių centrinių bankų sutartyje. EPS sudarė glaudaus valstybių narių ir Europos bendrijos bendradarbiavimo sistemą pinigų ir valiutos kurso politikos klausimais. Pagrindiniai jos elementai buvo EKIU, valiutų kurso ir intervencinis mechanizmas (VKM), trumpalaikio finansavimo mechanizmai ir trumpalaikiai bei vidutinės trukmės finansavimo mechanizmai. Trečiojo ekonominės ir pinigų sąjungos etapo pradžioje EPS pakeitė VKM II.

Europos Sąjunga (ES) (*European Union, EU*) – sąjunga įkurta remiantis Europos Sąjungos sutartimi (ES sutartis), paprastai vadinama Maastrichto sutartimi. Ji pasirašyta 1992 m. vasario mėn., o įsigaliojo 1993 m. lapkričio 1 d. Ši sutartis vėliau pakeista Amsterdamo sutartimi, pasirašyta 1997 m. spalio 2 d, įsigaliojusia 1999 m. gegužės 1 d., ir Nicos sutartimi, pasirašyta 2001 m.

vasario 26 d. ir įsigaliojusia 2003 m. vasario 1 d. Europos Sąjungos (ES) pagrindą sudaro keletas įvairaus teisinio pobūdžio organizacijų ir susitarimų, kurie laikomi trimis ramsčiais. Pirmąjį ramstį sudaro **Europos bendrija** ir Europos atominės energijos bendrija (Euratom), kurios yra juridiniai asmenys ir yra reglamentuojamos skirtingų sutarčių. ES antrasis ir trečiasis ramsčiai yra iš esmės tarpvyriausybiniai susitarimai dėl bendrosios užsienio ir saugumo politikos bei policijos ir teismų bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose.

Europos Teisingumo Teismas (ETT) (*European Court of Justice, ECJ*) – **Europos bendrijos** institucija, įsikūrusi Liuksemburge, kuri a) užtikrina, kad sutartys būtų interpretuojamos ir taikomos teisingai, ir b) sprendžia dėl Bendrijos teisės aktų galiojimo ir pateikia jų išaiškinimą. ETT gali tikrinti **ECB** veiksmus ar neveikimą.

Europos Vadovų Taryba (*European Council*) – deramai skatina **Europos Sąjungos** plėtrą ir nustato jos bendras politikos gaires. Europos Vadovų Tarybą sudaro valstybių narių valstybių arba vyriausybių vadovai ir **Europos Komisijos** pirmininkas (taip pat žr. **ES Taryba**).

Europos vertybinių popierių rinkos priežiūros institucijų komitetas (EVPRIK) (*Committee of European Securities Regulators, CESR*) – atsižvelgiant į Išminčių komiteto ataskaitoje dėl Europos vertybinių popierių rinkos reguliavimo pateiktą rekomendaciją 2001 m. birželio mėn. **Europos Komisijos** įsteigtas komitetas, kurį sudaro vertybinių popierių rinkas reguliuojančių nacionalinių institucijų atstovai. Kaip trečiojo lygio institucija pagal peržiūrėtą Europos reguliavimo modelį jis pataria Europos Komisijai vertybinių popierių politikos klausimais ir padeda užtikrinti Bendrijos teisės aktų nuoseklų įgyvendinimą. Jis taip pat padeda gerinti koordinavimą tarp Europos vertybinių popierių reguliavimo institucijų.

Eurosystema (*Eurosystem*) – **ECB** ir tų valstybių narių, kurios įsivedė **eurą ekonominės ir pinigų sąjungos** trečiajame etape, nacionaliniai centriniai bankai (taip pat žr. **euro zona**). Šiuo metu Eurosystemoje yra 12 nacionalinių centrinių bankų. Eurosystemai vadovauja **ECB valdančioji taryba** ir **vykdomoji valdyba**.

Eurosystemos ekspertų makroekonominės prognozės (*Eurosystem staff projections*) – **Eurosystemos** darbuotojų ekonominės analizės metu atliekamų tyrimų prognozuojant galimus makroekonominius pokyčius **euro zonoje** rezultatas.

Eurostatas (*Eurostat*) – Europos Bendrijų statistikos tarnyba. Eurostatas yra **Europos Komisijos** dalis, atsakinga už Bendrijos statistikos rengimą.

Euro zona (*euro area*) – zona, apimanti ES valstybes nares, pagal **Sutartį** įsivedusias **eurą** kaip bendrąją valiutą ir vykdančias bendrą pinigų politiką, vadovaujant **ECB**. Šiuo metu į šią zoną įeina Belgija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Austrija, Portugalija ir Suomija.

Greitasis konkursas (*quick tender*) – Eurosisistemoje naudojama **koreguojamųjų operacijų** konkurso tvarka. Greitieji konkursai vykdomi per vieną valandą ir juose gali dalyvauti tik ribotas kitų sandorio šalių skaičius.

Grižtamasis sandoris (*reverse transaction*) – operacija, kai nacionalinis centrinis bankas perka arba parduoda turtą sudarydamas **atpirkimo sandorį** arba vykdo **įkaitu** užtikrintas kredito operacijas.

Įkaitas (*collateral*) – (pvz., **kredito įstaigų** centriniams bankams) įkeistas turtas, kuris yra skolų grąžinimo garantija, taip pat (pvz., kredito įstaigų) parduodamo turto (pvz., centriniams bankams) atpirkimo pagal **atpirkimo sandorius** garantija.

Ilgesnės trukmės refinansavimo operacija (*longer-term refinancing operation*) – Eurosisistemos kas mėnesį atliekama, paprastai trijų mėnesių trukmės **atvirosios rinkos operacija**. Operacijos vykdomos kaip kintamųjų palūkanų konkursai su iš anksto paskelbta minimalia siūloma palūkanų norma.

Indėlių galimybė (*deposit facility*) – Eurosisistemos kitoms sandorių šalims suteikta **nuolatinė galimybė** padėti vienos nakties indėlius nacionaliniame centriniame banke už palūkanų normą, nustatytą iš anksto (taip pat žr. **pagrindinės ECB palūkanų normos**).

Kainų stabilumas (*price stability*) – pagrindinis Eurosisistemos tikslas – palaikyti kainų stabilumą. Valdančioji taryba kainų stabilumą apibrėžia kaip **euro zonos suderinto vartotojų kainų indekso (SVKI)** vidutinį metinį didėjimą ne daugiau kaip 2 %. Taip pat Valdančioji taryba leido suprasti, kad dėl kainų stabilumo ji siekia palaikyti mažesnę, bet artimą 2 % infliaciją vidutiniu laikotarpiu.

Konstitucija Europai (*Constitution for Europe*) – 2003 m. birželio 13 d. Europos konvencija dėl Europos ateities priėmė Sutarties dėl Konstitucijos Europai, pakeisiančios **ES sutartį** ir **EB sutartį**, projektą. Projektas pateiktas 2003 m. birželio 20 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime Tesalonikuose ir buvo svarstomas nuo 2003 m. rugsėjo mėn. iki 2004 m. birželio mėn. Tarpvyriausybiniame konferencijoje (TVK). ES valstybės narės projektą priėmė 2004 m. birželio mėn., o ratifikuoti numatoma iki 2006 m. lapkričio mėn.

Konvergencijos kriterijai (*convergence criteria*) – **EB sutarties** 121 straipsnio 1 dalyje nurodyti (ir išsamiau aprašyti prie Sutarties pridėtame Protokole Nr. 21) kriterijai yra pagrindas vertinant, ar šalis gali įsivesti eurą. Šie kriterijai susiję su **kainų stabilumo**, valdžios sektoriaus biudžeto pozicijos, valiutų kursų ir ilgalaikių palūkanų normų rodikliais. Jie taip pat apima nacionalinių teisės aktų, įskaitant nacionalinio centrinio banko statuto, atitikimą **Sutarčiais** ir **Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statutui**.

Koreguojamoji operacija (*fine-tuning operation*) – nereguliari **atvirosios rinkos operacija**, kurią Eurosisistema vykdo daugiausia tam, kad valdytų netikėtus likvidumo svyravimus rinkoje.

Korespondentinės centrinės bankininkystės modelis (KCBM) (*Correspondent central banking model, CCBM*) – Europos centrinių bankų sistemos (ECBS) nustatytas mechanizmas siekiant sudaryti galimybę kitoms sandorių šalims gauti paskolą iš centrinio banko toje šalyje, kurioje jos išsikūrusios, naudojant kitoje šalyje turimą **įkaitą**. Pagal KCBM vienas nacionalinis bankas kitų nacionalinių bankų pozūriū yra vertybinių popieriū, saugomū vietos **vertybinių popieriū atsiskaitymo sistemoje (VPAS)**, saugotojas.

Minimali siūloma palūkanū norma (*minimum bid rate*) – mažiausia **palūkanū norma**, kurią kitos sandoriū šalys gali siūlyti **pagrindinių refinansavimo operacijū** kintamū palūkanū konkursuose. Tai viena iš **pagrindinių ECB palūkanū normū**, rodanti pinigū politikos poziciją.

Mokėjimo sistema (*payment system*) – priemoniū ir banko procedūriū, taip pat paprastai ir tarpbankinė lėšū pervedimo sistema, kuri užtikrinama pinigū cirkuliacija. Mokėjimo sistemoms reikia sutartinių techninių standartū bei metodū mokėjimo pranešimams perduoti, sutarto atsiskaitymo turto ir bendriū operacijū procedūriū ir taisykliū rinkinio, kuris, be kita ko, apimtū ir prisijungimo kriterijus bei kainū nustatymą.

Nuolatinė galimybė (*standing facility*) – centrinio banko galimybė, kuri savo iniciatyva gali naudotis kitos sandoriū šalys. **Eurosistema** siūlo dvi vienos nakties nuolatinės galimybės – **ribinio skolinimo galimybė** ir **indėliū galimybė**.

Pagrindinė refinansavimo operacija (*main refinancing operation*) – **Eurosistemos** kas savaitę atliekama **atvirosios rinkos operacija**. 2003 m. Valdančiosios tarybos sprendimu 2004 m. kovo 9 d. šiū operacijū terminas sumažintas nuo dviejū iki vienos savaitės. Operacijos vykdomos kaip kintamū palūkanū konkursai su **minimalia siūloma palūkanū norma**, paskelbta iš anksto.

Pagrindinės ECB palūkanū normos (*key ECB interest rates*) – Valdančiosios tarybos nustatytos palūkanū normos, parodančios **ECB** pinigū politikos poziciją. Tai **minimali siūloma pagrindinių refinansavimo operacijū palūkanū norma**, **ribinio skolinimo galimybės** palūkanū norma ir palūkanū norma naudojantis **indėliū galimybė**.

Perviršinio deficito procedūra (*excessive deficit procedure*) – **ES sutarties** 104 straipsnyje suformuluotoje nuostatoje, konkrečiau apibūdintoje Protokole Nr. 20 (dėl **perviršinio deficito procedūros**), reikalaujama, kad ES valstybės narės laikytūsi biudžeto drausmės, nustatomi kriterijai, pagal kuriuos biudžeto pozicija laikoma perviršinio deficito pozicija, ir reglamentuojami veiksmai, kuriū reikia imtis, jei nustatoma, kad biudžeto balanso ir valdžios sektoriaus skolos reikalavimai neįvykdyti. Šią nuostatą papildo 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl perviršinio deficito procedūros paspartinimo ir paaiškinimo – vienos iš **Stabilumo ir augimo pakto** sudedamū daliū.

PFI (pinigū finansinės institucijos) (*MFIs, monetary financial institutions*) – finansū institucijos, sudarančios **euro zonos** pinigū leidžiantį sektoriū. Joms priklauso **ECB**, euro zonos šaliū nacionaliniai centriniai bankai ir euro zonoje esančios kredito įstaigos bei pinigū rinkos fondai.

Pinigų augimo kontrolinis dydis (*reference value for monetary growth*) – **Valdančiosios tarybos** paskelbta plačiojo pinigų junginio P3 kontrolinis dydis pinigų pokyčiams įvertinti. Šis dydis reiškia P3 augimo tempą, kuris laikomas atitinkančiu kainų stabilumą vidutiniu laikotarpiu. Kontrolinis dydis nustatytas remiantis **Valdančiosios tarybos** pateikta **kainų stabilumo** apibrėžtimi ir padeda jo siekti. Jos pagrindas – vidutinio laikotarpio prielaidos apie realiojo BVP didėjimo tendenciją ir P3 apyvartos greičio tendencija. Reikšmingi ar užsitęsę pinigų augimo tempo nuokrypiai nuo kontrolinio dydžio paprastai reikštų, kad vidutiniu laikotarpiu gali kilti rizika kainų stabilumui. Tačiau pinigų politika savaime nereguoja į P3 augimo tempo nuokrypius nuo kontrolinio dydžio.

Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komitetas (PFMBSK) (*Committee on Monetary, Financial and Balance of Payments Statistics, CMFB*) – pagal 1991 m. vasario 25 d. Tarybos sprendimą 91/115/EEB (OL L 59, 1991 3 6, p. 19) su pakeitimais, padarytais 1996 m. vasario 26 d. Tarybos sprendimu 96/174/EB (OL L 51, 1996 3 1, p. 48), įkurtas komitetas, vienijantis nacionalinių statistikos institutų, **Eurostato**, nacionalinių centrinių bankų ir **ECB** statistikos specialistus. PFMBSK pataria Komisijai įvairiais su statistika susijusiais klausimais, ypač dėl **perviršinio deficito procedūros** statistinių aspektų, skatina bendradarbiavimą ir statistikos darbų koordinavimą Europos lygmeniu.

Pinigų komitetas (*Monetary Committee*) – komitetas, įsteigtas pagal **EEB sutarties** 105 straipsnio 2 dalį. **Ekonominės ir pinigų sąjungos** trečiojo etapo pradžioje jį pakeitė **Ekonomikos ir finansų komitetas (EFK)**.

Pinigų politikos pajamos (*monetary income*) – iš **Eurosistemos** pinigų politikos vykdymo nacionalinių centrinių bankų sukauptos pajamos. Jos gaunamos iš **Valdančiosios tarybos** gairėse nurodyto turto, atitinkančio banknotus apyvartoje ir indėlių įsipareigojimus kredito įstaigoms.

Pinigų politikos strategija (*monetary policy strategy*) – pinigų politikos vykdymo bendrasis principas. **ECB** pinigų politikos strategija apima kiekybinę pagrindinio tikslo – **kainų stabilumo** – apibrėžtį ir dviem ramsčiais – ekonomine analize ir pinigų analize – pagrįstą analizės sistemą. **Valdančiosios tarybos** bendras rizikos kainų stabilumui vertinimas ir jos priimami su pinigų politika susiję sprendimai grindžiami šia strategija. Be to, šios sistemos pagrindu visuomenei aiškinami pinigų politikos sprendimai.

Privalomųjų atsargų reikalavimas (*reserve requirement*) – minimali atsargų suma, kurią kredito įstaiga privalo laikyti **Eurosistemoje**. Kaip laikomasi šio reikalavimo, nustatoma pagal kiekvienos dienos atsargų vidurkį per **atsargų laikymo laikotarpį**, kurio trukmė yra apie 1 mėnesį.

Prognozės (*projections*) – žr. **Eurosistemos ekspertų makroekonominės prognozės**.

Realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų (RLAA) sistema (*Real-time gross settlement (RTGS) system*) – atsiskaitymo sistema, kai dokumentai tvarkomi ir atsiskaitoma atskirais pavedimais (be tarpusavio įskaitų) realiu laiku (nenutrūkstamai). Taip pat žr. sistema **TARGET**.

Ribinio skolinimo galimybė (*marginal lending facility*) – Eurosistemos nuolatinė galimybė, pagal kurią kitos sandorių šalys už palūkanų normą, nustatytą iš anksto, ir užtikrinimui tinkamą turtą gali gauti vienos nakties paskolą iš nacionalinio centrinio banko. Taip pat žr. **pagrindinės ECB palūkanų normos**.

Sąsajų mechanizmas (*interlinking mechanism*) – viena iš sistemos TARGET sudedamųjų dalių. Šiuo terminu įvardijamos infrastruktūros ir procedūros, kurios susieja vietas **RLAA sistemas**, kad tarptautinius mokėjimus būtų galima apdoroti per sistemą TARGET.

Skolos santykis (*debt ratio*) – vienas iš **EB sutarties** 104 straipsnio 2 dalyje nustatytų fiskalinės konvergencijos kriterijų perviršiniam deficitui apibrėžti. Tai valdžios sektoriaus skolos ir bendrojo vidaus produkto galiojančiomis rinkos kainomis santykis. Valdžios sektoriaus skola Protokole Nr. 20 (dėl **perviršinio deficito procedūros**) apibrėžta kaip bendroji skola nominaliąja verte metų pabaigoje ir konsoliduojama tarp valdžios sektorių ir jų viduje.

Stabilumo ir augimo paktas (*Stability and Growth Pact*) – jį sudaro du **ES Tarybos** reglamentai – 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės peržiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo ir 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1467/97 dėl **perviršinio deficito procedūros** įgyvendinimo paspartinimo ir paaiškinimo – ir **Europos Vadovų Tarybos** nutarimas dėl Stabilumo ir augimo pakto, kuris 1997 m. birželio 17 d. priimtas Amsterdame aukščiausiojo lygio susitikime. Manoma, kad jis padės išsaugoti gerą valdžios finansų poziciją trečiajame **ekonominės ir pinigų sąjungos** etape, siekiant gerinti kainų stabilumo sąlygas ir skatinti spartų, tvarų, užimtumo didinimui palankų augimą. Konkrečiau kalbant, jame reikalaujama, kad valstybių narių biudžeto pozicijos būtų artimos balansui arba perviršinės per vidutinės trukmės laikotarpį.

Stabilumo programos (*stability programmes*) – euro zonos šalių teikiami vidutinio laikotarpio vyriausybės planai ir prielaidos dėl pagrindinių ekonominių rodiklių raidos. Jose nustatomas vidutinės trukmės biudžeto pozicijos tikslas – artimas balansui arba perviršinis biudžetas arba jam įgyvendinti reikalingos priemonės, kaip numatyta **Stabilumo ir augimo pakte**. Stabilumo programos turi būti atnaujinamos kiekvienais metais. Programas nagrinėja **Europos Komisija** bei **Ekonomikos ir finansų komitetas (EFK)**. Jų ataskaitomis grindžiamas **ECOFIN tarybos** vertinimas.

Standartinis konkursas (*standard tender*) – konkurso tvarka, kurią **Eurosistema** taiko savo reguliarioms **atvirosios rinkos operacijoms**. Standartiniai konkursai surengiami per vieną parą. Visos kitos sandorių šalys, kurios tenkina bendruosius tinkamumo kriterijus, turi teisę pateikti pasiūlymus standartiniuose konkursuose.

Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) (*Harmonised Index of Consumer Prices, HICP*) – vartotojų kainų indeksas, kurio statistinė metodika suderinta visose šalyse.

Sutartis (Treaty) – Europos bendrijos steigimo sutartis (EB sutartis). Sutartis pasirašyta 1957 m. kovo 25 d. Romoje (todėl dažnai vadinama Romos sutartimi) ir įsigaliojo 1958 m. sausio 1 d. Ja įsteigta Europos ekonominė bendrija (EEB), kuri dabar yra **Europos bendrija**. Europos Sąjungos sutartis (**ES sutartis**), dažnai vadinama Maastrichto sutartimi, iš dalies pakeitė EEB sutartį, atsižvelgiant į **Europos bendrijos** įsteigimą.

TARGET (Transeuropinė automatizuota realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų sistema) (TARGET, Trans-European Automate Real-time Gross settlement Express Transfer system) – RLAA sistema atsiskaitymams **eurais**. Tai decentralizuotai veikianti sistema, sujungianti 15 nacionalinių RLAA sistemų, ECB mokėjimo mechanizmą (EMM) ir sąsają mechanizmą.

TARGET2 (TARGET2) – antrosios kartos sistema TARGET, kuriama siekiant padidinti finansinę integraciją **euro zonoje**. Pagrindiniai sistemos TARGET2 uždaviniai: i) geriau patenkinti klientų poreikius suteikiant suderintas sąsajas; ii) užtikrinti ekonominę efektyvumą pagrindinėms paslaugoms nustatant vienos kainos struktūrą; iii) pasirengti ateičiai, įskaitant su **Europos Sąjungos** ir **Eurosystemos** plėtra susijusius pokyčius. Sistemoje TARGET2 nacionaliniai centriniai bankai ir toliau bus atsakingi už sąskaitas kredito įstaigose ir verslo ryšius su šiomis įstaigomis. Tikimasi, kad naujoji sistema pradės veikti šio dešimtmečio antroje pusėje.

Tarptautinis valiutos fondas (TVF) (International Monetary Fund, IMF) – tarptautinė pinigų organizacija, įkurta 1944 m. Bretono Vudso susitarimu. TVF būstinė yra Vašingtone, šiuo metu jis turi 184 šalis nares. Pagal TVF steigimo sutartį pagrindiniai jo uždaviniai yra puoselėti tarptautinį piniginių bendradarbiavimą, užtikrinti valiutų kurso stabilumą, padėti vykdyti tarptautinę prekybą ir skatinti ekonomikos augimą.

Tarptautinių atsiskaitymų bankas (TAB) (Bank for International Settlements, BIS) – bankas įkurtas 1930 m. gegužės 17 d. pagal Belgijos, Vokietijos, Prancūzijos, Italijos, Japonijos, Jungtinės Karalystės ir JAV sudarytą tarptautinę sutartį. TAB yra seniausia pasaulyje tarptautinė finansų organizacija. Jis skatina tarptautinį bendradarbiavimą pinigų ir finansų srityje ir yra kaip centrinių bankų bankas. Vykdydamas savo įgaliojimus, TAB veikia kaip: i) forumas, skirtas skatinti diskusijas ir palengvinti sprendimų priėmimo procesą tarp centrinių bankų ir tarptautinėje finansų bendruomenėje, ii) ekonominių ir pinigų tyrimų centras; iii) pagrindinis centrinių bankų tarpininkas pastariesiems atliekant finansinius sandorius; iv) atliekant tarptautines finansines operacijas – agentas ar patikėtinis. TAB įsikūręs Bazelyje, o jo atstovybės yra Honkongo SAR ir Meksike.

Valdančioji taryba (Governing Council) – aukščiausiasis **Europos centrinio banko (ECB)** sprendimus priimantis organas. Jį sudaro visi ECB **vykdomosios valdybos** nariai ir **eurą** įsivedusių šalių nacionalinių centrinių bankų valdytojai.

Valiutų apsikeitimo sandoris (foreign exchange swap) – vienu metu atliekami neatidėliotinas ir išankstinis valiutų apsikeitimo sandoriai. **Eurosystema** atlieka **atvirosios rinkos operacijas** valiutų apsikeitimo sandoriais, kai nacionaliniai

centriniai bankai (arba **ECB**) perka (parduoda) **eurus** už užsienio valiutą neatidėliotinu sandoriu ir tuo pat metu parduoda juos (atperka) išankstiniu sandoriu.

Vertybinių popierių atsiskaitymo sistema (VPAS) (*Securities settlement system, SSS*) – sistema, kuri leidžia laikyti ir pervedti vertybinius popierius arba kitą finansinį turtą nemokestiniu arba mokestiniu pervedimu (vienalaikio vertybinių popierių ir lėšų pateikimo sistema).

Vertybinių popierių atsiskaitymo sistemų jungtis (*link between securities settlement systems*) – vertybinių popierių atsiskaitymo sistemas (VPAS) sujungiančios procedūros ir tvarkos, nustatančios vertybinių popierių pervedimą taikant nematerialiąją apskaitos sistemą. Kaip **KCBM** alternatyva, **Eurosistema** naudoja tinkamus ryšius tarpvalstybiniam įkaitui panaudoti.

Vykdomoji valdyba (*Executive Board*) – vienas iš sprendimus priimančių **Europos centrinio banko (ECB)** organų. Ją sudaro ECB pirmininkas ir pirmininko pavaduotojas bei keturi nariai, kuriuos bendru susitarimu paskiria **eurą** įsivedusių šalių valstybių arba vyriausybių vadovai.

VKM (valiutų kurso mechanizmas) (*ERM, Exchange Rate Mechanism*) – **Europos pinigų sistemos (EPS)** valiutų keitimo ir intervencinis mechanizmas, taikomas dalyvaujančių šalių valiutų centriniams kursams **EKIU** atžvilgiu. Šie centriniai kursai panaudoti nustatant dalyvaujančių valiutų dvišalius centrinius kursus. Valiutų kursai galėjo svyruoti neviršijant dvišalių centrinių kursų. Centriniai kursai galėjo būti pakeisti sutikus visoms VKM dalyvaujančioms šalims. 1999 m., **ekonominės ir pinigų sąjungos trečiojo etapo** pradžioje, VKM pakeitė **VKM II**.

VKM II (valiutų kurso mechanizmas II) (*ERM II, Exchange Rate Mechanism II*) – valiutų kurso sistema, kuri yra euro zonos šalių ir ES valstybių narių, nedalyvaujančių trečiajame ekonominės ir pinigų sąjungos etape, bendradarbiavimo valiutų kurso politikos srityje pagrindas.

BIBLIOGRAFIJA

BENDRA LITERATŪRA

Oficialūs ECB leidiniai

ECB (1999), *Annual Report 1998*, April 1999.

ECB (2000), *Annual Report 1999*, April 2000.

ECB (2001), *Annual Report 2000*, May 2001.

ECB (2002), *Annual Report 2001*, April 2002.

ECB (2003), *Annual Report 2002*, April 2003.

ECB (2004), *Annual Report 2003*, April 2004.

ECB (2005), *Annual Report 2004*, April 2005.

ECB (2006), *Annual Report 2005*, April 2006.

ECB (2002), *Compendium: collection of legal instruments, June 1998 – December 2001*, March 2002.

ECB (2004), *Institutional provisions: Statute of the ESCB and of the ECB – Rules of procedure*, October 2004.

ECB (2006), *The European Central Bank, the Eurosystem, the European System of Central Banks* (public information brochure), May 2006.

Kiti leidiniai

Papadia, F. and Santini, C. (2006), *La Banque centrale européenne*, Paris, 2006.

Raymond, R. (2001), *L'euro et l'unité de l'Europe*, Paris, 2001.

Scheller, H. K. (1999), *Das Europäische System der Zentralbanken*, in Glomb/Lauk (eds.), *Euro Guide*, Cologne, 1999.

Scheller, H. K. (2000), *Die Europäische Zentralbank*, Frankfurt am Main, 2000.

Von der Groeben, H., Thiesing, J. and Ehlermann, C.-D. (eds.), *Kommentar zum EU/EG-Vertrag*, 5th edition, Baden-Baden, 1997/1999.

Zilioli, C. and Selmayr, M. (2001), *The Law of the European Central Bank*, Oxford-Portland Oregon, 2001.

Oficialūs ECB leidiniai

ECB (2000), *Convergence Report 2000*, May 2000.

ECB (2004), *Convergence Report 2004*, October 2004.

ECB (2006), *Convergence Report 2006*, May 2006.

ECB (2001), *The economic policy framework in EMU*, Monthly Bulletin article, November 2001.

ECB (2003), *The relationship between monetary policy and fiscal policies in the euro area*, Monthly Bulletin article, February 2003.

ECB (2004), *The European Constitution and the ECB*, Monthly Bulletin article, August 2004.

Kiti leidiniai

Andrews, D. (2003), *The Committee of Central Bank Governors as a source of rules*, Journal of European Public Policy 10:6, December 2003, pp. 956-973.

Baer, G. D. (1994), *The Committee of Governors as a forum for European central bank cooperation*, in Bakker, A. et al. (eds.), *Monetary Stability through International Cooperation: Essays in Honor of André Szász*, Amsterdam, 1994.

Berger, F. (2001), *12 into one: one money for Europe*, Frankfurt am Main, 2001.

Committee for the study of economic and monetary union (Delors Committee), *Report on economic and monetary union in the European Community*, 1989.

Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community (1990), *Introductory Report and Commentary on the Statute of the European System of Central Banks and the ECB*, November 1990.

Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community (1992), *Annual Report 1990/91*, April 1992.

Committee of Governors of the central banks of the Member States of the European Economic Community (1993), *Annual Report 1992*, April 1993.

European Commission (1995), *Green Paper on the Practical Arrangements for the Introduction of the Single Currency (COM(95) 33 final)*, Luxembourg, 31 May 1995.

EMI (1995), *Annual Report 1994*, April 1995.

EMI (1995), *The changeover to the single currency*, November 1995.

EMI (1996), *Role and functions of the European Monetary Institute*, February 1996.

EMI (1996), *Annual Report 1995*, April 1996.

EMI (1997), *The single monetary policy in Stage Three: specification of the operational framework*, January 1997.

EMI (1997), *Annual Report 1996*, April 1997.

EMI (1998), *Convergence Report: Report required by Article 109j of the Treaty establishing the European Community*, March 1998.

EMI (1998), *Annual Report 1997*, May 1998.

Scheller, H. K. (2001), *The Changeover to the Euro*, in Caesar/Scharrer (eds.), *European Economic and Monetary Union: Regional and Global Challenges*, Baden-Baden, 2001, pp. 243-263.

Van den Berg, C. C. A. (2004), *The Making of the Statute of the European System of Central Banks, An Application of Checks and Balances*, 2004.

2 SKYRIUS

Oficialūs ECB leidiniai

ECB (1999), *The Eurosystem and the European System of Central Banks (ESCB)*, Monthly Bulletin article, January 1999.

ECB (1999), *The institutional framework of the European System of Central Banks*, Monthly Bulletin article, July 1999.

ECB (1999), *Legal instruments of the European Central Bank*, Monthly Bulletin article, November 1999.

ECB (2001), *Why price stability?*, June 2001.

ECB (2003), *The adjustment of voting modalities in the Governing Council*, Monthly Bulletin article, May 2003.

Kiti leidiniai

Arrowsmith, J. A. A. (1996), *La non-participation à la phase 3: la vie à l'étage inférieur de l'UEM (Opting-out of stage 3: life in the lower tier of EMU)*, in Revue d'économie financière, No 36, 1-1996.

Caparello, M. (2003), *Internal audit in the central banking community*, in Courtis, N. and Mander, B. (eds.), *Accounting standards for central banks*, Central Banking Publications, London, 2003.

Duisenberg, W. F. (2001), *The European Central Bank, the Eurosystem and the European System of Central Banks*, speech delivered at the ceremony to inaugurate the new building of the Banque centrale du Luxembourg, Luxembourg, 18 May 2001.

Liebscher, K. (1998), *Die Rolle einer nationalen Zentralbank im ESZB am Beispiel der OeNB*, in 26. Volkswirtschaftliche Tagung der Oesterreichischen Nationalbank, May 1998.

Merriman, N. (2003), *Financial reporting in the Eurosystem*, in Courtis, N. and Mander, B. (eds.), *Accounting standards for central banks*, Central Banking Publications, London, 2003.

Padoa-Schioppa, T. (2000), *An institutional glossary of the Eurosystem*, article delivered at the conference on “The Constitution of the Eurosystem: the Views of the EP and the ECB”, 8 March 2000.

Palmer, M. (2001), *The Banque centrale du Luxembourg in the European System of Central Banks*, Banque centrale du Luxembourg, May 2001.

Raymond, R. (1996), *Les Banques centrales nationales dans le système européen de banques centrales (National central banks within the European System of Central Banks)*, in *Revue d'économie financière*, No 36, 1-1996.

3 SKYRIUS

Officialūs ECB leidiniai

ECB (1999), *The stability-oriented monetary policy strategy of the Eurosystem*, Monthly Bulletin article, January 1999.

ECB (1999), *TARGET and payments in euro*, Monthly Bulletin article, November 1999.

ECB (2000), *Foreign exchange reserves and operations of the Eurosystem*, Monthly Bulletin article, January 2000.

ECB (2000), *EMU and banking supervision*, Monthly Bulletin article, April 2000.

ECB (2001), *Eurosystem staff macroeconomic projection exercises for the euro area*, Monthly Bulletin article, June 2001.

ECB (2002), *Euro banknote preparations: from cash changeover to post-launch activities*, Monthly Bulletin article, January 2002.

ECB (2002), *The role of the Eurosystem in payment and clearing systems*, Monthly Bulletin article, April 2002.

ECB (2002), *The liquidity management of the ECB*, Monthly Bulletin article, May 2002.

ECB (2002), *Implications of the euro cash changeover on the development of banknotes and coins in circulation*, Monthly Bulletin article, May 2002.

ECB (2003), *The demand for currency in the euro area and the impact of the euro cash changeover*, Monthly Bulletin article, January 2003.

ECB (2003), *CLS – purpose, concept and implications*, Monthly Bulletin article, January 2003.

ECB (2003), *The outcome of the ECB's evaluation of its monetary policy strategy*, Monthly Bulletin article, June 2003.

ECB (2003), *Changes to the Eurosystem's operational framework for monetary policy*, Monthly Bulletin article, August 2003.

ECB (2000), *Statistical information collected and compiled by the ESCB*, May 2000.

ECB (2002), *Evaluation of the 2002 cash changeover*, April 2002.

ECB (2003), *EU banking sector stability*, February 2003.

ECB (2004), *The monetary policy of the ECB (second edition)*, January 2004.

ECB (2004), *Developments in the EU framework for financial regulation, supervision and stability*, Monthly Bulletin article, November 2004.

ECB (2005), *The implementation of monetary policy in the euro area: General documentation on Eurosystem monetary policy instruments and procedures*, February 2005.

ECB (2005), *Initial experience with the changes to the Eurosystem's operational framework for monetary policy implementation*, Monthly Bulletin article, February 2005.

ECB (2005), *ECB Statistics: a brief overview*, August 2005.

ECB (2005), *TARGET – the current system (public information brochure)*, August 2005.

ECB (2005), *TARGET – innovation and transformation (public information brochure)*, August 2005.

ECB (2006), *Portfolio management at the ECB*, Monthly Bulletin article, April 2006.

Kiti leidiniai

Domingo-Solans, E. (2003), *The importance of Eurostat for the monetary policy of the European Central Bank*, speech delivered at the academic meeting on the occasion of the 50th anniversary of the Statistical Office of the European Communities, Luxembourg, 16 May 2003.

Duisenberg, W. F. (2001), *The ECB's monetary policy strategy and the quantitative definition of price stability*, letter of the President of the ECB to the Chairperson of the Committee on Economic and Monetary Affairs, Mrs Christa Randzio-Plath, 13 December 2001.

Issing, O., Gaspar, V., Angeloni, I. and Tristani, O. (2001), *Monetary policy in the euro area: strategy and decision-making at the European Central Bank*, Cambridge University Press, Cambridge, 2001.

Issing, O. et al. (eds.) (2003), *Background Studies for the ECB's Evaluation of its Monetary Policy Strategy*, Frankfurt am Main, November 2003.

Trichet, J.-C. (2003), *The ECB's monetary strategy after the evaluation and clarification of May 2003*, speech delivered at the Center for Financial Studies' key event, Frankfurt am Main, 20 November 2003.

Trichet, J.-C. (2004), *Euro area statistics and their use for ECB policy-making*, speech delivered at the Second ECB Conference on Statistics, Frankfurt am Main, 22-23 April 2004.

Bull, P. (2004), *The development of statistics for Economic and Monetary Union*, Frankfurt am Main, July 2004.

4 SKYRIUS

Oficialūs ECB leidiniai

ECB (2000), *The ECB's relations with institutions and bodies of the European Community*, Monthly Bulletin article, October 2000.

ECB (2001), *The external communication of the European Central Bank*, Monthly Bulletin article, February 2001.

ECB (2002), *The accountability of the ECB*, Monthly Bulletin article, November 2002.

ECB (2002), *Transparency in the monetary policy of the ECB*, Monthly Bulletin article, November 2002.

Kiti leidiniai

Noyer, C. (1999), *Politics and central banks*, speech held at Eesti Pank, Tallinn, 3 May 1999.

Zilioli, C. and Selmayr, M. (2000), *The European Central Bank: An Independent Specialised Organization of Community Law*, *Common Market Law Review*, 2000 – Volume 37, Issue 3, pp. 591-644.

5 SKYRIUS

Oficialūs ECB leidiniai

ECB (1999), *The international role of the euro*, *Monthly Bulletin* article, August 1999.

ECB (2001), *The ECB's relations with international organisations and fora*, *Monthly Bulletin* article, January 2001.

ECB (2002), *International supervisory co-operation*, *Monthly Bulletin* article, May 2002.

ECB (2002), *Review of the international role of the euro*, December 2002.

Kiti leidiniai

Duisenberg, W. F. (2000), *The role of the ECB at the international level*, speech delivered at the Annual Meeting of the Institute for International Finance, Inc. (IIF), Prague, 23 September 2000.

Padoa-Schioppa, T. (1999), *The external representation of the euro area*, introductory statement at the Sub-Committee on Monetary Affairs of the European Parliament, Brussels, 17 March 1999.

Zilioli, C. and Selmayr, M. (1999), *The External Relations of the Euro Area: Legal Aspects*, *Common Market Law Review*, 1999 – Volume 36, Issue 2, pp. 273-349.

RODYKLĖ

- Atpirkimo sandoris 151, 199
Atsargų bazė 89, 186, 199
Atsargų laikymo laikotarpis 199
Atsargų norma 199
Atsiskaitymo rizika 101, 199
Atvirosios rinkos operacija 88, 87,
206, 207, 210, 199
Audito Rūmai 139, 152, 199
- Barre planas 18
Bendrosios ekonominės politikos
gairės (BEPG) 31, 133, 200
- Centrinio banko nepriklausomumas 200
Centrinis euro kursas 200
- Deficito santykis 35, 165, 200
- EKIU (Europos valiutos vienetas) 200
Ekonominė ir pinigų sąjunga 15, 30,
34, 111, 201
Ekonominės politikos komitetas 136,
146, 201
Ekonominio bendradarbiavimo ir
plėtros organizacija (EBPO) 143, 201
EONIA 26, 201
ES sutartis, žr. Sutartis 202
ES Taryba 24, 26, 28, 38, 48, 54, 70,
71, 91, 94, 111, 112, 132, 133, 134,
138, 139, 142, 147, 148, 202
EUREPO 26, 202
EURIBOR 26, 202
Euro 15, 16, 17, 21, 22, 23, 24, 25,
26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
38, 39, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 68, 69,
70, 71, 72, 74, 76, 79, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 87, 90, 91, 92, 93, 95,
96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
104, 105, 106, 107, 108, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 116, 117, 118,
119, 120, 123, 125, 126, 127, 128,
129, 130, 131, 132, 133, 134, 135,
136, 137, 141, 142, 143, 144, 145,
146, 147, 148, 151, 178, 181, 185,
194, 195, 196, 202, 213, 214, 216,
217, 218, 219
- Euro bankų asociacija (EBA) 100, 202
Eurogrupė 132, 134, 202
Europos bankų komitetas (EBK) 202
Europos Bendrijos (EB) 123, 141, 203
Europos centrinis bankas (ECB) 139,
203
- Archyvai 126
- Atskaitomybė 126, 127, 128
- Bendroji taryba 45, 51, 61, 62,
73, 109, 116, 176, 195
- Biudžeto komitetas 152
- Buveine 16
- Dialogas su Bendrijos
institucijomis ir organais
- Duomenų apsaugos pareigūnas
153, 154
- Elgesio kodeksai 153
- Finansiniai ištekliai 113
- Finansinio valdymo ir vientisumo
tikrinimas
- Institucinis statusas 16, 43
- Juridinio asmens statusas 43, 124
- Kalbinis režimas 137
- Kapitalo raktas 114, 115, 119
- Misija 145
- Mokėjimų mechanizmas
- Nepriklausomumas 123, 124,
125, 126, 127, 132, 136, 180
- Nuomonės 70, 72, 104, 169
- Nurodymai 63, 64, 66
- Organizacinė struktūra 151, 154,
180
- Pagrindinės būstinės sutartis 158
- Pagrindinės ECB palūkanų
normos 207
- Patalpos 59, 126, 158
- Patarėjas etikos klausimais
- Patariamoji veikla 70
- Personalas 137, 155, 156, 193
- Pinigų politikos strategija 79, 81,
83, 86
- Privilegijos ir imunitetai 193
- Reglamentai 24, 29, 68, 69, 137
- Reguliavimo įgaliojimai 68, 125,
138
- Rekomendacijos 31, 38, 70, 71,
98, 146, 153, 166, 169
- Sprendimai 24, 30, 31, 49, 52, 53,
54, 59, 61, 63, 64, 68, 69, 70, 86,
97, 126, 133, 142, 152, 170, 182

- Sprendimus priimančiosios organai 44, 49, 51, 128, 137, 168, 180, 181
- Statistika 109
- Tarptautiniai santykiai 142
- Užsienio atsargos 94, 95, 96, 113, 116, 117, 190
- Vaidmuo Eurosistemoje 50
- Valdančioji taryba 42, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 79, 80, 83, 84, 85, 88, 94, 102, 105, 112, 116, 125, 128, 130, 139, 141, 152, 156, 168, 170, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 197, 198
- Valdymas 93, 138, 151
- Veiksmų ir neveikimo teisinė priežiūra
- Vidaus auditas 153
- Vidaus kontrolė 152
- Vidaus sprendimai 63, 64
- Viešųjų pirkimų taisyklės 154
- Vykdomoji valdyba 51, 52, 59, 60, 61, 63, 64, 69, 125, 128, 144, 152, 153, 155, 168, 170, 181, 183, 184, 188
- Europos centrinių bankų sistema (ECBS) 41, 203
 - Bendros operacinės sistemos 66, 67, 200
 - Komitetai 63, 65, 66, 112, 149, 155
 - Socialinis dialogas 157
 - Sudėtis 51, 60, 61, 62, 93, 181
 - Tikslai 15, 30, 45, 87, 94, 151, 178
 - Uždaviniai 22, 48, 49, 50, 73, 74, 167, 171, 172, 178, 179, 180, 195
 - Valdymas 94, 95, 151
- Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statusas (ECBS statusas) 21, 203
- Europos ekonominė bendrija (EEB) 210
- Europos Komisija 16, 18, 21, 22, 25, 33, 34, 37, 70, 73, 92, 107, 134, 135, 145, 146, 201
- Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (angl. OLAF) 139, 201
- Europos Parlamentas 43, 112, 131, 204
 - Ekonomikos ir pinigų politikos komitetas 132
- Europos piniginio bendradarbiavimo fondas (EPBF) 16, 18, 204
- Europos pinigų institutas (EPI) 204
- Europos pinigų sistema (EPS) 204
- Europos Sąjunga (ES) 204
- Europos Teisingumo Teismas (ETT) 204
- Europos Vadovų Taryba 15, 16, 20, 21, 22, 24, 31, 91, 133, 134, 135, 163, 183, 194, 205
- Europos vertybinių popierių rinkos priežiūros institucijų komitetas (EVPRPIK, angl. CESR) 205
- Eurosistema 25, 41, 42, 45, 47, 48, 49, 77, 86, 87, 88, 97, 98, 99, 100, 102, 107, 120, 125, 126, 131, 205
 - Atskaitomybė Eurosistemoje 67
 - Ekspertų makroekonominės prognozės 84
 - Sudėtis 93, 181
 - Terminas 22, 42, 45, 56, 87, 97, 151
 - Valdymas 93, 94, 138, 151
 - Veikla 59, 61, 63, 70, 77, 101, 125, 126, 135, 143, 149, 154, 162
 - Vidiniai Eurosistemos finansiniai ryšiai 113
- Eurostat 218
- Eurų banknotai 17, 27, 102, 103, 106, 118
- Eurų monetos 105
- Finansinio stabilumo forumas (FSF)
- Finansinis stabilumas
- G7 140, 142, 147, 148
- G10 101, 148, 149
- G20 148
- Greitasis konkursas 206
- Grįžtamasis sandoris
- Įkaitas 101, 205
- Ilgesnės trukmės refinansavimo operacijos 87
- Indėlių galimybė 206
- Intervencija užsienio valiutų rinkose 91

- Kainų stabilumas 34, 35, 46, 80, 81, 174
- Kardifo procesas 31
- Kelno procesas 32
- Konstitucija Europai 206
- Konvergencijos kriterijai 206
- Koreguojamoji operacija 206
- Korespondentinės centrinės bankininkystės modelis (KCBM) 206
- Lisabonos strategija 32
- Liuksemburgo procesas 31
- Makroekonominis dialogas 32, 137
- Marjolin memorandumas 15, 16, 17
- Mokėjimo ir tarpuskaitos sistemos 97
- Nacionaliniai centriniai bankai 17, 28, 42, 44, 45, 48, 49, 50, 62, 64, 66, 68, 74, 88, 89, 92, 93, 95, 96, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 113, 116, 124, 126, 129, 138, 141, 142, 143, 151, 164, 168, 179, 180, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 192, 194, 195, 196, 197, 198
- Nuolatinė galimybė 207
- Padirbtų pinigų analizės centras
- Pagrindinė refinansavimo operacija 207
- Papildomi teisės aktai 70
- Perviršinio deficito procedūra 32, 33
- Pinigų finansinė institucija (PFI) 199
- Pinigų, finansų ir mokėjimų balanso statistikos komitetas (PFMBSK) 208
- Pinigų kiekio augimo kontrolinis dydis
- Pinigų komitetas 21, 171, 208
- Pinigų politikos pajamos 118, 119, 190, 208
- Pinigų politikos strategija 208
- Privalomųjų atsargų reikalavimas 208
- Ribinio skolinimo galimybė 209
- Rizikos ribojimu pagrįsta priežiūra 187
- RLAA (realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų) sistema
- Sąsajų mechanizmas 209
- Skolos santykis 36, 165, 209
- Stabilumo ir augimo paktas 32, 33, 209
- Stabilumo programos 209
- Standartinis konkursas 209
- Suderintas vartotojų kainų indeksas (SVKI) 209
- Sutartis 14, 15, 16, 20, 21, 27, 29, 30, 36, 43, 51, 92, 97, 123, 138, 155, 158, 186, 192, 210
- Suvestinis Europos aktas 16, 19, 27
- TARGET2 99, 100, 210
- TARGET (Transeuropinė automatizuota realaus laiko atskirųjų atsiskaitymų skubių pervedimų sistema) 210
- Tarptautinis valiutos fondas (TVF) 43, 143, 210
- Tarptautinių atsiskaitymų bankas (TAB) 43, 210
- Užsienio atsargos 125, 190
- Valdytojų komitetas 16, 17, 21, 22, 111
- Valiutų apsikeitimo sandoris 210
- Vertybinių popierių atsiskaitymo sistema (VPAS) 211
- VKM II (valiutų kurso mechanizmas II) 211

